

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

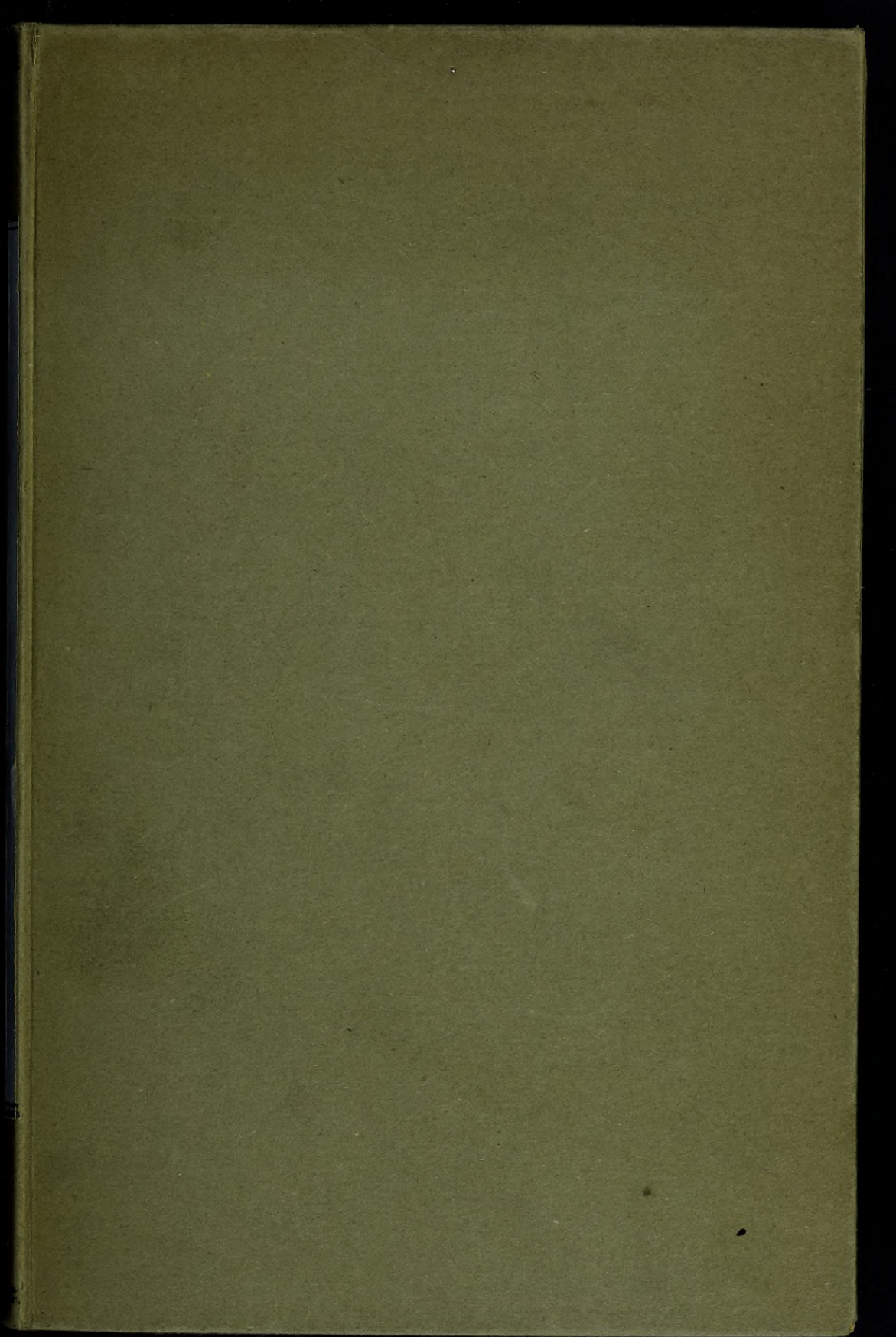
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

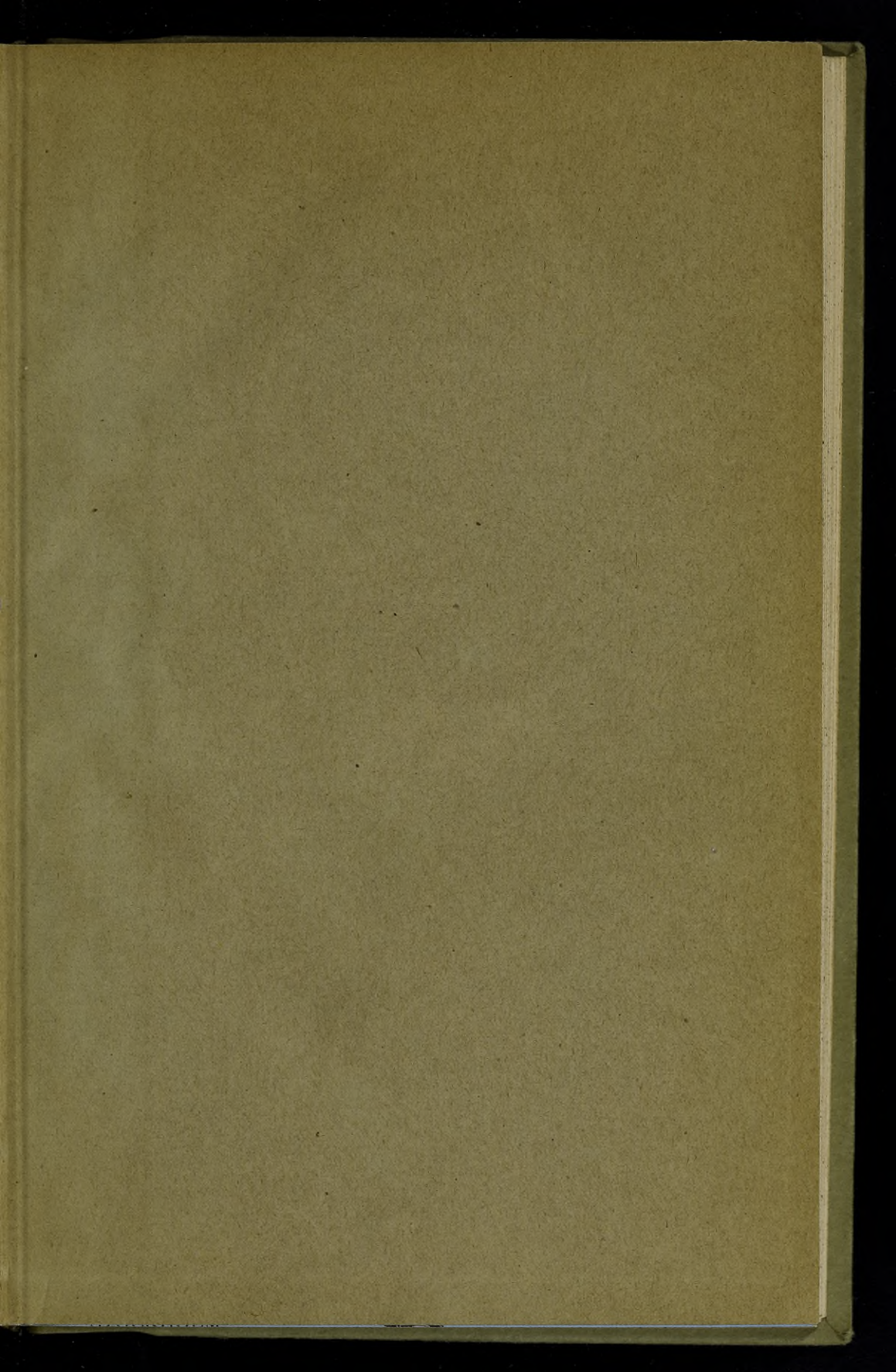
LUNDS
UNIVERSITET

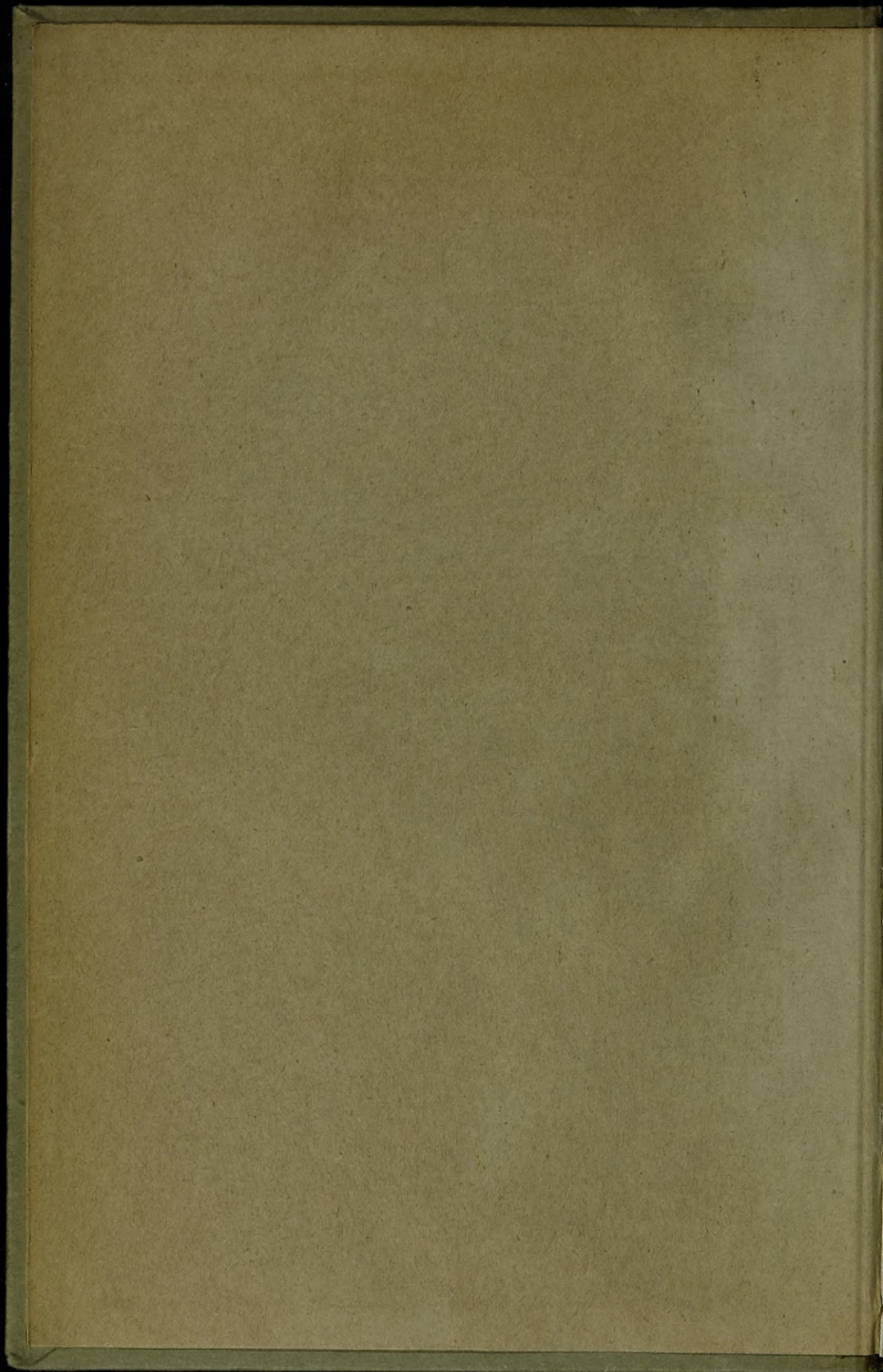

UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt.
Su.

Forts. och slut på berättelserna om "Örjan Kajland", "Pelika Luskoinen"
och "Pavo Makkiran".

Finntorpet i Västerskogen

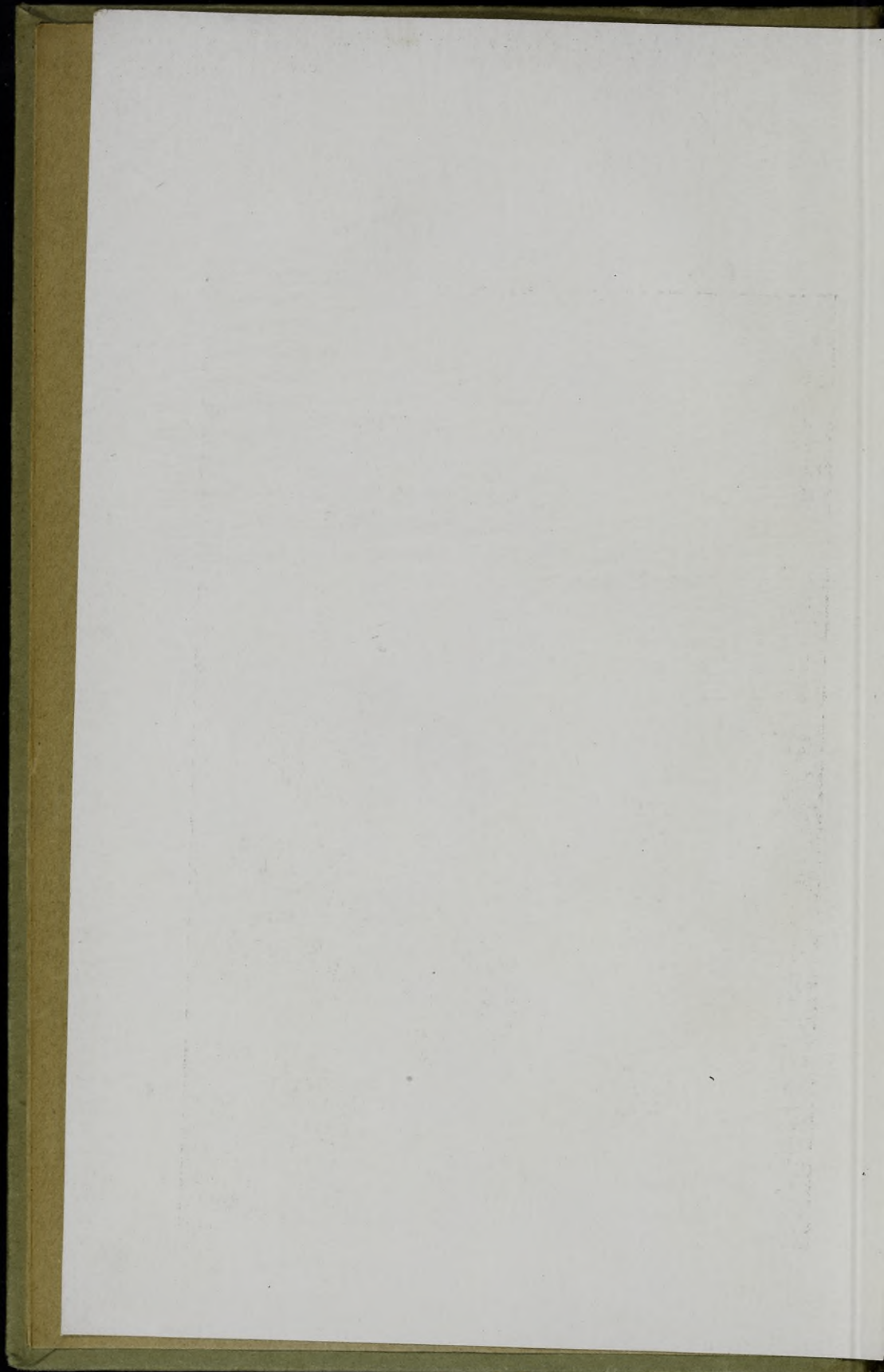

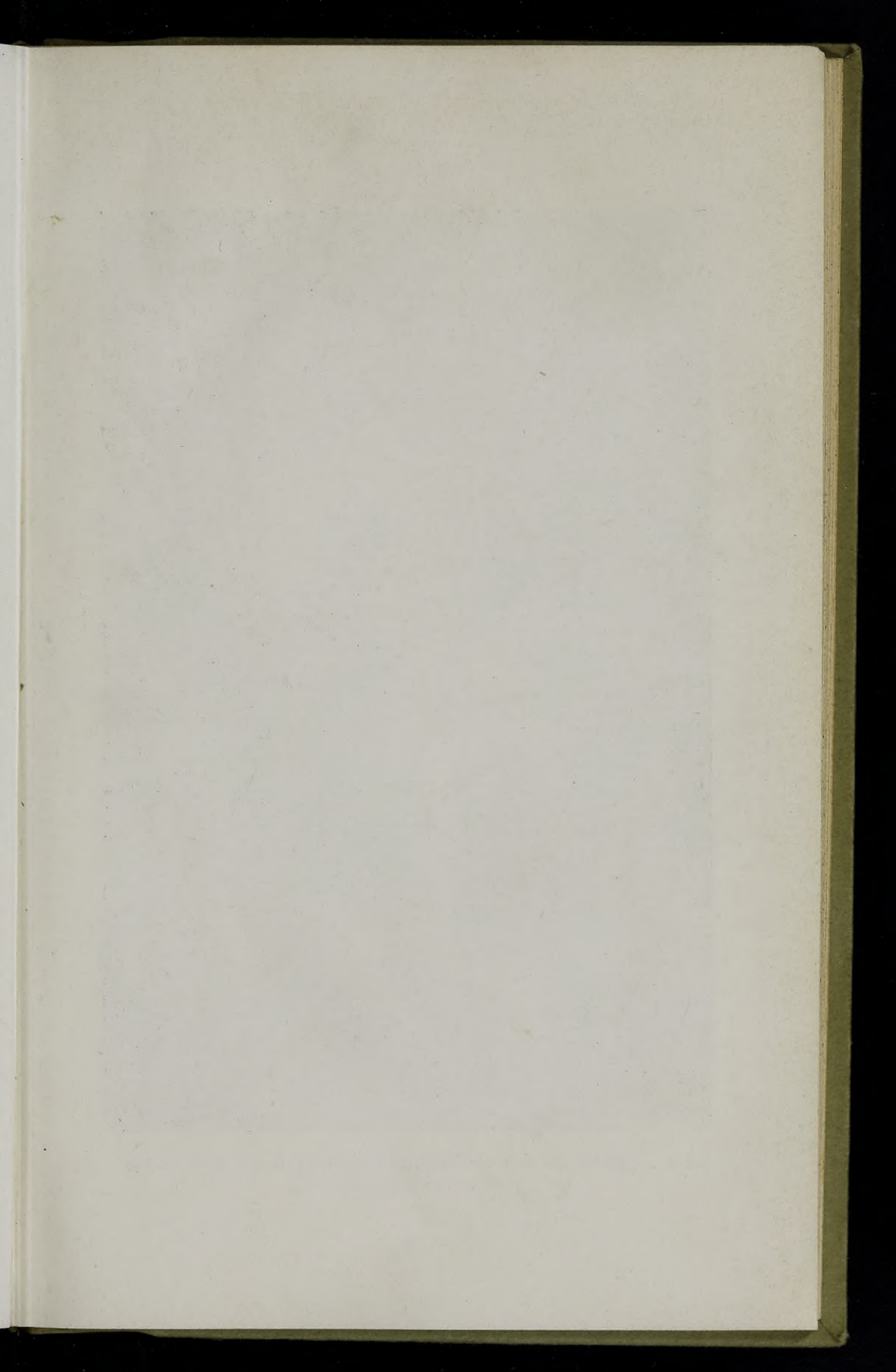
AF **GUSTAF SCHRÖDER**

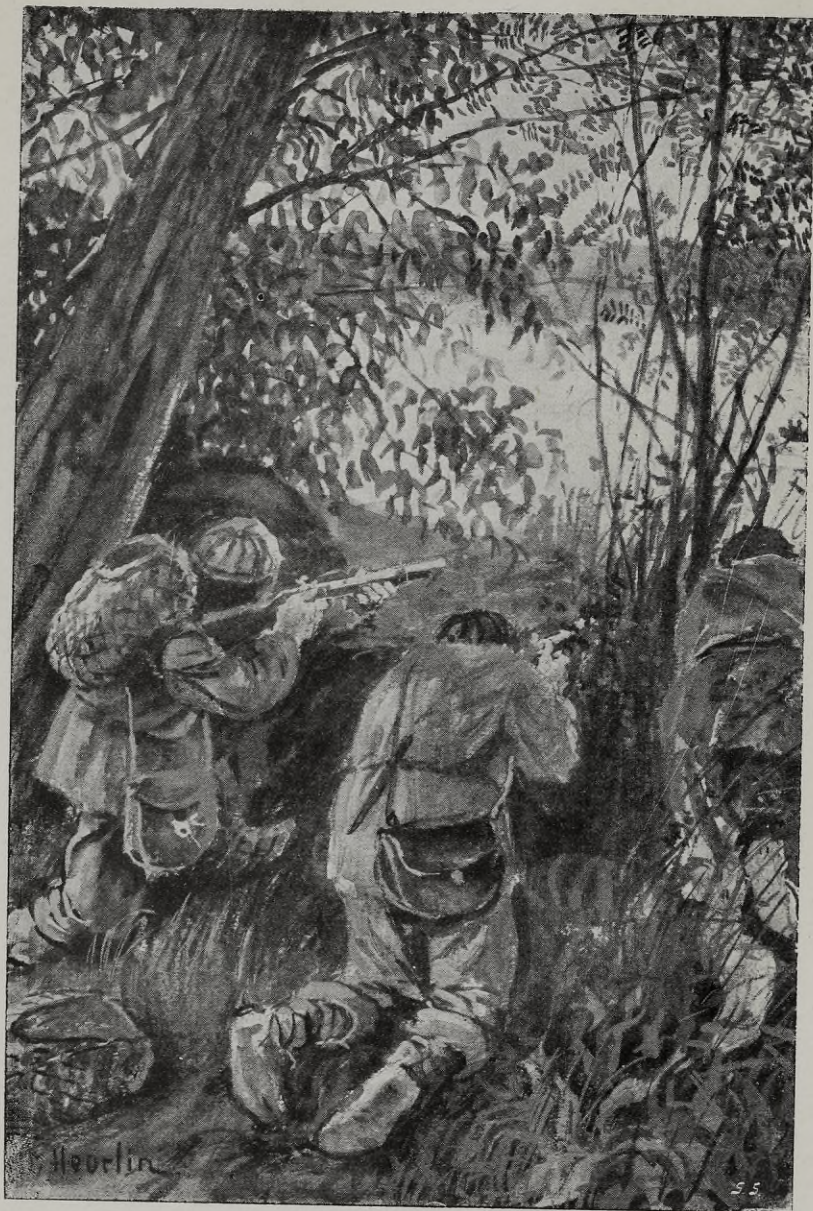
Med 4 teckningar af T. Heurlin.

STOCKHOLM

Sikta noggrannt på den af roddarna som sitter längst fram (s. 140).

FINNTORPET I VÄSTERSKOGEN

FORTSÄTTNING OCH SLUT PÅ BERÄTTELSENA OM

ÖRJAN KAJLAND, PEKKA HUSKOINEN

OCH DERAS ÄTTLINGAR

AF

GUSTAF SCHRÖDER.

MED 4 TECKNINGAR AF T. HEURLIN.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

*Obs. Författaren förbehåller sig sin rätt till öfversättning på
främmande språk.*

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1899.

Innehåll.

	Sid.
Land och folk	1
Finnarna under min ungdom	17
Jägmästaren	36
Skogsbranden	60
Konungens bref	68
Hårda tider	77
Tvenne dödsfall	90
Mattis återkomst	101
Krig och pest	111
Pers äfventyr	124
Matts' färd till Karelen	150
Hemresan från Finland	174
Per drager åter ut i kriget	201
På spanarestråt	215
Efterskrift	229
Utdrag ur Albr. Segerstedts manuskript »Om finnbefolkningen».	
I. Från Gräsmarken	230
II. De finska inbyggarna i Norra Finnskoga	243
III. Från Norra Värmlands finnskogar	250
IV. Glafsfinnskogen	263

Table of Contents

1	Introduction
15	Chapter I
35	Chapter II
55	Chapter III
75	Chapter IV
95	Chapter V
115	Chapter VI
135	Chapter VII
155	Chapter VIII
175	Chapter IX
195	Chapter X
215	Chapter XI
235	Chapter XII
255	Chapter XIII
275	Chapter XIV
295	Chapter XV
315	Chapter XVI
335	Chapter XVII
355	Chapter XVIII
375	Chapter XIX
395	Chapter XX
415	Chapter XXI
435	Chapter XXII
455	Chapter XXIII
475	Chapter XXIV
495	Chapter XXV
515	Chapter XXVI
535	Chapter XXVII
555	Chapter XXVIII
575	Chapter XXIX
595	Chapter XXX
615	Chapter XXXI
635	Chapter XXXII
655	Chapter XXXIII
675	Chapter XXXIV
695	Chapter XXXV
715	Chapter XXXVI
735	Chapter XXXVII
755	Chapter XXXVIII
775	Chapter XXXIX
795	Chapter XL

Land och folk.

De under sextonde och början af sjuttonde århundradena från hembygden i Finland till Sverige invandrade finnarna voro mot slutet af sjuttonde århundradet spridda i många delar af landet: i Ångermanland och sydväst därom, i Medelpad, Helsingland, Dalarna och förnämligast i Värmland, där de då funnos till en ansenlig mängd, och där de voro bosatta utmed hela gränsen mot Norge från landskapets nordligaste till dess sydligaste del. Därjämte hade dels från hemlandet senare utvandrade finnar, dels afkomlingar från sådana, som förut infunnit sig, öfverskridit gränsen till Norge, där de i de obefolkade större skogarna slagit ned sina bopålar så nära sina stamförvanter på svenska sidan, som de lokala förhållandena medgäfvö.

Redan under början af sjuttonde århundradet hade den svenska befolkningen anfört klagomål öfver finnarna, därför att dessa genom svedjande och brännande förödde skogarna och för öfrigt gjorde sina svenska grannar förfång.

Konung Karl IX, på hvars inrådan finnarna lämnat sitt land, och af hvilken de erhållit tillåtelse att slå sig ned i de öde skogsmarkerna, synes icke hafva fäst något afseende vid de klagomål, som inkommo, lika så litet som hans son konung Gustaf II Adolf, under hvars första regeringstid en betydande invandring anses hafva pågått. Denna ej blott tilläts, utan nybyggarna fingo i ostörd frid draga försorg om sin bärgning och fortfarande komma i åtnjutande af de sex skattefria år, som hans fader beviljat dem.

För sitt tillämnade krig i Tyskland behöfde konungen

penningar och erbjöd till följd däraf bönderna att skatteköpa jorden — kronan ägde nämligen vid denna tid största delen af Värmlands marker.

Denna tillåtelse att friköpa sina innehafda kronohemman begagnades af den svenska befolkningen med glädje, och en betydande del af jorden kom på så sätt i folkets ägo. För finnarna hade detta skatteköp en stor betydelse, därigenom att flera af dem uppodlade och bebyggda lägenheter lågo på de från kronan inköpta hemmanena, hvarigenom otaliga strider uppkommo mellan svenskar och finnar, tills slutligen förmyndareregeringen under drottning Kristinas minderårighet, sedan förnyade klagomål inkommit från landshöfdingen Karl Bonde, utfärdade befallning om »att uppbränna finnarnas rior och hus, som de i skogarna här och där uppsatt hafva, så ock deras säd, när den mogen är, antingen afhända eller ock i lika måtto uppbränna, så att de af brist på lifsmedel må begifva sig ur skogarna».

Andra förordningar om finnarnas bortjagande från skogarna utkommo åren 1641, 1642, 1647 och voro af ungefär liknande innehåll, men synas ej hafva haft någon mera omfattande påföljd, ty redan under Karl X Gustafs och hans son Karl XI:s regeringar förekommo finnarna talrikt nog inom Norrland, där de användes under de många krigen mot de från Norge infallande norrmännen och danskarna.

Vid tillämpningen af den lag, som utfärdades den 22 mars 1647 och som rörde den nya skogsordningen, upphörde klagomålen mot finnarna hos regeringen, sedan de svenska bönderna vunnit stöd hos denna och kunde anföra klagomål vid häradsrätterna.

Genom de år 1643 i hvarje härad påbudna domböckerna kan man inhämta, hur striderna fördes mellan svenskar och finnar rörande ägande- och besittningsrätten till de af de senare uppodlade lägenheterna, åtminstone då det gäller de tvister, som kommo under domstolarnas pröfning. Dessa äro dock icke talrika i jämförelse med dem, som utkämpades med knytnäfvorna och lodbössan, men fastän domböckerna icke bevara minnet af dessa senare, hafva dock sägner och berättelser icke så litet att förtälja om dem.

Vid domstolarna hade svenskarna afgjort öfvertaget,

emedan finnarna dels ofullständigt, dels alldeles icke förstodo svenska språket och därigenom voro urständsatta att klart och tydligt kunna försvara eller beifra sin sak, hvar-till kom att de i likhet med sina motståndare voro okunniga såväl om själfva lagen som om dess tillämpning och tydning.

Enligt gammal vana vände sig finnarna direkt till konungen med sina klagomål mot svenskarna, och efter hans död till förmyndareregeringen. Det är icke att förmoda, att detta gaf anledning till att regeringen år 1639 tillsatte en landshöfding i Karlstad, nämligen öfverste Olof Stake, en son till ståthållaren Erik Olsson till Hönssäter, snarare var anledningen därtill, att värmländingarna, såsom det sades, umgingos med upprorstankar, ett rykte som dock befanns vara ogrundadt.

Rätta orsaken till landshöfdingens tillsättande torde dock hafva varit den hotande krigsfaran: man väntade nämligen att danskarna skulle från Norge infalla i landet, i hvilket fall Värmland naturligtvis först skulle blifva hotadt.

Före nämnda år hade landshöfdingarna öfver Värmland haft sitt säte i Örebro.

Finnarna blefvo nu vid sina klagomål af regeringen hänvisade till landshöfdingen, som dock ej synes hafva varit dem bevågen, hvarför det är sannolikt, att de hellre med tålmod föredrogo de pålagor, de jordägande bönderna fordrade af dem, än att de åter klagade, då de visste, att de endast hade föga hopp om att kunna förskaffa sig rättvisa.

Återstodo häradsrätterna och lagmanstingen. De af finnar mot svenskar öppnade rättegångarna blefvo ej många, betydligt färre än dem, som börjades af svenskar mot finnar, och i hvilka de senare dock på grund af ofvan uppgifna orsaker oftast blefvo den förlorande parten.

Vid konung Karl XI:s uppstigande på tronen var Värmlands befolkning utmed gränsen hårdt medtagen dels af kriget, dels af dåliga år, såsom det framgår af Fernows beskrifning öfver Värmland, där det anföres hur i en socken (Skillingsmark) många hade dels af bristande arbetskrafter dels af brist på utsädeskorn icke kunnat beså sina åkrar på sju år. Gårdarna voro brända, man saknade dragare och an-

nan boskap; många hemman lågo öde. Bristen på arbetskraft tillskrefs kriget och de oroliga tiderna vid gränsen, många hade fallit vid försvaret af hus och hem, ännu flere hade dragit bort till bergslagen, där arbetsförtjänst fanns, och där man var fredad för danskarna. Och det var icke allenast i mera aflägsna bygder som befolkningen var reducerad: det samma var äfven förhållandet utmed de få vägar, som då för tiden funnos inom Värmland.

Historien visar oss, hur konungen inom jämförelsevis kort tid lyckades afhjälpa folkets nöd och höja landets välmåga.

Sannolikt har ingen af hans berömvärda förordningar hälsats med större glädje och belåtenhet af gränsallmogen än stadgan om indelningsverket, hvarom skrifvelse utfärdades den 9 januari 1686.

Visserligen blef detta icke infördt förr än två år därefter i Norrland, men vissheten om att så skulle ske hade redan vid konungens påbud spridit glädje öfverallt och ej minst hos finnarna. Nu kunde de med mera trygghet besöka de tätare befolkade bygderna utan att som förut behöfva frukta att mot sin vilja blifva tagna till knektar.

För finnarnas tillväxt hade indelningsverket stor betydelse, emedan få om ens någon af dem lät lega sig till soldat: de trufdes ej med det bundna lifvet i bygden bland svenskarna utan stannade hellre bland de sina i skogarna.

Om konungen, enligt hvad sägnen förmäler, hade något samtal med finnarna rörande deras lif i skogarna eller ej, är nu omöjligt att afgöra; i alla händelser hade det ingen särskild påföljd för dem. Ordningsälskande som denne konung i hög grad var, utfärdade han den 2 april 1674, i anledning af Älfaldsböndernas klagomål öfver att finnarna förödde häradsskogarna, en rätt allvarsam befallning till landshöfdingen i Värmland, att han, landshöfdingen, genom »kraftigt handräckande och tjenliga medel skulle afskaffa sådan genvyrdighet».

Att konungen ömmade för de fattiga finnarnas själavård och upplysning, veta vi genom prosten Schæffers*) verksamhet bland dem, ehuru denna icke för finnarna hade annan på-

*) Om Schæffer, se vidare sid. 8.

följd, än att de fingo ostörda draga sig fram så godt de kunde i de ensliga skogarna; att någon hjälp lämnades dem som voro bosatta i Värmland under de förödande hungeråren 1696, 1698 och 1699 har jag icke kunnat finna.

Äfven år 1742 rasade en stor hungersnöd i Värmland, då konung Fredrik tillskref vederbörande att draga försorg om folkets bärgning, hvilket gjordes på så sätt, att några hundra hushåll sändes till Österbotten, där somliga svulto ihjäl, under det andre återkommo och sedan tjänade som drängar på de gårdar de förut sålt. Sannolikt förekommo bland dessa en del finska familjer.

Om konung Karl XI:s reduktion hade något inflytande på de värmländska finnarnas ställning, så torde det hafva varit till deras fördel, då deras torp därigenom åter kommo på kronans mark och ej längre stannade i enskild ägo, hvarigenom finnarna mera fingo lefva i ostördt lugn.

En rätt svår olycka drabbade dem utan deras förvärlande, då en stor skogsbrand år 1690 öfvergick nästan hela Värmland och förstörde såväl åkrar och svedjefall som ängar.

Därtill kom, att skogsbranden förödde en mängd villebråd, synnerligast fågel, något som särskildt för finnarna var af stor betydelse. Flera år förgingo, innan fågeltillgången åter blef som förr, men lyckligtvis kan man antaga, att villebrådet förökade sig något, innan de förskräckliga hungeråren 1696—98 bortsopade hela hushåll, då sägnen förmäler, att föräldrarna åto barnens lik, liksom barnen föräldrarnas.

Man måste antaga, att dessa hungerår förminskade finnarnas antal ganska betydligt, desto hellre som man i allmänhet icke hör talas om dem i den tidens krönikor. Det är först 1762 som landshöfdingen grefve Adolf Mörner i sin beskrifning öfver Värmland omnämner dem, då han säger, att »finnarna utmed norska gränsen merendels hafva fyra, fem, sex, somliga sju mil till kyrkan och komma sällan dit. Männen kunna merendels yttra sina tankar på svenska, men bland kvinnfolken finnas många gamla, som hvarken kunna tala eller förstå svenska språket».

Dock finnes en kungl. resolution af den 25 mars 1719 till konsistorium i Karlstad, där detta uppmanas att föranstalta

att finnarna blefvo undervisade i kristendomskunskap, emedan det klagats »öfver deras excesser». Något sådant synes dock ej hafva blifvit af, ty den 5 juni 1732 finner kungl. maj:t det åter vara en »en nödvändig sak att finnarna blifva underviste». Det är mig obekant, om något af kungl. maj:ts nådiga uppsåt gått i verkställighet, men det ser ej så ut, ty först år 1793 låter konsistorium höra af sig, då det ansåg skäligt vara, att en skolmästare anställdes för finnarnas barn. Kungl. maj:t beslöt i nåder, att etthundra riksdaler årligen i fem år finge utbetalas af ränteriet i Karlstad för detta ändamål, och år 1799 kunde konsistorium meddela kungl. maj:t, att svenska språket genom ambulante lärmästares undervisning nästan allmänt begagnades af den finska befolkningen.

Fryksände socken beslöt sedermera i anseende till den ökade folkmängden och ökade odlingen i dess nordvästra del, Östmark, att där bygga ett kapell, hvilket verkligen kom till stånd och invigdes 1765, hvarefter i kapellet tillsattes icke mindre än fem skolmästare, bland dem en finne, för att undervisa sådana som »högst beklagligen ej kunde läsa i bok».

Prästen därstädes klagade genast öfver finnarnas dryckenskap och benägenhet för lättja, och år 1793 tadlar länsman Odén allmogens, i synnerhet finnarnas, benägenhet för fylleri. Samtidigt anför komminister Fryckius' klagomål öfver finnarnas tredska att ej vilja hålla sina barn i skolan. Sedan lämpor fruktlöst försökts, pålades böter att utgå med en riksdaler för hvarje barn, som icke infann sig i skolan. Böterna synas hafva medfört god verkan, ty redan 1798 kunde på tal om finnarna i Östmark meddelas, att okunnigheten i kristendom och svenska språket allt mer och mer började aftaga bland dem. 1799 rådde allmän hungersnöd i Östmark. Finnbarnen inkallades till förhör, men blott två kommo, emedan de öfriga knappt hade kläder till att skyla sin kropp, mycket mindre sådana att de kunde besöka Herrens hus.

Man kan af ofvanstående sluta sig till hur finnarna framlefde sitt lif i denna del af landet, där de likväl hade tillfälle att höra Guds ord. Som Östmark likväl endast

utgör en liten del af det område, finnarna bebodde, är det tydligt, att de i de många socknar, där ingenting vidtogs för deras upplysning, hade det ställt än sämre.

Att finska befolkningen i Värmland förminskades till antalet under slutet af sjuttonde århundradet synes framgå af alla sägner och berättelser, liksom att de vid konung Karl XII:s död voro ännu färre än då, ty hunger- och pest-åren 1710—11 kunde ej spårlöst gå förbi. Sannolikt fingo äfven finnarna vid denna tid lämna sitt bidrag till armén, men härom veta vi ej något med visshet, ty hvarken sägner, sagor eller urkunder lämna några bestämda underrättelser om deras lif vid början af det adertonde århundradet. Där- emot låta finnarna mot slutet af nämnda århundrade åter tala om sig, såsom det framgår af hvad ofvan blifvit sagdt, hvartill kommer att prästmannen Erik Fernow omnämner dem i sin under sista decenniet af detta århundrade ut- gifna arbete *Beskrifning öfver Wermeland*.

Af denna bok kan man inhämta, att finnarna, då arbe- tet utgafs, voro talrika nog, lefde i fattigdom, saknade all undervisning i religion och för öfrigt voro föga kända och omtalade.

Fortfarande synes dock finnarna i Östmark vara ihåg- komna. Man kan döma detta däraf, att sällskapet »Pro fide et christianismo» år 1804 skänkte skolbarnen några böcker.

Man har ej skäl att klandra regeringen därför att den icke tog någon särskild vård om den finska befolkningen i Värmlands skogar, ty finnarna själfva drogo sig undan sven- skarna, och hörde styrelsen någon gång talas om dem, var det endast i samband med att de anklagades än för den ena än för den andra förseelsen. Visserligen upplyste skatte- längderna om, att en hel del lägenheter, som finnarna odlat och bebyggt, voro skattlagda, men att det fanns sådana, som icke förekommo i skattelängderna, därom hade man säkerligen icke någon kunskap, liksom man ej kände till antalet af de finnar, som verkligen funnos i de djupa skogarna.

En af anledningarna därtill torde varit, att finnarna med sin handel vant sig vid att vända sig till Norge, dels

därför att de där hade anhöriga och stamförvanter, som kunde förmedla deras affärer, dels därför att de hade kortare väg till handelsplatser i Norge än i Sverige; med norr-männen lefde de för öfrigt i god sänja, hvilket man icke kan säga var fallet med flertalet af de svenska bönderna.

Under sjuttonde århundradet voro kommunikationerna i Värmland få. En landsväg fanns mellan Karlstad och norska gränsen, likaså en till Kristinehamn och vidare i öster till Örebro. Åt väster funnos vägar till Åmål och Venersborg, och efter dessa landsvägar befordrades posten medels skjuts, för att sedan vidare fortskaffas till socknarna af gående eller ridande bud. Det var först mot slutet af århundradet, då flere bruk eller s. k. hammare blefvo anlagda, som man med mera allvar tog sig för att bygga körvägar. Förut hade man klöfjat till och med järn på hästryggen, men vid denna tid torde mera allmänt kärran hafva kommit i bruk i norra och västra delarna af länet. I bergslagerna användes sådana dock långt förut, ty redan 1634 blef stadgadt huru mycket fick köras efter en häst med kärra.

För finnarna hade brukens anläggning i närheten af deras område stor betydelse, emedan de därigenom utom genom kolning äfven fingo tillfälle till andra förtjänster. Det var dock till en början icke många finnar, som bodde så nära bruken, att de kunde tillgodogöra sig det arbete, dessa beredde dem, men annorlunda blef förhållandet i adertonde och särdeles i nittonde århundradet, då bruken blefvo mera talrika. Mången finnes hemman kom nu i brukens ägo, och han framlefde sedan i långa tider sitt lif som torpare.

Mera än finnarna i Värmland ådrogo sig de längre i norr boende regeringens uppmärksamhet, särdeles de, som slagit sig ned i Helsingland och Gestrikland, ty redan 1692 antog sig dåvarande hofpredikanten J. Hendrik Schæffer i Gäfle deras sak. Då Schæffer såsom infödd finne väl förstod finnarnas språk, företog han resor till finnmarkerna för att anställa förhör med sina i kristendomens sanningar okunnige landsmän. I den till konungen afgifna redogörelsen från sina iakttagelser under resorna 1693 säger han, att han »icke annorledes än Johannes Döparen i tre års tid predikat i öknen», och föreslår, att en kapellkyrka skulle upp-

föras i Ockelbo, där finnarna voro särdeles talrika. Ärkebiskopen Olof Svebelius befalldes af konungen att undersöka saken. Sedan denne rådgjort med ortens präster, hemställde han gemensamt med desse, att man skulle uppskjuta med kapellbyggandet, men att präster kunniga i båda språken skulle anställas för att undervisa finnarna. Kyrkoherden i Ockelbo, Erik Tybelius, påpekade emellertid, att de gamla i socknen ej förstodo svenska, och att de unga, som bodde längst bort i ödemarken, voro så »arga», att de, då de tilltalades på svenska, sade sig icke begripa detta språk för att slippa förhör och undervisning.

Prästerna förordade nu, att en särskild präst, som kunde finska språket, skulle förordnas till att öfvertaga själavården i finnskogarna. Konungen beslöt dock efter fortsatta undersökningar i ärendet, att icke en utan två präster skulle förordnas för att lära finnarna Guds ord, och anslog för dessa själasörjare en årlig lön af 500 daler silfvermynt.

Den 16 november 1695 utfärdades fullmakt för Schæffer att vara prost och kyrkoherde för finnarna i Helsingland och Gestrikland, hvilket hade till följd, att därboende finnar långt före sina öfriga stamförvanter kommo i åtnjutande af religionsundervisning och snart nog blefvo försvenskade.

Det mått af bildning och kristendoms-kunskap, som de från hemlandet utflyttade finnarna medförde till sina nya hem i Sverige, kunde icke vara särdeles stort, kanske föga mer än hvad de lärt af sina förfäder och som kunde fylla det hvardagliga livvets behof. Ryckta ur kretsen af sina stamförvanter, spridda i ödemarkerna, omgifna af främmande folk, hvilkas språk de föga kände, måste de naturligtvis en längre tid stå stilla i sin utveckling.

Att finnarna under sjuttonde seklet särdeles under gränskrigen i Värmland blefvo mera kända af sina svenska grannar, samt att enigheten och sammanhållningen mellan dem inbördes var särdeles stor, veta vi genom sagorna*), liksom äfven att finnarna, så länge skogarna vimlade af villebråd och

*) Se förf:s föregående arbeten: Örjan Kajland och hans pojkar, Pekka Huskoinen och Pavo Makkran.

fisket i vattendragen var rikligt, samt så länge de hade små utgifter till kronan, bärgade sig fullt ut lika bra som svenskarna. Men mot slutet af nämnda århundrade hann brännvinet äfven till finnmarkerna, och fastän finnarna ännu ej på en tid tillverkade det själfva, fingo de smak därvid vid sina besök i bygden, där de drucko det i sådan mängd, att de ofta kommo i gräl sins emellan och ej sällan slogos med svenskarna. Genom domböcker och berättelser kan man inhämta, att en del af dessa strider icke slutade, innan endera parten måste låta sitt lif.

Allt som tiden skred fram, synes det som om finnarna blefvo vildare, mera hämndgiriga och svekfulla samt på grund häraf mer fruktade af sina grannar.

Sedan långliga tider hade finnarna rykte om sig att kunna trolla, och detta rykte sökte de icke kväfva utan fast mera utsprida. Möjligt är, att de kände några giftiga örter, hvilka de af hämnd använde mot böndernas kreatur, liksom att de äfven kände andra växter, som botade boskapen för vissa sjukdomar. Lyckades sådana kurer, tillskref man naturligtvis det goda resultatet de signerier, som finnarna företogo under ingifningen eller smörjningen. Föreställningen om att finnarna kunde trolla var så fastrotad hos allmogen, att de blefvo högligen fruktade, hvilket gjorde att mer än en dörr stängdes för den utfattiga och ögonblicklig hjälp behöfvande finnen.

Till följd af de sjukliga inbillningar, som gjorde sig gällande under slutet af sjuttonde århundradet, att kvinnor och barn hade gemenskap med och besökte »hin onde» under de s. k. Blåkullafärderna, kunde man hafva anledning att tro, att finnarna då skulle spela en framstående roll. Märkligt nog synes detta ej hafva varit förhållandet. De trollkärningar, som å »båle brändes» i Värmland, har sagan glömt, och man frestas därigenom att förmoda, att den andliga sjukdomen icke sträckte sina verkningar ända till Värmland. Däremot höres så mycket mera talas om dem i Dalarna, och ännu i dag visas den resande i Leksand på käringberget, där trollkärningarna fordom brändes.

Då trollkärningar anklagades i Värmland, var det vanligen för »trollskott», genom hvilka böndernas kreatur kunde

dödas på långa afstand. Sådana »brott» kommo äfven under domstolens pröfning, fastän det sällan synes hafva varit fallet. En blott tjuguarig kvinna från Granbäck i Gränsmarken blef anklagad därför att hon dödat ett svin, sex getter och en bock. Vid tinget bekände hon, att hon af en kringstrykande kvinna från Norge lärt sig att göra trollskott af väfknutar, hår och skinn, samt att hon af en annan kvinna, finskan Ryss-Annika, inhämtat hur man i den lede djäfvulens namn skulle kunna döda kreaturen i samma ögonblick de gingo öfver fähusets tröskel. Denna senare bekännelse återtog hon dock. Häradsrätten synes hafva varit något tveksam att döma Dordi, som kvinnan hette, för »trollskottet», hvarför den hänsköt målet till hofrätten, med hvad resultat är ej bekant.

Vidskepligheten hos finnarna var ej mindre än hos den tidens svenskar. Hvad deras »kloka» eller trollkarlar och trollkvinor egentligen trodde om trolldom eller »vetskap», som det äfven kallades, sade de ej tydligt, men anledning finnes att förmoda, att de verkligen själfva hyste tillit till sin »vetskap». Att den stora allmänheten trodde på denna, därför finnas många bevis. Onda ögon, dåliga möten med djur och människor var något, hvarpå ingen tviflade, liksom ej heller på att det fanns »underjordiske», skogs- och sjörå och andra troll. Dem hade många sett och ännu flera hört. Bergfolkets boskap skådades ej så sällan, och en och annan gång hade man sett och kommit i samtal med jättekvinor, mindre ofta med jättar, men deras röster och befallningar hade man förnummit, och på deras tillsägning hade man flera gånger varit tvungen att flytta husen från den ena till den andra ändan af torpen.

Att ett så isolerad folk som finnarna, hvilka lefde utan all undervisning i religion, skulle vara råa, hämndlystna och tämligen osedliga, må man ej förvåna sig öfver, liksom ej heller öfver att de höllo strängt fast vid äganderätten till den jordtorfva, de under försakelser och mödor med hårdt arbete brutit, och det är ej underligt, att de i obekantskap med gällande lag använde våldet till sitt försvar.

Det var först sedan de mer än två århundraden lefvat i de svenska skogarna, som en ljusning i deras mörka lif

inträdde, därigenom att deras lefnadssätt började studeras af en framstående stamförvant från deras hemland, nämligen dåvarande studenten K. A. Gottlund, hvilken var född och fostrad i Finland. Sedan han aflagt studentexamen vid Åbo akademi, inskrefs han år 1816 som student i Uppsala och blef där bekant med de såkallade fosforisterna, hvilkas arbeten han studerat redan förut i Åbo. Härigenom blef han uppmärksamgjord på att finska kolonister funnos såväl i Sverige som i Norge. Vetgirig och energisk som han var, sökte han genast att få underrättelser om sina inflyttade stamförvanter, något som dock var nästan omöjligt att erhålla vid akademien. Hade Gottlund icke varit finne, så kanske han hade åtnöjt sig med det lilla han fick höra, men nu beslöt han sig för att uppsöka sina stamförvanter i de djupa skogarna, en afsikt som han äfven satte i verket.

Om hans vandringar och samtal med finnarna i våra skogar blir här för långt att orda; han har för öfrigt själf redogjort därför i sin »Dagbok» och »Läsning för finnar» (Helsingfors 1869), hvarjämte doktor Petrus Nordmann lämnar upplysningar därom i sin bok: »Finnarne i mellersta Sverige» (Helsingfors 1888).

Sedan Gottlund under åren 1817—1821 uppsökt finnarna såväl i Värmland som Dalarna, och härunder gjort sig underrättad om deras lif, fattade han stort intresse för och medlidande med det hårdt pröfvade folket samt beslöt att uppbjuda all sin förmåga för att lindra och förbättra deras hårda lott.

Vid sin återkomst till Stockholm uppvaktade han dåvarande kronprinsen, sedermera konung Oskar I, och meddelade honom hvad han under sina vandringar sett och hört. Med välvilja och godhet åhörde prinsen Gottlunds berättelse och lofvade honom sin protektion. Såsom varande utlänning ville Gottlund icke uppträda som sina stamförvanners sakförare, men uppsatte likväl en skrifvelse till högv. prästeståndet med anhållan, att finnskogarnas befolkning måtte af socknarnas präster och på finska språket undervisas såväl i religionens sanningar som i andra ämnen. Skrifvelsen, i hvilken redogjordes för finnarnas förhållanden, upplyste om, att den finska befolkningen uppgick till ungefär tio-

tusen personer och var undertecknad af tolf af Gottlund utsedde ärlige män, tillhörande den finska nationen.

I ett bref till sin landsman, doktor Fransén, bad Gottlund denne att inför prästeståndet i riksdagen understödja finnarnas sak, hvilket han äfven gjorde varmt och kraftigt och med honom förenade sig den finskfödde prosten Grevillius. Emot Fransén uppträdde kontraktsprosten Frykstedt och doktor Kölmark i Karlstad.

Under det frågan afhandlades i riksdagen anlände i mars 1823 till Stockholm de tolf finnmän, som undertecknat skrifvelsen, och den 4 maj uppvaktade de under anförande af Gottlund H. H. kronprinsen, till hvilken de öfverlämnade en ny supplikskrifvelse jämte bilagor att af honom vidare befordras till konungen.

Denna skrifvelse jämte bilagor och öfriga handlingar i ärendet öfverlämnades sedermera till landshöfdingen i Värmland, Wingård, hvilken efter ett par veckor härom afgaf ett vidlyftigt betänkande. Rikets ständer hade emellertid innan dess uttalat den önskan, att något borde göras för finnarna, och på grund däraf beslöt regeringen, att en undersökning skulle företagas i orten för att skaffa upplysning om folkets ställning, deras behof af kyrkor, undervisning, vägar o. s. v., och till denna undersökning förordnades af landshöfding Wingård öfverstelöjtnant v. Gerdtén samt kyrkoherden H. Stenberg i Båtstad.

Sedan undersökningen var fullbordad, enade sig dessa om att en kyrka borde uppbyggas vid Bovangen och en vid Höljas by, båda inom Dalby socken, hvarjämte en kapellpredikant skulle tillsättas för båda kyrkorna med skyldighet att förrätta den allmänna gudstjänsten och ombestyras därmed i samband stående åligganden. Kyrkorna benämndes i följd af läget med Norra (Höljes) och Södra (Djeknelidens) Finnskoga kapell.

På grund af detta förslag beslöt regeringen den 15 februari 1826 att kyrkorna skulle uppbyggas samt anslog medel till lön åt en komminister och klockare, hvarjämte ett hundra kronor under tre år anvisades till inköp af böcker.

Konsistorium i Karlstad ålades vidtagna de nödiga förberedelserna, men därmed fjäskade det icke, ty först i december 1830 utsågs predikant och i april 1831 invigdes kyrkogården vid Djekneliden. Under det kyrkobyggnaderna pågingo, inhystes prästen i det gamla tullhuset och predikade i en stuga vid hvardera af de blifvande kyrkobyarna.

1833 blefvo kyrkorna slutligen så pass färdiga, att de kunde börja att begagnas, och nu inrättades det gamla tullhuset till bostad för komministern.

Något varmare intresse för de nya kyrkorna synes konsistorium icke hafva hyst, ty ej förr än år 1865 förordnade det, på uppmaning af kyrkoherden i Älfdalen, Almquist, denne att inviga dem samt att högtidligt, på sätt han bäst syntes, förklara byggnadsarbetet fullbordadt, sedan templen i ej mindre än trettio år varit vid gudstjänsten använda.

Inrättandet af Norra och Södra Finnskoga församlingar föranledde, att kyrkoherden B. A. Lindberg i Arvika i januari 1831 föreslog, att ett kapell skulle uppföras i nordligaste delen af Gunnarskogs socken, hvarigenom vägen till kyrkan skulle förkortas med tvenne mil för omkring sextonhundra personer.

»Folket är enfaldigt, men naturens ofördärfvade barn», säger han uti sin förslagsskrifvelse, och glädjetårar lyste ur de gamlas ögon, då han talade vid dem om en kyrka.

Regeringen tog Lindbergs skrifvelse i öfvervägande och förordnade om undersökningar i ärendet. Detta blef dock i många år hvilande, tills det 1842 upptogs af biskop Agardh och kyrkoherden Anders Fryxell i Sunne, hvarefter kyrkan uppfördes vid finnhemmanet Bogen under åren 1850 och 51 samt invigdes 1853.

Ungefär trettio år efter Gottlunds vandringar genom värmländska skogarna, hade hans planer blifvit fullbordade, och finnarna hade nu efter mer än tvåhundra års vistelse i det främmande landet fått full likställighet med sina svenska grannar. Vägar hade blifvit anlagda genom skogarna, så att såväl finnar som främlingar nödtorftligen kunde taga sig fram genom vildmarkerna.

Långt innan dess hade Gottlunds bekantskap med våra skogsboar burit frukt, i det han af egna och skänkta medel

anskaffat böcker till finnarnas upplysning och därjämte upptagit och bekostat ett par pigga finnpojkars skolgång så långt, att de blifvit studenter, hvarefter han hade sändt dem att sprida kunskaper bland sina stamförvanter. Den ene af dessa gossar arbetade sedermera många år som skolmästare på båda sidor om gränsen, men den andre, som Gottlund hade hoppats skulle göra på samma sätt, fann sig icke hafva någon kallelse därför.

År 1830 förordnades till predikant för finnarna i de norra kapellförsamlingarna en ung präst, Emanuel Brunsell, som lämnat en »Beskrifning öfver Norra och Södra Finnskoga kapellförsamlingar uti Karlstads stift», i hvilken han säger, att finnen i allmänhet omtalas med förakt af svensken, som anser det ej vara någon synd att bedraga honom, emedan han ej förstår bättre och nöden ofta tvingar honom att låta sig nöjas med den behandling han får lida. Då sådant kunde ske så sent som på 1830-talet, kan man förstå, att förhållandena varit ännu värre längre tillbaka i tiden.

Rörande finnarnas gästfrihet säger han: »De dela gärna med förnöjdt och gladt hjärta den yttersta skärften, glömande sin egen nöd, och allt hvad de äga, som i allmänhet ej är mycket, står till tjänst på minsta vink. De äro med få undantag i den största fattigdom».

Om finnarna största inkomstkälla den tiden, timmerhandeln, yttrar han sig sålunda: »Då folket i allmänhet är så okunnigt, att det knappast kan mera än fälla de stockar (trääd), bland hvilka de uppvuxit, och dessa börja blifva glesa och finnen, sedan ändtligen stocken blifvit fraktad till vattendragen, sällan får mer betalning för sin stock, än han i anseende till de dyra munförråden ätit upp, borde han uppmuntras att lära sig slöjda, koka tjära och bränna pottaska m. m. Men härtill fordras, att styrelsen toge kraftiga mått och steg, och att utvägar upptäckes till varornas afsättning på närmare håll än Karlstad». Äfven Brunsell var en finnarnas vän, utan att han dock förbisåg deras fel och brister, hvilka han skarpt klandrade och rätt ofta bestraffade. Han höll ej länge ut som predikant för finnarna, ty redan efter sex års förlopp erhöi han afsked, sedan han förgäfvos sökt det flere år förut. Hans hälsa var då redan dålig och hans

lynne nedstämdt. Med åren försjönk han i en djup melankoli, hvilken han sökte bota genom förtärandet af rusdrycker, hvaraf följdén blef, att han med åren allt mer förslappades. Han dog bland finnarna i Mangskogen, hvilka han hade glädjen att få se upplysta i samma grad som sina svenska grannar och likställda med dessa.

Finnarna under min ungdom.

Så långt jag kan minnas tillbaka, kommo finnar eller rättare finngummor jämte sina barn till mitt hem. Deras ärende visste man på förhand, de voro hungriga och ville hafva något att lefva af. Man tog hvad man hade och gaf dem att äta och äfven något att stoppa i kuntarna, ty alla som förmådde bära, hade sådana af näfver, och i dem lades allt hvad de ej orkade förtära på stället. Välkomna voro de icke dessa flockar, som regelbundet hvarje vinter och vår kommo ned i bygden. De voro, så vidt jag minnes, utan undantag klädda i paltor, snuskiga och illaluktande, och därför sökte man så snart som möjligt göra sig af med dem. Detta gick dock icke alltid så lätt för sig, ty visserligen aflägsnade sig barnen och de yngsta af kvinnorna ganska snart, men de äldre hade mycket att säga om sin fattigdom och nöd samt bådo om allt möjligt. Med onda ord vågade man icke afvisa dem, ty man fruktade, att de genom odygd eller trolldom kunde skada människor och kreatur, hvarför de ofta nog erhöilo mer än påtänkt var, för att man skulle bli dem kvitt. Dessa gamla kvinnor, som voro mycket pratsamma, då de åstundade något särskildt, voro afskräckande fula, ofta koppärriga med ansikten fulla af rynkor, med rinnande ögon och brun hy. Ofta skrämdes vi barn för finnkäringarna, och fränstötande funno vi dem i deras dåliga dräkter och okammade hår — vi kände en verklig lättnad, då flokken drog från gården.

Det hände dock, att någon af de gamla käringarna återkom på kvällen för att spå pigorna, hvarom vi sedan

fingo höra dem tala. Berättelser om huru finngummorna hämnats på folk, som mottagit dem illa, saknades icke: de fingo skulden för mången hund, katt och ko, som på ett eller annat sätt kommit i olycka vid samma tid, då finnhoparna drogo genom bygden. Däremot berättades äfven, att en och annan blifvit botad af dem för värk, sveda eller andra sjukdomar, att genom deras åtgöranden bortkomna saker återfunnits, samt att de, då något blifvit stulet, gifvit anvisning på den verkliga tjuften.

Med dessa tiggande hopar af käringar och barn voro sällan några karlar. Då detta var händelsen, var det vanligen icke finnar utan zigenare eller, som de i dagligt tal kallades, skojare, och dessa voro ännu mer fruktade än finnarna — hvilka de för öfrigt liknade — emedan de vid enstaka liggande gårdar ofta uppträdde på ett pockande sätt.

Kommo finnkarlar ned i bygden, igenkändes de på långt håll på sina kläder: gråa vadmalsfrackar, korta byxor, näfversäckar på ryggen och skor af samma material på fötterna. De uppträdde stillsamt och nästan skyggt, voro tafatta och hade svårt för att uträtta hvad de ville. Vanligen utbjödo de till salu fågel och tjära, en och annan gång bockar och getter. Detta gällde för den tid, jag vistades hos mina föräldrar i Arvika köping; sedan jag kom i skola vid Helgeboda bruk, där finnarna bodde i närheten, fann jag dem sälja äfven andra varor såsom kol och timmer.

I utbyte begärdes alltid spannmål, sill, salt, tobak och ylletröjor, jämte något järn och spik. Efter all handel, efter hvarje aftal undfägnades finnen med en à två supar, dem han sällan tålde; tillsades han då att aflägsna sig, kan jag icke minnas, att han någon gång sade emot, utan han lassade genast på sig de saker han fått och begaf sig af till sitt torftiga hem i skogen för att stundom icke återkomma på åratat.

Därigenom att min far vid sin fabrik hade en verkmästare, som var född i de till de närmaste socknarna angränsande skogarna och ännu efter en mansålder icke glömt sitt fädernespråk utan flytande talade det med de från skogarna ankomna finnarna, blef jag mycket tidigt intresserad af dessa, och då verkmästaren långa tider var sjuklig och

höll sig i stillhet på sin kammare, berättade han mig mycket om sina stamförvanters lif i forna dagar. Sedan en syster till honom flyttat till hans hem för att vårda sin gamle bror, fick jag höra än flera i mitt tycke ännu mer roande sagor. Berättelserna om finnarnas stordjursjakter och krigsbedrifter kunde jag aldrig tröttna på, huru ofta de än upprepades. Då jag sedermera kom att vistas på ett bruk; som låg alldeles i närheten af finnarnas område, gjorde jag bekantskap med både gamla och unga finnar, under det jag dref en liten byteshandel med de långhåriga finnpojkarne. Ekorr- och vessleskinn, ägg, fågel- och harungar m. m., jämte näfverdosor och skor var hvad de hade att aflåta, och detta tillbytte jag mig för aflagda kläder, krut och flintor samt blybitar, som jag lyckats tillvarataga från silltunnor eller på annat sätt förvärfvat mig. Språket mellan oss pojkar uppställde intet hinder för våra affärer; vi begrepo hvarandra rätt bra. Det var långt svårare att förstå de äldre finnarna, men det fanns på bruket en gammal finn-gubbe, som var på roten eller åtnjöt understöd af fattigvården samt ibland hjälpte oss att samtala med de finska främlingarna, och med honom språkade jag hvarje dag, tills jag fullkomligt förstod honom. Samtalen oss emellan gällde alltid jakt och fiske, ty så ung jag var, försökte jag mig på båda delarna, och då jag med åren växte till, fick jag äfven följa rotgubben ut i marken och på sjön, hvilket var mig till stor nytta, ty gubben ansågs vara ortens säkraste fågel-skytt och bäste fiskare, utom det att han äfven var fruktad såsom trollkarl. Under våra jakt- och fiskturer afhörde jag med spändt intresse hans berättelser från gamla tiden, från ofredens dagar, då björnarna huserade i skogarna och slogo finnarnas kreatur, och lyssnade till hans lifliga skildringar om jägarnas strider med odjuren, deras segrar och nederlag.

Ju mer jag hörde, desto mer ökades mitt intresse för finnarna, desto högre blefvo mina önskningsar att få lära känna dem i deras hem och åtfölja dem i striden mot de fruktade björnarna.

År gingo innan denna min önskan blef uppfylld. Visserligen besökte jag några finntorp i brukets grannskap, men jag var då alltför ung för att förstå den verkliga inne-

börden af folkets lif, men hvad jag förstod, det var deras djupa fattigdom och ensliga lefnadssätt, och allt mer lärde jag mig att beundra deras tålmod och ihärdighet i kampen mot nöd och brist. Så kom en tid, då jag bodde alltför aflägsset från finnarnas hem och stråkvägar för att mera ofta kunna träffa dem. Så långt bort hunno blott få af de vandrande tiggarskarorna, men däremot råkade jag någon gång finnar, som vid bruket, där jag vistades, utbjödo tjära och timmer. Timmer var just hvad bruket behöfde, och villigt lämnades där förskott både i spannmål och penningar.

Med tillfredsställelse mottog jag erbjudandet att uppresa till Värmlands nordligaste socknar för att där inmärka och mottaga förskotterade timmerpartier och uppköpa hvad som kunde erbjudas. Jag kom då i tillfälle att besöka finnarna i deras hem och fann snart, att de i denna del af landet hade långt bättre lefnadsvillkor än dem, jag sett i Värmlands västra del, i Eda, Gunnarskog, Gråsmarken och Lekvattnet. Norra och Södra Finnskoga samt Hvitsand och en del af Östmark voro de trakter, jag besökte, fastän jag blott köpte timmer af de finnar, som kunde lämna sådant vid Klarälven och dess vattenområde. Mina besök i de andra skogarna gällde jakt och fiske för att erhålla lifsmedel under vandringarna.

När jag och mina kamrater, det vill säga, då jag hade några med, som voro hågade för en vandring genom skogarna, nalkades ett finntorp eller en finnby, voro invånarna redan förberedda på ett besök genom hundarnas skall och skotten från våra bössor. Vanligen var stugan eller pörtet städadt, när vi framkommo, och vi emottogos af nödtorfteligen tvättade individer, leende ansikten och trofasta handslag. Begärde vi att få bo hos dem för en eller annan dag eller rättare natt, beviljades detta alltid, och förberedelserna för vårt inkvarterande vidtogos genast. Dessa bestodo dock vanligen endast däri, att våra hundar bereddes plats i något af uthusen, samt att bänkarna ännu en gång aftorkades, hvarefter vi bjödos på mjölk ur ett svarfvadt eller ur en masurkota uttäljdt fat eller skål. Vid denna tid eller mot slutet af 1840-talet var jag några och tjugu år och hade redan så

stor erfarenhet, att jag kunde bedöma, om frågan att få något till lifs kunde framställas eller icke.

Hade man påträffat ett mer förmöget ställe, kunde man bekomma smör, mjölk och små ostar; bland dem ett slags »saltost», som den kallades, och hvilken bereddes af finnarna själfva, mera undantagsvis kunde man äfven få köpa en torkad fårbog; härvid framsattes nästan alltid utan att man begärde kokad potatis och väl krossadt salt. Vanligen ankommo jag och mina kamrater icke till finntorpen för att söka nattlogis, förr än dagen led mot sitt slut, och vi gingo åter bort vid solens uppgång. Det blef därför icke mycket af att samspråka med värdfolket, men inträffade ovädersdagar, så att man icke hade något nöje af jakten och lifvet i skogen, blef underhålningen desto lifligare med den del af familjen, som icke kunde arbeta ute i fria luften, nämligen med kvinnorna, ty husfadern och de mera vuxna pojkarna, om sådana funnos, läto aldrig hindra sig af väderleken i sin sysselsättning; kunde det ena arbetet icke verkställas, kunde man utföra ett annat, och ett som aldrig tröt var att bryta sten och hacka upp den grusblandade jord, hvaraf finnens åker bestod. På vallpojkar eller vallflickor tänkte ingen; de måste ut, hurudant vädret än var. Hjorden, som skulle vaktas, var sammansatt af kor, får och getter, och på det eljes tysta finntorpet var lifligt nog den stund, då boskapen aftågade till betesmarkerna. Snart blef dock där åter tyst, allt mera i styrka aftogo kreaturens råmande och dess vaktares bockhornslåtar, hvilka dock allt emellanåt under dagens lopp kunde höras bort till torpet. Hvad dessa toner sade, förstods mycket väl af dess invånare; var allt väl beaktade ingen lurens eller bockhornets ljud, men var fara å färde, kunde vallhjonen vara säkra på att få skyndsamt hjälp. Endast vid torp, belägna i sådana trakter, där rofdjuren hade sitt stadiga tillhåll, hade vallhjonet en så kallad fähund till biträde. Eljes ansåg sig finnarna på den tid, hvarom här är fråga, icke hafva råd att hålla sig hund, med undantag af de få, som voro stordjursjägare.

Man hade under en ovädersdag god tid att se sig omkring vid ett finntorp. Stugan eller »pörtet» tedde sig något olika alltefter ägarens förmögenhetsvillkor och allt-

efter den tid, på hvilken den tillkommit. Voro finnen och hans familj fattiga, bestod huset endast af ett rum, där muren upptog en god del, ungefär fjärdedelen, af stugans utrymme och var hopfogad af den sten, som brutits ur åkern eller tegen närmast däromkring. Murbruket utgjordes af en sandblandad lera, som kallades »mo» och icke fanns allestädes men ofta dock på ej alltför aflägsna trakter. Muren bildade nära nog en kub, och i dess midt befann sig eldstaden, hvilken liknade en vanlig bakugn, hvartill den äfven kunde begagnas. Midtför muren syntes en utvidgning, stundom lika stor med kubens ena sida, och i denna fanns under ugnens mynning en fördjupning, den så kallade »grufvan», hvori, sedan veden i ugnen utbrunnit, de glödande kolen utrakades, och där man under dagens lopp kunde hämta eld vid förekommande behof. Någon skorsten förekom icke. Pörtet var endast försedt med ett ryggåstak, mot hvilket röken stannade och så småningom trängde ned till de fyrkantiga hål, som voro anbragta ungefär två alnar från gofvet och försedda med skjutluckor, hvilka stodo öppna under eldningen. Sedan röken hunnit så långt ned som till en mans höjd, kunde ingen af oss svenskar vistas under tak utan måste i fria luften afvakta den tidpunkt, då röken höjt sig eller gått ut. Finnarna själfva kunde dock om de ville kvarstanna inne i rummet, emedan de sedan barn domen voro vana vid röken, men så hade också många af de äldre kvinnorna rödkantade och rinnande ögon.

I ugnen eldades med björkved; jag såg aldrig furu eller granved begagnas därtill. Kom man in, sedan röken gått ut, och under det att dörren och skjutluckorna ännu stodo öppna, kunde man se, att taket och öfre delen af väggarna voro glänsande svarta, då däremot de nedra väggstockarna voro ljusa och icke svärtade så hårdt af röken. Pörtet var naturligtvis fyllt af en stark röklukt, hvilken dock icke kändes besvärande, så länge dagsljuset varade, men sedan mörkningen inbrutit, stängdes skjutluckorna och dörren, hvarefter *pertorna*, långa tunna furustickor, tändes, och nu kändes röklukten skarpare, under det att en tunn dimma spred sig öfver hela rummet, jämte värmen, som utstrålade från den varma muren.

Pertorna voro finnarnas ljus, och omkring dem samlade sig så många, som fingo rum och som hade något arbete för händer. Ljusaste platsen bevarades åt husmodern med sin spinnrock, hvilken snurrade oafbrutet under höst- och vinterkvällarna, under det att männen slöjdade eller lagade några redskap för arbetena i det fria. De af kvinnorna, som icke hade någon spinnrock, spunno på handten eller stickade strumpor, och de gamla gubbarna och pojkarne spjälade pertor, hvilka hade en strykande åtgång, då de ofta ombyttes. Pertorna öfvervakades med mycken uppmärksamhet, så att de aldrig hunno slockna eller brinna ut, innan en annan blifvit tänd; en person var nästan oafbrutet sysselsatt med dem.

Vid dessa kvällsstunder samlades hela finnfamiljen, sedan den varit åtskild under dagens lopp, och nu samspråkade man om sysslorna och afhörde berättelser af dem, som voro villiga att förtälja. Hade man kommit något längre i förtrolighet med den främmande, tillfrågades han vanligen om skördeförhållandena och om annat, som rörde det dagliga lifvet. Det var nästan alltid männen, som underhöllo samtalen, hvilket ingalunda var lifligt och fördes på svenska språket; hviskade kvinnorna sinsemellan, var det oftast på finska; barnen förhöllo sig tysta.

Med bestämdhet kan jag ej säga, om finnarna under sitt hvardagslif brukade äta om kvällarna, men att de icke gjorde det, då de hade främmande, är säkert. Antagligen åto de i skymningen, eller då de slutat sitt dagsarbete.

Däremot intogo de en måltid tämligen tidigt på morgonen i eller utanför det vanligen nära alla finnstugor belägna kokhuset, hvarefter männen begåfvo sig till sina arbeten utom hus. Kvinnorna sysslade först med kreaturen, tills dessa blifvit omhändertagna af vallhjonet, och sedan vid kokhuset, men funnos flera kvinnor, följde en del af dem med männen och arbetade hela dagen i det fria, antingen på åkern eller med foderbärgning. I skogen träffade jag ofta kvinnor, då de bärgade hö eller togo löf. Löftakten skedde antingen så att kvistarna med kvarsittande blad skuros af, eller ock plockade man eller »repade», som det kallades, af dessa senare. I förra fallet sammanbundos kvistarna

till knippor, hvilka upplades i så kallade »hässjor» för att torkas; i senare fallet lades löfven i korgar och buros in i uthusen eller i själfva pörtet, där de utpreddes på golfven och bildade en mjuk och behaglig bädd.

I pörtet märktes få husgerådssaker, hvilka i allmänhet förvarades i kokhuset, ej heller fanns där något öfverflöd på möbler. De efter två sidor i stugan löpande väggfasta bänkarna tjänade både till sitt- och sofplatser, och den enda eller de båda sängarna begagnades af kvinnorna och de späda barnen. Männen liksom pojkar lågo antingen på bänkarna eller på muren. I sängarna fanns halm, täcken och någon gång skinnfällar, under det att de, som lågo på bänkarna, använde rocken till hufvudgård; något täcke behöfde de ej, ty muren, som alltid var hårdt upphettad, spred tillräcklig värme i pörtet. Understundom förekom ett bord, och stolarna voro oftast af klufna granar, hvarpå kvistarna sutto kvar och bildade benen. Hvad finnarna kallade dessa konstlösa stolar, vet jag icke, men svenskar och norrmän benämnde dem »krack»; andra stolar af afhuggna trädstammar funnos äfven någon gång och ansågos förnämligare samt voro stundom konstlöst utskurna och snidade.

Det dyrbaraste i ett finnpörte voro bössorna, hvilka sällan saknades. De jämte tillbehör af så kallade »don», kruthorn, eldtyg, m. m., för gevärets bruk och skötsel samt hølster eller fodral, ofta af helsnodda älgben, hade sin plats på de bindstockar, som en manshöjd från golfvet sammanhöllo väggarna. På dessa bindstockar upplades äfven andra saker såsom virke för slöjd, pertor m. m.

En framstående plats i en finnstuga intog »lyskäringen», en i en brädlapp fästad stolpe, i hvars öfre ände fanns en järnklyka, hvari pertorna fastsattes. I hvarje pörte förekom vidare ett utbygge öfver dörren, bildadt på så sätt, att taket gick något utom väggarna, och att mot detta restes klufna bräder, hvilka härigenom bildade ett rum, i hvilket åtskilliga husgerådssaker utan all ordning förvarades. Där stod vanligen en bytta fylld med vatten och i den en simmande träskål, ur hvilken man drack vid behof. I för-mögnare hem märkte jag äfven en kopparkittel, hvari fanns

ostvassla och någon gång mjölk till fritt begagnande för de törstande.

Sina matvaror och helgdagskläder jämte mjölken förvarade finnarna i en särskild liten byggnad, uppförd på grofva stolpar ett par alnar från marken. På svenska benämndes detta uthus »Stabbur», och det var beläget i närheten af pörtet och kokhuset. Det senare var mycket primitivt inrättadt, hade blott tre väggar och otätt tak samt i midten en liten mur, »pallen», på hvilken bränslet lades. Grytan, jämte en plåtpanna det enda kokkärl, hvori maten lagades, och kitteln hängdes i vidjor från taket lagom högt för att nås af elden. I kitteln af oförtent koppar kokades »mesost», hvilken mycket begagnades till matsäck vid färder i skogen och arbete utom hus. Vintertid skars skifvor af mesosten och lades i plåtpannan, hvilken därpå fylldes med snö eller vatten och upphettades. Denna dryck användes såväl af finnar och norrmän som af de längs gränsen boende svenskarna och benämndes »messmörspans», hvilket namn troligen härstammar från Norge.

Öfriga byggnader vid en finngård voro ladugården, försedd med eldstad och en på bindstockarna lagd lådlik säng, där kvinnorna understundom hade sin sofplats, och hvilken kallades »tarra», vidare loge med lador, redskapsskjul, vedbod m. m., allt konstlöst uppfördt utan symmetri, slutligen gethus, källare och mindre lador ett stycke från de andra byggnaderna eller i kanten af odlingen. Vid större finnhemman fanns äfven ett stall, om ägaren var så förmögen, att han kunde föda en häst. Oftast hade hvarken stall eller ladugård golf af trä; djuren stodo på bara marken och voro bundna med björkvidjor vid väggarna. På en del ställen funnos i ladugården och stallet ej andra bås, än några stänger, fastsatta i väggen, genom hvilka djuren skildes åt. Kor och kalfvar vårdades mycket väl, voro höstetid hulliga, alla årstider rena och väl ryktade. Hästarna däremot voro ruggiga och ohyfsade; skrapa och borste förekommo under min bekantskap med finnarna icke i deras hem.

I rang närmast själfva boningshuset stod badstugan, äfven den utan mellantak i likhet med pörtet. Skillnaden mellan de båda byggnaderna bestod däri, att badstugan

hade muren midt på golfvet, och att där märktes en brits eller lave, på hvilken de badande lade sig nakna, under det någon kastade vatten på den glödheta ugnen.

Ångan steg först upp mot taket, men hann snart ned till britsen, där de badande befunno sig. Vanligen hade dessa en i vatten doppad löfknippa för munnen, för att kunna uthärda den heta ånga, som omhöljde deras kroppar. Då värmen ej längre kunde fördragas, kröpo de ned från lafven och lade sig på golfvet, där de gnedo sig med händerna och löfruskan, tills de svalnat tillräckligt för att åter våga sig upp på britsen, på hvilken de nu blefvo kvarliggande, tills de rusade ut för att antingen rulla sig i snön eller bli öfversköljda med några skopor vatten. Sedan man nödtorfteligen torkat sig, var badet färdigt, och den badande kände sig efter detta synnerligen styrkt till kroppen; beröfvades finnen tillfälle till dessa bad, saknade han dem djupt.

Tog man finnens åker i betraktande, blef man förvånad öfver att denna kunde bära skördar, mångt år till och med rikliga skördar, uppfylld som den var af små stenar och stenskärfvor.

Såg man därtill de redskap, som begagnades för att luckra upp jorden och för att nedmylla utsädet, minskades ingalunda förvåningen. Redskapen, risten, plojen och harfven, voro af den allra enklaste konstruktion. Med risten, en ofta klumpigt formad kil af järn, som var infälld i en klufven stör och fastkilad i band af järn, uppristades först jorden. Därpå användes plojen, som utgjordes af en påliknande träbit, i hvars nedre ända var fastsatt ett par skifvor af järn, liknande våra plogars ena sida, den så kallade fjölen. Satta emot hvarandra, bildade de en nästan likbent triangel, i hvilken stocken eller pålen var fästad. Sedan marken var ristad, drogs eller kördes denna så kallade plog framåt, under det att den hölls i upprätt ställning af den plöjande, hvilken höjde och sänkte den allt eftersom den kastades upp genom de i åkern dolda stenarna. Några fåror kunde en finnplog icke åstadkomma, åtminstone icke så raka och jämna, som dem svenskarna gjorde med sina plogar, men finnplojen passade för den jord, till hvilken han begagnades, då man med den kunde rota upp jorden

mellan de större och mindre stenar, som lämnades kvar på åkern. De höga murar och stora rös, som funnos vid denna, visade den mängd af stenar, som odlaren redan bortfört. Sedan man medels risten och plojen uppluckrat jorden, pålades gödseln. Sådan fick finnen till stor mängd i förhållande till åkerns storlek, därigenom att han hade så många kreatur, hvilka han fodrade med hö från naturliga ängar vid vattendrag och svedjefall samt med löf, löfkvistar och renmossa. Betydliga kvantiteter hackade grankvistar och barr blandades i gödselhögen, som därigenom ökades till sitt omfång, så att åkerlapparna kunde öfverhöljas med gödsel, innan säden såddes däri, antingen det var korn, med korn blandad hafre, råg, hampa, lin eller potatis, hvilken sistnämnda sattes på samma sätt som svenskarna brukade. Då säden var sådd i gödseln, återstod att nedmylla den, och därtill brukade finnen en klufven gran, så tätt besatt med afhuggna kvistar som det var möjligt. Detta redskap utgjorde hans harf och fullgjorde sitt åliggande till full belåtenhet. Sedan åkern var harfvad drogs en liten vält öfver densamma.

En vid svenskt åkerbruk van person kunde med skäl tvifla på att en nöjaktig skörd skulle kunna erhållas efter ett så enkelt förfarande, men finnen själf hyste förtroende till sin metod och misströstad ej, blott väderleken var någorlunda gynnsam. Hans hopp var grundadt på erfarenheten, och under de många år, då torka, frost och regn förminskade och omintetgjorde hans skörd, antog han ej, att bruknings-sättet hade någon del i detta nedslående förhållande.

Om trädgårdsskötsel hade finnarna ingen kännedom, eller ockå ansågo de denna odling icke löna sig; någon annan planterad planta än tobak såg jag icke i deras täppor. Rofvor såddes på sådana ställen, där det bränts någon ris-hög, någon gång på en uppodlad jordbit. Säkraste och bästa skörden erhöll finnen på sitt svedjefall, fastän det förekom år, då han äfven fick riklig gröda på sina åkrar.

Hade flera finnar slagit sig ned nära hvarandra, så att kreatursbetet blef knappt, uppförde de fåbodar på något ej allt för långt aflägsset berg. Ingenstädes såg jag, att de där brutit marken till åker, men däremot hade de väl

afröjt sveden och därpå utbredt gödsel, hvarefter själfsått gräs uppspirat. Som gödsel årligen pålades, växte på dessa vallar, som den afröjda marken benämndes, ymnigt med gräs och blommor. Åbyggnaderna på en sådan fäbodvall voro tämligen lika dem vid hufvudgården, fastän enklare och färre till antalet. Pörte, kokhus, fähus och en så kallad »kved» eller inhägnad, där småkreaturen, ibland äfven de större djuren, den varmaste årstiden hade sitt tillhåll under nätterna, flyttades årligen, och därigenom ökades själfva vallen, sedan den blifvit uppbökad och gödslad af kreaturen. Omkring fäbodarna hade finnarna större och mindre svedjefall, som voro besådda med råg, och där skörden kvarstod på hässjorna till vintren, då den hemkördes.

Årliga afkastningen af ett finnhemman gaf föga eller kanske snarare intet öfverskott, hvarför ägaren måste fylla sina behof genom annat arbete än det, han nedlade på jordbruket. Så länge han saknade kommunikationer och hans skygghet afhöll honom från att arbeta åt svenskarna, utgjordes hans öfriga inkomstkällor af det skogen gaf af vildt och vattendragen af fisk. Då detta icke blef tillräckligt, vandrade familjen ut, som de sade, »på världen» och lefde af hvad välvilliga och barmhärtiga människor kunde gifva dem. Endast hufvudern och en kvinnlig person stannade hemma för att, då våren kom, ombestyra utsädet, och dessa lefde då hufvudsakligen af mjölk och med bark blandadt bröd. Våren var finnens svåraste årstid, emedan han då ej hann med hvarken att jaga eller att fiska, hvilket gjorde att födan var knapp, tills skörden kunde användas. Vid denna tid brukade dock den öfriga delen af familjen komma hem, och vanligen medförde den då något lifsmedel, så att man kunde draga sig fram, tills man fick hjälp af grödan. Jämte de lifsmedel, finnen behöfde för sig och de sina, stod smidesbart järn högt i värde för honom, det var nämligen mycket dyrt och måste ofta hämtas långväga ifrån. Då jag gjorde finnarnas bekantskap, hade de slutat med att själfva skaffa sig järn af myr- och sjömalm, men att de förut gjort det, därom vittnade de slagghögar och hålor, man icke så sällan fann vid små älfvar och bäckar. Många finnar hade smedjor, där de smidde och lagade sina järn-

saker; en och annan af dem hade ärft sina förfäders skicklighet och kunde smida rätt svåra arbeten; så funnos på flera ställen smeder, som kunde göra ganska goda bössor. Piporna voro utmärkta, och största delen af dem sköt förträffligt; stocken och låset däremot voro vanligen af dålig beskaffenhet. Vid finngården Evertsberg i Dalarnas älfdal bodde de bästa bössmeder, jag känner till.

Liksom man ibland kunde finna spår efter en fordomtima järnhandtering, så kunde man någongång i skogarna påträffa små odlingar från förgångna tider. Hvarför dessa öfvergifvits och gården blifvit öde, kan man naturligtvis ej nu gissa sig till, men antingen nödår, hungerår eller pest hade väl varit den sannolika orsaken därtill.

Ungefär som jag nu skildrat, lefde de finnar, jag hade tillfälle att göra bekantskap med under 1830- och 1840-talen. Efter denna tid, då jag kom i beröring med finnarna i Norra och Södra Finnskoga kapell, hade det på det hela taget blifvit bättre ställt för dem, som bodde i landskapets sydliga del; i de nämnda socknarna var befolkningen visserligen ännu i mycket knappa omständigheter, men den repade sig dock så småningom, därigenom att skogshandteringen, som redan då hunnit framtränga dit, ganska hastigt ökade sig och gaf tillfälle till arbete, hvaraf finnarna flitigt begagnade sig. De, som bodde nära Klarälven med dess bifloder, hade redan i många år haft god arbetsförtjänst genom skogshandteringen och äfven kunnat sälja timmer, och de, hvilkas timmer köptes af norrmännen för att sedan vidare fraktas på Glommens vattenområde, voro välbärgade, en och annan till och med förmögen.

Man kan säga, att finnarna i Värmland vid slutet af 1840-talet hade hunnit så långt, att de voro i någorlunda goda omständigheter, hvilket bland annat märktes därpå, att tiggarskarorna nu märkbart hade glesnat. Visserligen inträffade äfven under 1850-talet hårda år, men finnarna kunde då anlita sina svenska grannar, emedan de hunnit blifva mera vana vid att se och umgås med människor samt nästan alla förstodo och talade svenska. Blott några kvinnor och mycket gamla gubbar påträffade jag under nämnda decennium, som hvarken kunde förstå eller tala nämnda språk.

I hemmen användes dock fortfarande finska af de flesta inom Södra Finnskoga och Hvitsands församlingar boende finnarna, fastän icke gärna i svenska främlingars närvaro. På en del trakter var jag dock så väl bekant, att de icke generade sig för att sinsemellan låta höra sitt modersmål, då jag besökte dem.

Hvad finnarnas redbarhet angår, så var den med högst få undantag god och mönstergill. Svek en finne sitt ord, berodde detta på svårigheter, hvilka han icke på förhand kunde förutse, och så fort som möjligt sökte han reparera sitt fel. Finskorna hade rykte om sig att vara lättsinniga och osedliga. Visserligen är det sant, att sådana kvinnor funnos, men så vidt jag kunde märka på intet sätt i större antal än bland svenskarna, och så kallade lockungar eller oäkta barn förekommo lika många i den svenska som i den finska bygden. Inom den senare minnes jag aldrig att det talades om tjufnadsbrott finnarna emellan, men för öfrigt förekom denna liksom andra förbrytelser den tiden ytterst sällan inom skogssocknarna.

Då det ännu var tillåtet att resa omkring och sälja brännvin i huru små kvantiteter som helst, florerade superiet allestädes både bland svenskar och finnar, mindre dock bland de senare än bland de förre, då brännvinshandlarne icke funno det förenligt med sin fördel att resa ända bort till enstaka liggande finntorp eller aflägsna stugor, dit det för öfrigt ofta ej ledde någon väg. Men då de gjorde det, levererades emellanåt heta knytnäfsbataljer. Vanligen förliktes man dagen därpå, och därmed var saken glömd.

För sitt dagliga lif behöfde finnarna icke mycket. Mjölks af kor och getter hade de med få mellantider året rundt, äfvensom smör, ost och mesost. Fanns det mjöl med eller utan bark, använde man detta till gröt, löfsor (på glöden stekta kakor) och ibland till bakning af tunnbröd. Var tillgången till mjölk knapp, blandade man det med lingon, blåbär och dylikt och kokade gröt af blandningen. Under hösten var tillgången till lifsmedel något större, emedan får och getter då slaktades, dock icke till öfverflöd. De flesta af de kreatur, som kunde afvaras, såldes antingen till omkringvandrande uppköpare eller under den i orten

varande marknaden. Äfven på smör sparade finnen och sålde det till svenskarna, hvilka dock betalade mindre här för än för annat smör, emedan det dels var gammalt, dels ej ansågs vara särdeles rent och välsmakande.

Hvad finnarna hade att aflåta på de svenska och norska marknaderna var smör, mesost, calf- och fårskinn, kor, getter, mindre ofta får samt vildt såsom fågel och harar, de sistnämnda dock endast sällan. Större delen af det vilda var fångadt i giller eller snaror, och endast få tjädrar, orrar och järpar voro skjutna, ty därtill åtgick tid och ammunition, och om båda delarna var finnen snål. De få slöjdarbeten, han förde till afsalu, utgjordes förnämligast af näfverkuntar och skidor. Af vilda djurs skinn var björn-, varg-, mård-, lo- och utterskinn de talrikaste, mera sällsynta voro har-, ekorr-, och vessleskinn, ytterst sällsynta voro älghudar, ty dessa användes af finnarna själfva nästan uteslutande till byxor. Sådana ansågos mycket värdefulla och voro så starka, att de varade under mansåldrar.

Hvad finnen fick för sina varor, användes delvis till tobak, salt, sill och bomullsgarn, resten sparades till vintern, då han kunde frakta spannmål till sitt hem. Men penningarna åtgingo äfven till brännvin, och det fanns nog finngummor, som togo vård om slantarna, på det att de, då far kom »i tagen», ej skulle förvandlas till brännvin. Kläderna förorsakade små utgifter, emedan tyg till sådana förfärdigades af kvinnorna själfva. Männen begagnade frack, väst och byxor samt strumpor, i hvilka fötterna saknades, åtminstone under den mildare årstiden. Frack och väst voro öppna i bröstet och skjortan sällan tillknäppt, hvarför finnens bröst alla årstider var blottadt och huden därpå såg ut som garfvadt läder. Skor, dels af garfvadt, dels af ogarfvadt läder begagnades vintertid af både män och kvinnor. Sommaren användes näfverskor, eller också gick man barfota.

Kvinnornas helgdagsdräkt liknade ungefär de närboende svenskarnas, under det den i hvardagslag bestod af ett linne, som slutade vid midjan, därutanpå en kjol, vidare strumpor utan fötter och omkring halsen en bomullsduk, vanligen till färgen svart med röda rutor. Denna duk jämte en

liknande af ylle, som karlarna svepte om halsen vid resor eller på helgdagarna, var det enda i finnarnas klädedräkt, som köptes. Understundom var till och med kvinnornas halsduk hemväfd.

Detta gäller dock endast för 1830- och 1840-talen, efter denna tid började en hel del af de saker, svenskarna brukade, att användas af finnarna, liksom äfven formen på deras kläder ändrades. Af fracken blef rock, och den skålformiga, med stor skärm försedda hemgjorda hufvudbonaden eller den köpta toppplufvan ersattes med en vanlig mössa, samtidigt med att finnen började klippa håret kort och kvinnorna fäste hop det medels en kam.

Finnarnas nöjen voro få. Jag såg dem aldrig roa sig med annat än dans, men däri voro de ihärdiga. Några andra danser än dem svenskar och norrmän begagnade, såsom polka, vals, och längre fram scottish förekommo icke. Unga flickor och gossar sprungo ibland »ta fatt», och pojkar slogo »munk», som tillgick så, att en ensam kägla sattes på en upphöjning i marken och därpå kastades omkull med korta störrar, klot, stenar eller dylikt. Spelte man om något, var det alltid om knappar, hvilka voro mycket eftersökta bland finnbarnen. Vintertid var skidlöpning dessas förnämsta nöje, både då det gällde gossar och flickor, hvilka täflade i skicklighet. Djup snö föll hvarje år inom finnarnas område, hvarför skidorna, då andra sätt att färdas i vildmarken var omöjliggjordt, voro fullständigt nödvändiga: utan dem skulle man ej kommit långt, och med skidor på fötterna drog finnen hem det foder han behöfde från de aflägsna ställen, där det skördats.

Sedan snö fallit kunde finnen vid utsättandet af sina giller och snaror ej begagna sig af de små stigar och vägar, som tama och vilda djur upp trampat omkring hans torp, hvarför han utan skidor ej heller skulle hafva kunnat draga nytta af den inkomst, som skogen gaf honom af vildt, med dem däremot var han herre i de öde markerna. I mån af tid ägnade sig alla finnar åt jakten, då man däri inbegriper gillrandet, men största delen af dem voro äfven skyttar och förstodo att handtera kulgeväret, det enda som den tiden kom i deras händer. I allmänhet var under nämnda år-

tionden villebrådstillgången icke så stor, att alla finnar ansågo det lönande att ströfva omkring i skogarna för skytte, utan de funno det bekvämare att fånga villebrådet i giller och nöjde sig med hvad som kunde erhållas på detta sätt. Det fanns dock tillräckligt många jägare, som ströko omkring i skogarna, men dessa sökte ofta med framgång förnämligast stordjuren, såsom älgar, björnar och vargar. Jägarnas strider med björnarna, hvilka ännu under min ungdom voro rätt talrika på vissa trakter, utgjorde under den mörka årstiden ett stående samtalsämne i finnens pörte liksom äfven tilldragelser från ofredens dagar och förfädernas bedrifter under försvaret af hus och hem.

Under sitt arbete hemma syntes finnen icke särdeles ifrig. I sina rörelser var han långsam, hans gång var lidande, men icke hurtig: att följa en finne, så säfflig han än föreföll, i skogen och under jakten var ansträngande nog. Ej heller visade han sig något vidare språksam; yttrade han sig, så gingo hans ord dock alltid rakt på sak. Var det fråga om att hitta i skogen eller uppsöka okända platser, så kunde man fullständigt lita på honom, och var man i ovisshet om något, så fann han efter en stunds betänkande ständigt det rätta.

Längre fram i tiden, då jag hade finnar i arbete, fann jag dem alltid vara särdeles flitiga, pålitliga och ordhålliga, men raska och lifliga blefvo de ej, förr än det blef fråga om timmerflottning. Då blef det lif i finnen, och jag kan godt säga, att han, äfven om han i detta arbete ej öfverträffade Dalbykarlen, som med fog den tiden ansågs såsom den förnämsta strömflottaren, i alla händelser ej var mycket sämre. På alla svåra platser, på alla timmerfästen kunde man finna honom, och där arbetade han icke allenast raskt och hurtigt utan äfven med omtanke; på fara för lif och lemmar tänkte han icke.

Önskade jag finnarnas bistånd under mina vandringar genom deras område, och detta gjorde jag många gånger, nekade de med ett undantag när under en björnjakt*) aldrig därtill. Hvad jag begärde af dem emot betalning var

*) Se förf:s bok: »Minnen från skogarna» (Skallbergsbjörnarna.)

antingen att hjälpa mig att bära eller att gå något ärende, och detta vägrade de aldrig att göra, äfven om de hade något angeläget arbete att uträtta för egen del. Ej heller nekade de mig att bo i deras hem eller att slå mig ned i deras fäbodrar eller slogskjul. Hvert jag skulle gå för att söka vildt, antingen det var stordjur, harar eller fågel, tvekade de ej att säga mig, och aldrig blef jag bedragen med afsikt. Gällde frågan hare, så hände det, att finnen själf följde mig till de ängar och täppor, där haren gjorde *skada*.

I allmänhet voro männen starka och väl vuxna. Till utseendet liksom till växten voro de olika: en del voro långa med mörkt hår och mörka ögon, andra korta och breda, nästan fyrkantiga, med tjocka nackar, ljust hår och små ljusa ögon. Då man såg dem samlade, var man frestad att tro, att de voro af olika folkstam, fastän detta icke lär vara förhållandet.

Af de mörka finnarna sågo många män och ynglingar bra ut, men det var sällan händelsen bland de ljusa, och hvad deras kvinnor beträffar, vet jag mig sällan sett någon, som till utseendet kunde mäta sig med de svenska. Gamla finngummor voro nästan alla fula, och en och annan verkade nästan afskräckande.

Få finnar påträffade jag, som kunde spela fiol, men det berättades mig, att flera kunde traktera säckpipa, men med några sådana sammanträffade jag aldrig. De musikinstrument, jag såg och hörde, voro bockhornet med flöjttoner och luren, hvars ljud alldeles liknade jägarhornets. Båda instrumenten kunde man någon gång på afstånd få höra spelas i skogen, där de klingade vackert och fulltonigt. Ibland uppstämdes äfven en sång långt ifrån, men hvad de sjöngo, förstod jag icke. Observerade sångaren eller sångerskan, att de hade åhörare, så blef det genast slut på visan, och den sjungande kunde, som jag tror af blyghet, icke förmås att fortsätta. Åtminstone lyckades det icke för mig, ej ens då jag längre fram i tiden fick en mängd finska arbetare vid skogsdrifningarna och därigenom under flera år var bekant med många finnar, att förmå dem att sjunga;

bad jag dem därom blef alltid svaret, att finska visor mindes de icke, och svenska sånger hade de aldrig lärt.

Trettio år förflöto innan Gottlunds arbete under kronprins Oskars protektion hann verka till finnarnas förkofran. Kronprinsen blef konung, innan deras andliga utveckling tog fart, men det gick så mycket fortare sedan. Den som för femtio, sextio år sedan vistades bland dem och genomvandrade deras områden, skall nu ej igenkänna hvarken land eller folk.

Jägmästaren.

Bland de floder, som genomflyta Värmland, intager Byälften ett framstående rum. Dess hufvudåder börjar inom Norge och öfvergår riksgränsen i den från forntiden bekanta Eda socken, där den får namnet Vrångsälften. Därpå genomlöper floden flera mindre vattensamlingar, tills den genom Jösseforsen utfaller i en af de stora sjöar, som sammanhänga med det vidsträckta vattenbäcken, hvilket genom Byälften utfaller i Venern. Af gammalt kallas dessa sjöar fjordar, och den nordligaste af dem, den i hvilken Jösseforsen utfaller, har fått namnet Elgeåfjorden.

I forna tider fingo de skogsmarker, som ligga emellan de värmländska vattendragen, vid hvilka våra förfäder slagit sig ned, sina namn efter det antal mil, som man ansåg skilja de bebodda orterna. Så tala sagorna om de i öster belägna tio- och sjumilaskogarna samt om tjugumila-skogen, men hvar denna låg, därom lämnar sägnen icke något besked. Sannolikt är dock att den var att finna mellan Västerdalälften och Klarälften, emedan den där belägna skogen ännu i dag stundom så benämnes af dem, som bo vid älvarna.

Väster om Byälftvens vattendrag ligger på flera mils afstand därifrån ett betydande flodområde, hvars största bassäng är Stora Le i Nordmarken.

Sagorna berätta, att stränderna af den ofvan omnämnda Elgeåfjorden voro befolkade redan under forntiden, och namnen på de gårdar, som ligga vid dess stränder, jäfva icke denna förmodan, ty ännu i dag benämnas de Frösbo (Fröbol), Brandsbo (Brandsbol), »Grimsbo» (Grimsbol), ord hvilka jämte flera andra äro lånade från hednatiden.

Skogen mellan Elgeåfjorden och Stora Le har icke i likhet med sina östliga grannar fått namn efter det antal mil, som skilja vattendragen åt, sannolikt på grund däraf, att ingen i forntiden vågat att genomgå den så långt som fram till Stora Le, utan den kallades af den vid Elgeåfjorden bosatta befolkningen helt enkelt »Västerskogen» *). Huru långt den sträckte sig mot norr och söder därom hade våra förfäder säkerligen ej heller någon kunskap, men nu veta vi, att den nordväst från nämnda fjord når fram till riksgränsen och Glommen samt i söder till Venern och Dalsland.

Under äldre tider föll det sannolikt ingen in, att skogen eller skogsmarken i denna del af landet kunde ha något annat värde än såsom betesmark, och då gränsen mellan hemmanen senare någorlunda angafs, torde de trakter och berg, där hvar och en jordägare vallade sin boskap, varit hvad som bestämde hvarje gårds eller hemmans skogsmark. Hvad som återstod tillhörde kronan eller någon släkt, som från urminnes tider haft jordagods i orten, eller erhållit det i belöning för gjorda tjänster.

Detta senare måtte hafva varit fallet med Västerskogen, eftersom herr Axel Sparre kunde gifva Matti Antison Kajland ord och bref på att han och hans kamrat skulle få taga och i ostörd ro besitta land i denna skog. **)

Tiderna synas likväl snart hafva förändrat sig, ty redan 1674 tillsatte konung Karl XI i Värmland en jägmästare vid namn Anders Molithæus. Icke allenast såsom länets förste jägmästare, utan ock såsom en duktig karl, namnkunnig jägare och dödare af björnar, den tiden landets mest fruktade odjur, har Molithæus' namn kvarblifvit länge i den trakt, där han hade sitt hem. Det berättas att han stod i stor gunst hos konungen, som gaf honom »Grimsbo» (Grimsbol) gård till arf och ägo. ***)

*) I äldre tider var sannolikt denna skogsdel inbegripen i den tidens *Edaskog*, där vägen till Norge gick fram.

***) Se Pavo Makkran, sid. 61.

***) Sagan berättar, att då konungen anställde jakt vid Kungsön, skulle Molithæus alltid vara med. En gång rusade en stor vild björn emot konungen, hvarvid alla blefvo förskräckta, men konungen fällde honom

Grimsbols belägenhet vid Elgeåfjorden i kanten af den stora Västerskogen tyder på, att denna landsträcka antingen genom reduktionen eller på annat sätt kommit i kronans ägo, hvarför jägmästarens boställe förlades dit, fastän som ofvan nämnts hans verksamhet sträckte sig öfver hela Värmland. Möjligen fanns äfven en annan orsak därtill, nämligen den rika tillgång på vildt, som förefanns i skogarna mellan de stora vattnen.

Därtill kom att timmerhandeln efter Göteborgs anläggning troligen redan i konung Karl XI:s tid sträckte sig så långt mot norr, att sträng tillsyn öfver skogen var af nöden i nämnda trakt, helst konungen själf bestämt huru stort antal träd ett hemman skulle få årligen afverka.

Huruvida Molithæus äfven var befalld att efterse om bönderna nedhöggo för stora svedjefall, därom talar sagan icke, men däremot berättas det, att en björn bränt upp några skylar råg för honom själf i ett svedjefall, där man uppgjort eld för att under natten hålla djuret på afstånd. *) Björnen sades och troddes vara en trollbjörn, som ville hämnas på Molithæus för att denna dödat så många af hans släkte, eller ock hade han blifvit *stämd* af finnarna, som ansågos bo långt bort i den ändlösa skogen, att skada och förgöra den man, som ströfvade omkring och delade bytet med dem i deras jaktmarker.

Fällandet af högdjur, älgar och hjortar, hade hittills varit tillåtet endast för adelsmän, med undantag dock af en del provinser, bland hvilka äfven Värmland var en. Den finska befolkningen i detta landskaps skogar ansågs fälla flera älgar än de för sitt uppehälle behöfde, och häröfver klagade de svenska bönderna ofta, liksom äfven öfver att finnarna foro vårdslöst fram med sitt brännande, fastän de själfva så sent som i detta århundrade antände skogarna för att därigenom erhålla bättre kreatursbete.

Otvifvelaktigt ålåg det länets jägmästare att söka få

och skröt sedan litet för Molithæus öfver sin bragd. Denne lär då hafva svarat: »Eders m:t skulle fått se huru det gått, om icke bichjetäfvorna (hundarna) mina varit.»

*) Sådana händelser berättas hafva inträffat på flera orter.

sådana skogsbrännare näpsta, men det var nästan alltid omöjligt att skaffa bevis för deras tilltag. Att finnen, som var beroende af tillgången på vildt, skulle antända skogarna i närheten af sitt hem för att få bättre bete åt sin fåtaliga boskap förefaller mindre troligt, ty i sin egenskap af jägare och gillrare borde han haft mera skada än gagn däraf. Det är därför sannolikt att, då elden kom lös i skogarna i närheten af en finnes pörte, orsaken var att söka i ovarsamhet, då han brände sitt svedjefall, eller ock berodde det på en ren olyckshändelse.

Att släcka en skogsbrand förekom den tiden troligen icke, då man ansåg skogen icke hafva annat värde än såsom betesmark och dessutom trodde, att mera försigkomna furuträd icke skadades särdeles mycket af elden. Betet blef bättre och man lät det därför brinna.

Efter Guldenlöws-kriget eller fyraårsfejden, som slutade med freden i Lund 1679 torde svenskarna utmed norska gränsen för öfrigt icke ägt många män att sända bort för att släcka en skogsbrand. Säggen talar ej om någon sådan i större omfång förr år 1690, då det berättas, att en skogseld om sommaren gick nästan öfver hela Värmland, men släcktes af regn, sedan den gjort betydande skada, fördärfvat svedjefall, åker, ängar och bostäder.

* * *

Långt i väster från Elgeåfjorden vid en ännu namnlös sjö låg vid denna tid ett finntorp eller om man så vill en finngård på sluttningen af en skogklädd ås, som så småningom sänkte sig mot sjöns östra sida, där den sköt ut som ett näs. Detta var skoglöst, något alldeles enastående i den ändlösa Västerskogen, och hade efter den tidens begrepp väl vårdade åkrar. Den vandrare, som kom från öster och från åsens topp fick syn på denna odling långt bort i ödemarken, stannade förvånad öfver hvad han såg, helst då han upptäckte två gårdar, en på norra och en på södra sidan af näset, och han kunde icke undgå att med förundran fråga sig själf, hvem som väl kunnat slå sig ned här i vildmarken så långt bort från bebyggda trakter.

Den, som känner berättelsen om Örjan Kajland och hans pojkar, vet hvilken som först röjt marken och byggt pörtet vid den vackra sjön i Västerskogen.

Nu hade där blifvit två gårdar. I framtiden skulle ännu flera uppstå i denna nejd, de omkringliggande svedjefallen skulle förvandlas till åkrar eller beteshagar, och skogen skulle under tidernas lopp bli allt glesare och glesare, tills alla de stora träden vandrat ut öfver land och haf.

Inne i det mörka pörtet sutto tre män och två kvinnor. Två af de förra hade redan passerat lifvets middagshöjd, och den tredje var gammal och grå. Han hade tagit plats på muren, där han satt och sträckte sina bara fötter och ben öfver den nära slocknade kolelden i den så kallade grufvan, under det han höll ett glödande kol på sin pipa, som han sökte få att brinna genom kraftiga sugningar. Af de båda öfriga männen satt den ena närmast muren och stödde sig mot stafven till sina skidor, hvilken han betraktade pröfvande, och den andra hade tagit plats i en af en torr fura urgräfd stol, där han satt helt tyst och eftersinnande.

Hvad beträffar de två kvinnorna, trampade den ena, som syntes vara i medelåldern och ännu i besittning af ett mer än vanligt fagert utseende, sin spinnrock med fart, under det den andra, en ljushårig kvinna i sina bästa år, stickade på ett par sockor af grofspunnet gethår. Båda hade tagit plats vid pörtets ena glugg, hvars skjutlucka nu var frändragen och som insläppte en sparsam dager. Mannen, som sysslade med skidstafven, afbröt den en stund rådande tystnaden och sade vänd till gubben:

»Det är märkliga nyheter, Moilainen, du medför från de norra skogarna. Att vi finnar äro förbjudna att svedja, hafva vi nog hört förut, men att bönderna nu ej heller få svedja, om de ej göra kol af de brända stammarna och föra kolen till hamrarna (bruken), det synes mig underligt, ty därifrån du nu kommer, finnas ju inga sådana.»

»Nej, icke i den trakten,» svarade den tilltalade, »men eljes säga de, att de bygga bruk och hammare på många ställen, samt att flera finnar, som bo dem nära, börjat bränna kol och köra till bruken.»

»Det säges,» fortfor Moilainen, sedan han dragit ett

par bloss ur sin nu tända pipa, »att konungen lägger sig i allting och utfärdar nya påbud, som äro så stränga, att ingen kan hålla dem. Värst skall han fara fram med herrarna, hvilka han gör utfattiga till en stor del. Af somliga tager han egendomarna, och så få de betala till och med för det de haft dem i bruk. Mot bönderna är han icke så sträng, ehuru de äfven fått sitt, men mot oss finnar har ingenting försports. Det står vid det gamla, och det är strängt nog, och strängare lär det väl bli, ty för några år sedan har han befallt hit en jägmästare för att hålla efter oss. Vi få nog veta af honom, ty han bor blott en dagsresa härifrån vid den i öster närmast belägna fjorden. Har ni ej sett till honom?»

»Nej, på de fem år du varit borta, eller allt sedan Jossi flyttade från Kymmen hit till oss, har ingen varit åt det hållet så långt som till den plats där svenskarna bo. Du vet att vi ha närmare till dem, som bo åt väster och norr, och våra skinn, hudar och annat, vi kunna afvara, föra vi till Norge eller nedåt Viken och Hald (Fredrikshald), ty där är saltet billigast, och där betala de våra varor lika väl som i Opslo.*)»

»Ja, det var en Guds lycka, att du och Mattis kommo att slå eder ned här i Västerskogen, där ni ha det så lugnt och bra, och där ni fått arbeta i frid och ro. Från berget såg jag, att ni arbetat duktigt, ty edra åkrar äro de största, jag hittills sett någon finne bryta på så kort tid, men nu, sedan Jossi flyttade hit, äro ni också manstarka. Hur är det med dina pojkar Jossi?»

Mannen, som satt i furustolen eller finnarnas högsäte, böjde sitt hufvud och svarade dystert: »Jag har inga pojkar mer, Moilainen, dem tog rödsoten bort för två år sedan liksom deras mor. Det återstår mig endast Lissu, som sitter därborta och arbetar.»

»Hå hå, ja!» suckade den gamle, »den rödsoten har ock i de norra skogarna rensat bort både gammal och ung, där den kommit in i husen. Trots det att sju år äro gångna, sedan ofreden slutade och vi fingo lugn här utmed gränsen,

*) Det nuvarande Kristiania.

finnas ännu många ödegårdar äfven bland oss finnar. Men hur gick det för din lille Matts, Pavo, då rödsoten gästade här på sveden? Det är för öfrigt fler än honom som jag saknar.»

»Lille Matts, Grettis och mitt enda barn,» svarade Pavo, »slapp Gud vare lof undan, ty han var med Matti och 'Popens Per' borta vid Våxsjön, där Per ämnat bygga och bo. Här hade kommit förnäma svenskar, som förbjödo honom att bygga och refvo ned hvad som redan var gjordt. Lille Matts var med Matti och Per för att fiska åt dem och om så behöfdes gå med bud till oss, och de kommo ej hem, förr än rödsoten slutat att härja. Nu äro de tre du saknar ute i skogen. Den smula snö, som kom i går natt, lockade dem dit. De hoppas nog att finna spår efter några djur för att sedan veta, hvar de skola söka dem, ifall de icke kunna komma åt dem i dag. Jossi och jag äro hemma för att passa på siken, som du vet af gammalt leker nu, då vintern är så nära. Men det kan vara pratadt nog för i kväll: du behöfver hvila efter din långa vandring; vi skola ut med våra nät och med detsamma se till fiskhusen våra.»

»Det är som du säger, Pavo, Moilainen är gammal, han behöfver hvila och har nog nu gjort sin sista resa till de norra skogarna.»

Därmed kröp den gamle skogsströfvaren upp på den varma ugnen, och de båda andra männen gingo lastade med nät ned till den vid denna årstid föga inbjudande sjön.

Den gamle drifvarefinnen Moilainen, hvilken under hela sitt lif ströfvat omkring under jakt och fiske i skogarna och på vattnen, som deltagit i de under hans lefnad förekommande striderna med danskar och norrmän, och som äfven pröfvat på att i årtal stryka omkring i svenskbygden, där han fört ett tygellöst lif, hade blifvit till åren, hvarför han åter uppsökt sina förra vänner i Västerskogen, hvilka han gjort många goda tjänster. Nu tänkte han hos dem söka hvad han själf aldrig ägt: ett hem för sin återstående lefnad. Förvissad om att detta icke skulle förnekas honom, insomnade han med lugnt sinne på den varma ugnen, och uttröttad som han var efter resan vaknade han ej förr än så sent följande dags morgon, att så väl män som kvinnor begifvit sig till sina sysslor utom hus. Det knakade i hans

lemmar, då han nedkommen från muren sträckte på kroppen, och ett drag af belåtenhet öfverfor hans ansikte, då han sade till sig själf: »Ännu är Moilainen icke för gammal för att ströfva omkring i skogen, ännu kan han föda sig genom sitt arbete, och sådant kommer nog icke att saknas. Men nu vill jag gå och se till hvad som kan göras,» och därmed fattade han sin yxa och begaf sig ut.

»Vänta litet, Moilainen,» ropade en vänlig röst från kokhuset, då gubben lämnat pörtet, »kom hit först ett slag, innan du skaffar ved, hvilket du väl ämnade göra.» Det var Gretti, som vi af gammalt känna.*) »Kom och få dig något till lifs, innan du börjar.» — »Ah,» sade den gamle belåtet, då Gretti räckte honom en skål full af ostvassla, »jag har kommit till rikt folk; ostvassla med rågkaka bjuds icke mig många gånger i de pörten, där jag går in. Tack, Gretti,» tillade han och strök med sin grofva, skrumpna hand öfver Grettis skuldra och arm, »men så är jag också hos vår stams bäste man och vänaste hustru. Bry dig hädanefter icke om veden och ugnen, dem blir det min sak att sköta, det vill säga då jag är hemma, ty ännu kan Moilainen gå i skogen och skaffa något i grytan.»

»Tänk ej därpå,» svarade Gretti, »du har redan trampat nog många steg i dina dagar. De andra männen äro yngre än du och vilja gärna syssla med jakten; det passar sig bättre för dig att stanna hemma och hjälpa till med hvad du vill och kan. Du kan ju fiska, och därvid vill nog Jossi, vara dig behjälplig. Han har blifvit tungsint de sista åren och arbetar helst här hemma. Nu, sedan det är lättare för oss att skaffa salt, kunna vi fiska mera, då vi äro i stånd att bevara vår fångst långa tider, helst sedan vi torkat den. Men nu får du nog rappa dig med veden och eldningen, du har sofvit som en präst i dag,» tillade hon skrattande.

»Du har rätt, Gretti; var lugn för ugnen!»

Några timmar efter Grettis och Moilainens samspråk kommo Pavo och Jossi åter från sjön och fisket. De likasom deras redskap voro isiga, och det syntes svårt för dem att komma upp till byggnaden med hvad de hade att bära.

*) Se Pekka Huskoinen och Pavo Makkran.

Moilainen och Gretti stodo i dörren till pörtet, hvarifrån röken var utdrifven, och där en varm luft strömmade ut från den af gubben upphettade muren. »Du Gretti tror, att det är mindre arbete med fisket än att löpa i skogen, men det ser ej så ut,» anmärkte Moilainen, då han såg männens ansträngningar. »Å jo, ibland är det nog så,» svarade husmodern, »men se på de där, som knoga på isiga nät och draga på stelfrusna ben! Jag tänker att de haft arbete i dag så godt som något annat. Kom låt oss gå emot och hjälpa dem!»

Moilainen hade rätt i sin anmärkning. Den kalla novemberluften hade, utom att den förvandlat männens kläder till is, äfven belagt vattnet med en iskorpa, så att arbetet med fisket hade varit ansträngande och näten blifvit svårhandterliga, hvarför fiskarena nu kände sig tacksamma för den hjälp, Moilainen och Gretti erbjödo dem.

Att beklaga de arbetströtta männen kom ej i fråga, emedan mödor och besvärligheter städse äro förenade med det dagliga lifvet i skogarna och på vattnet, utan i stället skyndade de hemmavarande att lätta de ankomnas bördor, hvilka genast inburos i det varma pörtet, där såväl männen som deras redskap snart upptinade. »Jag ser just icke till något stort byte i edra nät,» anmärkte Moilainen, i det han utdrog en fisk från de nätmaskor, som höll honom fångslad. »Nå ja, det är icke annat att vänta,» tillade han, i det han sakta strök fiskens buk mellan sina fingrar. »Siken» — det var en sådan som han tagit från nätet — »är ännu ej fullt lekfärdig. Nästa vecka få vi nog bättre tur.»

»Väl om så blir,» svarade Pavo fryntligt, »men det är icke all fisk vi fått i dag, som sitter i näten.»

»Se här,» återtog han och grep sin näfversäck, som han tömde utanför dörren. »Den fångsten lönade sig bättre!» — »Så lyckliga ni varit, som fått så många och jämnstora laxöringar,» utropade Gretti glädtigt, då de guldglänsande fiskarna glittrade på marken; »af alla sorter, vi få här i den svenska skogen, äro dock öringarna de bästa.» — »Kanske är det därför, att de voro de första fiskar, du fångade,» svarade Pavo leende.*)

*) Pekka Huskoinen, sid. 12.

»Måhända,» sade Gretti, »att minnet däraf och af den glädje, din och Pekkass ankomst till fars eld däruppe i Dalaskogen beredde mig, gör, att jag sätter största värdet på öringarna, ehuru jag äfven tycker att de smaka bäst.»

»Finns det någon fisk i våra skogar,» inföll nu Moilainen, »som är så god som öringen? Torkad och sedan stekt på glöden är den det bästa sofvel, som vi skogskarlar kunna få.»

»Du glömmet 'Motti' *), Moilainen,» svarade Gretti skratande. — »Ja, visst gör jag det, efter nu alla kvinnfolk i alla fall skola ha sista ordet.»

»Nu komma skyttarna!» afbröt Jossi, som suttit tyst vid den uppdragna gluggen och sett ut öfver sjön. Vid Jossis ord skyndade alla att betrakta en båt, som syntes långt ut på sjön och i sned riktning höll kurs mot finntorpet. Att i båten icke fanns främmande personer, var alldeles gifvet, ty utom de båtar, finnarna själfva ägde, fanns numera, sedan ofreden var slut, ingen farkost i sjön. Svenskarna, som nödgats uppehålla sig långt från sina hem under kriget, hade nu återvändt, och endast finnarna funnos kvar i vildmarken.

»Det här är underligt,» sade Pavo, sedan han en stund betraktat båten, »där äro endast två män, men inga hundar, och männen ro raskt. Det är nog Per och Matts, som komma med bud från Matti.» — »Klart som dagen,» försäkrade den fåordiga Jossi; »vi få se om våra bössor,» och därmed skyndade han bort till sitt eget pörte, den på norra sidan af näset belägna finngården.

»Se till, Gretti, om du har något att lägga i säcken åt mig,» befallde Pavo, »ty pojkarne skulle ej ro så mycket de förmå, om icke det vore något som hotade.»

Själftog han från taksparrarna Pekkass gamla bössa, synade den noga, fyllde kruthornet, kulpungen och var fullt rustad till handling, då båten landade.

Några ögonblick därefter kom Pavos unge son Matts in i pörtet och berättade, sedan han hälsat de hemmavarande, att han förde bud från Matti, att denne funnit spåren efter en björnhona med två ungar. Dessa ha gått öfver

*) Finnarnas bästa mat — svenskarnas »näfgröt».

älfven från väster till de östra skogarna, och nu hade Matti följt deras spår. Per och Matts voro hemsända med tre stycken lodjur och det småvildt de fått samt voro tillsagda att bedja Pavo möta Matti vid det öde finntorpet norr om den stora sjön. Pavo borde vara där så tidigt följande dag, som han kunde, ty Matti hoppades kunna ringa eller holma björnarna, och sedan skulle de besluta, om dessa skulle jagas strax, eller om man kunde våga låta dem ligga, tills mera snö kom. Nu var det så litet snö i skogen, att Matti hade all möda att följa spåren.

»Å så bra!» utbrast den unge finnen, då han varnade Moilainen, »nu får Per och jag hjälp att sätta upp 'älgled'*) här söder i marken, där vi funnit stora vägar efter älgarna. Mattis sade, att vi genast skulle vända om igen och gillra spjuten, innan det blef mera snö.»

»Moilainen går allt med till skogen och jagar björnarna,» svarade gubben, som äfven börjat att rusta litet för färden. »Var ej så ängslig för den saken,» inföll Gretti, då Matts syntes nedslagen öfver Moilainens beslut. »Jossi hjälper er nog.» — »Nej, det gör han ej, ty någon skall väl vara hemma och passa sikleken,» trodde Matts. »Du mor och Lissu lära väl hjälpa honom, och Per och jag få sköta oss själfva,» tillade han helt modlös.

Nu kom Per med en gammal lohane öfver nacken och en unge under hvardera armen. Moilainen blef helt förtjust vid hans åsyn och öfver den börda han bar samt skyndade med framsträckt hand emot honom. Per å sin sida blef så glad, då han igenkände sin gamle vän och läromästare, att han kastade lofamiljen på marken och uppgaf ett högt rop. »Nu skola vi knipa älgarna,» sade han, »ty så sluga och försiktiga de än äro, så fånga vi dem utan att behöfva kosta på dem krut och bly, om du hjälper oss.» Hvad Moilainen och Per vidare tänkte om stundande dagars arbeten, blef aldrig uttaladt, ty Jossi kom nu tillbaka, hvarpå han och Pavo började samspråka, tills den senare fann det vara tid att tillsäga hvar och en, hvad

*) Spjut, som sattes i ett tillbakaböjdt träd och gillrades med ett snöre, hvilket spändes öfver älgarnas vägar på så sätt, att spjutet, då det föll, kunde intränga i djurens sida.

han skulle göra under husfaderns bortovaro. Mot dennes beslut opponerade sig ingen af familjens medlemmar inom ett finnhem.

I enlighet med Mattis hälsningar och bud gick Pavo ensam att möta denna vid det angifna finntorpet. Först följande dag inträffade han där och fann då Matti jämte hundarna redan väntande på sig. Matti var ifrig och sade, att han haft björnarna inringade kvällen förut, men att de ej hade legat kvar under natten utan gått mot norr. Bestarna voro emot vanligheten under denna årstid oroliga och ströko fram genom markerna. Nu yrkade han på att hundarna borde släppas, ty antagligen skulle honan försvara ungarna, och under tiden kunde skyttarna hinna så nära, att det blef tillfälle att få skjuta.

Därtill gaf Pavo sitt bifall, men gjorde samtidigt sin vän uppmärksam på att de ej nu voro så raska att springa som då de först kommo hit till Västerskogen. »Sant nog, Pavo,» blef Mattis svar, »men få vi höra hundarnas skall och björnen ryta, så bli nog benen lika kvicka som i forna dagar. Nu må vi se till hvad din säck innehåller, ty min är redan tom sedan i går.» — »Min säck är i godt skick och innehåller hvad vi behöfva för några dagar. Nu är det i alla fall redan för sent ett släppa hundarna. Vi få bida tills morgon; jag tänker nog du behöfver det.»

»Å, ja visst,» svarade Matti, »pojkarne och jag hafva allt vandrat omkring i skogarna där söderut för att se hvad som fanns att få, och sedan jag skilts från dem, har jag som vanligt fått traska genom de svåraste markerna, hvilka björnarna så väl förstå att uppleta. Äfven hundarna behöfva nog en liten stunds hvila och ett godt mål, tänker jag; de bli då så mycket mer ihärdiga i morgon.»

»Se till hvad säcken innehåller, Matti, hvila och gör oss en natteld, under det att jag går bort för att se efter, hvartåt björnarna styrt sin kosa, sedan du lämnade deras spår; vi vinna därmed tid för morgondagen.»

Då Pavo en stund efter mörkningen återkom till Mattis eld, berättade han, att björnarna hade varit rätt långt mot öster nära svenskarnas marker, men att de sedan vändt om och dragit sig tillbaka mot väster och norr. »Taga vi kosan

efter bergsryggen, skola vi snart finna deras spår, eller också skola hundarna träffa dem på östra sidan om höjden i de små berg som ligga där.»

»Godt, Pavo,» svarade Matti, »vi komma nog att finna dem, så mycket hellre som våra unga hundar brås på sina fäder; de skola nog bli lika bra som Pekkas Rachi och din Tispa, hvarför de ju också blifvit uppkallade efter dem. Men du har ej sagt mig något om dem därhemma!» — »Om dem är ingenting att säga annat än att allt är väl. Det enda som tilldragit sig, är att Moilainen kommit från de norra skogarna hem till oss, och han har mycket att berätta därifrån och från svenskbygden, men det får du väl höra af honom själf. Nu sofva vi.»

I grunden äro våra skogsboar både nyfikna och frågvisa, men de förstå att lägga band på sig, tills ett passande tillfälle erbjuder sig. Det föll därför ej Matti in att göra några frågor, emedan han visste, att han i alla fall skulle få veta, hvilka nyheter, Moilainen medförde från de trakter, hvarifrån de på så länge saknat några underrättelser.

Då dagen följande morgon grydde, voro våra jägare en god bit från sin tillfälliga natteld uppe på den bergsrygg, där Pavo föregående afton lämnat björnspåren. Snart löste man banden på hundarna, som genast med långa glädjesprång satte af till skogen, där de inom ett ögonblick voro försvunna.

»Jag tror ej, att vi en annan gång behöfva föra hundarna i band, då de redan äro så kloka, att de veta, när de skola söka och icke söka,» anmärkte Matti, i det han rullade de remmar, hvarmed hundarna varit kopplade, om sin kraftfulla midja. »Få de vintern på sig, så bli de nog fullgoda.»

Därmed upphörde allt samspråk, under det att jägarna gingo i sakta mak framåt, tills plötsligen den i skogen härskande tystnaden afbröts af ett häftigt hundskall.

»Där ha vi dem,» utropade Matti, i det de båda männen stannade och lyssnade efter hundskallet, som hastigt aftog i styrka, tills snart endast ekot förnams där af. Lika fullt stodo våra jägare stilla, tills skallet åter hördes klarare och tycktes närma sig. Snart blef det ännu tydligare, och

nu skyndade de båda finnarna bort i den riktning, hvarifrån hundarnas skall hördes. Plötsligen märktes af ljudet, att det jagade djuret, hvilket ej kunde vara något annat än en af björnarna, stod stilla och att en häftig strid mellan denna och hundarna tagit sin början.

Hade jägarna förut skyndat hastigt framåt för att möta jakten, så nästan flögo de nu, då de märkte, att en främmande hund tillkommit och under ljudeligt tjut deltog i kampen. Kommen närmare stridsplatsen stannade Pavo och hejdade Matti med ett hväsande ljud, som uttryckte fara, öfverraskning och oro. »Främmande jägare i marken,» hviskade han, »jag hörde hur någon trampade ned isen där nere i myrhålorna.» — »Björnarna äro våra,» svarade Matti, »vi ha följt dem, och våra hundar ha tagit upp deras spår. Framåt!» Och framåt bar det i långa språng, tills jägarna åter plötsligen stannade, när ett dundrande skott small af ej långt från dem. Strax därpå hördes några höga rop och ett infernaliskt tjut af hundarna. Åter skyndade finnarna framåt, och inom några minuter hade de uppnått stridsplatsen, där de knappast hade fått sikte på den stora björnen, förr än han under ett vildt rytande störtade sig emot dem. På en gång dundrade åter tvenne skott, björnen stannade, reste sig till hälften upp för att genast därpå störta baklänges till marken med alla fyra benen i vädret.

Af mannen, som skjutit första skottet och sedan så högljudt ropat, sågo jägarna ingenting, förr än de gått ytterligare några steg, då han upptäcktes stå till hälften nedsjunken mellan några stenar, hvilka han förgäfves sökte maka åt sidan.

Vid åsynen af finnarna visade han tydliga tecken till glädje och ropade: »Ni kommo i en för mig lycklig stund! Skynda hit och hjälp mig lös! Jag sitter fast med min ena fot i detta fördömda hål, dit björnen skuffade mig, sedan jag sårat honom. Raska på; en nedrasad sten klämmer min fot!»

Pavo och Matti kastade i all hast sina säckar och bössor på marken och voro inom några sekunder hos den främmande mannen, hvars brydsamma ställning de i första ögonkastet uppfattade. Han hade för att undvika björnens anlopp stigit tillbaka med ena benet och då trampat med

foten ned i en håla mellan några kantiga stenar, hvarvid han kommit att rubba en löst liggande sten, som fallit ned på hans ben och fot, samtidigt med att björnen rusade öfver honom mot de annalkande finnarna, som hälsade honom med sina dödande skott.

Stenen var så stor att finnarna genast insågo, att de med förenade krafter icke förmådde höja den, hvarför Pavo fällde och tillyxade en stark bändstake, med hvars tillhjälp stenen varligen lyftes så mycket, att Matti med bistånd af den främmande mannen kunde befria den klämda foten från dess fängelse. Ett rop af smärta undföll dock den okände, då han sedan försökte stödja på sitt ben.

»Det här är nog värre, än jag tänkte mig,» sade han. »För mig till en sittplats och hjälp mig sedan af med skon, så vi få se huru det står till.»

Finnarna fullgjorde med varsamhet och klokhetsmannens önskan, i det de buro honom till en gammal fallen fura och satte honom på dess mossbelupna stam. Pavo uppskar nu hans sko och aftog den med mycken försiktighet. Den var full af blod som forsade fram genom strumpornas maskor. Matti hade redan sin mössa fylld med vatten och därmed afsköljdes den skadade foten.

Den främmande mannen undersökte själf blessyren och sade därpå, att han ej trodde benet vara knäckt, utan endast huden afflädd, hvarför han hoppades att snart åter vara bra.

»Det ser så ut,» sade Pavo, »och vi få nu försöka att lägga köttslamsorna rätt igen, så gro de nog fast inom kort. Mera vatten, Matti! Hämta äfven min säck.» Ur denna framtog Pavo några linnetrasor. »Det kommer nog att göra ondt det här,» anmärkte han, i det han betraktade främmlingen.

»Bry dig ej om den saken, kan du så lägg slarforna i ordning och bind till stadigt.» Pavo gjorde detta med lätt hand, och Matti räckte honom ett par tilltäljda träspjälor att binda som stöd för både fot och ben. Härvid såg den främmande mannen på de båda finnarna, i det han frågade, hvilka de voro, som kunde förstå att så omsorgsfullt och skickligt lägga om ett spjälband. »Vi äro

finnar och bo här i skogen sedan lång tid tillbaka,» svarade Pavo.

»Bo ni långt härifrån?»

»Nej, vi gå hem på mindre än en half dag.»

»Vet öfverheten af eder?»

»Ja, vi ha under ofreden flera gånger varit vid skansen.»

»Ha ni byggnadssedel och lof att bo här i marken?»

»Vi hafva båda delarna.»

»Af hvem?»

»Af herr Axel Sparre.»

»Det är icke hans utan konungens mark det här.»

»Torpen äro våra, det ha vi bref på!»

»Vi skola nog i sinom tid taga del af dem,» sade den främmande helt tankfullt. »Men ni hafva väl något namn. Hvad heta ni?»

»Pavo Makkran och Matti Kajland.»

»Ah!» ropade den främmande och såg helt blid ut.

»Ni äro raska och rådiga karlar. Säg mig hur jag skall komma härifrån, ty gå förmår jag icke. Jag bor vid Elgeåfjorden, men det är en bra väg dit och marken är svår. Jag kommer från den stora sjön Gladen, där jag hemsände mina följeslagare för att ensam ströfva genom skogen med min hund. Jag ville se hvad vildt här fanns, eftersom vi nu ha en smula snö, och möjligen få en björn på fötterna, hvilket äfven lyckades mig, fastän edra hundar fingo fatt den före min. Jag hade icke hört eller trott, att några jägare funnos här i trakten.»

»Icke vi heller,» svarade Pavo; »vi ha bott här, sedan vi voro unga eller sedan Hannibals-fejden slutade, och med undantag af tiden vid sista kriget, Krabbe-fejden som det kallades, ha vi icke påträffat några svenskar eller andra, som spanat efter djur här i skogen. Under kriget var det flera, som nödgades taga sin tillflykt hit, men alla som vi då träffade voro väster ifrån. Nu har det rådt fred igen några år, och då hålla sig svenskarna hemma vid sitt.»

»Den stora björnen fällde ni kunde jag höra, men hvad blef det af hans ungar?» frågade nu främlingen.

»De togo kosan väster ut till våra hemtrakter.»

»Ämna ni låta dem löpa?»

»Nej, om väderleken blir beståndande, vilja vi väl ännu en gång försöka påträffa dem, men först få vi lof att laga att ni kommer under tak. Vill ni följa oss till vårt hem?»

»Tack, men det blir svårt att komma dit. Jag vet knappast hur det skall kunna ske, emedan det är mig omöjligt att hoppa dit på ett ben; det skadade kan jag ej stöda på.»
»Få vi styra om med den saken, skall ni vara i vårt hem i Västerskogen innan midnatt, så vidt Gud vill,» svarade Pavo förtröstansfullt.

»Gör som ni vilja. Kan ni hjälpa mig, blir jag eder tacksam.»

Matti och Pavo talades vid på sitt språk, och därpå aflägsnade de sig från främlingen. Pavo återvände dock snart och gjorde upp en eld så nära den skadade mannen, att han kunde värma sig, och därpå började han att med knif och yxa bearbeta några afhuggna träbitar. Ett par timmar därefter infann sig äfven Matti, som nu hade hundarna bundna och bar björnhuden på sin rygg. Till Pavo kastade han ett par björkvidjor, hvilka denne genast lade nära elden, hvarefter båda finnarna hjälptes åt att vrida dem och därmed sammanbinda de af Pavo förfärdigade trästyckena. Af dem och vidjorna blef snart en bärstol, en sådan som finnarna bruka för att fortskaffa tyngre saker, och vid denna syn for ett gladt leende öfver främlingens ansikte. — »Ni tänka bära mig,» sade han, »det blir eder nog ett drygt arbete, om det ens går.» — »Det går nog,» svarade den kraftfulle Matti, »jag tänker, att både Pavo och jag burit lika tunga bördor förut. Här har jag något, som vi dock skola smaka på och hämta krafter af först,» och därmed framtog han några väldiga skifvor af björnens ena skinka och lade dem i den vid alla skogsfärder medförda plåtpannan, en produkt af hans egna väldiga och smideskunniga händer. På ett stycke bark räckte han sedan främlingen de stekta björnköttsskifvorna jämte några bitar ännu mjukt rågröd. »Förse eder,» uppmanade han, i det han för ovanlighetens skull lyfte på sin lufva, en artighet, som han icke utöfvat, sedan den tid, då han deltog i kriget.

Åter flög ett godt leende öfver främlingens ansikte,

under det han emottog anrättningen och sade: »Ni äro verkliga skogskarlar. Tack!»

Något vidare samspråk blef icke af mellan de tre männen, som så oförmodadt sammanträffat med hvarandra, emedan finnarna, sedan de såsom vanligt med obetäckta hufvuden under tystnad intagit sin måltid och därpå druckit några munnar vatten, utan omständigheter lyfte den sårade främlingen upp i bärstolen, hvilken Pavo med hjälp af Matti tog på sin rygg, hvarpå han med raska steg gick uppför sluttningen till det berg, hvarifrån de kommit. På krönet upphanns han af Matti, som bar alla tre bössorna jämte finnarnas och främlingens »don». Sedan man pustat ut en stund, bytte man bördor. Dagen var förliden och mörkret föll på, innan den skadade mannen åter flyttades från Mattis breda rygg till Pavos.

Vid midnatt stodo våra jägare vid den senares pörte. De tunga stegen hade redan hörts af husets invånare, och då dörren öppnades, kunde man se, huru Moilainen lutad mot eldgrufvan blåste upp de glödande kolen, i det han höll några för ändamålet spjälade små pector öfver dem. »Jag hör af stegen,» sade han, »att ni varit lyckliga under jakten; ni har nog hvar sin björnunge på ryggen.» Hastigt flammade lågorna upp och spridde ljus öfver hela stugan, då såväl Moilainen som de öfriga af rummets invånare fingo se, hvad männen buro. Gretti kom genast på benen, under det Moilainen utan att vidare yttra ett ord kröp upp på muren, där han jämte Per och Mattis hade sin sofplats.

Helt lågmäldt meddelade Pavo Gretti, att de förde med sig en sjuk man, som behöfde en god bädd och omvårdnad. Inom kort voro älg- och björnhudar utbredda öfver det stora bordet, där hufvudkudden af väl beredda hvita kalfskinn och stoppad med ängsull utvisade, att främlingen kommit till ett välbärgadt hus.

Först då den sårade blifvit lagd på bädden, bad han att man skulle efterse hans skadade fot. Pavo upplöste banden och bad därpå Gretti att sköta om såret. Sedan hon ytterligare tvättat det och lindat rena linnedukar om foten, sade den sjuke, att plågorna lindrats, och att han hoppades snart kunna somna. Gretti rådde honom dock,

att först äta några kokade fiskar och dricka duktigt med varm mjölk, hvilket råd han sade sig gärna vilja följa.

Då främlingen följande morgon vaknade, var han ensam på gården med Gretti, emedan alla männen redan hade gått till sina sysslor; några voro på fiske, andra hade jämte hundarna begifvit sig till skogen. Gretti började genast se om den sårade foten, hvilken hon fann mycket svullen, och då främlingen själf skärskådat den, sade han helt modfälld: »Från den här bädden kommer jag icke så snart.»

»Fortare än du tror,» svarade Gretti uppmuntrande, »jag har lagt på något, som snart skall befria dig från dina plågor. Håller det i med den köld, vi nu ha, så blir all mark farbar, och våra män kunna skaffa dig hvad du önskar. När snö kommer, så kunna de förflytta dig hvar du vill, så att icke behöfver du oroa dig, fastän du nu måste ligga stilla.»

Hvarken denna eller påföljande dag syntes de bortgångna männen till; allt var tyst och stilla i finnportet. Den främmande mannen låg på sin bädd och tyckte, att tiden blef honom lång, så mycket hellre, som Gretti sällan var inne hos honom under dagens lopp: han hade nu, sedan plågorna blifvit lindrade, god tid att låta sina tankar fritt ströfva omkring.

»Om du skulle försöka att stiga upp och röra på dig,» sade Gretti ändtligen en morgon, sedan hon omlagt förbanden på den sjuka foten, »jag tycker att den ser bättre ut nu. Här har du till stöd,» tillade hon och räckte honom en lång kryckkäpp, »på den där har Pavo stödt sig nära nog ett helt år.»

»Hur hade han skadat sig?» frågade främlingen.

»Han blef både skjuten och stucken i kriget.»

»Ah!» sade den sjuke, i det han reste sig och stödd på kryckan tog ett par korta steg. »Jag tror jag kan gå ut en stund, det är så varmt och kvaft härinne i rummet.»

»Sätt dig här på bänken, så skall jag öppna dörren,» rådde Gretti, »ty ut skall du ej gå. Ropa när du känner dig trött, så kommer jag och hjälper dig; jag går endast bort till kokhuset.»

Den sårade främlingen satt en stund fördjupad i sina tankar, och sade tyst till sig själf: »Ja, ja, så måste det vara!

Jag har träffat på de finska män, som under ofreden gjorde öfverheten så många viktiga tjänster; nu minnes jag äfven deras namn. Det är besynnerligt, att svenskarna i min bygd ej känna till dem, ty i så fall skulle jag säkert hört talas om dem; besynnerligt är det också, att dessa män, som icke bo mer än en dryg dagsresa från mig, icke någonsin besökt mina trakter, och att jag själf aldrig förr påträffat dem under jakterna. Jag undrar just hvilken socken de tillhöra!»

Längre i sina tankar kom främlingen icke, ty helt oförmodadt såg han genom den öppna dörren icke mindre än fem män komma gående med bördor på sina krökta ryggar, bössor i händerna och åtföljda af flera hundar, bland hvilka han igenkände sin egen duktiga »Kämpe». Helt ofrivilligt utstötte han vid denna syn en gäll hvissling, och ögonblickligen var hans hund hos honom och hälsade sin husbonde med höga glädjehopp, under det han emottog sin herres smekningar.

De kommande skogsmännen nedlade sina bördor utanför dörren, där de snart välkomnades af finntorpets öfriga invånare, de båda kvinnorna och den gamle Moilainen, som af hänsyn för gästen tagit sin bostad i det andra pörtet.

Jägarna anropades vänligt af den sårade främlingen, och Pavo kom strax in och lyckönskade honom till hans förbättring. Jakten hade varit besvärlig, berättade han, ty de små björnarna hade dragit långt bort i marken, innan jägarna hunno fatt dem, men sedan hade allt aflupit bra och raskt. Hundarna hade förmått hålla den ena björnen, tills jägarna hunno infinna sig och dödade den, och den andra, som hade gått upp i en fura för att freda sig, hade Pavos unga son Matts, som först nådde fram, lyckats nedskjuta. De hade dock nu kommit långt från det ställe, där modern blifvit fälld, och med hennes ungar, som voro stora nog, på sina ryggar hade jägarna icke kunnat gå så fort. Nu hade de dock hälften af den stora björnens kött jämte huden hemma, hvilket var lyckligt, ty det såg ut att snart blifva omslag i väderleken, hvarför några af männen genast måste återvända för att afhämta återstoden af den stora björnen.

Främlingen insåg, att finnarna hade det arbetsamt nog

i sina skogar. »Men då ni ha så god tur som nu, så få ni ju också lön för mödan. Ni synas hafva det bättre ställdt än mina grannar bönderna där nere vid fjorden,» tillade han.

»Vissa år hafva vi det nog bra,» medgaf Pavo, »men andra år är det ganska bekymmersamt, fastän finnarna det oaktadt ej vilja byta med de svenska bönderna.»

»Hvarför det?» frågade främlingen förvånad.

Något svar på frågan behöfde Pavo den gången ej lämna, ty man ropade nu till honom, att badstugan vore i ordning. Moilainen hade långt före männens ankomst hört deras hundar skälla, och då visste han, hvad trötta jägare voro i behof af.

Mot kvällen kom Pavo åter in i pörtet och fann då främlingen på sin bädd samt Gretti i färd med att ansa hans fot. »Nu skall du få se,» sade hon »att du snart blir bra. Jag har smort ditt ben med färsk björngalla *), och det är det bästa läkemedel man kan använda.»

Den sjuke log godt och svarade, att han nog trodde detsamma. »Men,» tillade han, »som jag sannolikt ej kan lämna er ännu på ett par dagar, måste ni skaffa mig ett bud till mitt hem; jag har varit länge här nu, och fastän jag ofta är borta flera dagar å rad, så vänta de mig nog och äro oroliga för min skull.»

»De söka dig redan,» svarade Pavo, »vi ha i dag på morgonen hört två skott. Dina spår äro utplånade af vind och rimfrost, din hund är här, och i natt få vi regn och dimma, hvarför de icke skola kunna finna dig. Jag vill själf gå och säga dem hvar du är, om du så vill. Innan det blir dager i morgon, är jag redo.»

»Godt, Pavo! Men skall du kunna hitta genom skogen?»

»Helt säkert,» svarade finnen förtröstansfullt, »jag har många gånger gått norr om den stora sjön och ännu flere gånger sett den. Säger du mig blott hvar ditt hem ligger, så finner jag det nog. Jag kan ju fråga bönderna, som bo utmed sjöns stränder. Har du en egen gård?»

*) Björngalla ansågs af finnarna som ett universalmedel mot alla sjukdomar.

»Ja! Och den har jag fått af konungen för ungefär samma tjänst, som du gjorde mig.»

»Är konungen då skogsman (jägare)?» — »Ja,» svarade främlingen, »och jag är hans jägmästare, hitsänd för att bevaka hans skogar och se till, att de ej vårdslösas och nedbrännas af finnar och skogsstrykare. Men härom må vi talas vid framdeles. Kan ingen af de unga männen gå i ditt ställe?»

»Jo, men de våga det icke.»

»Våga de icke! Hvarför det?»

»Det kunde hända, att de aldrig kommo åter.»

»Huru skulle det kunna hända?»

»De kunde bli tagna till knektar.»

»Visst icke, Pavo,» utbrast jägmästaren, »det är fredligt i landet, nu, och konungen har kommit öfverens med folket, att hvarje mantal skall hålla en stadigvarande knekt, och denne kan icke tagas emot sin vilja. Bönderna skola betala honom samt dessutom gifva honom en gård, där han fritt må vistas, så länge det är fred i landet, eller då han cke deltagar i öfningarna. Alla tycka om den förordningen, ty äfven löskarlur och drifvarefinnar kunna oantastade färdas fram genom landet för att söka sig arbete, hvarhelst sådant kan finnas. Sänd du lugnt en af de unga karlarna.»

»En glädjande nyhet berättar du mig nu,» svarade Pavo, »men likafullt går nog jag att framföra ditt ärende.»

»Gå med Gud, Pavo! Du hade icke behöft misstro mina ord, men jag känner allt litet till eder, finnar: jag har träffat många af eder förut i de norra skogarna, och äfven där äro de misstrognas emot oss svenskar.»

Under det jägmästaren och Pavo språkade med hvarandra, hade den öfriga delen af finnfamiljen inkommit i pörtet, där de helt tyst slagit sig ned och afhört samtalet. Då jägmästaren sade hvem han var, reste sig Moilainen till hälften under synbar oro, men satte sig genast ned igen. Blickar växlades mellan männen, och då Pavo gick ut, smög sig den ena efter den andra efter honom, endast Gretti blef kvar hos den sjuke.

Pavo hade stannat utanför dörren, där han tittade på molnen, synbarligen för att studera väderleken. Vid hans sida stod Moilainen.

»Du behöfver icke tveka, Pavo,» sade den senare öfvertalande, »snön och rimfrosten hålla redan på att smälta, och innan dagstrimman syns i öster, är marken bar. Ingen lefvande svensk eller finne skall i morgon kunna följa ett spår, som är fyra dagar gammalt. Vår sjö är stor och djup, så att en jägmästare och en hund försvinna nog fullständigt i honom. Äro de väl där, skall ingen kunna hitta dem, och vågorna förråda ej, hvad som finnes på sjöbotten. Annat än olycka kan ej komma af ditt möte med den mannen, och jag förstår hvarken dig eller Matti, som förde honom hit; ni borde icke hafva låtsats se honom, han låg bra, där han låg, fastlåst af klippstycket. Där kunde svenskarna uppsökt honom. Hunden skulle visat dem dit, och ditt porste skulle ej hafva blifvit kändt af bönderna i orten ännu på lång tid. Jag säger ännu en gång: jag förstår hvarken dig eller Matti.»

Under det Moilainen talade, hade han blifvit ifrig och så småningom höjt rösten.

»Du talar för högt, Moilainen,» varnade Pavo.

»Gör detsamma! Den där olycksfågeln därinne förstår ej vårt språk, om han ock skulle höra mig. Kalla ut Gretti! Jag åtager mig att ensam bota den olycka, du ställt till.»

I samma ögonblick hörde männen, hur Gretti tillsköt den skjutlucka, som var närmast bädden, hvarpå främlingen hvilade. De växlade blickar, ty det var dem tydligt, att Gretti hört hvad Moilainen sagt. »Gör detsamma,» upprepade den senare ännu en gång, »både Gretti och den andre må gärna höra mig, låt mig endast handla.»

»Du vill handla väl raskt i denna sak, Moilainen,» invände Pavo.

»Icke raskare är nödigt är, Pavo. Låter du främlingen ligga här, tills han blir frisk och går hem till sitt, så drager han sedan svenskarna hit, och en vacker dag äro dina hus brända, dina åkrar förstörda och vi alla husvillor. Det är något, som kan förmå en att tänka raskt och handla fort, ty innan en nytänd perta hinner brinna ut, kan den oro, vi nu alla känna, vara släckt, och vi kunna sofva i ro.»

»Det kunna vi göra äfven nu, Moilainen!» svarade Pavo.
»Du är gammal och minnes forna dagar. Tiderna äro för-

ändrade. Finnarna gå nu, som du nyss hörde af mannen därinne, fritt hvarhelst de vilja, och svenskarna må äfven de vistas lugnt och vara säkra hos oss här i Västerskogen. Vi må vara nöjda, som vi ha det; strid bör ej råda mellan svenskar och finnar, det är hvad Pekka sade oss, och honom skola vi lyda och ära, åtminstone skola jag och de mina göra det.»

»Rätt, Pavo,» utbrast Matti, »gå du med budet till jägmästarens hem. Jag tror vi få mera lycka än olycka af den färden.»

»Kom in och lägg eder,» hviskade nu Gretti från den öppna dörren, »kom ihåg, Pavo, att du har lång väg att vandra i morgon.» — Några minuter därefter var det mörkt i pörtet, där det endast hördes ljudet af sofvande människors andetag.

»Tag Moilainen med dig till kvarnen,» uppmanade Pavo Matti, då de följande morgon skildes åt, »och haf honom hos dig under min bortovaro. Popens Per och han böra arbeta hvar för sig, ty som du vet, är Per snar att locka till vågsamma handlingar och nära nog lika vild som Moilainen.»

»Så tänker äfven jag,» svarade Matti. »Gå med Gud, Pavo. Tag båda våra hundar med dig.»

Skogsbranden.

En tid af fyra år hade förflutit, sedan Pavo företog sin vandring till den stora sjön i öster. Nära stranden, som begränsade den brutna marken vid hans sved i Väster-skogen, stodo fyra män stödda mot sina liar och räfsor. Det var våra gamla bekanta: Pavo, Matti, Jossi och Moilainen. Allas ögon voro riktade mot en punkt på sjön, hvilken de betraktade uppmärksamt och under tystnad. »Något är på färde,» sade Moilainen slutligen, »ty annars skulle pojkarna icke ro för brinnande lifvet med båda årgångarna. Kanske tiden är kommen, då vi få höra af den där främlingen, ni tog eder an för några år sedan.»

»Å, har du ej glömt den ännu,» svarade Matti leende, »vi ha ju icke hört ett ord från honom, sedan vi på vår kälke drog honom till hans hem, där vi fingo väl betaldt för den ringa tjänst, vi gjort honom. Jägmästaren, som svenskarna kalla honom, är ingen man, hvarifrån något ondt kommer, det är nog något annat, som pojkarna våra ha att förtälja, då de hinna i land.»

»Vi få tids nog veta det,» anmärkte Jossi. »Men icke är det något, som händer alla dagar,» tillade han.

Båten tog knappast landfäste, förr än pojkarna, som de kallades, Per, nu en fullvuxen man, och Matts, en lång och kraftig yngling, kastade årorna ifrån sig och ropade: »Far, det brinner i den östra skogen.»

»Är det ingenting annat,» sade Moilainen lugnt och kastade lien ifrån sig samt tog upp sin pipa. — »Far,» fortsatte den unge Matts, »det brinner både i öster, norr och

söder. Röken är så tjock, att den står som en molnvägg så långt bort vi kunna se. Det är ingen vanlig skogsbrand det här, ty som ni veta, är marken torr som snus, och elden går fort framåt.»

»Det ser farligt ut, Pavo,» tog Popens Per nu till orda, »kommer elden hit, gör den vår sved svart. I denna torka förmå vi icke rädda hvarken hus eller gröda, då allt vi ha ligger i den stora skogen.»

»Låt oss genast alla gå emot elden,» föreslog Pavo, »så kunna vi möjligen hejda den vid de stora myrarna mellan tjärnen och bäckarna, som rinna därifrån ned i sjöarna.» Pavos förslag gillades af de öfriga männen, och några minuter därefter voro alla försedda med yxor på väg till de omnämnda ställena.

»Stanna här vid den smala myren och hvilade eder,» sade Pavo, sedan de framkommit till den angifna platsen, »under det Matti och jag gå upp på bergen för att se, hur nära elden kommit. Gå mot norr, Matti!»

En timme därefter sammanträffade männen åter. De som varit ute på spaning voro anfådda och svettiga. Matti, som först hann pusta ut, upplyste, att det brann så långt i norr och öster, som han kunde se, och att elden hastigt närmade sig. »Samma är förhållandet i söder,» förklarade Pavo. »En sådan eld har jag aldrig förut skådat. Kunna vi ej hejda den här i dalgången både mot norr och söder, bli vi omringade af flammorna. Vi måste försöka att bränna emot. Två tända vid den södra sidan af bäcken, två vid den norra och jag ensam mellan tjärnarna här. Lyckas vi sedan förhindra, att gnistorna kasta sig öfver dalarna och tända eld på skogen väster om oss, så kunna vi hoppas att faran är öfver. Nu raska tag!»

Och raskt blef tillsägelsen utförd, ty alla kände farans storlek. Skulle elden kunna behärskas, så måste man anstränga sig till det yttersta, emedan mer än en mils skogsbälte måste antändas utmed mosskanter och bäckar. Öfver de inemot en half mil långa tjärnarna hoppades man, att elden icke skulle kunna kasta sig.

Redan efter en half timme stod röken tjock i skogen, och på grund af den torra och varma väderlek, som fort-

farit under flera veckor, tog elden förvånande hastigt fart mot öster, där marken var full af torr ljung och ris. Då solen sjönk, kunde den knappast skönjas för rök, och luften var kväfvande varm, fastän det redan var afton. Det fordrades nu i sanning finnarnas förmåga att kunna arbeta under svåra förhållanden: röken plågade dem visserligen, och hettan var stark, men de voro från barndomen vana därvid och höllo därför ut, tills morgonsolen kunde varnas genom röken.

Pavo hade slutat sin del af antändningen. De förut skyhögt uppflammande lågorna hade aflägsnat sig, röken började bli tunnare, då en svag västanvind dref den mot öster, och eldens fräsande ljud hördes ej längre, men ännu förnams brakket af fallande träd, och då och då slogo lågorna upp mot skyn, som, belyst af morgonsolen, färgade den alltjämt öfver hela landskapet sväfvande röken i gulbruna toner, en företeelse, som endast äger rum vid liknande tillfällen, och som dess bättre nu för tiden sällan inträffar.

I begrundande ställning stod den allvarlige Pavo ute på mossen och betraktade sitt verk. Den mäktiga förstöraren elden hade han slagit med dess egna vapen och tvungit honom att stanna, men han hade för att uppnå sitt mål måst ödelägga sin kära skog på en betydande sträcka. Var detta verkligen nog för att skydda den öfriga delen? Själf hade han vunnit seger, men hur hade det gått för hans män? Så trött han än var, fanns det dock ingen tid för honom att hvila, han måste bort, bort till de sina.

Men hvilka voro i största behof af hans hjälp? På den frågan tycktes han få ett hastigt svar, ty han skyndade med raska steg mot norr, ditåt hans käraste vän Matti och hans son begifvit sig, och ju närmare han kom, dess hastigare blef hans gång, tills han slutligen nådde bäcken, där hans män börjat sitt arbete. Under det han följde denna, stego hans förhoppningar om en lycklig utgång af deras ansträngningar allt mer och mer. Blott på ett ställe hade elden kommit öfver bäcken, men där hade den dock blifvit släckt.

När han hunnit i närheten af den norra sjön, hvilken han visste själf vara i stånd att mota elden, hörde han några

glada rop, och då han framkommit, såg han huru Matti och Matts likt yra pojkar hoppade upp och ned i det lugna vattnet.

»Kom hit, far!» ropade den senare, som först varseblifvit fadern, »kom hit, så blir du hvit igen, ty nu är du svart som korpen.» Pavo följde sin sons uppmaning, men skyndade dock snart åter ur vattnet. »Vi måste på nytt raskt åstad,» uppmanade han. »Visserligen har det lyckats för oss att stäfja elden, men hur det gått för de andra, det veta vi ej. Det är nödvändigt att så fort som möjligt taga reda på hur härmed förhåller sig.»

Vid ankomsten till det ställe, där Pavo stridit med sin fruktansvärda fiende eller mellan de två tjärnarna, påträffade de Jossi och Per, hvilka äfven de lyckats i sina bemödanden. De hade nyss anländt för att erbjuda Pavo sin hjälp, hvilken de nu sågo att han icke behöfde. De trodde det vara bäst att någon genast återvände, ifall vinden skulle gå öfver på öster, hvilket de fruktade skulle ske, emedan de sett tjocka rökmassor vältra sig öfver den nedre tjärnen. »Vi måste dit någon af oss,» sade de, »för att se om elden går söder om sjön. Gör den det, så veta vi äfven, att den kommer upp längs älfven och når fram till oss på västra sidan om vår sjö, något som vi måste söka att förekomma.»

»Hvem vill då gå hem för att taga båten och sedan fara utför forsarna?» frågade Pavo.

»Den färden skall du göra själf och taga Matts med dig,» svarade Jossi, »ty ingen af oss förstår saken så bra som du. Vi andra skola nog passa på elden här samt litet emellan komma hit och ropa, så att ni veta, hvar vi kunna träffas.»

Utan att vidare öda några ord på Jossis förslag gingo Pavo och hans son mot hemmet. »Tag säkra märken, där vi gå fram, Matts,» uppmanade Pavo, »ty du måste genast återvända med mat. Nu hitta vi nog, men kastar vinden om på öster och drifver hit tjocka rökmoln, så går det nog ej så lätt att återfinna de våra.»

»Vi kunna hoppas, att allt skall gå bra,» hälsade han gladt, då Gretti oroligt kom emot dem, »men Matts måste

genast återvända med något till lifs åt våra män, som bevaka elden därborta i skogen. Hvar ha vi Moilainen?» — »Nere vid sjön, tänker jag; han går väl där och ondgöres öfver att han är så gammal, att han icke kan vara med eder i skogen,» svarade Gretti, i det hon tog bockhornet, som hade sin plats i pörtets knut, och blåste några strofer så klangfulla, att ekot af dem återkastades från klipporna nere vid sjön.

»Hvila er nu,» tillade hon, »så skall jag genast lägga in mat åt dem, som äro i skogen. Under tiden kommer nog Moilainen, som utan tvifvel har hört hornet.»

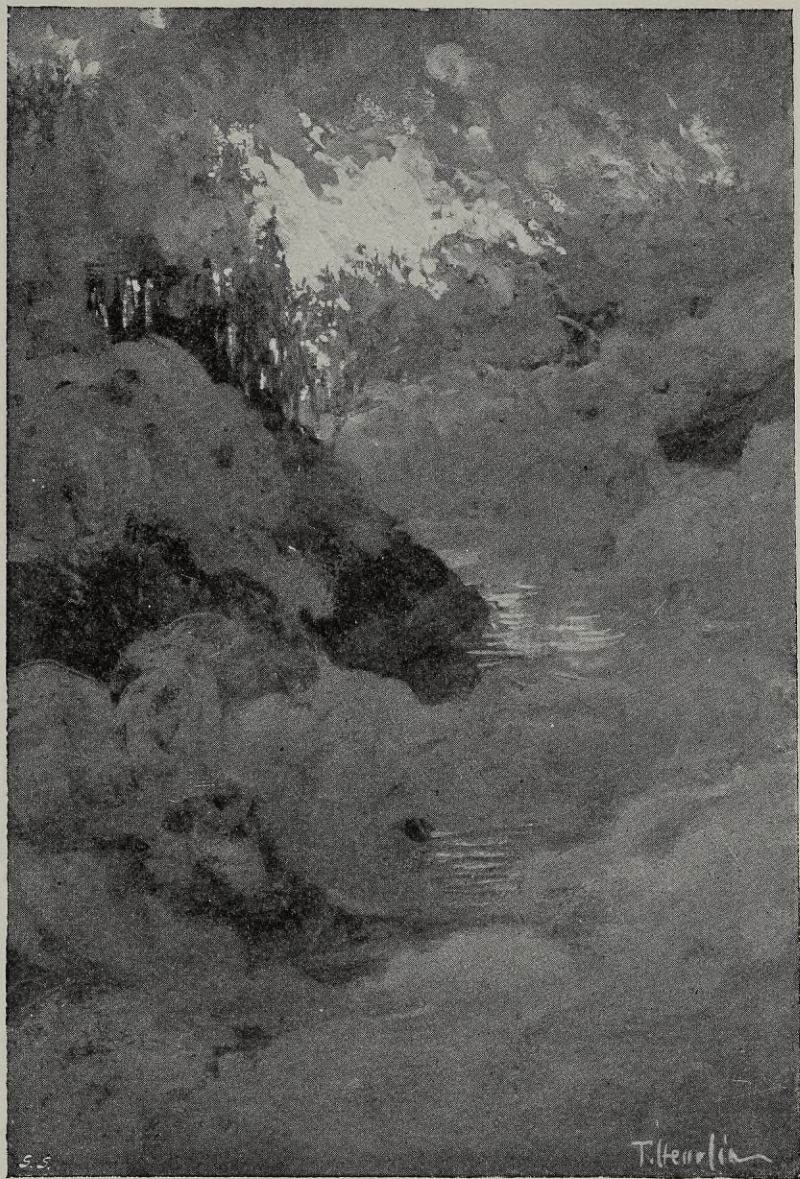
»Du må äfven lägga in något åt Moilainen och mig. Vi måste fara utför älfven och forsarna till nedre sjön för att se, om elden går omkring denna, ty i så fall få vi den hit från söder och väster, om vi ej kunna stäfja den.»

»Det måste brinna förskräckligt där borta i öster, då röken står så tjock äfven här,» svarade Gretti bekymmerfullt. »Mätte ni bara kunna hejda den.»

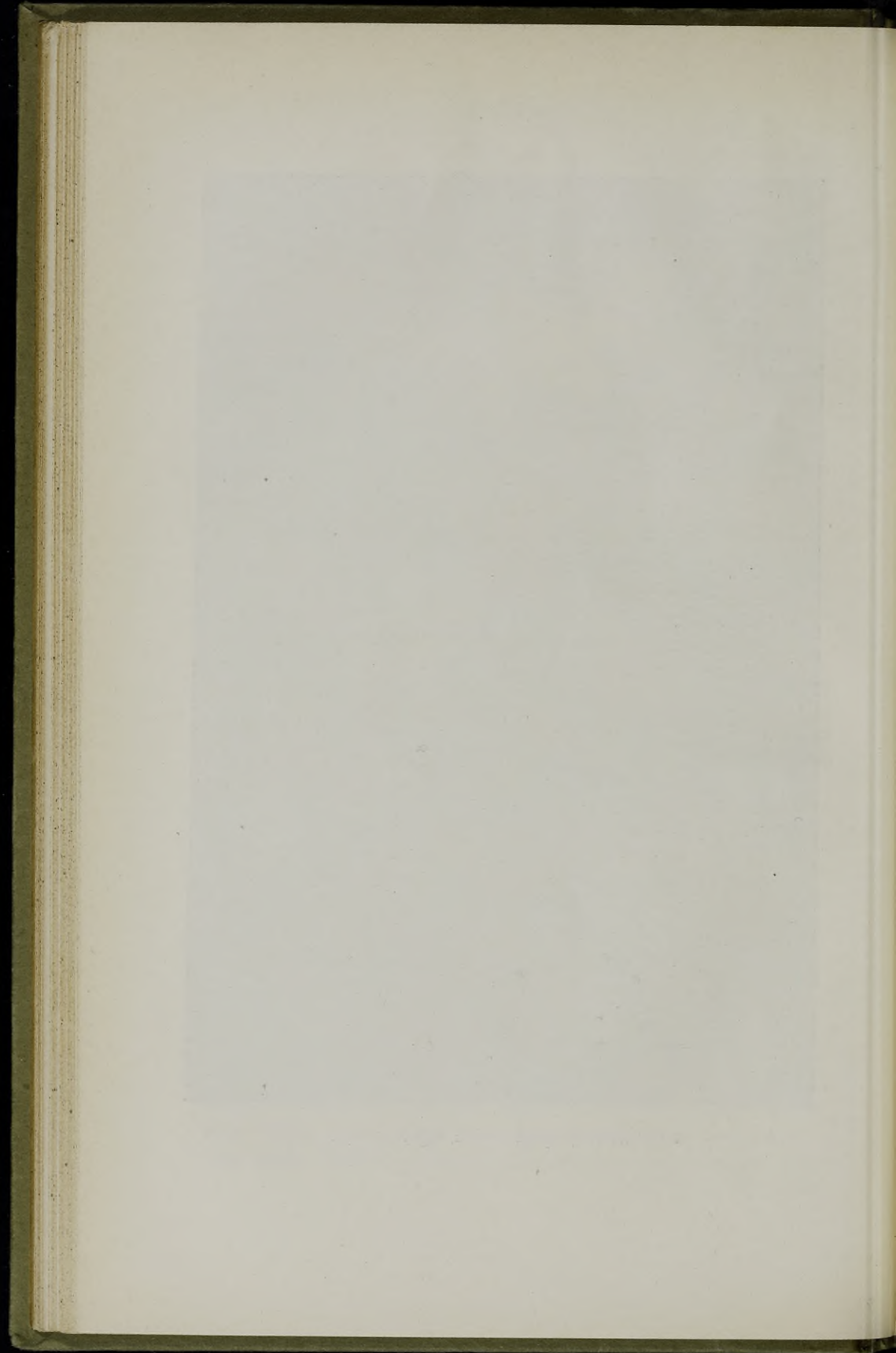
Både Pavo och Matts hade, under det den förra talade vid Gretti, kastat sig på bänkarna, och inom några minuter sofvo de djupt och lugnt.

Då Gretti kom med hvad hon lagt i säcken, voro de ännu ej vakna, hvarför hon, så ondt det än gjorde henne, måste väcka dem, och ögonblicket därpå voro de på benen. »Se dig väl för, Matti,» varnade Pavo, i det han tittade ut, »jag tycker, att röken är tjockare än då vi kommo. Går du vilse, så bleka i träden, där du går fram.»

Pavo stod färdig att begifva sig af, då Moilainen skymtade fram genom röken. När han varnade Pavo, frågade han ifrigt, hur arbetet hade lyckats för denne och de andra männen, och då Pavo svarade, att han hoppades, att de från den sidan där de arbetat skulle vara fria från elden, förklarade gubben, att han ej trodde därpå, hvarför han fångat fåren och getterna och landsatt dem på den lilla holmen ute i sjön. Lissu hade gått till näset med korna, så att de kunde simma öfver till holmen, om faran blef öfverhängande. »Tack, Moilainen,» svarade Pavo, »du är förtänksam som i forna tider, men nu måste du genast följa mig; det hastar.» Yxa hade Moilainen redan i händerna, och snart var han

Hela trakten syntes stå i lågor (s. 65).

färdig. »Till båten,» uppmanade Pavo. — »Hvarthän sedan?» — »Jag skall säga dig det, under det vi ro.»

Sedan de båda männen väl kommit i båten och Pavo fattat årorna, redogjorde han för ändamålet med deras resa. Moilainen hörde tyst på, men då Pavo slutat att tala, utbrast han, i det båten sköt ut i den nedre sjön: »Fördömda rök: vi se ju icke ett bösshell ifrån oss. Nog ha vi båda varit med om skogseldar förr i vår tid, men maken till denna ha vi ej sett! Jag är orolig, Pavo! Se, se!» sade han ifrigt och pekade inåt viken, »där komma en flock älgar från väster och simma åt öster, elden har gått omkring sjön!»

»Vi måste öfvertyga oss därom, Moilainen!» ropade Pavo, »ro utmed västra stranden!»

Efter en timmes rodd nalkades våra spejare den stora sjöns södra strand. Mörkret hade redan inträdt, och fastän röken låg tjock och kväfvande öfver nejden, kunde männen se, hur eldslågor här och där slog upp i det täta töcknet; ännu några årtag, och hela trakten syntes stå i lågor. Vid denna anblick vände Pavo, som nu höll i årorna, båten mot norr. Det var tydligt, att elden spridt sig söder om sjön, och att den snart skulle antända skogen på dess västra sida.

»Ni få taga dagen som den kommer,» anmärkte Moilainen, »ha vi lyckats mota branden från östra sidan, så bärga vi både gård, lif och kreatur, men att mota den från den andra, det förmå vi icke: det står ej i människors makt. Du gjorde väl i att vända, Pavo! »Med tunga och sorgsna tankar återtogo finnarna sin rodd emot hemmet, men först andra morgonen hunno de dit. Det hade varit ett hårdt och långsamt arbete för åldrige män att draga båten uppför forsarna och ro den genom den strömmande älfven.

Vid hemkomsten funno de de hemmavarande kvinnorna sorgsna och förskräckta. Boskapen hade blifvit vild och orolig af röken, hvarför de hade måst stänga in dem, och icke nog därmed: fåglar hade i svärmar flugit omkring på torpet utan att veta, hvaråt de skulle ställa sin kosa, och fyra otäcka vargar hade summit öfver viken och sedan gått alldeles intill pörtet. Skulle elden hinna hit, skulle de bli kväfda af rök.

»Har ingen af de våra synts till här hemma?» frågade Pavo.

»Nej,» blef svaret. — »Då kunna ni lugna eder,» fortsatte han. »Och för fåglar och rofdjur behöfva ni ej vara rädda; vi ha sett många både vargar och björnar under vår färd, och ändå stå vi oskadade här. Ännu är det ingen fara för oss. Men innan Moilainen och jag lägga oss att hvila, så må vi gå till badstugan: vi äro svarta som kol, och kläderna klibba fast vid kroppen, som om de voro öfverdragna med lim.»

En timme därefter, då männen kommo åter från badet, förklarade Moilainen, att han var redo att begifva sig bort igen, om Pavo ansåg att något kunde uträttas. Detta anbud afböjde dock Pavo, då ingenting nu kunde företagas, och han förklarade, att de gjorde bäst i att sofva, så väckte nog Gretti dem, om någon af de öfriga kom hem.

Det hade lidit långt på eftermiddagen, då Gretti lade sin hand på Pavos bröst och väckte honom. Han reste sig hastigt och såg oroligt på Gretti. »Huru är det?» frågade han. — »Det ser hotande ut,» svarade Gretti, »jag ville att du skulle vakna, emedan röken och hettan äro i tilltagande och det är mörkt som om natten, fastän solen, om den syntes, ännu skulle stå högt öfver bergen. Luften har en färg, sådan som jag aldrig sett den förr. Kom med ut, Pavo!»

Just som de båda stego ut, upplystes hela trakten af en blix, och strax därpå skakades marken af en knall så hård och bedöfvande, att Gretti föll i Pavos armar.

»Gud vare lof!» utbrast Moilainen, som äfven stigit upp och nu stod vid sina vänners sida, »nu kommer den, som har makt öfver elden, och kommer med brak,» tillade han, då en störtskur af hagel stora som nötter inom några ögonblick gjorde marken hvit. »Gud vare lof,» utbrast äfven Gretti, då hon hämtat sig från sin förskräckelse och såg hvad som inträffat. »Mätte ovädret få fortfara!» — »Det gör det nog» spådde Moilainen, »men mera hagel vilja vi icke ha, ty jag tänker det gör skada på vår gröda.»

Moilainens spådom slog in, ty regnet, hvars förebud å kan och hagelskuren varit, fortfor i flera dagar och släckte

skogsbranden icke allenast hos finnarna i Västerskogen, utan äfven i hela Värmland, där elden ödelagt ofantliga sträckor af skog och mark samt gjort mången skogsbo husvill.

Den stora skogsbranden 1690 lämnade spår efter sig, som icke en gång voro fullt utplånade i midten af innevarande århundrade.

Konungens bref.

En lugn och stilla oktoberdag samma år, som skogsbranden rasat, voro Pavo och hans män i färd med att bryta sten och hacka upp jorden till åker i utkanten af sveden. Det buller, spett och hackor förorsakade, gjorde, att de arbetande blefvo öfverraskade af att en främling, åtföljd af en ung gosse, som förde ett par hundar i band, helt plötsligt stod alldeles invid dem, utan att de varsnat honom och hans följe. Arbetet afstannade genast, och finnarna såg helt bestörta ut, då den främmande så hastigt uppenbarade sig.

»Ni hålla dålig vakt,» ropade han helt glädt och viftade med sin mössa. »God dag, Pavo! God dag, ni alla, och tack för senast!»

»Jägmästaren!» hviskade unge Matts.

»Guds frid!» blef svaret på hans hälsning, och Pavo gick fram till honom, i det han sade, att vakten var god nog för sådana gäster, som nu kommit till hans hem. »Eljes hafva vi varningen där,» tillade han, i det ett rop hördes strax bakom dem. — »Jag hör!» svarade främlingen, »och känner äfven igen rösten. Det är väl Moilainen, som fått se mina spår, förmodar jag.» — »Han har varit ute med sina snaror i dag och blir nog glad, då det kommit vänner till oss,» sade Pavo.

»Jag tänker att Moilainen helst ser, att ingen främling kommer hit, eller hur?» anmärkte jägmästaren skrattande.

»Det är nog så,» medgaf Pavo. »Men hvad för er hit till våra trakter?»

»Skogsbranden, den stora olyckliga skogsbranden förliden sommar. Jag är ute för att se efter, huru stora områden, som blifvit härjade genom den. Då jag i går gick hemifrån och hann upp på höjderna samt därifrån såg den svarta, förödda marken utbreda sig så långt mitt öga kunde nå, hoppades jag icke att finna eder gård i oskadadt skick och ej heller, att ni skulle lyckats bärga er skörd. Huru ha ni kunnat rädda icke allenast er själfva utan äfven hela trakten häromkring? Här synes ju icke det minsta spår efter branden.»

»Vi blefvo i god tid varnade af röken,» berättade Pavo, »och gingo då emot elden, som ännu icke hunnit till mossmarken i dalsänkan, hvilken ni gått öfver. Vi beslöto att åtminstone försöka mota branden och tände därför själfva på vid mossmarkens östra sida. Det blef härigenom eld mot eld, vår stärfjade den, som kom från öster, och vi voro därmed själfva räddade. Regnet och ovädret släckte i söder och väster, hvilket gjorde att hela vår trakt blef skonad.»

»Gud vare lof! Jag är verkligen glad öfver att ni undgått olyckan och att ni voro dristiga nog att antända på andra sidan om mossmarken. Ni ha därigenom räddat en högst betydande del af skogen, en handling som är belöning värd.»

Nu hade Gretti tillkommit, hälsade och undrade, om jägmästaren ville stiga in i stugan. Den främmande mottog anbudet med tacksamhet, desto hellre som han icke tänkte gå längre samma dag. Han hoppades att återfinna sin forna bädd på bordet, och att gossen skulle kunna beredas plats på en af bänkarna.

»Pavo!» sade jägmästaren, sedan de följande morgon stigit upp. »Jag sade dig under min förra vistelse här, att jag ville veta med hvad rätt du slagit dig ned och odlat här i marken. Jag uppsköt det då, men nu måste du säga mig det. Låt mig se brevet, du omnämnde!»

Pavo såg frågande på Matti, som stod bredvid dem, och denne sade, att han genast skulle gå att hämta brevet och snart vara åter.

Efter att hafva läst grefve Sparres bref med tillåtelse för Pavo och Matti att äga och besitta den mark, de odlade i Västerskogen, och funnit allt riktigt, lade jägmästaren

ihop dokumentet och lämnade det åter till sin värd, hvarpå han föll i tankar och det blef tyst i pöretet. Efter en stund bröt han dock tystnaden och sade, att brefvet visserligen var i laga ordning, men att han ej trodde, att greve Sparre ägde den mark, hvarpå de byggt. Marken var konungens och till kronan voro de skyldiga att skatta. »Har fogden tagit ut någon skatt af eder?» frågade han.

»Nej, hvarken fogden eller länsmanen hafva fordrat någon skatt af oss,» svarade Pavo.

»Vet någon af dem, att ni bo här?»

»Vi tänka nog, att de svenskar, som voro här under ofreden, ha underrättat dem om att här funnos nybyggare.»

»Och ändock ha ni icke hört af hvarken fogde eller länsman?»

»Vi bo kanske för långt bort från dem.»

»Hvar gå ni i kyrkan?»

»Hvar som helst, och när det passar sig. Förr gingo vi till Gunnarskog, där Matts är döpt, men sedan det blef fred, har det ej passat sig så, att vi kunnat komma till någon kyrka. Prästen predikar icke hvarje dag.»

»Ni förstå väl ej heller hvad han säger?»

»Å jo, det göra vi nog, men det är ej godt att veta, hvad han menar med allt det han säger, och hvad de sjunga förstå vi icke.»

Och på samma sätt var det vid denna tid med största delen af de så kallade finnskogarnas befolkning i Värmland.

»Gå ni ej till edra svenska grannar för att hälsa på dem och för att skaffa er hvad ni icke kunna göra själfva?» fortsatte jägmästaren sina frågor.

»Nej, vi gå längre bort till Norge och till köpmännen vid hafvet; där få vi bäst betaldt för våra skinn och hudar, och där begära de minst för hvad vi mest behöfva, nämligen salt.»

»Hvad bruka ni vidare köpa?»

»Krut och bly.»

»Är det allt?»

»Vi hafva vanligen icke så mycket att köpa för, men annars tillhandla vi oss tobak, lin, hampa och sulläder samt nagot smått åt kvinnfolken. Numera bruka vi dock ej så ofta köpa lin och hampa, emedan det växer här, men ibland köpa vi frö.»

»Få ni penningar för edra varor?»

»Nej, vi byta.»

»Ni äro allt ett förunderligt folk, ni finnar här i Väster-skogen. I de norra skogarna, där jag brukar vandra ibland, är det helt annorlunda. Där bruka finnarna besöka svenskarna, där få de erlægga skatt till kronan, och där veta de, att konungen befallt, att alla vilda djurs skinn skola säljas till fogden, som betalar dem för hans räkning. Veta ni ej det?»

»Vi ha hört det,» svarade Pavo, »men det är långt till fogden, som för öfrigt icke gifver mycket för skinnen, enligt hvad vi förnummit.»

Jägmästaren fortsatte ej längre sina frågor utan sade, att han äfven hade ett annat ändamål med sin färd än att se på den brända skogen. Han ville nämligen hafva Popens Per och unga Matts med sig på sina ströftåg genom Värmlands skogar under nästkommande vinter, då de voro vana vid lifvet där och dessutom skidlöpare liksom han själf, hvilket svenskarna i hans hembygd icke voro. De kunde icke behövas i hemmet under den årstiden, trodde han, och skäligen dagspenning skulle de få. Svar på hans förslag kunde Pavo lämna om några dagar, då han kom åter samma väg, ty det vore nu hans mening att gå ännu längre mot väster för att bese skogen. Härunder önskade han, att någon af männen ville följa honom, om de kunde vara af med båten. »Matti och båten skola gärna stå till jägmästarens tjänst,» förklarade Pavo, och strax därefter begaf sig den främmande åter på väg.

»Tänker du låta pojarna gå med jägmästaren i vinter,» frågade Moilainen, då Pavo och han blefvo ensamma.

»Därom må vi öfverlägga allesammans! Har du tänkt något på förslaget?»

»Ja! det är klokast att låta Per och Matts gå med honom, så får han det som han vill. Neka vi, så sätter han nog fogden på oss, om han icke hittar på något som är ännu värre.»

»Du tror icke jägmästaren om godt, märker jag.»

»Nej, därtill har jag varit för mycket ute i världen.»

Vinterns välde började aftaga, och våren stundade. Solen smälte drifvorna, och tufvorna stucko upp här och där på sveden i Västerskogen. Ute på sjön låg isen mörk, men vid stränderna skvalpade små vågor, som glittrade i middags-solen, hvilken var den vinnande i striden mellan vinter och vår. Kampen dem emellan utkämpas alla år, och vi veta ju hur den kommer att aflöpa, men vi betrakta den dock med aldrig sviktande intresse, vi önska och hoppas, att den skall afgöras till vårens och solens fördel så hastigt som möjligt. Hvad vintern under dagen förlorat, återvinner den ofta under natten, och liksom för att visa sin makt förkväver den då hvarje tecken till lif, som vårsolen i sin mildhet framlockat under dagens lopp, och med vemod se dess första strålar att arbetet föregående dag nästan varit förgäfvets.

En morgon under denna tid på året stodo alla Västerskogens invånare sysslolösa utanför Pavos pörte och åskådade verkningarna af den pågående kampen i naturen. Alla längtade och önskade, att våren på allvar skulle bli den rådande, och att de skulle kunna få börja med sina vårarbeten.

»Vi få nog vänta ännu en tid,» anmärkte Moilainen, »ännu ha vi ej »ringaxlan» (sådesärlan) här. Gäss och tranor äro ej att lita på.»

»Du är en olycksprofet, Moilainen,» svarade Lissu, »jag vill snart ha vår med gräs och löf, våra kor äro trötta på laf och mossa. Och vår blir det snart. Se, se!» utropade hon gladt och pekade på ett par ärlor, som just nu slog ned på den snöfria fläck, som fanns vid pörtet. »Nu kommer äfven våra gossar hem.»

»Jag tror att Vappu går igen,» sade Matti, då båda hundarna gåfvo tecken till att något ovanligt var å färde, hvilket strax därpå besannades, ty Per kom på sina skidor susande ned från det närbelägna berget dragande en kälke efter sig. »Per!» ropade alla. — »Ja, här är jag,» hälsade han gladt. »Guds frid, ni alla här hemma!»

»Hvar har du Matts?» frågade Pavo, sedan han hjärtligt skakat Pers hand.

»Han bar rest med jägmästaren till kungen och kom-

mer ej hem så snart, kanske icke i år. Från jägmästaren har jag skickningar på kälken, och de bli nog välkomna, hoppas han. Matts hälsar, att han är glad öfver att få se kungen och komma ut i världen, och skickningar har jag äfven från honom. Det här är från mig,» slutade han, i det han slängde en ännu ej kall tjädertupp, hvilken han hållit i handen, rakt i famnen på Lissu. »Hej! nu blir det roligt att lefva i vår skog, ty här har all fågel, som undgått branden, samlat sig, efter hvad jag kan förstå då jag i dag sett lasstals med fågel och stora vägar efter älgar.»

Det blef en glad stund i finnpörtet, då jägmästarens skickningar delades ut. Ingen af alla finntorpets invånare var glömd, och de presenter de erhöillo voro valda med mycken urskillning efter hvar och ens behof. Då Moilainen pådrog den tjocka ylletröja han fått, sade han, att jägmästaren vore en bättre karl, än han förut trott.

Per, som aldrig förut varit så långt, som han kommit under sina vandringar med jägmästaren, hade mycket att berätta om släkt och stamförvanter och om det, han sett hos svenskarna. Innan hans berättelser voro slut, hade våren på allvar gjort sitt inträde, och nu måste Per återgå till sina sysslor och spänna sig för plog och harf, ett arbete vid hvilket han och öfriga finnar voro vana, sedan de blifvit så gamla, att de fått nog krafter därtill. Det egentliga vårbruket tog dock under gångna århundraden ej så lång tid i anspråk hos finnarna, då den brutna jorden icke var stor. Längre fram, sedan åkrarna blifvit större och foder-tillgången rikligare, skaffade man sig hästar till hjälp, ty att såsom dragare använda korna, synes finnarna aldrig hafva kommit att tänka på, förr än på allra sista tiden, och de oxar, hvilka hos dem och de värmländska småbönderna användes i och för jordbruket äro lätt räknade.

Finnens drygaste arbete var och är uppodlingen af den stenfyllda marken och bortskaffandet af de otaliga stenarna, det vill säga af sådana, som man verkligen förmådde flytta. Större stenar lät man ligga och rotade så godt man kunde upp jorden rundt omkring dem.

Låg en sådan större sten allt för mycket i vägen, brändes den bort på så sätt, att en massa ved lades på och

omkring densamma, hvarpå veden antändes och ny pålades, tills stenen blef het och brännande. Då kastades glöden undan i hast, hvarpå tillreds varande vatten hälldes öfver stenen, som då splittrades i skärfvor. På detta sätt fortfor man, tills stenen förintades eller blef så liten, att man kunde föra den bort från åkern.

Den efterlängtade våren gaf finnarna styft arbete, som fortfor hela sommaren och hösten, tills marken frös och snön kom. Då fingo de från aflägsna svedjor, ängs- och skogs-slogar draga hem det foder, de förmått bärga under den blidare årstiden, och så vidtog jakten på större djur. Finnen eller skogstorpren, som ville och måste arbeta för de sina, hade ingen fritid, fastän han själf räknade jakten och fisket som en förströelse.

Våra finnar i Västerskogen förde ett lika mödosamt lif som sina stamförvanter och de svenskar, som slagit sig ned i skogarna. Under arbete förgick således sommaren efter den stora skogsbranden år 1690, och hösten gjorde sitt inträde, då de en dag öfverraskades af att unga Matts infann sig hos dem, åtföljd af jägmästarens hund, och med alla tecken till glädje hälsade far, mor och hemmavarande vänner.

»Vi väntade dig ej så fort hem,» sade Gretti, »men välkommen är du. Det har varit tomt efter dig, och vi hafva saknat dig mycket.» — »Jägmästarens liksom min mening var icke, att jag så snart skulle återkomma,» svarade Matts. »Det har händt en stor olycka! Då vi för några veckor sedan kommo hem och gladde oss åt att få hvila i ro, tills jakttiden började, blef jägmästaren sjuk, till att börja med icke så svårt, men han blef värre ju längre tiden led.

'Matts,' sade han en dag, 'jag tänkte att vi båda skulle ha gått öfver till de dina i höst, ty jag ville, att du skulle följa mig allt framgent på mina vandringar, men det är slut med dem nu. Jag kommer aldrig mera till skogen. Du får gå ensam till ditt hem och lefva där dina återstående dagar. Jag hade tänkt mig något annat för dig än att i enslighet och obemärkthet tillbringa ditt lif i vildmarken, men det kan kanske vara lika bra som något annat, du liksom hela din stam har gåfvor för detta lefnadssätt. Då

jag sist besökte ditt hem, tog jag som du vet del af det papper, hvarpå din far och Matti stödjade sina besittningsanspråk till den jord, ni brutit i skogen.

Jag tviflade på brevets giltighet, och däri gjorde jag rätt. Här har du nu konungens bref på den jord, ni bruka och mera därtill. Det få ni som belöning för att ni räddade så stor del af skogen från förödelse, och därför att din far och Matti under ofredens dagar troget och ärligt tjänat konungens och landets sak. Bevara brevet väl, det skall skydda eder för all framtid, så länge kungsord gälla.'

Därmed gaf han mig brevet, som jag nu öfverlämnar till eder.

Några dagar därefter sände han bud efter mig, då jag höll på att arbeta vid en utäga. 'Sätt dig här, Matts,' sade han, 'och säg mig, om du hellre vill gå ut i världen än begifva dig hem. Vill du gå ut, så skall jag skrifva till kungen och bedja honom ge dig arbete!' Jag svarade, att jag ville gå hem till far och mor och bli hos dem.

'Tag fram min bössa och alla mina jaktdon och locka in »Uffo», fortsatte han. 'Jägmästaren orkar nog icke nu gå till skogen,' trodde jag. 'Gör i alla fall som jag säger,' befalldes han, och då »kära mor» instämde med honom, gjorde jag som de önskade och lade sakerna hos honom i sängen. Då jag lockat in hunden, blef denna glad, då han såg sin herre, och började vänslas först med jägmästaren och sedan med mig, emedan han trodde, att vi skulle gå ut på jakt. Sedan jägmästaren smekt hunden, sade han till mig: 'Tag bössa och don, Matts, och gå att skaffa oss vildt. Kära mor ser nog till, att du får något med dig att lefva af.' Då mor gaf mig maten, jag skulle ha med mig, sade hon: 'Kära Matts, se till att du får några fåglar, kanske kan jag förmå vår sjukling att äta dem.' Med en granne jag träffade uppe i bergen, kunde jag redan samma dag sända hem några änder, hvilka jag skjutit. Sedan drog jag längre bort, men fann ingen fågel i den afbrända marken, utan måste sent på kvällen gå hem utan att ha fått annat än en hare. Då jag lämnade den till kära mor och sade, att ingen fågel fanns att få i skogen, och att jag vore ledsen däröfver, svasade hon, att nu behöfde husbonden ingenting, och därmed

började hon storgråta. Då förstod jag, att jägmästaren var död, och gick då tillbaka uppåt bergen, där Uffo och jag stannade flera dagar. När jag så kom tillbaka, sade jag till kära mor, att jag ville gå hem till de mina.

'Gå du Matts från detta sorgehem,' svarade hon. 'Hälsa far och mor och tacka dem från mig för att de varit snälla emot den som numera ej är i lifvet. Han bad mig hälsa dem och dig. Bössan och hunden har han gifvit dig jämte alla sina skjutdon. Tag dem och gå med Gud!'

Och nu är jag här, far, och vill blifva hos mor och dig; ut »på världen» vill jag icke mer.»

Jägmästarens bortgång kunde icke annat än väcka saknad hos finnarna, på grund af hans vänlighet mot dem och för den omsorg, han haft att skaffa dem konungens egen tillåtelse att fritt äga den mark, där de slagit sig ned. De kände sig nu tryggare och prisade såväl sin hädangångna vän som konungen, hvilken haft omtanke om deras välfärd.

Jägmästarens gåfva till Matts ansågs mycket stor och värderades högt. Bössa, hund och »don» var något, som af alla skogsboarne eftersträfvades: de gåfvo trygghet, bidrogo till lifvets uppehälle och försvar i onda tider och förskaffade sin ägare anseende och aktning.

Också sade Moilainen, då han noga undersökt och beskådat Matts' bössa med tillbehör: »Jo nu har du erhållit något för hela lifvet. Visserligen får du en gång Pavos bössa, som han fick af Pekka, och som hittills varit den bästa i våra skogar, men jag tror icke, att denna är sämre. Vi äro lyckliga, vi finnar i Västerskogen, emedan här finnas flera bössor än män, och det är nog icke förhållandet i många gårdar, där finnar bo.»

Matts fick nu redogöra för sina resor och vandringar med sin förra husbonde samt för sina erfarenheter och iakttagelser, och då han vitsordat, att hvem som helst kunde ströfva fritt omkring i svenskbygden utan att behöfva frukta att bli tagen till knekt eller tvingad att arbeta hos de höga herrarna, kände våra finnar sig belättna och prisade konungen ännu mer än förut.

Hårda tider.

Ar hade gått, och hösten 1696 hade inträdt, då vi åter finna alla Västerskogens invånare samlade i en grupp utanför Pavos pörte. Åren syntes icke hafva åstadkommit någon märkbar förändring hos dem, men ett dystert allvar hvilade nu öfver allas anleten, och af tystnaden som härskade kunde man förmoda, att något inträffat, som allvarsam samt berörde dem.

Som vanligt var det den gamle Moilainen, som bröt tystnaden och sade:

»Något sådant kan väl ingen minnas! Icke ett korn att skörda efter fullgodt utsäde, icke en kärff att tröska, ingenting att mala, och nästan ingenting att gifva hvarken folk eller boskap. Skördetiden är förbi och vintern tillstundar. Nu äro goda råd dyra. Gif dem den som kan.»

Ingen svarade.

»Tala till oss, Pavo, Matti!» bad Gretti slutligen med skälfvande röst.

»Öfver vintern draga vi oss nog fram,» svarade Pavo, »det vet du nog; vi ha förr varit hårdt pröfvade under onda tider. Vi skola hoppas, att nästa år skall gifva oss god skörd. Vi sakna ej utsäde för kommande vår, och något till brödföda hafva vi ju också. Kommer dag, kommer råd. Var ej orolig, Gretti! Det är nog för boskapen, du är mest bekymrad, men var lugn äfven för den; på mossa och laf är det ingen missväxt i år.»

»Låt ej skrämma dig af Moilainen, Gretti,» tillade Matti uppmuntrande, »han vet nog, att vi komma att reda oss.»

»Nog reda vi oss, därom är ingen fråga,» sade nu Per, »vi ha skogen kvar, bark på tallarna, krut och bly i våra don. Just något att vara bekymrad för, fastän vi ej ha mjöl i påsarna. Nej, jag säger som Pavo: nästa år få vi dubbel skörd och alla påsar fulla. Det går ingen nöd på oss.»

»Icke ser det så »varugt» (bra) ut för oss, Gretti, därom håller jag med både dig och Moilainen,» tog den lugna och betänksamma Jossi till orda, »men icke är det så klent som för mig, då jag med sex ungar bodde vid Kymmen det året, när Matti och Pavo kommo till mig med råglassen. Då hade icke heller svenskarna något. Måhända äro de i år lyckligare lottade än vi. Vi få väl lita på dem, om vi icke kunna reda oss själfva. Din Matts, Pavo, är nu bekant i svenskbygden, där han kan färdas tryggt och skaffa oss det vi behöfva. Jag har något kvar af de penningar, jag fick efter far, och jag tror Matti har alla sina. Vi ha ingenting att frukta för i år.»

»Å ja,» återtog Moilainen, »ni ha gammal rot (besparing) ni i eder släkt, det tänkte jag icke på, och för öfrigt taga vi väl till barken så godt först som sist. Dessutom är gamle Moilainen icke heller så barskrapad. Nu bort och lägg upp mossa och laf, vi som orka,» tillade han förtröstansfullt och begaf sig därpå bort till sjön, där han mest vistades.

* * *

»Gifve oss Gud sjufallt igen,» sade Pavo till Gretti, då han följande vår hade utkastat sista handen sädeskorn och spänt sig för den kvistiga granstam, som tjänade finnarna till harf. »Mätte du och vi alla bli bönhörda,» svarade hon, i det hon fattade vidjetåget och därmed styrde harfven, som af Pavo mödosamt drogs mellan stenarna. — »Det blir nog bra, förra årets sved börjar nu grönska; allt hvad vi sådde där har ej gått ut, en del af sädeskornen hafva bärgat sig.»

Man motsåg visserligen sommaren med bekymmer, men det låg ej i finnfolkets lynne att misströsta, huru mörkt det än såg ut. Barkbrödet var torrt, och man kunde icke undgå att märka, att kläderna blifvit för vida och att hågen för arbete icke längre var densamma som förr, men icke desto

mindre höll man ut till midsommartid. Då sade en dag Matti till Pavo: »Vi båda få gå ned till norrmännen i Fredrikshall för att skaffa oss mjöl; vi måste ha krafter till sommararbetet, ifall något sådant kommer i fråga. Som du ser, Pavo, kommer vår gröda ingenstädes i denna kalla och torra väderlek. Få vi icke snart omslag, bli vi äfven i år utan skörd.»

»Gretti och jag hafva redan talats vid om den resan, Matti, och rustat för den. Jag tänkte taga Per och Matts med mig.» — »Låt dem vara hemma,» invände Matti, »jag går med dig. Få vi, som jag hoppas, hvad vi önska, kunna pojkarna möta oss för att hjälpa oss att bära. Jag har tänkt på denna färd, allt sedan Matts kom hem från sven-skarna i öster och sade oss, att de ingen säd äga hvarken till sådd eller till mat utan vänta hjälp från konungen. Där få vi ingenting. Nej, låt oss försöka i Norge.»

En vecka därefter inträdde våra skogsboar hos en köpman i Fredrikshall, bärande på ryggen några hudar och skinn, hvilka de beröfvat skogens vilddjur. Med köpmanen hade de förut utbytt varor, hvarför han vänligt hälsade dem, men han sade dem genast, att om det var deras mening att byta sig till spannmål eller mjöl, så ägde hvarken han eller någon annan köpman i staden något sådant att aflåta. Ingen hade nu mer än hvad han själf behöfde, men flera fartyg voro utsända till andra länder för att köpa säd, hvarför han rådde finnarna att vänta en tid. Man var orolig öfver att skeppen icke återkommit, då sommaren var så långt framliden, att de bort vara hemma långt förut.

Denna underrättelse väckte stor oro hos de behöfvande finnarna, och mot sin vana uttalade de den och bad köpmanen på det bevekligaste att hjälpa dem åtminstone med hvar sin börda säd, ty de hade hoppats kunna skaffa sig ett lass spannmål, till hvilket de under hitvägen betingat sig en forman fram till den stora sjön vid gränsen.

Efter mycket betänkande lofvade handelsmannen dem detta med villkor, att de, då de återkommo skulle köpa hvad de behöfde hos honom, ty till dess hoppades han med säkerhet, att hans fartyg skulle infinna sig.

Förnöjda och glada återvände finnarna samma dag, och

på bestämdt ställe mötte de sina unga män, som emottogo deras bördor och med dem återvände till hemmet, hvar på Pavo och Matti begåfvo sig tillbaka till staden, där nu en mängd människor med samma ärende som de själfva hade församlats, bland dem många finnar. Klagan öfver missväxten förra året var allmän, och man var mycket bekymrad för årets gröda; på en del trakter hade man redan förlorat allt hopp liksom äfvenledes om att tjänlig väderlek skulle bli rådande.

Jo eller Björn-Jo,*) den bekante björndödaren i Skillingmark och under förra ofreden Västerskogfinnarnas spejare och stridskamrat, var en af de få bekanta, som Pavo och Matti träffade i staden. Han blef både förvånad och ledsen, då han hörde, att de voro ute för att skaffa sig mjöl och säd.

»Nöden är stor,» sade han, »då ni båda behöfva anlita köpmännen för att kunna lefva. Under ofredens dagar kunde ni bärga eder och dela med eder af edra skördar åt många, mig bland andra, men nu...! Ha ni kunnat så i år?»

»Jo, vi hafva alla våra jordbitar besädda,» svarade Pavo, »och ännu hoppas vi på skörd.»

»Kanske ni få det hos eder,» återtog björnjägaren, »men jag får i år liksom i fjol ingenting, och på samma sätt är det med våra stamförvanter i Karlanda, af hvilka många äro här för att söka borga sig säd. Kom så gå vi och söka träffa dem!»

Då männen kommo ned till hamnen, var mycket folk församladt där under väntan på att få sikte på de efterlängttade skeppen. Ett sorl och glada utrop förkunnade för de analkande finnarna, att något glädjande tilldragit sig, och se! där syntes några segel ute på sjön. Fartygen närmade sig allt mer, och då de landade, hade folkmassan vuxit så, att hela landningsplatsen var öfverfull af människor, hvilka skreko och hojtade så högljudt, att finnarna icke vågade sig nära intill dem, utan i stället återvände till köpmannen.

*) Se Pavo Makkran, sid. 193.

Denne, som stod färdig att begifva sig till hamnen, var strålande glad. Om några timmar, sade han, skulle finnarna få den säd de behöfde, ty ett af fartygen var hans. Förnöjda öfver löftet lofvade de att stanna, där de voro, för att afvakta hans återkomst.

»Vid Gud,» sade köpmannen, då han helt upprörd återvände, »nöden är verkligen större hos landtfolket, än jag kunde ana, ty så snart skeppsluckorna blefvo öppnade, rusade de fram och togo händerna fulla af råg, hvilken de åto sådan den var. Kanske icke heller ni haft något att äta i dag?» Finnarna tackade, men förklarade, att de ej voro hungriga. Det var icke så ovanligt, menade de, att utsvultna människor åto råg, hvilken smakade bra mycket bättre än barkbröd, och hade man sådan föda hvarje dag, kunde ingen klaga.

»Gud vare lof för hvad vi ha kunnat skaffa oss,» sade Matti, då han och Pavo vandrade efter det spannmålslass, som deras forbonde körde framför dem. »Men det tog allt ett djupt tag i våra tillgångar, måtte vi bara icke behöfva ge ut så mycket en gång till.»

»Vi ska vara nöjda med hvad som sker, Matti,» svarade Pavo. »Vi ha sett mycket elände förr och varit med om hårda tider, men vi hafva aldrig misströstat och böra ej heller göra det nu. Tänka vi på hvad vi ha och kunna åstadkomma och jämföra oss med andra, så måste vi säga, att vi äro lyckliga. Du såg hvad vår granne i Karlanda hade att köpa säd för. Det blef nog icke half börda för honom. Hvarmed skall han sedan reda sig? Jo talade om för mig, att en af Skillingmarksbönderna hade sändts till kungen för att få hjälp, hvilket han äfven hade fått i form af säd, som konungen hade anskaffat från Liffland och lagt upp i magasinet i Vålö. Men där fanns så litet, att han blott fick helt obetydligt, och det endast med villkor, att han skulle använda det till utsäde. Kungen förmår ej bistå alla fattiga bönder, och de rika herrarna ha ej heller någonting att hjälpa med. Jo trodde, att det var svårare i de östra bygderna än här hos oss i väster, emedan vi bodde hafvet närmare och således lättare kunde bekomma spann-

mål från andra länder, om vi blott hade något att köpa för, men få äro de, som det ha.»

Ryktet om att säd fanns att köpa i Fredrikshall hade redan spridt sig, hvarför finnarna mötte skaror af människor under sin hemfärd. Många förde kreatur med sig för att utbyta dem mot mjöl, andra hade ingenting utan hoppades på de mera lyckligt lottades barmhärtighet. Vid ett rastställe upphunnos våra finnar af Jo, hvilken kom med hastiga steg och drypande af svett med sin börda på ryggen. Han rådde sina vänner att genast bryta upp, ty själf hade han endast med möda undgått att få dela med sig af det lilla mjölförråd han ägde. En flock fulla män och kvinnor voro i antågande, och funno de, att ett helt lass spannmål innehades af finnarna, så vore han öfvertygad om, att hans vänner skulle få svårt att freda sig.

Visserligen protesterade deras forbonde mot en hastig affärd, men lät öfvertala sig, då finnarna lofvade att skjuta på lasset och på så sätt hjälpa hans gamla häst. Lyckligt och väl anlände de till den stora sjön, där de återfunno sin lånade båt, i hvilken de nu i all hast inlastade den dyrbara foran, hvarpå de stötte från land.

Jo föredrog att åtfölja Pavo och Matti i båten, ehuru hans väg därigenom förlängdes, men han brydde sig mindre om att han fick gå litet längre genom skogarna, bara han var säker på att både han och hans dyrbara börda voro i säkerhet. Skogsstigarna lämpade sig bäst för finnarna, landsvägarna för bygdens folk. Han hade mycket att berätta sina vänner om den nöd, som rådde i hans hemtrakt, hos Karlandafinnarna och deras svenska grannar. De hade ätit bark hela vintern, och deras boskap var utsvulten, då våren äntligen kom. Redan nu var det få, som hade mjölk för dagligt behof, och det ville till, om de, då året redan var så långt framskridet, skulle kunna spara något för vintern. Skulle detta bli möjligt, så måste värme snart inträda.

Med glädje blefvo Pavo och Matti hälsade, då de med sina dyrbara bördor kommo hem till de sina i Västerskogen.

Vemodigt betraktade de hvarandra, då de märkte, att växtligheten under deras frånvaro endast gjort föga fram-

steg, och det var med tungt sinne de återtogo sina dagliga arbeten.

Ju längre tiden framskred, desto tydligare blef det, att äfven detta år skulle medföra missväxt, och då skörde-tiden ändtligen kom, blefvo farhågorna sorgligt nog besannade. Att alla kreaturen icke skulle kunna utfodras öfver vintern, var det som grep Västerskogens invånare hårdast, ty äfven foderskörden hade slagit fel såväl på åkrar och ängar som på skogslogar. Visserligen hade alla ansträngt sig till det yttersta för att samla gräs och löf, men att detta jämte den mossa, man ytterligare kunde anskaffa, icke skulle kunna räcka för alla kreaturen, därom var man förvissad, och man beslöt därför att söka afyttra ungboskapen jämte en del får och getter.

Det var ej lätt för de i Västerskogens enslighet levande finnarna att veta, hvart man skulle vända sig för att finna köpare, och de ansågo det därför vara bäst att rådfråga sina i Karlanda boende stamförvanter. Popens Per, som besökt dem förut, var den, som bäst lämpade sig för att åtaga sig beskickningen, och redan på tredje dagen var han åter med det besked, att de två finntorp, i hvilka han varit, stodo fullständigt öde och öfvergifna — deras invånare hade förmodligen gått ut »på världen». Åkrarna voro osådda, och ingen hade bärgat det foder, som lyckats pina sig fram under denna kalla och torra sommar.

Sedan Pavo åhört Pers redogörelse för sin resa, beslöt han att själf begifva sig till Skillingmark för att där råd-göra med Jo, hvilken var väl bekant med alla förhållanden och hade ständig beröring med svenskarna.

Knappast hade Pavo aflägsnat sig, förr än Moilainen rådde Matts och de öfriga af Västerskogsboarna att gå bort till de öde finntorpen och bärga hvad som bärgas kunde. »Visserligen är det långt bort, och visserligen få ni slita ondt, innan ni i vinter kunna föra hit det ni lyckats rädda, men det blir dock en god hjälp för oss under denna hårda tid. Ni behöfva ej frukta, att torpens ägare skola komma hem i höst och ha boskapen med sig; skulle de göra det, så träffa ni dem, och de få då behålla, hvad ni bärgat. Värre är det ej med den saken, och ha de ej återkommit,

förr än snö faller, så kunna de icke föra några kräk med sig och vilja det ej heller, då de veta, att de ej kunna föda dem. Ge eder raskt åstad och gör hvad ni kunna; med hjälp af kvinnfolken sköter jag under er frånvaro fisket och hvad öfrigt här är att uträtta.»

Moilainen hade talat så öfvertygande, att man beslöt att följa hans råd. Då äfven Gretti tillstyrkte detta, begaf man sig åstad.

Då Pavo i sällskap med Jo återkom till hemmet, underrättades han om sina mäns företag, hvilket Jo äfven gillade, hvarför Pavo ej sade något däremot. Beslutet att, oafsedt den tillökning af foder, man möjligen kunde erhålla från ödetorpen, sälja kreaturen stod likafullt fast. Jo visste, att det om några få dagar skulle hållas marknad vid Eljeåfjordens norra ända, dit han ville följa Pavo med kreaturen för att få dessa sålda eller bortbytta mot spannmål. Som ingen tid var att förlora, begåfvo sig männen genast åstad, åtföljda en bit på vägen af Lissu. »Sörj ej, Gretti» sade Moilainen, då de aftågande försvunno i skogsbrynet, »vill Gud, så få vi kalffvar i vår och kunna föda upp andra kor i stället för dem, som vi nu mista. Jag förstår nog, att det kännes smärtsamt för dig att afstå från hvad du sträfvat och arbetat för, men ännu går det ingen nöd på oss, och bättre tider kunna ju komma.»

Moilainen ville ej erkänna att nöden stod för dörren, fastän hans kläder hängde på hans kropp som på en stör, fastän han begärligt slukade odon- och lingonklasar för att stilla sin hunger, fastän hans ansikte och händer i likhet med Västerskogens öfriga bebyggares blifvit läderartade och brungrå, och fastän det mjöl, han malit under de sista dagarna, bestått endast af en näfve råg, för resten af barksmulor och hackad halm. En suck stal sig dock fram ur hans hårbevuxna barm, då han ej fann ett enda tobaksblad bland den mossan och torkade albark med hvilken han nu fick stoppa sin kära pipa.

»Det är sjön och fisket, som skola hjälpa oss,» sade han till sig själf på eftermiddagen samma dag, som Pavo och Jo begifvit sig bort, »och så ränner vår enda jänta ifrån mig liksom icke männen skulle kunna reda sig själfva med

ungnöten. Nu får jag gå här och vänta på henne så länge, att vi ej hinna få ut våra redskap, innan mörkret faller på, och så förlora vi åter en hel dag. De kvinnfolken, de kvinnfolken!»

»Hvad sitter du och pratar för dig själf? frågade en ungdomlig röst helt nära gubben. Det var Lissu, som påskyndat sin hemfärd från skogen, sedan hon följt finnarna och boskapen ett stycke på väg. »Jag svär öfver dig och alla kvinnfolk, som icke veta att passa tiden,» återtog Moilainen utan att vända sig om, då han väl kände rösten. »Vi få raska oss nu, om vi skola hinna något i dag. Men jag tror, att du har sprungit,» tillade han, då han vände sig och såg Lissu torka sitt svettiga ansikte med tröjärmen. — »Jag var väl tvungen,» svarade hon, »om jag skulle hinna fram i tid. Men huru tror du, Moilainen: männe vi kunna få någonting för våra rara, snälla ungnöt?» — »Nog få vi väl det, om Pavo lyckas träffa någon, som vill köpa dem, och det få vi veta när han kommer hem igen. Säkrast är dock att vi lita på oss själfva; i båten med dig, och fram med årorna!»

»Hvad tänker du på, Moilainen?» frågade Gretti, då de vid den tända pertans ljus sent på kvällen sutto inne i pörtet, där den gamle täljde fågelgiller och Gretti band på ett nät. — »Å, jag funderar på gamla dagar, när vi först kommo hit till Västerskogen. Då trodde vi icke, att så svåra tider som dessa skulle stunda; vi tänkte, att det ej kunde bli värre, än det var under ofreden. Men då fanns det likväl något i trakterna österut; nu säger din son, att det finns lika litet något där som här. Därtill kommer, att vi börja bli gamla, men det blir väl någon råd för oss, Gretti. Du har ju gård och grund därhemma i Finland; kanske där är bättre tider. Vi få väl gå dit, fastän den resan icke är så lätt gjord.»

»Nej, Moilainen, till öster vill jag icke, ty därifrån blefvo far och mor liksom Pavo, du och hela vår släkt drifna, och om gården du talar veta vi ingenting: den kan vara borta, och kanske skogen växer på dess grund. Häriifrån Västerskogen vill nog ingen af oss, och skola vi gå under, så må det ske här. Jag tänker dock, att vi skola

reda oss äfven den här gången. Pavo och Matti kunna nog finna på någon råd.»

Härvid uttalade Gretti en åsikt, hvilken alla de finnar, som invandrat till de svenska skogarna, den tiden hyste: en återflyttning till moderlandet föreföll dem omöjlig; där skulle de fått börja på nytt och kanske nästan alla gått under.

De hemmavarande i Västerskogen hade icke väntat att vidare få höra de mycket saknade kreaturen råma i skogsbrynet, och ej heller att »Björn-Jo» på en längre tid skulle visa sig vid deras hem. Detta inträffade dock en dag, sedan Pavo och Jo varit borta en vecka, då de sågo den till försäljning bortsända boskapen företrädd af Jo och pådrifven af Pavo inträda på sveden.

Man behöfde icke fråga hur resan aflupit, ty man visste nu, att den hade misslyckats, och snart fick man höra bekräftelsen därpå. Marknaden hade varit öfversvämmad af till salu utbudna kreatur. Högst få köpare hade funnits, och dessa betalade så litet, att Jo och Pavo ansågo det vara bättre att åter hemföra djuren för att nedslakta dem än att sälja dem för det pris, som möjligen kunde erhållas. Visserligen hade de kunnat fortsätta färden till andra marknader, men detta hade man bestämdt afrådt dem ifrån. Foder fanns ej att få köpa utmed vägarna, och äfven om de skulle kunna hinna fram till andra platser, så vore det dock ingen förhoppning om att högre priser skulle erbjudas där. Från alla håll hördes missmod och klagan, ingen hade fått hvarken säd eller foder för eget behof. Flera hade lyckönskat Pavo till att vara ägare till en så stor och i godt skick varande hjord och sagt, att han om någon borde kunna reda sig. De flesta af finnarna hoppades att kunna bärga sig öfver vintern, men sedan visste de ej hvad de skulle taga sig till. En ljusning för framtiden hade dock inträdt under marknadens sista dag, då öfverheten lät kungöra, att den kände folkets nöd, och lofvade, att den skulle anskaffa säd till sådd, hvilken emot pant af värdesaker skulle lämnas allmogen som lån, för att betalas, då bättre tider inträffade. Därtill befalldes alla köpmän i städerna att anskaffa spannmål till afsalu. Man gladdes öfver löftet och prisade öfverheten, men nog förstod man, att den som

hvarken ägde värdesaker eller penningar skulle få svårt att uppehålla lifvet.

Hvad hvar och en af Västerskogens invånare tänkte om framtiden, därom talade man icke. Moilainen sade dock till Pavo, då han såg honom framtaga en påse krut och några tunga blybitar: »Din resa till svenskarna var således icke förgäfvad; nu äro vi hjälpta ett godt stycke. Jag har varit bekymrad öfver att vår ammunition var så medtagen och har funderat på huru den skulle kunna ersättas. Sant är, att det äfven råder missväxt på matnyttigt vildt, ty de år, då inga bär finnas, är tillgången på fågel ej stor, men det förekommer dock andra skogsdjur: under det du varit borta, har jag hört vargarna tjuta, de ha således gått till, då de redan låta höra af sig så tidigt på hösten. Huru fick du krutet?»

»Jag bytte mig till det mot en bock af jägmästarens »kära mor», och därtill fick jag löfte om att få låna en half tunna råg till utsäde, som jag får hämta i vinter.»

»Godt, Pavo! Bärningsvädret har ej varit så dåligt, under det du varit hemifrån, hvarför jag hoppas, att våra karlar fått mera foder därborta i de öde torpen än vi.»

Moilainens förhoppningar gingo dock icke i fullbordan, ty då karlarna kommo hem, hade de fått helt obetydlig skörd, och deras långa bortovaro hade förorsakats af något, som på dem gjort ett hemskt och sorgligt intryck.

De hade nämligen i en lada funnit liket af en gumma, hvilken, som de trodde, själf tagit sig afdaga, då hon funnit, att de lifsmedel hon erhållit, när hennes anhöriga drogo ut »på världen», tagit slut. Att hon kämpat i det längsta var dock tydligt, ty den döda kroppen bestod blott af skinn och ben. Karlarna enades om att, under det den lilla kvantitet hö som skördats torkade, bära liket till Karlanda kyrka, där de lade det på kyrktrappan, hvarpå de begåfvo sig af mot hemmet. För en kvinna, som de mötte, omtalade de sitt fynd, och hon hade lofvat att därom underrätta prästen, hvilken icke bodde så nära kyrkan, att finnarna ville utsträcka sin färd dit. Männens handling, präglad som den var af likgiltighet för den afidna, får sin förklaring, då man känner äldre tiders finnar och deras tankar om döden,

hvilken de endast betraktade såsom något som måste ske. Människans lifstid bestämdes, ansågo de, af ödet, hvarför man ofta, då något oförmodadt dödsfall inträffade, hörde dem yttra: »Han eller hon var ej öde att lefva längre.»

Man hade kämpat sig fram till årets slut, och 1799 hade inträdt med sträng köld, snöstormar och nederbörd. Hvad Moilainen befarat: att äfven vildttillgången under hösten och förvintern skulle bli knapp, hade till fullo be-sannat sig. Fastän alla som kunnat ströfvat omkring i skogarna, så hade jakten gått dåligt och det hemförda villebrådet ej velat räcka för dagens behof, hvarför man alltjämt hade måst anlita det knappa förråd, man förut ägde, och slutligen såg sig tvungen att till och med använda de vargkroppar, som man lyckats öfverkomma. Detta skedde endast med motvilja och gaf Popens Per anledning att säga en dag, när Pavo och han kommo från kvarnen, där de tillsammans med bark förmalit alla de ben af fisk och kreatur, de hittills hopsamlat:

»Det här går ej för sig, Pavo, vi ha nästa gång ingenting att blanda i barken, och i skogarna finnes ej något att få, hur mycket vi än bjuda till; allt har flyktat från oss. Älgarna ha svenskarna förföljt hela vintern, det är spår efter trygor (skarbågar), hvaråt vi än gå, och nu ha äfven vargarna lämnat oss: vi ha ej ens deras sega och usla kroppar att slita sönder mellan våra tänder. Själ kan jag icke föda mig, och hvad ni andra hopskaffat, behöfva ni för egen räkning. Jag går ut »på världen», ty någonstädes måste det väl finnas något att lefva af.»

Per hade i ord uttalat hvad alla i finnbygget länge funderat på. Matti och Matts hade redan förut tänkt att gå bort och söka arbete och därmed bröd för dagen, och nu blef det beslutat, att de borde göra det. Hvar och en framletade de små besparingar de ägde och allt lämnades till Pavo, som sedan gaf de bortgående hvad de oundgängligt behöfde, under det öfverskottet bevarades för de hemmarandes behof. Att arbete ej skulle kunna bekommas i närheten af deras hem, därom voro alla öfvertygade, och på grund af de erfarenheter, som Matti gjort, då han följde grefve Sparre som hofslagare och smed, beslöt man, att

kosan skulle tagas mot söder, där man enligt Mattis förmodan om ej förr än i Skåne skulle erhålla arbete, ty i detta landskap inträffade aldrig hvarken missväxt eller frost, hade man sagt honom. På försommaren tänkte Matti återvända med hvad han då hade kunnat förtjäna. I sista stund blef beslutadt, att Per skulle åtfölja honom i stället för Matts, under det att den senare kvarstannade hemma, tills Matti återkom, då denne kanske kunnat skaffa honom något arbete.

Några dagar därefter drogo de två finnarna ut »på världen», medförande sina bössor och den ena hunden fast beslutna att snart återkomma för att bistå de sina.

Tvenne dödsfall.

Långsamt framskredo under hård försakelse de mörka vinterdagarna, tills äntligen solen höjde sig och lyste upp den snöbetäckta vildmarken samt småningom smälte de djupa drivvorna. Snön blef grofkornig och skaren stark, så att unga Matts ibland kunde i ilande fart på sina skidor söka spår efter vildt och färdas vida ut i skogen.

Moilainen, som tillbringat den mesta delen af vintern uppe på muren, kom dock en dag skyndsamt ned därifrån, då han såg Matts inträda och med glädjestrålände anlete kasta ett par ännu varma tjädertuppar till modern, i det han ljudligt förkunnade, att nu hade tjädrarna i stort antal återkommit till trakten.

Glädare tidning kunde icke gärna meddelas finnbyggets invånare, och den grep äfven den lugna och betänksamma Pavo till den grad, att han i öfvermåttet af sin glädje skyndade ut och tog Grettis bockhorn från dess plats i knuten och blåste en drill, så kraftig, att både Jossi och Lissu i all hast infunno sig för att höra efter hvad som var å färde. Moilainen hade under tiden upptagit fåglarna, synat samt vägt dem i handen, och med glad röst sade han nu:

»De där hafva icke haft dåligt kosthåll i vinter och icke heller magrat under flyttningsresan! Nu stunda bättre tider för oss, arma finnar.

Gör dem i ordning, Gretti, och frukta icke för framtiden: hafva fåglarna en gång kommit åter till oss, så stanna de här under några år, därpå kan du lita; vi gamla skogsmän känna till den saken.»

»Våga vi äta upp tjädrarna nu på en gång,» frågade Gretti halft misstroget. »Ja Gretti,» svarade Pavo, »hvad Moilainen sagt dig, har äfven jag erfarit, fastän jag icke är så gammal eller pröfvat världen som han.»

»Tag då fram grytan, Pavo,» återtog Gretti, i det hon genast började bortplocka fjädrarna från tjädrarna, »så glad som jag nu är, har jag icke varit på lång tid.»

Från den dagen stego förhoppningarna på bättre tider hos invånarna i Västerskogen, och längre fram, då Lissu vallåtar hördes i svedjorna och Moilainen hvarje dag bar hem gåddor eller for omkring sjöns stränder för att skatta ändernas bo på deras ägg, började den brungrå hyn och de mörka ringarna omkring finnarnas ögon att försvinna.

Så hård nöden än varit under vintern, hade det sparade utsädeskornet dock icke vidrörts.

Det rädde mild och tjänlig väderlek, under den tid jorden bearbetades och sådden ägde rum. Visserligen blef fällningen till årets sved icke så stor, som den brukade vara, då alla männen voro hemma, men den som fällts under förra året, blef väl torr, och dess brännande gick i följd däraf lyckligt för sig. Årets gröda stod lofvande, och framtiden tedde sig ljus; man lefde nöjd och lycklig, oaktadt man under de senaste två åren icke ägt en enda bit bröd af ren säd.

Sedan ett par veckor hade man väntat Matti åter, och man började undra öfver hvad som kunde hindra honom från att återkomma. Hvad som i början af året försiggick på andra ställen i Sverige, därom visste finnfamiljen i Västerskogen icke något, tills de en dag ovanligt nog fingo besök af en främmande man af deras egen stam. Han skattade sig lycklig att hafva påträffat människor i den stora skogen och bad om beskydd, emedan han trodde sig vara förföljd för att blifva gjord till soldat. Nöden hade drifvit honom att förra året gå bort för att söka arbete, och sådant hade han erhållit på ett ställe, där de byggde ett bruk eller hammare. Där hade han vistats öfver ett år och var just färdig att begifva sig till sitt hem i Mangskogen, då det kom underrättelser, som förkunnade, att krig åter höll på att utbryta. Konungen skulle slåss med danskar och ryssar

och behöfde mera folk, än bönderna voro förpliktade att sända honom. Bud härom hade anländt till bruket, där han arbetade, och då hade hans arbetskamrater sagt, att han, som var lös och ledig, sannolikt snart skulle blifva tagen.

»Då blef jag rädd,» berättade han, »tog mina don och begaf mig till skogen, där jag gick vilse och ej visste, hvilken riktning jag skulle taga, mer än att jag måste öfver fjordarna för att komma hem. Till bygden vågade jag mig icke, ty knekt vill jag ej bli, och lefva bland svenskarna, fastän de mot mig varit både goda och hjälpsamma, vill jag icke heller. Nu beder jag eder om råd och hjälp.»

En vilsekommen vandrare kan alltid påräkna bistånd hos skogsboar i allmänhet, hos såväl svenskar som finnar; så ock hos dem i Västerskogen. De bådo honom därför hvila upp sig några dagar, så skulle de sedan visa honom på rätt stråt. Sin tacksamhet visade han genom att deltaga i sitt värdfolks arbeten, och som foderbärgningen snart förestod, kom man öfverens om att främlingen skulle stanna och hjälpa till med denna; under tiden skulle nog krigsfolket aftåga och han således kunna tryggt färdas till sitt hem.

Då höet var bärgadt, ledsagade Pavo honom själf till fjorden och visade honom de berg, som gränsade till Mangskogen. Fortfor vädret att vara klart, kunde han sedan omöjligen åter gå vilse. Efter det främlingen förklarar, att han nu hittade både hem och tillbaka till Västerskogen, skildes männen åt och begåfvo sig hvar och en åt sitt håll.

»Matti dröjer,» sade Gretti en dag till Pavo, »skörden skulle börja, hvarför det vore väl, om han komme åter, då Jossi ligger sjuk och icke förmår hjälpa Matts och dig.» — »Matti och Per ha nog god förtjänst och stanna där de äro,» trodde Pavo, »de veta nog bäst själfva hvad de böra göra, men jag önskar, att Mangskogsfinnen stannat hos oss ännu en tid, ty rikligare skörd och mera försigkommen sved hafva vi icke haft många år. Hinna vi blott att bärga den i rätt tid, så behöfva vi ej frukta för framtiden.» — »Ja, Pavo,» återtog Gretti, »vi äro lyckliga nu, och då jag ser våra kreatur

feta och rara och tänker på hur usla de voro förliden vår, så kan jag ej ens uttala min glädje, så djupt känner jag den.»

Hade man på försommaren blifvit öfverraskad af den främmande finnens ankomst till Västerskogen, blef man det icke mindre nu, då han helt plötsligt återkom och berättade, att han funnit sitt hem tomt. Hans äldre bror, som stannat hemma med två af hans syskon, hade affidit, syskonen hade sedan gått bort, torpet var osått och låg öde, hvarför han icke kunde bärga sig öfver vintern utan kanske såg sig tvungen att åter begifva sig bort till svenskarna. I närheten af hans hem hade flera gått under och affidit föregående vinter, och få, nästan ingen, hade haft något till utsäde, hvarför många vandrat ut, fastän året i allo var godt, och de, som voro kvar hemma, motsågo den kommande tiden med bekymmer. I hemtrakten kunde han ej stanna, utan han ville arbeta hur mycket som helst, om han blott finge stanna kvar hos Pavo.

Som denna väl behöfde hans hjälp, hälsade han honom välkommen åter, och då han af gammalt visste, att männen af »Tiskens» släkt, ty så var främlingens namn, voro duktiga människor, var han liksom alla öfriga belåten med mannens ankomst till hans hem. Då man genom Tiskens föregående vistelse i finntorpet hade reda på, att han var kunnig i smide, inkvarterades han hos Jossi, där Matti hade sin smedja.

Den enda, som icke syntes alldeles belåten med Tiskens upptagande bland Västerskogens invånare, var Moilainen, som redan under hans förra besök var honom avogt stämd, emedan, som han sade, en finne icke borde gå vilse i skogen, och nu förklarade han, att han ej kunde förstå hvarför Tisken icke sökte sig arbete på annat håll än just hos dem; så bra arbetare som han tycktes vara, skulle han kunnat skaffa sig bättre förtjänst annorstädes.

»Pavo,» sade Gretti en dag, sedan hon varit borta till Jossis pörte. »Det likar sig till kyrkofärd för oss. Jossi blir dag för dag allt sämre.» Grettis ord väckte oro och förstämning hos alla, och Moilainen gjorde genast ett besök hos den sjuke samt förklarade vid sin återkomst, att det nog vore bäst, att männen gingo till skogen för att klyfva

ännen till bräder. Man följde med tungt hjärta gubbens råd; alla visste, att han med sina ord menade, att Jossis fränfalle var nära.

Finnarna liksom alla skogsborn kunde vid sjukdomsfall ingenting annat göra än se till den sjuka så godt de förstodo och gifva honom de få läkemedel de eller rättare sagdt deras kvinnor kände. Hjälpte icke detta, så fanns det ingen bot: sjukdomen var en »Oikia jumalan tauti» eller en sjukdom från Gud, och då var man beredd att taga dess utgång utan knot.

Också hörde man icke någon klagan, då den döde Jossi några dagar därefter fördes bort. På ett par unga spänstiga granstänger hade man fastbundit en enkelt gjord kista som innehöll liket, hvilket på detta sätt bars genom vildmarken till den närmaste kyrkan eller Eljeå, där den åldrige finnens jordiska kvarlevor skulle invigas till grafvens ro. Lissu åtföljde sin fader till hans sista hvilorum medförande ett par bockar, hvilka man ämnade gifva prästen såsom ersättning för hans besvär.

Fastän denna senare icke hade någon kännedom om finnarna, mötte deras anhållan om hans hjälp icke något hinder. Finnarna fingo själfva öppna grafven, och så blef Jossi jordad på hos svenskarna sedvanligt sätt. *) Sedan begrafningen var öfver, begärde Tisken och Lissu, att prästen skulle viga dem till ett äkta par, hvilket ej heller afslogs; de måste dock återkomma till jul, då vigseln skulle äga rum. Till Pavo sade prästen, att han ämnade inskrifva hans namn i kyrkboken, hvarefter han måste bevista husförhören, ty numera tillhörde han Eljeå socken och dess finnskogar.

Huruvida Tisken och Lissu hörsammade prästens tillägelse att återkomma för att låta viga sig, är obekant, men nog fanns det i senare tider finnar, som ansågo, att allt var klart, blott de anmält giftermålet hos prästen. Man hörde dock aldrig talas om, att en man af finsk stam öfvergifvit sin hustru, eller att en hustru, vigd eller ovigd, öfvergaf sin

*) Författaren har i Örjan Kajland sid. 37, uttryckt sina tvifvel om att finnarna alltid förde sina aflidna anhöriga till kyrkorna för att begrafvas, och dessa tvifvel kvarstå ännu.

man. Däremot hände det, att utfattiga mödrar utsatte sina barn i städerna eller större byar i hopp, att barmhärtiga människor skulle åtaga sig deras uppfostran, men förr eller senare återvände de alltid för att uppsöka dem. Det var som sagdt nöden, som tvingade dem till en sådan handling, ty icke kunde man gärna tillvita svenska finnen bristande ömhet mot sina barn, äfven om man kunde säga, att de väl tidigt lämnade dem utan allvarligare tillsyn.

Men detta torde icke så obetydligt hafva bidragit till, att finnbarnen tidigt fingo lära sig taga vård om sig själfva och att vaket iakttaga hvad som tilldrog sig omkring dem, hvarigenom de kunde undgå de faror, som äro förenade med lifvet i ödemarken. Förvånande är, att de små finnbarnen, hvilka sommartiden dagen lång vistas i det fria, icke oftare blifva bitna af huggormar, som talrikt hafva sina tillhåll i de stora stenrös, hvilka under tidernas lopp uppbrutits ur åkrarna.

Då Pavo med sitt följe återkom till hemmet och man fick veta, att Tisken och Lissu i egna tankar voro ett gift par, sade sig Moilainen förstå, hvarför den förra så snart återvändt till finnbygget. »Eftersom du nu är en af oss, så kan du gärna säga mig, om du verkligen gått vilse, då du först kom hit.» Tisken svarade, att han icke gått värre vilse, än att han hade reda på väderstrecken, men huru långt mot norr han behöfde vandra genom skogen för att kunna undvika svenskbygden, och hur mycket han behöfde vika af mot öster, det visste han icke. På hvad sätt han fann finntorpet kunde han äfven säga: det var just Moilainen som visat honom det, såvida det var han, som skjutit lommen, hvilken hängde på knuten, då Tisken anlände till pörtet. Skottet hade sagt honom, att människor funnos i närheten. Det stod honom fritt att låta se sig eller icke, men då han från kanten af skogen blef varse pörtena och folket samt hörde rösterna, gick han modigt fram, så snart hunden började skälla, ty då visste han sig vara upptäckt.

»Jag trodde ej heller att du var så vilsen, som du sade,» återtog Moilainen torrt. »En finne gå vilse i skogarna! Nej det duger icke.»

Det var icke endast en kyrkofärd, finnarna i Västerskogen den hösten fingo företaga:

Moilainen hade under somrarna i flera år icke alltid återkommit om kvällarna till pörtet, ty ute på den holme, dit han under skogsbranden hade fört fåren och getterna för att rädda dem, hade han uppbyggt en så kallad slagbod, i hvilken han vid en eld brukade tillbringa de timmar under natten, då han icke metade eller sysslade med de utsatta näten. Detta visste alla liksom äfven, att han stundom långa tider helst sökte ensamheten, samt att han, då fisket var dåligt och han icke kunde hemföra något, ogärna gick tillbaka till pörtet, utan föredrog att lefva för sig själf, tills fängsten åter blef rikligare.

Man brydde sig därför ej om, att Moilainen icke kom hem på ett par dagar, ty att intet ondt hade händt honom, förstod man, då man under dagarna allt emellanåt sett honom i båten och om kvällarna lagt märke till elden och röken vid hans koja. Men så hände det, att hunden som ständigt brukade följa Pavo, hade injagat ett gräfsvin under en lada, belägen vid en sved ej långt från torpet.

Matts hade medels sitt i en stör fastsatta knifblad lyckats sticka djuret, som därpå stektes af Gretti i ugnen. Det var en i finntorpet allt för sällan återkommande rätt, för att ej den gamle Moilainen, som förr i tiden skaffat så månget godt mål till huset, skulle få vara med om att smaka den, hvarför Gretti tog bockhornet och kallade honom hem. Af båten, som eljes brukade dragas väl in bland buskarna, kunde finnarnas skarpa ögon ej upptäcka en skymt, och således var det tydligt, att Moilainen befann sig ute på holmen, dit hornets ljud mycket väl kunde höras. Sedan man en stund väntat utan att få syn på gubben, gaf Pavo en genomträngande hvisselsignal, hvilken finnarna voro vana att ögonblickligen lyda, men icke förty syntes Moilainen ej till.

»Tag flotten, Matts,» uppmanade då Gretti, »och far ut till holmen. Det måste skett någon olycka, då Moilainen icke hörsammar Pavos signal.»

Man hade blifvit orolig och stod och åskådade Matts' färd. Slutligen steg denne iland och försvann i skogen. En

stund förflöt, innan han åter blef synlig, hvarpå han skyndade ned till båten och raskt rodde tillbaka till motsatta stranden. Alla hastade ned till denna, och på Grettis fråga, hur det stod till med den saknade, svarade Matts: »Han sitter vid den slocknade elden med sin bössa i knäet och hör ej, att jag ropar honom.»

Och så var det: den åldriga drifvarefinnen hade öfverraskats af döden, hvilken han under sitt oroliga lif i kampen för tillvaron, i striden mot skogarnas konung och landets fiender alltid lyckats undvika. Nu hade slutet plötsligen kommit, just då den gamle finnen i lugn och ro med hoppfulla tankar tänkte på framtiden. Men barmhärtig hade döden varit mot den gamle, som utan långvarig sjukdom och svåra plågor fått lämna jordelifvet och flytta till ett land, där oro och bekymmer icke längre finnas...

»Åt öster gå vi ej med Moilainen,» sade Pavo, då de voro redo att aftåga med den döde.» Till Holmedal är det visserligen långt, men där är Moilainen känd, och dit ha vi delvis väg. *) Jag ville gärna, att vår gamle vän skulle komma till ro i en trakt, där han uppehållit sig en längre tid under sitt skiftesrika lif.»

Under sin kyrkofärd fick Pavo veta, att konungen slutit fred med danskarna, något som hälsats med stor glädje af alla gränsboarna. Man behöfde nu icke längre frukta något anfall från Norge, hvilket skattades högt af alla, som varit med under de förra krigen. Visserligen funnos många, som med oro tänkte på de sina, hvilka gått ut i kriget, emedan ryktet äfven berättade, att konungen var betänkt på att föra sina segrande trupper öfver hafvet, bort mot de allmänt hatade ryssarna. Glädjen öfver den seger, som vunnits öfver danskarna, och öfver den härliga skörd, man fått detta år, var dock större än den oro, som man kände öfver de bortavarande krigarna, och därtill kom, att man allmänt förutspådde lyckligare tider, då ett nytt sekel nu hade ingått.

Genom gåfvan af ett par får och några fåglar hade

*) Väg — ifall den smala stigen kunde kallas med detta namn — mellan Glafs fjorden och Holmedal samt vidare till Norge fanns redan i forna tider och benämndes »Pilgrims vägen».

Pavo och hans följe förstått vinna prästens välvilja i så måtto, att han bemötte dem vänligt och gjorde sig underrättad om deras förhållanden. Då han hörde, att de genom omtänksamhet och sparsamhet lyckats undgå hungersdöden och kunnat hålla sig kvar vid hemmet under de bistra åren, prisade han deras kraft och duglighet samt lofvade att i framtiden bistå dem med råd och dåd, om de vände sig till honom.

Efter finnarnas återkomst till hemmet ordades mycket om kriget, freden och det nya kriget, saker som på det högsta intresserade dem, helst som de icke hade hört något förut därom. Man hade ofta funderat på hvad som kunde vara orsaken till att Matti icke enligt sitt löfte hemkommit på våren, men nu tog man för gifvet, att det var kriget, som vändt hans tankar åt annat håll än till det undångömda finntorpet i vildmarken.

Tiden hade efter finnarnas färd till Holmedal gått sin jämna gång, under det man i Västerskogen hade full sysselsättning med att tröska, mala och torka den säd, man så ymnigt hade skördat, och därjämte med att sköta fågelgiller och höstfisket, hvilket allt var ett kärt arbete, då man nu hade lön för mödan och icke behöfde bekymra sig för dagens behof. Så nalkades julen, då Gretti kunde glädja sig åt att hvarken björnskinkor eller älgkött saknades på deras bord.

Vid denna tid fingo de besök af en anförvant från de norra skogarna, en son till Pekka Huskoinen *), som på sin faders uppmaning hade företagit den långa färden för att höra, huru deras släktingar i de södra skogarna hade det. Han uttalade sin glädje öfver att finna dem vid lif och hälsa samt i goda omständigheter, åtminstone i jämförelse med andra finnar, han besökt. Längst ner vid norska gränsen, berättade han, hade folket redt sig tämligen godt, iföljd däraf att de kunnat sälja timmer till Norge, men de, som bodde vid Fryksdalen och i Östmarken, och hvilka icke haft denna inkomstkälla, hade till stor del gått under af brist

*) Matts Kajland, som dolde sig under detta namn. Se Pekka Huskoinen.

på föda *) eller utvandrat och endast till en ringa del återkommit under årets lopp. Han hade under vägen hört nästan otroliga berättelser om huru folket uppehållit lifvet under missväxtåren.

Hans hufvudärende var att erbjuda sina släktingar hjälp, om så behöfdes, samt att bedja Pavo ännu en gång komma upp för att rådgöra med nordfinnarna om den ställning, de borde intaga gent emot de svenska myndigheterna. Både finnar och svenskar hade fått anmärkningar på grund af timmerhandeln på Norge, och såväl länsman som präst hade pålagt dem skatter till kronan och till sig själfva samt foro ofta ut i hårda ord mot finnarna, då de kommo till svenskbygden. Detta hade gjort dem missmodiga. Snart kunde hårda år åter inträda, då de hvarken kunde reda sig själfva eller betala de dem pålagda skatterna, hvarför de önskade, att Pavo ville besöka dem och bistå dem med sina råd. Pavo sade sig under de sista åren hafva lefvat så afskild från både svenskar och finnar, att han var föga i stånd att gifva någon råd, men likafullt ville han på vårsidan villfara sina vänners begäran.

Det var icke med glada minnen som Pavo återvände från sin resa genom de vidsträckta finnskogarna. Hans stamförvanters klagan öfver de svenska myndigheternas åtgöranden gent emot timmerhandeln fann han obefogad, emedan det i lag var fastställdt, hur mycket timmer hvarje by fick afverka, och detta gällde lika för både svenskar och finnar. Alla hade öfverskridit det antal stockar, lagen medgaf, och i följd däraf hade stränga påbud utfärdats, som med hårda straff hotade framtida öfverträdelser.

Man hade funnit detta orättvist, ty hvar och en borde väl ha rättighet att afyttra hvad han ansåg för sitt. Pavo hade endast lyckats öfvertyga ett fåtal, att äfven tillgången på skog kunde utsina, och att den borde tillgripas, blott då nöden hotade. De skatter, som ämbetsmännen pålade, borde man söka bära med tålmod eller, om de blefvo alltför kännbara, söka bot hos konungen, ty till honom kunde

*) Det var i denna del af skogen, som, enligt hvad tideböckerna förtälja, föräldrarna äto barnens lik och barnen föräldrarnas.

man vända sig med förtroende, då han redan hade visat sig hjälpsam mot folket och inskränkt herrarnas makt. Pavo hoppades, att allt skulle bli bättre i framtiden. Värre än påbuden mot timmerhandeln var dock, att så många finntorp efter de hårda åren lågo öde, och att på de ännu bebodda torpen folket hade minskats högst betydligt, då många dukat under eller utvandrat. Detta var något, som gällde för alla delar af finnmarken; själf hade han förlorat fyra man men återfått blott en, en kännbar förlust, då han redan var till åren. När han talade vid sin hustru om detta, sade hon, att det hade intet att betyda, ty ännu hade hon ej kunnat märka, att hvarken Pavo eller hon blifvit orkeslösa, och så var ju Matts stor och hurtig. Själfva kunde de nog arbeta i ännu många år, och snart skulle Matti och Popens Per åter vara tillbaka, hvarför man ej behöfde oroa sig för framtiden.

Mattis återkomst.

Tidigt nog hade våren 1701 gjort sitt inträde i Väster-skogen, i så måtto att sjöarna blifvit isfria genom mild luft och mycket regn. Under afvaktan på att jorden skulle upptorka och bli tjänlig för vårsådden, hade Pavo och Matts sysselsatt sig med fiske, men som detta till följd af högt vattenstånd icke varit gifvande i öfre sjön, hade de farit utför forsarna till den nedre, som på grund af sin storlek ännu icke hunnit växa öfver sina bräddar. Där hoppades de på bättre fångst, hvarför de rustat sig med afsikt att kvarstanna där, tills väderleken blifvit tjänligare. På en liten holme nära strömmens utlopp hade de sedan förflutna tider en liten fiskbod, där de tillbringade nätterna, under det de vistades vid sjön.

Här lågo de en dag sysslolösa under väntan på att den hårda sydliga vinden skulle lägga sig. Plötsligt reste sig Matts upp och fäste sina ögon på en mörk punkt, som syntes långt bort mot andra stranden.

Pavo, som märkte detta, frågade sin son, hvad han såg. »Jag ser en gran sticka upp ur böljorna,» svarade Matts, »och undrar hur den kan stå upp ur vattnet med toppen rätt mot skyn.» Pavo reste sig, och sedan han betraktat föremålet ett ögonblick, sade han: »Vi få främmande här innan kvällen, om vinden står som den står, ty granen är helt säkert fäst på en flotte, och på denna finns det nog någon, som styr den.»

»Ah,» utropade Matts, »det borde jag ha kunnat förstå med detsamma. Tror du, att det är någon svensk, som färdas öfver sjön på detta sätt?»

»Å ja, nog förstå svenskarna den konsten lika bra som finnarna. Men jag känner mig orolig öfver hur det skall gå, då vinden är så pass hård som i dag. Någon fara är det kanske ej, om flotten blott är tillräckligt starkt hopfogad. Jag har en gång själf farit öfver denna sjö nästan från samma ställe och med samma vind, men då blåste det dock litet i jämförelse med nu. Den dagen fann jag lång. Få nu se huru länge det dröjer, innan vi få se, hvem det är, som styr flotten.»

Sedan ett par timmar förgått, var det tydligt, att blott en enda man befann sig ombord på flotten, hvilken styrde rätt på flodmynningen och således skulle komma att passera holmen på ett bösshålls afstånd från finnarnas fiskebod. Dessa hade under afvaktan på den ankommande åter lagt sig vid elden i sällskap med en afkomling af Pavos favorit Tispa och af Moilainens säkra spårhund Bokko, hvilken hade blifvit uppkallad efter den senare. Plötsligen rusade hunden upp och vädrade åt det håll, hvarifrån flotten väntades, under det hans blickar voro skarpt riktade mot sjön.

»Hunden ser flotten nu, far,» utropade Matts. — »Bry dig ej därom, min gosse,» svarade Pavo. »Då den främmande mannen kommer närmare, skall Bokko säga oss till; ligg du blott stilla. Det är onödigt, att främlingen upptäcker oss här, emedan han då kanske styr längre bort, så att vi ej kunna känna igen honom, om han är oss bekant. Är han det ej, så må han gärna ostördt fortsätta sin kosa.»

Om en stund störtade hunden åter upp, under det han viftade med svansen och lät höra ett svagt gnällande. Pavo reste sig genast och såg ut genom en af kojans springor. »Hvad ser du, far?» frågade Matts. — »Flotten! Mannen som äger den kan jag likväl icke upptäcka, emedan granen skymmer bort honom, men ett hundhufvud ser jag sticka fram bakom stocken, hvari den är fäst.»

Bokko hade gått framåt ett par steg och viftade med svansen, under det han fortfarande gnällde svagt. »Hvad kan hunden mena?» återtog Matts. »Kom upp och se!» utropade Pavo och vände sig om, så att sonen kunde se, hur hans ansikte strålade af glädje, hvilket gjorde att äfven han ögonblickligen lade sina ögon intill springan i väggen.

»Så sant jag lefver, är det icke Rakki, som tittar upp bakom stocken!»

»Du har rätt, Matts, och då veta vi, att det är Matti, som styr flotten.»

Båda männen skyndade nu ut ur kojans, och med dem hunden. Pavo utstötte en hvissling, och i samma ögonblick hördes Bokka uppgifva ett dämpadt glädjetjut, hvilket hade till följd, att flotten styrdes litet på sned. Både hvisslingen och glädjetjutet besvarades ute från sjön, och två glada utrop korsade hvarandra: »Matti!» — »Pavo!» Därpå styrdes farkosten mot holmen, och snart kunde far och son med hjärtlig glädje trycka hvar sin af Mattis händer, under det hundarna i lifliga språng och med några gläfs betygade sin förtjusning öfver att återse hvarandra.

Bokko hade genom sitt fina luktsinne blifvit underrättad af den rätt mot holmen blåsande vinden om att hans kamrat var nära, men hans glädjetecken hade icke strax uppfattats af de eljes så skarpsinniga och uppmärksamma finnarna, som allra minst kunde tänka, att Matti vore att vänta från denna sida om deras hem.

Man ämnade först genast begifva sig åter till hemmet och låta fiskredskapen stå till en annan gång, men Matti sade sig gärna vilja stanna till nästa dag, ty han längtade till följd af sin långa frånvaro från skog och sjö efter att få lefva på sitt gamla sätt i vildmarken. Han bad Matts koka honom en gädda, ty under de sista dagarna hade han icke gifvit sig ro att stanna för att äta ett riktigt mål, äfven om han kunnat få ett sådant; sedan han afvikit från stora vägen och inkommit i skogen, hade han hvarken sökt eller funnit en bebodd plats. Nu var han också matfrisk med besked.

»Börja med denna,» uppmanade Matts och upptog från grytan, som hängde på en käpp öfver den falnande elden, en helkokad tjädertupp. »Parkelää!» utropade Matti, »en sådan har jag icke smakat, sedan jag var hemma, och jag tror nästan, att jag är färdig äta upp den ensam.» — »Gör det, vi ha en till,» sade Pavo. »Lugnar vinden af, som den säkert gör i natt, så torde vi kunna skaffa flera i morgon bittida, ty nu äro tjädrarna i full lek.» — »Jag hörde och såg dem

i dag på morgonen,» återtog Matti, »men jag gaf mig icke tid att gå efter dem. I morgon skall jag dock se till, att jag får en i stället för den, jag nu är i färd med att äta upp. — Jag är glad, Pavo, att jag hunnit hem igen.»

På de senare åren hade man icke haft många glädjedagar i Västerskogen. Mattis återkomst vid god hälsa och med friskt mod gaf dock anledning till en sådan. Alla hälsade honom hjärtligen välkommen, och man tog sig en hel fridag för att åhöra hans berättelse om sina äfventyr under sin årslånga bortovaro. När alla voro samlade, tog han till orda på följande sätt:

* * *

»Då jag lämnade eder var jag orolig till sinnet och sade till Per, att vi behöfde hafva god lycka med oss, om jag skulle kunna återvända med några mer betydande medel före våren. Egentligen var jag mest rädd för sommaren, ty till dess visste jag, att ni skulle förmå kämpa eder fram. För att så tidigt som möjligt kunna återvända med hvad vi förtjänat, började vi, strax vi kommo till svenskarna, höra oss om efter arbete, men de voro lika fattiga på lifsmedel som vi, och på en del ställen hade de nästan ingenting att lefva af. Per och jag hade, fastän vi, som ni veta, ej voro alldeles utan medel, ganska svårt att få hvad vi behöfde för vårt dagliga behof. Våra bekymmer togo dock hastigt slut, då vi anlände till Göteborg. Dit hade nämligen kommit befallning om att alla fartyg så skyndsamt som möjligt skulle göras segelklara och sättas i godt stånd. Hvertill de skulle brukas fingo vi äfven veta. Konungen skulle fara öfver sundet till Danmark för att tukta den danska konungen, som kommit i tvist med hans svåger. För den resan behöfde han fartygen, och som folket där nere i Göteborg tycka lika litet om danskarna som vi här vid gränsen, så blef det lif och fart i dem.

Jag fick genast arbete hos en smed och Per vid hamnen. Båda voro vi glada åt kriget, ty vi voro säkra på att dansken skulle få stryk.

Icke kan jag just säga, att det var så godt om mat i

staden, men nog bärgade vi oss, och då fartygen voro färdiga att segla, begärde vi att få följa dem ut i kriget, men det fingo vi icke. Vi ville dock vara med, och därför gingo vi längre mot söder; ju mer vi kommo åt detta håll desto lättare blef det att taga sig fram. Då vi slutligen hunno fram till krigsfolkets samlingsplats, gick jag omkring för att se, om jag icke kände igen någon sedan förra kriget. Jo då! Jag fann flera och blef strax antagen hos hofsmeden. För Per gick det icke så fort att få arbete, men slutligen frågade de honom en dag, om han ville taga tjänst som ryttare i stället för en som dött.

Allt sedan Per eröfrade hästen från dansken, vi fångade vid Hajoms skans, har han varit galen i hästar, och därför tvekade han icke utan antog genast anbudet. Ett par dagar därefter kom han till mig och berättade hvad som skett. Han var nu ryttare och hade det bra: så glada dagar hade han icke haft i all sin tid, påstod han. Då sade jag honom, att nu kom han nog aldrig mera till skogen och hemmet, ty hade han rätt blifvit knekt, så slapp han ej mera lös; han måste bli ryttare i alla sina dagar. Då blef han betänksam, men tröstade sig snart med att han nog blef fri så fort han ville, om ej förr, så när kriget blef slut, och då skulle han genast komma hem.

Hade det varit lif och rörelse vid lägret först vi kommo, så blef det det ännu mer, när konungen infann sig. Han for som en stormvind mellan oss och skeppen, och så kom en dag, då vi alla seglade öfver hafvet till Danmark, där danskarna ville hindra oss att stiga i land. Asch, det lönade sig ej! Vi voro snart på stranden och jagade undan fienden, och sedan fingo vi goda dagar under flera veckor, tills danskarna togo till bönboken och vår kung gjorde fred med dem. Sedan foro vi tillbaka öfver hafvet och tänkte, att vi skulle få behålla goddagarna, men med dem var det slut. Från Skåne fingo vi begifva oss österut till en stad, som de kallade Karlskrona, och där stannade vi, tills kungen upphann oss, ty nu skulle vi åter fara öfver hafvet, denna gång för att klå ryssarna. Under det vi väntade på konungen, var det jämnt arbete än med det ena än med det andra. Jag fick ej längre endast göra söm och sko hästar, utan

jag måste hjälpa till med att smida allt möjligt till skeppen och trossen. En dag, det var sedan kungen kommit och folket redan börjat begifva sig ombord på skeppen, upptäckte jag Per och sade då till honom, att vi nu borde vända åter mot hemmet, efter som hela sommaren var förliden, och det nu började lida mot hösten, men det ville han icke: han ämnade fara med konungen, som han både sett och talat vid, och hvilken var en så reel karl, att han tänkte följa honom hvartåt det än bar. Han bad mig göra sällskap, så skulle han nog laga, att äfven jag blefve antagen till soldat. Hemma i skogen skulle de nog reda sig, nu då det blifvit ett så godt år, hvilket han hört af knektar, som voro från samma håll som vi. En stund funderade jag på att ge mig med, men då jag tänkte på eder, beslöt jag mig för att återvända. Så gammal som jag nu blifvit, är det ej heller troligt, att jag fått följa annat än vid trossen, och den var jag trött på. Dessutom var jag rädd för sjön, och det var Rakki med. Det kunde taga en vecka eller mer, innan vi hunno fram till Ryssland, sade man oss, och under en så lång resa, skulle Rakki bli galen, ty det blef han nästan på den enda dag, färden hem från Danmark varade. Nej, Rakki och jag skulle hem igen; Per kunde göra som han ville.

Innan konungen reste, fingo alla ut betalning för sina arbeten, och rätt hade jag tänkt, ty ingen sade, att jag skulle följa med. Jag kunde gå hvart jag ville, i likhet med flera andra löskarlar, och så bjöd jag Per farväl. — Hvad han hade förtjänat, sände han med mig hem jämte skickningar till både Gretti och Lissu.

Det fanns nog arbete att få, där jag var, men sedan skeppen och alla mina bekanta afrest, trufdes jag ej längre, utan begaf mig af mot norr. Snart träffade vi på skog och berg, och då blefvo både Rakki och jag glada. Hvar vi gingo fram, förekom det vildt, och ibland slog vi oss ned i skogstorpen och hvilade några dagar, ty öfverallt, där vi stannade, fanns det godt om mat. En dag, då vi vandrade fram längs vägen, fingo vi höra hundar, som jagade, och då stannade vi för att lyssna. Plötsligen blefvo vi varse en varg, som skulle smita öfver vägen åt det håll, där hun-

darna voro, men där hade han intet att göra tänkte jag, hvarför jag gaf honom en kula, som kom honom att dansa rundt några hvarf. Rakki började att stri (skälla), och jag ryckte lös yxan för att gifva vargen ett slag i skallen med yxhammaren, hvilket jag dock ej behöfde göra, ty Rakki hade redan rusat på djuret och bitit sig fast i dess strupe. Jag tyckte det var modigt handladt af hunden, emedan jag aldrig förut sett honom våga sig på vargarna, och jag stod just och sade honom det, då jag hörde steg bakom mig. Jag vände mig om och blef varse en äldre herre, hvilken hälsade mig och sade: »Ja, du må prisa den hunden, ty det finns nog icke många, som våga sig på en sådan best som den där. Är hunden din?» — »Ja det är den,» svarade jag. »Hvarifrån är du,» frågade främlingen åter.

»Från Värmlands finnskogar.»

»Hur har du kommit hit, och hvad heter du?»

»Jag kommer från kriget och heter Matti Kajland och är på väg hem, sedan jag slutat mitt arbete och kungen farit öfver hafvet för att klå ryssarna.»

»Hvad för slags arbete har du utfört åt kungen?»

»Skodt hästar och smidt hvarjehanda saker.»

»Såå, du är således smed, men du är också skytt, förstår jag, eftersom du bär bössa och har hund med dig. Jag borde egentligen straffa dig, emedan du skjutit vildt på min mark, men då det var en varg du fällt, må det väl vara. Kan du bära djuret till mitt hem, så vill jag se till, om jag kan finna något, som du kan ha nytta af på din vandring.»

»Hvad är det för djur, edra hundar jaga,» frågade jag nu, emedan jag gärna ville fortsätta jakten; »vi borde väl försöka att få skjuta dem. Det är synd att gå ifrån hundarna, och lämna dem ensamma i skogen.» — »Du är klokare än jag trodde,» svarade den främmande mannen, »men tag du blott vargen, så gå vi. Hundarna ha sällskap och följeslagare, som taga reda på dem. Det är rådjur de jaga, och som du hör, så gå de långt bort i marken, så långt att jag icke vill följa efter. Marsch nu till slottet!»

Jag blef litet »haj» (rädd), då han nämnde slottet, ty jag hade hört, hur herrarna brukade behandla löskarlar och

drifvarefinnar, men så tyckte jag, att mannen såg reel ut, och tänkte, att jag nog skulle reda mig, hur det än gick. Bördan jag bar var tung nog förut, och då jag ökade den med vargen, blef den nästan för stor, hvarför jag snart måste stanna och hvila. Då tog mannen upp en flaska brännvin och slog litet i en bägare, i det han sade: »Tag dig en sup, så går det lättare.»

»Tack,» svarade jag. »Jag super ej brännvin.»

»Prat,» återtog han, »drick du, när du blir bjuden! Om du som du säger är en finne, så super du nog, ty jag har hört, att finnarna i den konsten ej gifva bönderna efter, utan tvärtom dricka så länge de kunna stå på benen.»

»Jag vet nog, att svenskarna säga så om oss,» svarade jag harmsen, »och det finns nog finnar, som göra så, men icke där jag är bosatt. Hvarken far, Pekka eller Pavo och icke heller Björn-Jo supa något.»

»Hvad är det du säger,» utropade mannen, »känner du Pavo Makkran?»

»Mätte väl det, efter vi följts åt, sedan vi voro pojkar,» svarade jag.

»Å,» utbrast främlingen, »nu känner jag igen dig, Matti; vi ha träffats vid skansen under kriget, jag minnes nu din breda rygg och stora näfvar, hvilka jag afundades dig den dagen, vi slogos med danskarna vid Hajoms skans, minns du den?»

»Mätte väl det! Kors var ni med där?»

»Jag var så, och efter den dagen drager jag på ena benet, som aldrig sedan dess har velat följa det andra, eljes skulle jag icke gått hem i dag. Du kan ej känna igen mig, som var ung den tiden, men jag erinrar mig nog Spakens och Stjärnholtz' spejare, de tre svensktalande finnarna hade nog alla knektar vid skansen reda på. Nu, Matti, blir du hos mig en tid, men hvarför följde du icke med kungen?»

»De tyckte jag var för gammal, kan jag tro, och icke ville jag heller.»

»Så är det också med mig,» återtog främlingen. »Jag ville ej vara med de andra, då jag icke kan röra mig som förr, men ledsamt är det! Ni klådde dansken i all hast. Var du med?» — »Med var jag, men icke fick jag något tillfälle att slåss. De våra jagade undan danskarna, innan

jag hann fram, men Popens Per, om ni minns honom, deltog i striden.»

»Är det den där hvithåriga finnpojken, som danskarna bultade på, så att han såg ut som en död groda, när vi tog upp honom efter drabbningen? Blef han verkligen vid lif?»

»Ja då, han blef snart frisk igen liksom alla vi andra; för Pavo dröjde det dock året om, innan han åter blef sig lik.»

»Ni äro ett förunderligt segt och härdadt släkte, ni finnar.»

Under det vi samtalade, hade vi kommit fram till en aftagsväg, hvilken min följeslagare ville, att vi skulle följa, och snart uppnådde vi en liten sjövik, där det låg en båt. »Lägg din säck och vargen i båten, Matti,» uppmanade mannen, »och klif själf uti, härifrån kunna vi ro till mitt hem.»

Jag gjorde som jag blef tillsagd, och snart varseblef jag framom en udde ett slott, så vackert att jag knappast sett maken därtill under mina färder. När vi landade, kom en man emot oss, och då han fick syn på vargen, frågade han, om grefven själf hade skjutit den. Jag tänkte nu på min gamle husbonde, grefve Sparre, och då grefven gått några steg förut, frågade jag mannen, som sade sig vara trädgårdsmästare, hvad grefven hette. Det var verkligen en grefve Sparre, men icke den samma, jag förut känt, utan, som jag sedan fick veta, en brorson till den, som gifvit oss byggnadssedel här i Västerskogen. Jag blef helt glad, då jag hörde min följeslagares namn, ty tillhörde han den släkten, då visste jag, att han icke kunde vara falsk, och att jag skulle få gå, när jag ville. Om han hade menat allvar med att bjuda mig att stanna hos sig någon tid, därom var jag icke säker. Jag fick dock snart bud, att jag skulle gå in i köket för att få mig mat. Rakki skulle jag taga med mig och sedan begifva mig bort till stora trappan, där grefven ville tala med mig.

»Matti!» sade han, då jag kom dit, »jag vet, att du kan se om och laga alla mina vapen. Vill du stanna och göra detta? Emellanåt skall du få gå med mig till skogen,

där jag tänker, att både du och hunden kunna göra nytta och trifvas.» Redan förut hade jag funderat på hvad jag skulle svara, ifall grefven gjorde allvar af sin inbjudan, och då jag tänkte, att ni här hemma nog skulle kunna reda eder utan mig, svarade jag ja. Rakki och jag fingo bo i smedskammaren, och dagen därpå började jag mitt arbete. Icke tänkte jag då, att detta skulle vara så länge, som det verkligen gjorde, eller öfver vintern, men så snart jag fått en sak färdig, var det att börja med en ny. Många dagar voro vi äfven i skogen, där det fanns vildt af alla slag, bland annat hjortar, af hvilka vi dock ej fingo skjuta många, emedan vi af fruktan för vargarna icke vågade släppa sådana hundar, som skälla dagen lång: dessa hörde vargarna och kommo då långt ifrån och togo bort dem för oss.

När det led mot vårsidan, kom det bref och bud, att grefven måste resa bort. Då han ej visste, när han skulle återkomma, sade jag, att jag åter ville begifva mig till mitt hem, och däremot hade grefven ingenting att invända, utan gaf mig hederligt betaldt för mitt arbete samt bad mig hälsa dig, Pavo, Jo och alla öfriga finnar, att det gick bra för kungen i kriget. Detta visste jag dock förut, ty vid jultiden hade det kommit tidningar, att de våra vunnit ett slag, i hvilket flera tusen ryssar fått sätta till lifvet, och därtill hade man gjort så många fångar, att man ej kunde behålla dem utan åter måste släppa dem lösa.

Under min hemfärd, som blef lång nog, har jag icke försport annat än godt, folket har att lefva af och därtill korn till utsäde, så att bättre tider synas stunda. Det är många, som spå, att kungen snart tvingar ryssen sluta fred, och då komma de våra åter hem.

Jag är glad öfver att vara här igen, och tvingar ej nöden mig, så går jag aldrig mera ut på världen, ty hemma är bäst. Och hårdt skall det bli, om vi åter skola jagas från vår skog, ty med hvad jag nu har och med det, Per gifvit mig, skola vi kunna möta svåra tider.

Tobaksknippan, som Per sändt till Moilainen och till Jossi, gifver jag till Tisken, eftersom han nu är man till min brorsdotter; hvad jag för öfrigt har dela vi vid behof.»

Krig och pest.

Så gingo åter några år in på det nya århundradet, och man lefde som förut ett ensligt lif i Västerskogen. Tiden upptogs af arbeten med jordbruket, slöjd till husbehof samt af jakt och fiske. Man kände intet behof af att söka andra människors sällskap, fastän man numera ej fruktade att emottaga främmande personer eller att vid förefallande behof infinna sig hos sina svenska grannar.

Invånarna i Västerskogen kunde efter sina färder till Holmedal och Eljeå icke längre tro, att svenskarna skulle sväfva i ovisshet om att de funnos till. Då ödetorpen i Karlanda åter fingo invånare, sammanträffade de en och annan gång med dessa, och snart hittade kreatursuppköpare vägen till deras hem. Redan första året efter deras kyrkofärd fingo de bud om att prästen i Eljeå ville hafva tionde och fogden skatt.

Matti sade, att det vore bäst att betala, och själf företog han en färd till bygden för att fullgöra det man fordrade af honom. Genom honom och andra fingo finnarna underrättelser om det, som mest intresserade dem, framför allt om kriget. Konungen med sina svenskar hade idel framgångar, hvilka glädde landets inbyggare på det högsta, och om ej med nöje så utan knot sände man honom andra män i stället för dem, som fallit eller återkommit som krymplingar.

Allt efter som tiden led, blef dock behofvet på soldater större och större, under det antalet unga män började minskas i betänklig grad.

Man begynte, enligt hvad Pavo och Tisken, som dragit ned till bygden med prästens och fogdens tionde, hade att berätta vid sin återkomst till Västerskogen, längta efter fred och tyckte, att konungen nu vunnit nog många segrar. Finnarna voro nedslagna öfver att fogden hade fordrat större skatt af dem än de tänkt sig, ty de hade ej mycket att bortgifva af sin gröda. Visserligen åt man icke bröd af ren säd alla tider, men bröd måste man ha, och kommo därtill svåra år, så skulle åter deras lif blifva fullt af oro och bekymmer. Man anade, att åter hårda tider skulle stunda, och särdeles Pavo och Matti samtalade ofta med fruktan om framtiden. Man hyste därjämte farhågor för att unga Matts förr eller senare skulle tvingas att blifva soldat. Hvarken Matti eller Pavo voro visserligen ännu orkeslösa utan kunde med full kraft sköta sitt jordbruk, men detta kunde de ju ej göra i många år till, och då måste Matts och Tisken öfvertaga allt arbete. Skulle så den förre tagas ifrån dem, var utsikten till full bärgning icke stor. Ännu hade de besparade medel, men äfven de skulle taga slut.

Så stodo sakerna, då en främmande man, som från fjordarna kom till finnarnas hem för att handla kreatur af dem, berättade, att åter pågingo utskrifningar till soldater, men nu var det ondt om sådana. Han skattade finnarna lyckliga, som, fastän de ägde två unga män, ännu fått behålla dem hos sig, men han förutspådde, att de icke skulle bli bortglömda, ty hade finnarna som han hört erlagt tionde till prästen och skatt till fogden, så visste dessa nog, att de unga männen funnos till.

Mannens förmodan väckte den största oro hos Västerskogens invånare, och efter långa öfverläggningar blef det beslutadt, att Matts skulle fara bort på en tid. Han skulle nämligen taga köpebrevet på gården i Finland, som Vappu gifvit Gretti, samt begifva sig till hemlandet för att där taga den i besittning. Därpå skulle han så skyndsamt som möjligt sälja egendomen och medtaga penningarna hem till Sverige, så att finnarna med dem skulle kunna lösa sig lediga från krigstjänst eller lega en man i Matts ställe. Pavo och Matti ämnade gå ned till den vänliga prästen i

Holmedal och tala med honom om saken samt bedja honom skriva till öfverheten i Finland, så att denna hjälpte Matts till hans rätt. Ung, stark, modig och fyndig som Matts var, borde han kunna lyckas bättre i detta företag än någon af de äldre männen, och Pavo, som själf vandrat vägen från Finland kunde säga sonen, hur han skulle gå för att komma till detta land.

Ett par dagar, efter det beslutet blifvit fattadt, befunno sig de båda kvinnorna och Tisken ensamma vid hemmet. De öfriga männen hade gått till Holmedals-prästen för att med honom rådgöra om Matts' resa. Som de kunde godtgöra prästen för det besvär, de förorsakade honom, och han var en vänlig och tillmötesgående man, fingo de hvad de önskade. Han gaf Matts ett intyg om hvem han var och hvar han var hemma samt rekommenderade honom hos hvar och en, öfverhet såväl som menige man, på det att han måtte i frid få gå sin väg fram samt obehindradt uträtta det ärende, som nödgat honom att företaga den långa, farliga och besvärliga resan.*)

Matts själf visade sig ifrig att få börja färden, hvilken han hoppades kunna fullborda till föräldrarnas belåtenhet, och följd af allas välgångsönsksningar drog han åstad, så snart marken tillfrusit så mycket, att mossarna och skogsvattnen buro. I sista stunden uppmanade honom Pavo att icke visa fram sin frisedel, om det möjligen kunde undvikas, samt att ej besöka sådana trakter, där man kunde veta i hvad ärende han vore ute. Hade han icke hunnit fullgöra sitt uppdrag så tidigt, att han kunde komma öfver hafvet på våren vid det ställe, hvarifrån Pavo själf lyckades uppnå Sverige, så skulle han ej förtro sig åt båtarna utan gå norr om sjön, ty på båda sidor om denna kunde han träffa folk af deras egen stam.

Hade de isolerade finnarna vetat, hvad som händt konungen några månader förut, så hade Matts' resa med all säkerhet icke blifvit af.

Först vid sitt rasteställe hos jägmästarens »kära mor»

*) Dylika frisedlar torde hafva varit jämförelsevis vanliga, då en sådan finnes i behåll i våra dagar.

vid Eljeåfjorden fick han veta, att konungen förlorat slaget vid Pultava, samt att största delen af de öfverlevande svenskarna blifvit ryssarnas fångar. Men så stort var ännu folkets förtroende till konungen och hans krigare, att man trodde, att han snart åter skulle segra och komma hem hölj'd af ära. I denna aflägsna bygd hade man antingen ingen aning om eller kunde till en början icke fatta den oerhörda förlust, som drabbat fosterlandet, fastän man längre fram fick detta fullt klart för sig; nu hade man hoppet kvar, att konungen skulle återvinna det han förlorat. Hvad Matts själf angick, så tyckte han, att den sorgliga underrättelsen icke hade någon betydelse för honom eller för det ärende, han skulle uträtta, hvarför han fortsatte sin vandring på den väg, han blifvit anvisad.

Beslutet, att Matts skulle sändas bort till moderlandet för att söka medel att afvända de onda tider, som man fruktade skulle komma, var icke fattadt för tidigt, ty några dagar efter hans affärd fingo finnarna bud om att det åter var ofred med danskarna. Norrmännen började redan röra på sig, och svenskarna voro kallade till Bohuslän. Finnarna i Västerskogen skulle ställa en man i ledet, och de andra borde hålla sig redo för att, om så påfordrades, biträda vid gränsbevakningen, ty nu liksom förut fruktade, man, att norrmännen skulle göra påhälsningar i gränssocknarna.

Budskapet väckte både oro och bestörtning. Pavo beslöt att vända sig till den vänliga prästen i Holmedal för att fråga honom, om han verkligen vore tvungen att lyda det budskap, som sändts honom från Eljeå. Han ville säga honom, att både Matti och han voro gamla och icke förmådde sköta sin jord utan den yngre och raskare Tiskens bistånd; togs detta från dem, var det ingen utsikt till att de skulle kunna bärga sig under kommande tider.

Af prästen fick Pavo veta, hur det stod till i landet, och hur nödvändigt det var, att alla bidrogo till försvaret mot den påträngande fienden. Ingen hade rätt att undandraga sig, och han rådde därför Pavo att utan knot finna sig i hvad han icke kunde undvika.

Med oro och ängslan skildes man från Tisken, då denne

drog åstad ut i kriget med ringa förhoppning att snart få återkomma.

Vintern var fordom finnarnas hvilotid, då man nästan odeladt kunde ägna sig åt jakten. Var lyckan god, så blef behovet af kött snart fylldt för ett mindre hushåll, ett sådant som hos finnarna i Västerskogen. En älg eller två var tillräcklig för sommaren, och var man lycklig nog att äga tillräckligt med salt, kunde man medels detta eller med tillhjälp af röken, som ej kostade finnarna något, konservera öfverskottet för framtiden.

Jakten ansågs såsom nämndt icke för något egentligt arbete, fastän det i själfva verket var ansträngande nog, men man hade nöje däraf, och därför tog man icke så stor hänsyn till de besvärligheter, man fick underkasta sig. Utom för att skaffa kött att lefva af, jagade man för att befria sig från rofdjuren, hvilka årligen beskattade såväl finska som svenska skogsboar mångdubbelt högre än prästen och fogden tillsammans. Därtill kom, att deras skinn och hudar lätt kunde förvandlas i penningar, eller rättare sagdt användas för att tillbyta sig det man svärast kunde afvara: sädeskorn, krut och bly. Särdeles måste utsäde ofta anskaffas, ty det var icke alla år, som finnarnas skörd var dugligt till sådant. Med giller och snaror sökte man ersätta eller minska behovet af ammunition, och detta lyckades väl, då det gällde småvildt, men icke när det var fråga om större djur såsom björnar, vargar och lodjur, fastän dessa äfven någon gång fångades på nämnda sätt; månet rofdjur skulle dock hafva räddat sig, sedan det anfallit finnens boskap, om denne ej ägt sin bössa med hvad därtill hörde, såsom krut och bly.

De två gamle jägarna Pavo och Matti funno under jaktens nöje vintern ej allt för lång, fastän de saknade sina unga män, och snart hade våren gjort sitt inträde. Granen hade skjutit tumslånga, ljusa skott, den bruna löfskogen hade fått en anstrykning af grönt, bäckarna bullrade dag och natt, sjön växte i höjd, och isen började smälta. Den förut hvita marken hade återtagit sin grönbruna värfärg, och hvart man gick, såg man gröna plantor sticka upp.

Tiden för de gamle männens mest maktpåliggande arbete

var nu inne, och man beslöt anstränga sig till det yttersta för att få det verkställdt, oaktadt man saknade de arbetskrafter, som man förut ägt. Sädeskornet skulle i rätt tid komma i jorden, och åkern blifva väl arbetad, så var deras föresats. Och träget arbetade de åldriga männen, troget biträdda af de båda kvinnorna.

Det berodde snart endast på den kommande väderleken, om man skulle få god skörd där borta i Västerskogen.

En dag bar vinden fram klangen från en aflägsen klocka. Man såg helt förvånadt på hvarandra, och Gretti hviskade ifrigt: »Matts». — »Icke satte vi skälla på honom, då han gick,» invände Pavo lugnt, »och knappast kan han vara här åter ännu. Vi få nog i sinom tid veta, hvem som äger kräket med skällan. Kanske det är någon, som gått vilse och möjligen hört Lissu, då hon »lillade» (sjöng) våra kor till sveden.»

»Hvad skall detta betyda?» utropade Gretti, då hon såg en ko, ett par kalffvar samt får och getter komma fram ur skogen. »Äro norrmännen öfver oss?»

Man stod just i begrepp att skynda till pörtet för att söka skydd och göra sig beredd till försvar, då en karl med en tung börda på ryggen framträdde på sveden, fösande boskapen framför sig. »Hvad skall detta betyda?» utbrast äfven Pavo förvånad. »Det är ju Björn-Jo, som kommer där. Har han för andra gången måst lämna sitt hem, ty det är ej nog med att han har boskapen med sig, han bär ju sina båda bössor på ryggen och åtföljes af sin hund.»

Man skyndade emot den gamle vännen från forna dagar och försäkrade honom, att han var hjärtligt välkommen. »Tack,» svarade han, »det tror jag nog att jag är, fastän jag icke medför några goda nyheter till eder.» — »Du är i alla händelser välkommen,» försäkrade Pavo, »icke heller vi ha så glada händelser att berätta dig. Men in med dig nu. Lissu skall draga försorg om ditt följe och Gretti om dig själf, och sedan få vi höra, hvad du har att förkunna.»

I skogsbygden arbetar man icke gärna efter solnedgången, emedan jordfolket, tomtar, jättar och andra skogens och fjällens osynliga invånare störas af människornas bråk och åflan och understundom hämnas, därför. Är det något, som

nödvändigt måste göras, arbetar man under tystnad och söker undvika allt buller. I Västerskogen hade man därför i rätt tid slutat sina sysslor, och alla samlades nu i kokhuset, där man slog sig ned på stenar och vedkubbar för att lyssna till Jo, hvilken, då alla tagit plats, sade: »Nu är jag ensam i världen: min gosse gick till kungen redan för två år tillbaka och har sedan icke återkommit, och min hustru dog förliden vinter. Norrmännen känna till både mig och min bostad; en gång förut ha de bränt gården, och nu är det ofred igen.

Död och pest härska i bygderna, många af mina gamla vänner äro gångna till andra världen. Jo trifs ej längre på sin holme, hvarför han har tagit med sig allt han äger, hvilket han vill gifva till eder, hans gamla vänner, om han får stanna här, tills hans tid är ute. Ännu kan jag sköta plogen och lien, bössan och båten, men däruppe på min holme i Skillingmarken kan jag ej lefva.»

»Trifves du hos oss, Jo,» svarade Pavo, »så slå dig i ro här. Som du nog redan märkt, äro vi ej många nu. Moilainen och Jossi har gått dit, hvarifrån ingen vänder tillbaka, och vi veta icke när våra tre unga män återkomma hit till sveden. Matti och jag äro till åren, och därför är din hjälp oss både kär och värdefull. Min son Matts kommer kanske snart igen, men att få återse de båda andra, därom är ej mycket hopp. Skulle både de och din son återkomma från konungen och kriget, ha de i alla fall rum här och i det öde gamla torpet vid Gla, där du själf bott ett par år.»

På så sätt blef Björn-Jo förenad med sina gamla vänner, hvilka han känt, sedan den tid, då de alla voro spejare och stridskamrater i Gùldenlöwsfejden.

Med förenade krafter hade de gamle männen året 1710 lyckligt verkställt besåningen af sina åkrar, och man hoppades på god skörd, men allt eftersom tiden led, minskades förhoppningarna, och då man efter flitigt arbete hade skörden inne, kom man till den sorgliga vissheten, att den ej uppgick ens till hälften af förra årets. Lyckligtvis ägde man besparingar från föregående år och behöfde dessutom nu mindre än förr, men som man hade i friskt minne den

förra hungerstiden, hushållade man på mjölet så mycket som möjligt.

Matts hade ännu icke återkommit, hvilket väckte oro, äfven om man ej tviflade på att få se honom igen. Man tröstade sig med, att hans ärende icke så hastigt kunnat uträttas, att han icke funnit köpare till egendomen så snart och icke velat återvända med oförrättadt ärende.

Jo, hvilken i likhet med hvad Moilainen fordom gjort, först öppnade samtalen, sedan man om kvällarna samlats i kokhuset eller inne i pörtet, frågade en dag Pavo, om han kunde minnas något år, då det i Västerskogen varit så besynnerlig väderlek under sommaren som detta. Solen hade ju endast undantagsvis visat sig, oaktadt det varit varmt, och regn hade endast sällan fallit. Ingen gång hade åskan låtit höra sig, och af småkryp, flugor, mygg och annat otyg hade man icke haft något obehag. Såväl små som stora fåglar hade varit sällsynta, och hvarken gräs, löf eller andra plantor, som växte omkring dem, hade syntts så gröna och friska som andra somrar. Barrträden hade sett grå och slokiga ut, och på vattnet, som sällan hade krusats af någon vind, hade legat ett sotlikt damm.

Nej, hvarken Pavo eller Gretti, som vistats i skogen i så många år, hade upplefvat något sådant. Jo undrade, om det varit på samma sätt nere vid fjordarna och sade, att han ämnade gå dit för att se, huru svenskarna hade det, och hur årsväxten varit, liksom äfven om sjukdomen, som spridit sig i bygderna, upphört under sommaren.

Han hade nu tid att gå, ty det lönade sig icke att sätta ut fågelgiller, förr än det blef svalare i luften och nattfrosten inställt sig. »Jag gör väl en tur dit bort,» slutade han. »Där jag bodde förut, träffade jag ofta människor och visste, hur de hade det, men hit kommer ingen.»

Som de andra finnarna visste, att Jo var känd nästan öfverallt och stod högt i rop som björnjägare och spejare samt var välkommen, hvarhelst han gick, och då de kanske själfva gärna ville höra något från »världen», tillstyrkte de honom att begifva sig bort för att kunska.

Jo blef icke länge borta och förklarade genast vid sin återkomst, att han var frisk och sund samt glad åt att

äter vara i skogen, ty i svenskbygden var idel sorg och jämmer, sjukdom och brist. Öfverheten hade låtit kungöra att pesten var i landet samt föreskrifvit, hur folket skulle lefva för att skydda sig mot den fruktansvärda sjukdomen; ryktet hade förkunnat, att flere tusen människor dött denna sommar.

Skörden hade nästan felslagit, och alla fruktade för ännu större olyckor. Med fienden ville konungen icke sluta fred, utan begärde alltjämt flera soldater och högre skatter. Fogdarna foro hårdhänt fram mot allmogen och fordrade af dem mer än de kunde gifva. I sin förtviflan hade de gjort motstånd mot öfverheten och på ett ställe förjagat landshöfdingen och dödat kronofogden, ja, det fanns till och med många, som hade flytt ur landet och öfvergått till danskarna.

»Här äro vi nu alldeles beroende af oss själfva,» fortsatte den gamle björnjägaren, »ty hos svenskarna finns det ingen hjälp att få, emedan de ha litet eller intet. Brännvin bränna de dock och supa för att, som de säga, fria sig från pesten, men likafullt dö de som flugor, mindre likväl, som jag försport, i västra delen af landet än i den östra; i städerna är det dock värst.

Från norrmännen höres ingenting, emedan ingen af dem vågar sig hit. Efter hvad jag hört af några, är dock det danska krigsfolket samladt på flera ställen och behöfva icke lång tid för att öfverfalla oss. Andra påstodo likväl, att svenskarna redan på vårintern tillfogat sina fiender så stor skada, att de frukta att göra något infall, så mycket mer som konungen väntas hem från de otrogna, hos hvilka han varit, alltsedan han fick stryk af ryssarna förra året. Gifve Gud, att han snart vore hemma igen, då det nog blir bättre tider; nu äro de sådana, att de gärna icke kunna bli värre, åtminstone hos bönderna i svenskbygden.

Vi själfva få se till, att vi spara allt hvad vi kunna, ifall vi äfven nästa år skulle gå miste om skörd. För pesten ha vi ingenting att frukta, ty hit till skogen hittar den nog icke; de af svenskarna som äro smittade, komma icke så långt, innan det är slut med dem.»

Då Jo sade att tiderna icke gärna kunde blifva värre än de voro, kunde han ej drömma om hvad det kommande året 1711 skulle medföra för hela landet. Hade hungeråren 1696—1698 bortsopt tusentals människor, så var detta likväl ett intet mot hvad åren 1710—1711 åstadkommo genom pest och hunger i förening. Tideböckerna säga oss, att all ordning flerstädes blef upplöst. Tvärtemot öfverhetens befallning, att de dödes kläder och tillhörigheter genast skulle uppbrännas, för att förekomma smitta, såldes de af snikna arfvingar, hvarigenom farsoten spreds vida omkring i landet. Missdådare ströko omkring och rånade de sjuka, halfdöda eller nyss aflidna samt plundrade deras bostäder. Huru de i skogen och i aflägsna vildmarker boende finnarna jämte de svenska skogstorparna kunde uppehålla lifvet under dessa år, är nästan ofattligt och gränsar till det underbara.

Historien upplyser icke med säkerhet om Sveriges folk-mängd under denna tid, men franska ministern Campredon uppskattade densamma i hela svenska väldet till två och en half million människor. Enligt samma källa skulle Sverige från 1700 till 1717 hafva förlorat trehundra tusen invånare genom krig och åttahundra tusen genom pest. Detta stämmer dock icke med det förhållandet, att folk-mängden inom det egentliga Sverige år 1716 beräknades till 535,548 personer utom adel och ämbetsmän. Vore denna värdering tillförlitlig, skulle hela Sveriges befolkningssiffra vid slutet af Karl XII:s regering hafva uppgått till endast 600,000.

Huru stor den finska befolkningen inom Sverige var vid adertonde seklets början, är nu omöjligt att angifva, lika så litet som antalet af dem, som omkommit genom sjukdom och brist under konung Karls regering, men att det verkliga funnos finnar, som underbart nog kunnat härda ut trots allt, veta vi genom sägner, sagor och krönikor.

Bland dem, som öfverlevvat de hårda åren, voro äfven finnarna i Västerskogen.

En dag år 1712, då vårsolen smälte snön från pörtets tak, voro de vid middagstid församlade i kokhuset, där de enligt gammal vana sutto och samtalade, sedan hvar och en

ätit upp, det han fått af Gretti ur den öfver elden hängande grytan.

»Ja,» sade Jo och sträckte på sin magra kropp så hårdt, att det knakade i de gamla lemmarna, »så gammal jag än är, har jag förr aldrig blifvit misstrodd, då jag berättat något, men då jag för prästen i Holmedal omtalade, huru vi lefvat, och att vi alla ännu voro vid lif och hälsa, skakade han på sitt grå hufvud och frågade, om det verkligen var sant, det jag sade. Han kunde icke begripa, huru vi kunnat genomgå denna tid och därtill hemföra hvad vi behöfde för att äfven detta år kunna beså åkrarna våra och ändå hafva en nypa mjöl att blanda barken med.

'Och hvar i Guds namn ha ni fått medel till att skaffa er säd och mod till att gå öfver gränsen in till Fredriks-hall till våra fiender för att köpa den?' frågade han förundrad.

'Tack vare vilddjuren' svarade jag, 'förnämligast vargarna, som i stora flockar strukit omkring i skogarna, har det varit oss möjligt att skaffa skinn för att tillbyta oss den säd, vi nu medföra, och faran att gå till köpmannen i byn, där vi äro kända sedan många år tillbaka, var ingen. För öfrigt hafva vi finnar icke något obytt med norrmännen, hvilka synas hafva det lika dåligt ställdt som vi genom kriget.'

'Fastän vår kung,' fortsatte jag, ej kan slåss för en orättvis sak, så vore det dock bra, om han ville snart komma hem och sluta fred, så vi fingo tillbaka våra unga män till hjälp vid arbetet. Då skulle nog stunda bättre tider för oss alla.'

'Gifve Gud att så sker,' svarade prästen, 'och måtte du få din son frisk och helbrägd hem igen. Hälsa finnarna däruppe i skogarna och bed dem hafva lika stort tålamod i framtiden, som de haft hittills, så kommer det nog att gå dem väl.'

»Hoppas du, att din gosse skall återkomma från kriget?» frågade Gretti, sedan Jo tystnat.

»Visst gör jag det, men om jag lefver, då han kommer, det är nog ovisst. Någon gång skall väl kungen tröttna på att strida och komma hem med alla sina soldater.»

»Kanske blir det så,» återtog Gretti, »men icke tror jag, att hvarken vår Per eller Tisken vänder tillbaka. Kanske Matts möjligen gör det, fastän vi nu väntat honom förgäfvos i mer än två år, men han är då, som väl är, icke i kriget och således icke utsatt för så många faror.»

Hvad Jo ämnade svara, fingo hans vänner aldrig veta, ty just som han skulle taga till orda, flögo hundarna upp från sina platser och började häftigt skälla.

Männen reste sig visserligen, men skyndade icke som i forna dagar genast efter sina bössor, utan afvaktade lugnt att den, hvars annalkande hundarna märkt, skulle bli synlig mellan skogen och det på öppna marken belägna pörtet.

Snart hördes rassel och skrap af skidor, och kort därpå visade sig en man vid skogsranden och styrde pilsnabbt rakt mot gården. Ett glädjeskri undslapp Gretti, under det hundarna under muntra språng ilade mot den kommande. »Matts!» utropade Jo, och ögonblicket därefter var den efterlängtnade omringad af de sina.

»Vi hade nära nog förlorat hoppet att åter få se dig bland oss,» sade Gretti, under det klara tårar hängde som pärlor i hennes långa mörka ögonhår. »På våra andra kära, får vi nog vänta ännu länge,» tillade hon.

»Icke så länge, mor!» svarade Matts muntert, i det han vände sig emot skogen, där nu en väldig figur åtföljd af en mindre aftecknade sig mot den hvita snön.

Ett glädjesorl hördes från alla, ty man igenkände till sin förvåning den länge saknade Per. »Huru ha ni träffats?» utropade alla och vände sig till Matts, men innan de hunnit få något svar, var Per framme och uttryckte sin glädje öfver att åter sammanträffa med de sina och att få återse dem och sitt barndoms hem. »Mer än en gång har jag tänkt, att detta aldrig skulle ske. Men nu är jag här! Hej, Jo, Pavo, Matti och alla ni andra!»

Under dessa utrop och välkomsthälsningar hade den tredje skidlöparen stått tyst och obemärkt. »Af med skidorna, Valborg,» uppmanade Matts gladt, sedan alla tryckt Pers händer, »nu äro vi hemma hos far och mor; nu äro våra lidanden slut. Mor, här är Valborg, som följt oss från Karelen. Hon är af samma släkt som vi.»

»Välkommen, barn,» hälsade Gretti och tryckte flickan till sitt bröst, »men hur i Guds namn har du kunnat gå denna långa väg?»

»Jag har varit tvungen,» svarade den unga flickan enkelt, »men nu, då jag är här och vår färd tagit en ände, är jag så glad att jag skälfver.» — »Stackars liten,» sade Pavo, »du är ju bara barnet. När jag ser hur späd du är, måste jag som Gretti fråga: hur har du kunnat gå denna långa väg?»

»Lissu, kom!» ropade nu husmodern och skyndade in i kokhuset. »Det är, bra,» sade Per, »att vi få litet mat, ty vi ha icke ätit något sedan i går, och Vappu (Valborg) så väl som jag behöfva litet till lifs. Nu först till badstugan, Matts!»

Pers äfventyr.

Våren i Västerskogen gjorde detta år icke hastiga framsteg, hvarför männen icke hade annat arbete än att passa på fågellekarna och vittja de få krokar, man utsatt för gäddorna, hvilket allt var bestyrdt tidigt på förmiddagarna. Resten af dagen kunde man ägna åt samtal, under det hvar och en slöjdade på de saker, man icke hunnit med under vintern.

Per, som längst tillbaka lämnat hemmet och icke återsett det på tolf år, anmodades först att berätta sina äfventyr som konungens ryttare.

Därtill var han mer än villig, ty han hade blifvit helt annorlunda än förut. Då pratade han kanske mindre än finnarna i allmänhet, men efter sin hemkomst var han ingalunda njugg på orden utan talade ofta och med nöje, då han uppmärksamt afhöordes af husets öfriga invånare, hvilka icke hade en aning om hvad som tilldrog sig ute i världen. Kom så en dag, då nordanvinden blåste hårdt och den yrande nysnön bildade drifvor vid pörtets knut. Den dagen fingo både fiskar och fåglar frid, ty ingen ville gå ut, emedan de visste, att de under sådan väderlek icke skulle få någon lön för sin möda.

På den varma muren låg Per utsträckt med sitt hufvud stödt mot handen, och på allas uppmaning började han nu berättelsen om sina skiftande äfventyr:

»Minnes du den dagen, Matti, då vi skildes åt? Då var jag glad öfver att få gå med kungen, och roligt trodde jag det skulle bli att få segla bort på de stora skeppen. Jag

tyckte det var dumt, att de ej togo dig med, och tänkte, att jag nog skulle få det bättre än du därhemma i skogen.

Några dagar därefter, då vi kommo ut på hafvet, där vågorna gingo så höga som hus, och där jag och mina kamrater voro hoppackade i det mörka och kvafva skeppsrummet, fick jag andra tankar. Jag var så förbi, att jag icke trodde, att jag skulle kunna lefva många timmar till. Jag tänkte, att jag aldrig skulle komma i land mera, men så upphörde en dag vågorna att dunka emot fartygets sida, där jag låg, och om en timme eller så låg skeppet stilla. Då befalldes vi att genast gå upp på däck. Att jag skulle kunna komma dit, ansåg jag alldeles omöjligt, tills en af kamraterna, som varit lika sjuk som jag, började krypa en bit och därpå reste sig upp. Då tyckte jag, att äfven jag kunde försöka. Hur det var, nådde jag fram till trappan och tog tag i ledstängerna, och då jag fick känna den friska vinden, som blåste ned genom luckan, blef jag strax frisk igen. Fastän jag både den dagen och den därpå följande raglade till allt emellanåt, så kände jag icke vidare till någon sjukdom. Inom mig själf gjorde jag dock det löftet att aldrig mer ge mig ut på hafvet, förr vill jag gå hundratals mil än åter komma dit.

De första dagarna, efter det vi kommit i land vid en stad, som hette Pernau, voro bråkiga och arbetsamma, innan vi fingo allt från skeppen; men bra gick det, och glad var jag, ty här träffade jag tillsammans med flere finnar, som varit med på andra fartyg. Alltjämt kommo nya skepp hemifrån, som medförde folk, och hvad vi för öfrigt behöfde, men icke förty blef tiden lång för oss, som först hade anländt, och ledsamt tyckte vi det var, att konungen rest sin väg.

Jag sade just en dag till en af mina kamrater, att nu hade konungen visst slutit fred med ryssarna, efter som det drog så långt ut på tiden, då det kom en karl, som berättade, att nu var konungen här igen, och nu skulle vi få gå mot fienden. Eja, hvilket lif det blef! Där slogs på pukor och blåstes i trumpeter, så att vi hoppade af glädje. Den blef dock ej långvarig, ty dag efter dag fingo vi sedan marschera i regn, snöslask och dy, tills vi hunno fram till

en annan stad, där vi träffade en mängd krigsfolk, bland dem många finnar. Vi, som gingo sist, fingo ej hvila något utan måste traska på igen i sju dagar, då vi ändtligen voro framme vid Narva, där vi sköto och sände upp raketer, på det att de i staden boende svenskarna skulle få veta, att vi nu voro i närheten och kungen med oss.

På vägen hade vi mött en hop ryska ryttare, men dem skrämde vi med några kanonskott, så de satte af som skrämda älgar och hade så brådt, att vi måste skratta åt dem.

Då vi ett stycke fram på förmiddagen hunno fram till Narva, fingo vi se ryssarna, och det var allt något att se, så många voro de. Men kungen blef ej rädd, utan gaf befallning om anfall, och nu började kanonerna att dundra, så att ni skulle hafva blifvit förskräckta, om ni varit med. Fotknektarna kastade af sig packningen i småskogen och gingo fram i midten, vi ryttare stodo på flyglarna, och hvar ryssarna gjorde motstånd, höggo vi ned dem i tusental. Huru det för öfrigt gick till i slaktningen vet jag icke, men då mörkret inträdde, blef det slut på striden, och vi fingo lägga oss i ryssarnas läger, som de lämnat. Visserligen voro vi trötta, men icke många hade dock ro att sofva, så glada voro vi. Kalasade gjorde vi med besked, ty mat fingo vi i öfverflöd, men hvarifrån den kom, det vet jag ej heller.

Följande dag fingo vi veta, att ryssarna i grund blifvit slagna. Det låg lik öfverallt, och vi hade gjort så många fångar, att kungen ej kunde behålla dem utan sade, att de kunde packa sig af till sitt land igen, sedan vi tagit ifrån dem alla deras kanoner, bössor och sablar, jämte ammunition och tross.

Att slåss och klå ryssar hade varit muntert nog, men det blef så lagom roligt sedan, då vi måste begrafva dem och ställa allt i ordning efter slaget, och de tre veckor vi voro kvar i Narva, måste vi arbeta dagen lång, men som vi mådde bra både folk och hästar och emellanåt fingo se kungen, så gick tiden fort, tills vi återigen voro tvungna att begifva oss ut på vandring.

Nu skulle vi gå emot kung August »den starke»

och klå både honom och han saxare och polacker. Det skulle nog gå som en dans! Danskarna och ryssarna hade redan fått så mycket stryk, att de ej vågade mucka mot vår kung. Det gick dock icke så fort med att träffa på kung August, ty redan efter en vecka lades vi i vinterkvarter, och där fingo vi ligga stilla öfver vintern och långt fram på följande sommar.

Visserligen voro både jag och några andra ute emellanåt och slogs med ryssarna och deras anhang, men något stort slag blef det icke af denna vinter. Först sedan mera folk ankommit hemifrån, tågade vi vidare till en stad, som hette Riga, och där sökte saxare och ryssar, som voro i förbund med hvarandra, att hindra oss att komma öfver en älf. Men det lyckades icke, ty kungen gick själf öfver bland de första och vräkte undan fienden, hvilken vi beröfvade allt hvad han hade och jagade långt bort till en skans, som sedan sprängdes i luften.

Men att tala om för eder allt hvad jag varit med om under de år, jag ömsom följde konungen, ömsom generalerna, blir allt för långt. Ibland hade vi det så bra, att vi ej kunde önska oss det bättre, ibland däremot slet vi så ondt och hade det så dåligt, att många af oss gingo under. Ständigt var det att slåss med ryssar, saxare och polacker. De sistnämnda voro listiga kanaljer, som kommo öfver oss som stormvinden, men togo vi blott emot dem på rena skarpen, så blefvo de rädda och togo till flykten; ett riktigt pack voro de.

När vi så marscherat, slagits och åter marscherat i flera år, var det icke många kvar af oss, som ursprungligen kommit öfver med kungen, men nytt folk hade alltjämt tillströmmat och alltjämt hade vi slagit fienderna. Kung August och vår kung blefvo slutligen sams, och då tyckte den senare, att han riktigt skulle smörja upp ryssarna, hvarför vi åter tågade emot dem.

Den marschen var icke en af de bästa, ty ständigt fingo vi slåss för att komma fram, tills vi slutligen anlände till en stad, som hette Pultava, där ryssarna voro församlade i stor mängd, och där vi tänkte tillintetgöra dem på en gång. Men det lyckades icke; fastän vi slogos hela dagen,

så veke ryssarna icke tillbaka; ju flera vi fälde, desto flera kommo i stället.

Då mörkret inträdde och gjorde slut på slaktningen, stodo vi väl kvar, men alla förstodo, att vi hade fått stryk, och att det skulle börjas igen, så fort dagen inbröt.

Jag och mina kamrater, de andra ryttarna, hade fått hvila oss en stund på eftermiddagen, men i skymningen måste vi åter rycka ut för att skydda fotfolket, då det tågade tillbaka till lägret. Sedan vi kastat ryssarna tillbaka och själfva uppnått lägret, fingo vi veta, att konungen var sårad i ena foten och hade måst lämna slagfältet. Då blefvo vi arga och lofvade att betala ryssarna dagen därpå, något som dock var svårt nog, då vi kommit under fund med, att de nu icke voro så lätta att rå på, som då vi slog dem vid Narva.

Under natten berättades det, att manfallet hos oss varit stort samt att befålet var oroligt, och mot morgonsidan spreds underrättelsen, att kungen hade gått öfver älfven och till följd af sitt sår icke kunde vara med oss under dagens strid. Men vi skulle nog stå på oss ändå, menade vi.

Jo vackert ock! I stället för att striden skulle börja på nytt, så fingo vi veta, att generalerna gifvit sig och vi alla kvarlevande blifvit fångna, det vill säga vi, som varit i striden senast på kvällen, ty de öfriga hade under natten åtföljt konungen och därigenom satt sig i säkerhet.

Vi, som nu voro kvar, voro tvungna att lämna våra vapen, men fingo behålla det vi hade på oss, och snart måste vi känna på huru det var att vara fången. Icke just de första dagarna, men sedan togo de ifrån oss våra hästar, och vi fingo därpå i likhet med fotfolket traska och gå i hetta och damm.

Allteftersom vi tågade fram, skildes flock efter flock från oss: en del togo vägen åt öster, en del mot norr, och till de senare hörde jag.

Bland fångarna voro många finnar, och då vi, under det vi marscherade, icke behöfde gå i sträng ordning, kommo vi snart tillsammans, så att vi kunde språkas vid. Då hvarken svenskarna, som voro med oss, eller ryssarna för-

stodo hvad vi sade, kunde vi tala om hvad vi ville. Vi hoppades förstås, att kungen skulle tvinga ryssarna att låta oss vända om, men skedde det icke snart, så ämnade vi för den skull ej stanna kvar i Ryssland, ty något tillfälle borde väl yppa sig för oss att uppnå skogen och krångla oss hem igen. Bland dem, som hoppades på att kunna fly, var äfven en ung rask karl, som icke varit med i kriget längre än sedan förra året. Han var född i Karelen och kunde tala något ryska. Om han blott kom hem igen, så vore han i säkerhet, ty ryssarna, som härjat där under de förra åren, voro nu bortjagade, och han var säker på, att de ej skulle återkomma.

Slutligen hade vi hunnit så långt, att vi ej behöfde vandra längre, emedan en hög herre, som varit och sett på oss vid ett rastställe, hade fått lof att erhålla fyra fångar för att arbeta åt sig. Det blef karelaren, jag och två dalkarlar, som fingo marschera med honom.

Att vi måste arbeta, kan ni lita på, och att vi fingo mat, som vi icke voro vana vid, och bo i en koja så usel som möjligt, det är säkert. Karelaren, hvars namn var Tarwen, och jag uppgjorde ofta planer till flykt, och vi hade också gifvit oss af, om vi blott på något sätt kunnat skaffa oss åtminstone en bössa, men därtill visste vi ingen råd. På godset, där vi voro, hade ingen ett gevär utom slottsherrn själf och hans jägare. Att komma åt dem var omöjligt, då vi, som bodde i bondbyn, aldrig fingo gå nära slottet och för öfrigt sällan voro obevakade. Som det icke var långt till skogen, trodde vi nog, att vi skulle kunna uppnå denna, men hvad vi sedan skulle lefva af, det kunde vi icke uttänka. Emellertid hade det blifvit höst, och då ville vi icke gifva oss af, hvarför vi beslöto att slå våra rymningsplaner ur hågen, till dess våren kom, men då skulle vi säkert försöka undkomma.

Då vi bröto upp från Polen, hade vi alla penningar, och som jag aldrig köpte mig hvarken brännvin eller öl, återstod det mig, då vi blefvo fångna, icke så litet kvar, ty i hvarje sko hade jag under näfversulan inskurit två karo liner, och därtill var pungen half med småslantar. Som jag redan nämnt, togo ryssarna icke ifrån oss våra tillhö-

righeter, således icke heller min tälgnif, hvilken var det enda vapen vi ägde.

En dag voro vi i skogen och fällde småbuskar på en plats, som ryssarna tänkte plöja upp, under det husbonden stod öfver oss hela dagen och grälade samt lofvade oss stryk.

Då vi kommo hem och de kastade till oss kvällsmaten, åto vi icke upp den utan nickade blott åt hvarandra, ty tala ville vi icke, emedan vi trodde, att dalkarlarna som vi varit så länge tillsammans med, kunde förstå oss. Jag sade blott till Tarwen, att det mulnar till och blir mörkt i natt, hvarpå vi lade oss. Tarwen gaf mig därvid en liten knuff, och så snart vi hörde våra kamrater snarka, gaf jag honom en tillbaka, hvarpå jag kröp ut, medtagande min knif, och jag kände då, att Tarwen följde mig. För att bli sedda af ryssarna voro vi icke så rädda, men däremot fruktade vi, att hundarna skulle gifva till hals, då vi genast skulle bli förföljda. Sedan vi krupit några steg utmed huset, under det detta dolde oss, reste vi oss upp och smögo oss så tyst som möjligt genom gräset på en äng, som skilde oss från skogen. Då vi kommit dit, togo vi till benen och sprungo för brinnande lifvet mot norr. När vi icke förmådde springa längre, gingo vi med raska steg, tills vi åter hämtat andan, hvarefter vi på nytt sprungo, och så höllo vi på, tills solen steg upp. Då hade vi nått fram till ett träsk, där vi stannade för att rådslå, ty gäfvo vi oss ut i detta, skulle våra spår blifva lätta att följa, påstod Tarwen. Jag tyckte det gjorde detsamma, emedan ryssarnas hundar i alla fall kunde följa oss. Bäst att vi trafvade på, tills vi kanske träffade något vatten, som vi kunde krängla oss öfver, hvarefter vi skulle vara tämligen säkra.

Så begäfvo vi oss åter på väg, och ju längre vi kommo desto våtare blef marken, tills vi slutligen måste springa långa stycken i grundt vatten, hvilket var oss till fördel, ty sedan en lång stund hade marken varit så lös, att ingen häst kunde gå därpå, och att ryssarna skulle jaga oss till häst, det voro vi säkra på. Först fram på eftermiddagen hunno vi ut ur kärret och upp på en fast och slät mark bevuxen med grof skog samt här och där med tätare snår. Där tyckte vi, att vi kände oss tryggare, hvarför vi stan-

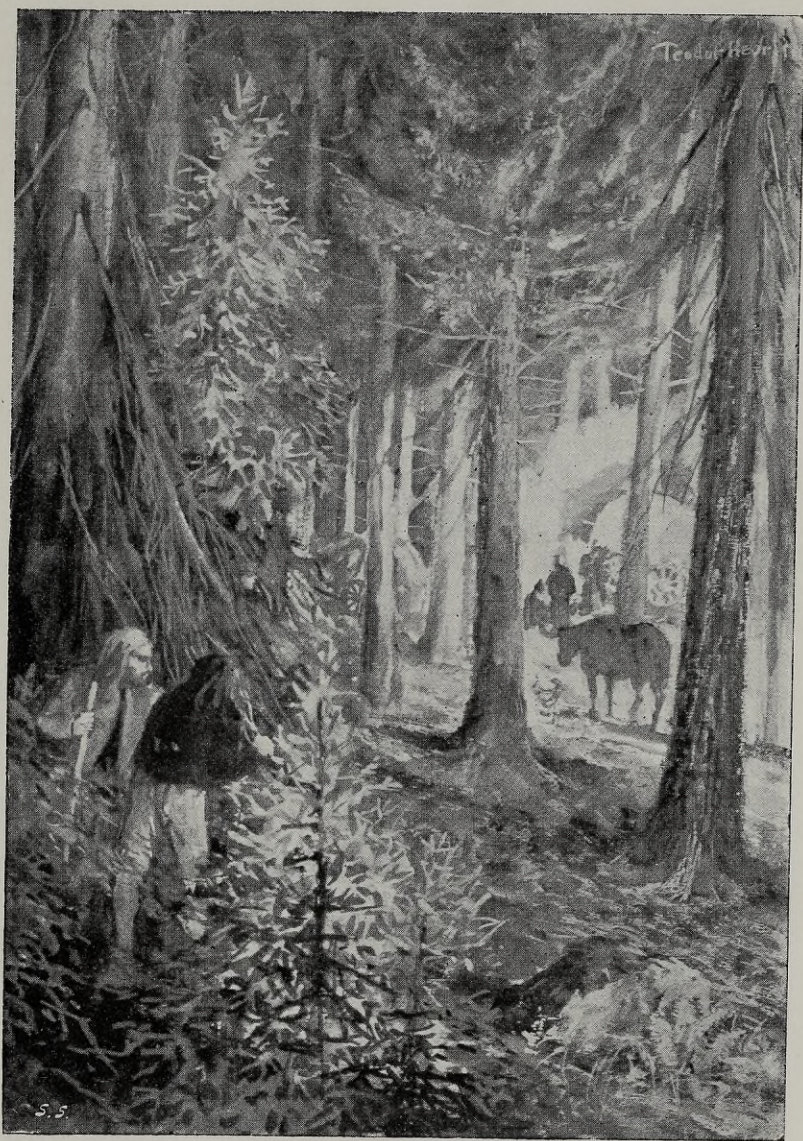
nade en stund och åto en bit af det sura brödstycke, vi fått föregående kväll. Därpå gingo vi åter, men blefvo snart litet rädda, då vi fingo sikte på en stor väg, som förde öfver åsen. Måhända voro ryssarna före oss och hade ridit omkring träskmarken. Att vända om, kom dock aldrig i fråga, i nödfall ville vi slåss till sista blodsdroppen, hvarför vi fortsatte och kommo lyckligt öfver vägen, hvilken var hård och fast, så att våra spår ej kunde synas. Då solen gick ned, voro vi åter vid en sumpmark, där vi påträffade ett litet vatten, ur hvilket en hop änder flögo upp. Vi stannade ett ögonblick och önskade, att vi hade ägt en bössa, men som det nu var, fingo fåglarna vara i fred. Vi gingo på en stund, tills vi helt oväntadt uppskrämde en and ur en buske. Det var tydligt, att hon där hade sitt bo, och då jag vek undan en kvist, fick jag äfven sikte på en samling ägg. Jag utstötte ett litet glädjerop, som kom Tarwen att skynda till min sida, men då jag ville taga äggen, bad han mig vänta. Jag förstod hvad han menade och hejdade mig. »Vi måste i alla fall hvila en stund,» sade han, »efter som vi sprungit ett dygn,» och därmed drog han fram ett litet snöre, och några minuter därefter hade han lagt en snara öfver äggen. Vid stranden af en liten flod, som rann ur vattnet mot väster, påträffade vi en torr plats, och där lade vi oss, sedan vi ätit upp resten af det sura brödet. Att benen värkte på oss, och att vi icke strax kunde somna, det brydde vi oss ej om, ty det voro vi vana vid, sedan vi marscherade under vår första fångenskap. Huru det var, så lurade vi dock af, ty för ryssarna fruktade vi icke mera. Då jag vaknade i soluppgången, var Tarwen borta men kom strax tillbaka med mössan full af ägg och anden, som han lyckats fånga. Genast slukade vi hvarsina fyra ägg, sådana de voro, och därpå drogo vi åter åstad. Jag tror nog, att vi äfven denna dag sprungo lika långt som den föregående, och då vi om kvällen lade oss, ansågo vi, att vi hunnit ungefär femton mil från slottet, där vi varit fångna.

Den kvällen uppgjorde vi en liten eld, vid hvilken vi stekte anden, och följande morgon fortsatte vi på fastande mage vår väg, fortfarande mot norr. Vi hade dock icke gått långt, förr än vi påträffade en odlad bygd med gårdar

här och där. Hade vi vetat detta, skulle vi säkerligen icke hafva vågat tända någon eld under natten; nu voro vi glada öfver att ingen hade varnat oss, men att gå fram för att få något till lifs, det tordes vi icke. Så långt vi kunde se, syntes ingen skog, som kunde dölja oss, och nu stodo vi rådvilla om hvilken kosa, vi skulle taga. Åt norr hade vi gått hela tiden, och åt norr skulle vi fortfarande, men huru komma förbi gårdarna och bygden? Gingo vi fram, så förstodo nog alla, att vi voro fångar, så snart vi började tala, men hvar skulle vi få något att äta?

Vi hade krupit ned vid några buskar, och där lågo vi och funderade utan att komma till något beslut. Plötsligen sågo vi, huru några barn drefvo en flock får ut på bete, och jag önskade då, att vi hade en lammunge till att äta. Fingo vi blott mat, så kunde vi ligga kvar till kvällen och gå öfver slättmarken under natten, ty större kunde den ej vara. Sedan vi legat ännu en stund fingo vi sikte på en man, som kom ridande rakt mot oss medförande två löshästar, och dem förklarade jag bestämdt, att vi måste tillägna oss. Mannen stannade, tog betset af den häst han ridit på och släppte honom lös jämte de båda andra, hvarpå han i sakta mak återvände till byn. Nu tittade jag på Tarwen och han på mig. »Vi ligga kvar, tills det blifvit skymning,» sade min kamrat, »och äro hästarna då ännu här, så knipa vi dem och ge oss i väg.» Redan innan solen gått ned, voro vi ock på hvarsin hästrygg och inne i skogen. Den tredje hästen följde oss godvilligt, och då mörkret inträdde, satte vi ut på slätten rätt mot norr. En gård redo vi förbi så nära, att invånarna sågo oss, utan att de likväl tycktes blifva förvånade däröfver. Då vi voro öfver slätten och hade nått skogen, släppte vi hästarna och togo till benen. Förut hade vi talat om att vi borde slakta en af hästarna för att få oss något till att äta, men det blef ingenting af, utan vi fortsatte genast färden och vandrade hela natten delvis på en tämligen stor väg, som gick mot norr.

I dagningen fingo vi se en eld och strax därpå hästar, kärror och folk. Vi smögo oss närmare och varseblefvo då, att främlingarna icke voro ryssar utan som vi kallade dem, skojare, af hvilka vi träffat många flera gånger förut; andra

I dagningen fingo vi se en eld samt hästar och folk (s. 132).

.C
I,

nämnde dem dock med ett annat namn, som jag likväl glömt. Där fanns endast tre män, men flera kvinnor och barn. För en sådan flock blefvo vi ej rädda, då vi voro i skogen, utan gingo fram till dem. Tarwen sade, att vi vore ute och letade efter förkomna hästar och saknade mat, samt att vi gärna ville betala, om vi blott finge något att äta. Både karlarna och kvinnorna skrattade åt oss och pekade på våra byxor, ty dem hade vi kvar, sedan vi tjänade kungen. Mat skulle vi dock få, om vi blott gäfvos oss ro en stund. Hade vi dagen förut önskat, att vi skulle äga en lammunge, så fingo vi nu ett helt får, som den gamla käringen redan hade på elden, och att vi åto, det kan ni lita på.

Folket vi träffat var vänligt emot oss och sade, att vi gärna kunde följa med till en större stad, som ryssarna höllo på att bygga vid hafvet; ville vi ej detta, kunde vi följa dem en dag eller så, ty så lång tid åtgick för att komma fram till den närmaste, bebyggda orten. Vi behöfde alls icke vara rädda för dem, ty de förstodo nog, att vi voro förrymda fångar, som ämnade sig till sitt hemland igen, och detta ansågo de vara rätt, hvarför de hvarken ville hindra eller förråda oss.

»Ni äro finnar,» slutade den äldste af männen, »och dem känner jag som ett godt och duktigt folk.» Då vi hörde detta, blefvo vi meddelsammare och anförtrorde honom vår nöd och svårigheten att genom skog och vatten kunna komma åter till hembygden. Utan gevär och ammunition ansåg han detta nästan ogörligt, ty ju närmare vi kommo nordn och grannskapet till Finland, desto längre blef vägen genom skogarna, ty det var där långt emellan bebyggda platser, vid hvilka vi kunde finna bistånd. Ägde vi blott penningar, så vore det möjligt, att vi kunde skaffa oss en bössa, fastän folket i Ryssland icke fick innehafva sådana; i smyg hade dock en och annan ett gevär, ehuru de voro svåra att åtkomma.

Vi svarade, att vi icke alldeles saknade penningar, och till bevis därpå visade jag gubben min pung. Då blef han ifrig och ville veta, huru mycket den ungefär innehöll.

»Vill ni följa mig en dag framåt skogen, kan jag möjligen skaffa ede en bössa för hvad ni äga,» sade han, sedan

jag tömt pungen i min hand och Tarwen till min förvåning framdragit några små mynt, »men så säkert är det icke. Jag vill dock försöka.» Jag svarade, att vi behöfde hvarsitt gevär, och att jag möjligen skulle kunna framleta ännu något penningar, ty jag tänkte på hvad jag hade i mina skor. Gubben blef nu betänksam och gick så bort och talade med en af kvinnorna, en gammal gumma, som väl mycket liknade en af våra trollkäringar. Han kom dock snart åter och sade då, att han för de penningar vi hade ville lämna oss sin egen bössa jämte krut och kulor. Han var snart ute ur skogen och kunde nog reda sig utan gevär, tills han återvände till dessa trakter. Ännu en bössa kunde han skaffa oss, om vi ville vänta ett par dagar i skogen, tills en af hans söner hunne återvända från bygden, men först ville han se, om vi verkligen hade mera penningar, ty den bössan blefve mycket dyr, men så var den också så utmärkt, att dess make icke fanns hemma i vårt land.

Vi ville först afsluta köpet af det gevär, han själf ägde, samt se huru mycket ammunition, som medföljde. Därtill var han villig och framletade nu från en af vagnarna ett bylte, hvori bössan var förvarad. Vi tyckte den just icke såg så mycket ut för världen, men den kunde dock möjligen vara brukbar, hvarför jag försökte den och fann den verkligen vara bättre än den såg ut. Allt sitt krut ville gubben först ej fram med, men slutligen sade vi, att vi, om vi ej finge tillräckligt af den varan, ej behöfde bössan, hvarför handeln i så fall fick vara. Då fingo vi ännu mera eller allt hvad han sade sig äga. Sedan vi erhållit bössan med tillbehör, uppstod frågan, hvarmed vi skulle betala den andra, ifall den skulle kunna anskaffas, och jag tänkte just gå till sidan för att framtaga en karolin, då Tarwen drog af sig den långa rocken han bar och framtog från en ficka vid armhålan en kvarterssläng helgonbild af silfver och guld. Denna höll han framför den gamle mannen, som så när hade fallit på knä, när han fick se den. »Den här gifver jag dig,» sade Tarwen, »för den bössan du talte om jämte en påse krut och kulor samt minst sex flintor, men då måste du också ge oss tillbaka alla de penningar, du fått för din bössa, och så mycket proviant vi kunna bära med oss.»

Den handeln går nog icke, tänkte jag, men den gången tog jag dock fel, ty fyra dagar därefter kom mannen medförande ännu en bössa till oss i skogen, där vi lågo och väntade på honom, och vi hade nu det vi så mycket hade åstundat.

Huru Tarwen bekommit den dyrbara bilden, hade jag svårt att förstå, men på min fråga berättade han, att han tagit den från en polsk präst, som han fört i fångelse. Prästen hade velat gömma den, men som det var tillsagt, att fången skulle fräntagas hvad han ägde, hade Tarwen bemäktigat sig bilden, och då han tyckte den kunde vara rolig att ha, stoppade han den på sig och glömde den sedan, tills han var långt från Polen. Sedan hade han förstätt, att den var dyrbar, hvarför han fortfarande hade behållit den. Men huru han så väl kunnat dölja den för både ryssarna och mig, det förstår jag ej ännu i dag.

Ni kan nog tänka eder huru glada och trygga vi kände oss, då vi hade hvarsin bössa, knifvar, yxor och fullt med ammunition. Dock visste vi, att vi ännu icke kommit från alla faror, och detta fingo vi nog erfara mer än en gång, innan vi hunno till Karelen.

Skulle jag berätta om allt: huru vi färdades öfver land och vatten, huru vi ett par gånger slogos på rena allvaret och sedan fingo i veckor ligga i skogen för att hela våra sår och samla mat för vidare marscher, så blef det icke slut i dag. Nog af, vi kommo icke till Finland, förr än snön låg djup, och där fingo vi veta, att ryssarna härjat grymt på flera ställen, men sedan mot vintern dragit sig tillbaka för att återvända, då våren kom.

Tarwens hem var öde, då vi kommo dit. Husen voro brända, och där stodo vi nu under bar himmel, där vi väntat att finna skydd öfver vintern och få hvila efter de mödor vi utstått. Jag sade Tarwen, att jag var ängslig för framtiden, men han svarade då, att det nog blefve någon råd för oss, ty icke trodde han, att hans far hade låtit öfverraska sig af ryssarna utan på något sätt räddat sig och de sina. »Sätt dig, Per,» slutade han, »så skall jag gå bort för att se efter, huru det står till i gömman vår.» Längre var han icke borta, och då han återkom, höll han upp ett torkadt

fårlår framför mig. Det fanns både råg, korn och annan mat i gömman, och han trodde, att vi nog skulle kunna träffa hans anförvanter, innan solen gått ned. Därpå drogo vi af mot väster och funno snart skid- och kälkspår på en myr. Vi följde spåren, som visade att kälken var lastad med hö. »Far har allt bärgat kreaturen också,» anmärkte Tarwen, »ty eljes skulle han ej draga hem foder.»

Vid stranden af en liten älf påträffade vi gamle Tarwens sommarviste eller som vi här säga »säter», dit han vid ryssarnas annalkande hade hunnit undanföra de sina och boskapen. Hunden hade redan vädrat oss, innan vi hunno fram, och gifvit skall, så att vi, då vi stannade vid det lilla pörtet, funno gamle Tarwens bössmykning framstickande genom en af gluggarna. Den kom dock hastigt bort, då min kamrat tystade på hunden och tillropade fadern ett par ord. Dörren sköts upp, och den gamle mannen framträdde, dragande det ena benet efter sig. »Guds frid far!» hälsade hans son. »Vi komma hemifrån och veta, hur det gått för dig. Men huru är det med mor och dig själf?» — »Bra, gossen min, så länge det varar,» svarade gubben. »Kom in!»

Det var allt skönt att hafva hunnit till ett ställe, där vi kunde känna oss trygga och hvila upp oss, ty de sista veckorna hade vi varit jagade som vargar och hört många kulor hvina kring öronen på oss. Snart fingo vi veta, att gamle Tarwen och hans två grannar vid ryssarnas ankomst till deras pörten, sedan de räddat de sina, lagt sig i närheten för att se, hvad fienden skulle taga sig till, då den fann, att folket flytt. Ryssflocken syntes fåtalig och var sannolikt ute i afsikt att plundra bönderna på boskap för proviantering af en större styrka. Då de funno gårdarna öde, började de väsnas och löpa omkring husen likt vädrande hundar, men då de icke funno hvad de sökte, hämnades de med att afbränna husen. De dolda finnarna sågo detta med förfäran och brunno af begär att hämnas, hvar för de, just då ryssarna aftågade, sände dem en afskedshälsning från sina bössor. De behöfde icke vänta länge på svar, ty i ett nu hveno kulorna genom snåret, där finnarna voro dolda, och i långa språng kommo ryssarna rusande

mot dem. Det var likväl för sent, ty finnarna voro redan försvunna. Lyckligtvis blefvo de ej förföljda, emedan ryssarna icke vågade detta, då tre af deras kamrater icke kunde följa dem. Isynnerhet var gamle Tarwen glad däröfver, ty han hade fått en kula i höften och förmådde endast att gå med svårighet. Kamraterna hjälpte honom dock till hans sommarviste, där han fick ut kulan, och då vi ankommo dit, var han nästan fullständigt frisk igen. Hans grannar, som icke vågade stanna i sina bristfälliga sommarvisten, hade begifvit sig till släktingar i väster, bortom de stora sjöarna, där ryssarna icke visat sig under det gångna året. Däremot hade de farit hårdt fram närmast gränsen både i Karelen och längre söderut, men snart blifvit bortmotade af knektarna.

Gubben Tarwen hade icke visat sig så särdeles vänlig mot oss under de första timmarna efter vår ankomst, men sedan vi berättat honom, hvad vi upplefvat, huru vi blifvit fångna och flytt genom de ändlösa ryska skogarna, blef hans sätt helt annorlunda.

Han hade icke varit så säker på att vi icke rymt från »fanan» och öfvergifvit kungen, sade han, men nu voro vi välkomna. Jag skulle gärna få stanna kvar hos honom så länge jag önskade, om jag blott ville hjälpa till med provianteringen under vintern.

Jag förstod nog, hvad han menade därmed, och snart uppmanade han mig, min kamrat och dennes yngre bror att begifva oss några dagsresor längre mot norr, där vi skulle uppsöka de renar, som funnos där i stort antal. Kött behöfdes för framtiden.

Det visste jag nog, sedan jag var hemma, och därför följde jag gärna med till renmarkerna. Då mer än halfva vintern var förliden, kommo vi åter medförande hvarsin kälke lastad med kött och hudar. Gamle Tarwen var en rivvande man, ty någon längre tids hvila blef det icke för oss, utan vi måste snart efter vår återkomst gå till hans hemman för att uppföra en koja åt oss, och där fingo vi sedan arbeta med att hugga och framdraga stockar till den nedbrända gårdens uppbyggande. Därmed fortsatte vi, tills marken blef snöfri, så att vi kunde taga ihop med vårbruket. Tills

detta var öfverstökadt, hade jag beslutat mig för att stanna, men därefter ämnade jag börja min vandring till hemmet. Som jag flera gånger omnämnt denna min afsikt, gjordes inga öfvertalningsförsök för att få mig att stanna och hjälpa till med timringen, utan man biträdde mig utan vidare med rustningen för resan, och detta så välvilligt, att jag, då jag var färdig att begifva mig i väg, hade hela och starka kläder jämte mat för några dagar.

Då jag tog afsked af gubben, sade han, att min kamrat skulle följa mig ett stycke mot väster, öfver de stora sjöarna, till deras släktingar för att där hjälpa till med gårdens uppbyggande. Både unga Tarwen och jag voro glada öfver att få vara tillsammans ännu några dagar, och sedan vi tagit afsked, drogo vi åstad.

Sedan vi vandrat en stund, sade min följeslagare, att han fann det mycket besynnerligt, att deras grannar icke återkommit till sina hem i såningstiden och besått sina åkrar. Han fruktade, att det rådde ofred äfven där de vistades. Jag trodde dock ej att så var förhållandet, ty ryssarna kunde ju icke räcka till öfverallt. De, som varit hos den gamle Tarwen och bränt hans pörte, voro nog icke annat än ryska bönder, hvilka i likhet med hvad som skett här hemma hos oss beträffande norrmännen, företagit plundringståg i gränssocknarna. Vår kung höll nog ryssarna varma, där han var. — »Vi få höra hur det är i morgon,» anmärkte min följeslagare, som ej kände sig öfvertygad af mina ord.

Så långt i norr, som vi efter en dagsresa hunnit, visste de finnar vi besökte icke att berätta något om ryssarna och kriget, ty sjöarna voro så nyss isfria, att ingen varit söderut och ingen därifrån kommit till deras trakter.

Då de fingo höra talas om Tarwens och hans grannars olycka, beklagade de dem på det lifligaste, och då vi på ett ställe anhöllo att få låna en båt för vår färd öfver sjöarna, fingo vi genast löfte därom.

En ung rask karl, som hette Oinonen och hade släktingar i Sverige, sade sig ha ärende söderut och ville följa oss.

Till Tarwens släktingar var det ingen kort väg, ty när

vi rott en hel dag och uttröttade lade oss på en holme för att hvila, sade mina kamrater, att vi skulle få ro ännu en dag och därtill en half, om vädret fortfor att vara så gynnsamt som nu. »För dig, Per, är det nödvändigt att skynda,» sade Tarwen, »ty du får lof att laga, att du kommer till hafvet så fort som möjligt; snart äro de skutor, som ämna sig till Sverige, färdiga att begifva sig af, och kommer du icke nu i väg, så måste du vänta till hösten.»

Vi fortsatte följande morgon vår resa och mötte under dagens lopp en båt, som kom från söder. Männen, som rodde den, vinkade till oss, att vi skulle komma till dem, och då vi följde deras uppmaning, funno vi dem andfädda och svettiga. De sade ifrigt till oss: »Ro ej åt söder, ty ryssarna äro där i tusental. De våra äro för svaga att göra motstånd, och den, som försöker göra något sådant, får sin gård bränd och blir utan misskund mördad. Vänd om och underrätta alla gårdar, ni se på östra sidan af sjön; vi ro mot norr och väster.»

Vi höllo stilla en stund och visste ej huru vi skulle göra. Slutligen sade dock Tarwen, att han ej ville vända om utan hellre förena sig med svenskarna i söder för att klå ryssarna. Det fick gå hur det ville med nybygget därhemma i år, ty det vore nog bäst att vänta med det, tills ryssen blifvit jagad ur landet.

Jag tyckte att det vore detsamma, om jag slöt mig till kungens soldater här eller annorstädes, och det samma menade äfven Oinonen, som hade varit hemma förlidet år och därför var i tur att gå ut bland tremänningarna. Därpå drogo vi åstad igen och rodde friskt på, ty ännu var det ingenting att rädas för, då vi sågo så vidt omkring oss.

Mot aftonen lade vi till med båten vid en udde för att hvila och koka några änder, som vi skjutit under dagens lopp. Under det vi lågo och pratade om hvad som möjligen skulle förestå oss, fingo vi se en liten båt skjuta fram rundt om en annan udde. Den som rodde arbetade förtvifladt, det stod skum om båtens bog, och årtagen voro långa och kraftfulla. Efter en liten stund steg en person, som vi mycket väl kunde se vara en kvinna, upp och ställde

sig på knä vid årorna, hvilka nu fördes om möjligt ännu kraftigare än förut.

»De där äro jagade,» utropade jag, och knappast hade orden lämnat mina läppar, innan vi sågo ännu en båt skjuta fram om udden. Afståndet mellan de båda farkosterna kunde vara tre eller fyra hundra alnar, således för långt för att en bösskula skulle kunna nå fram, men icke förty sågo vi om en stund röken ur ett gevär och hur kulan studsade efter vattnet i riktning mot båten, och kort därefter förnummo vi smällen.

Fastän våra bössor lågo bredvid oss, kunde vi icke annat göra än att överksamma åskåda kapprodden. Snart var första båten helt nära, och vi sågo då, att den endast innehöll en man och en kvinna, hvilka ansträngde sig till det yttersta, då de märkte, att den efterkommande båten tydligen vann på dem.

Då mannen och kvinnan rodde förbi oss där vi lågo, hörde vi dem växla några ord med hvarandra, och vi fingo nu bekräftelse på vår förmodan, att de var finnar, som voro förföljda af ryssarna. »I den här leken måste vi blanda oss,» utropade Tarwen i det han lade nytt fängkrut på fångpannan. »Naturligtvis,» svarade jag, som hade bössan i ordning, under det Oinonen däremot syntes tvekande och såg frågande på oss. »Du ser väl, att det är ryssar, som jaga våra landsmän,» hviskade jag till honom, ty ryssarna voro nu nära nog inom skotthåll för våra bössor; »vi kunna väl icke låta dem döda de våra.»

»Laga din bössa i ordning,» fortfor jag, »sikta noggrant på en af roddarna, den som sitter längst fram, den andra tager Tarwen, och styrmannen tager jag. Lagg an och tag stöd, så räkna vi.» — »Tänka ni verkligen skjuta dem?» hviskade Oinonen till svar. — »Ja visst,» återtog jag förtretad. — »Det vågar jag ej,» svarade han. — »Smäll på bara,» uppmanade jag. »Kvicka på,» utbrast Tarwen, »jag har min på kornet. Skynda dig Oinonen, eljes skjuta de dig!» Oinonen uppgaf en suck och siktade noggrant. — »Nu! Ett två!» Samtidigt dundrade våra skott, och ögonblicket därpå högg jag Oinonen i nacken och tryckte ned honom bakom den sten, där vi lågo. Det var i lagom tid, ty rys-

sarnas kulor hveno om öronen på oss och afklippte kvistarna på de närstående buskarna.

»Ladda, Oinonen, och ladda raskt!» uppmanade Tarwen och jag, som redan höllo på därmed, men den som icke kom sig för att ladda, det var Oinonen. Darrande i hela kroppen hviskade han endast: »De komma i land! De komma i land!» Vi hade ej tid att svara honom, ty det var åtta ryssar i båten. Två af dem fruktade vi icke, ty de visste vi ej skulle göra oss någon skada, och för de återstående voro vi ej heller rädda, då vi befunno oss i skogsbrynet och kunde löpa undan i skydd af träden. Men för vår båt fruktade vi; den ville vi icke lämna i ryssarnas händer, hvarför vi måste slåss med dem. Gifvetvis blef det efter våra skott en minskning i båtens fart, den snurrade rundt ett tag, och det drog om några sekunder, innan andre män intagit platserna vid årorna och styret. Tarwen och jag voro redan i ordning att skjuta, då båten vände och rodde mot land, men i samma ögonblick föllo de två ryssar, som sutto vid årorna, på en gång för våra skott, och båten förlorade åter farten. Till svar fingo vi nu blott ett par kulor, som icke träffade oss, och därpå gáfvo vi till ett vrålände, så att det ekade i åsarna. Detta lifvade upp Oinonen, så att han skrek i kapp med oss och vi måste tysta honom, då vi sprungo några steg åt sidan, ty vi voro säkra på att åter få höra ryssarnas kulor prassla i buskarna. Däruti misstogo vi oss likväl, ty fienden hade kommit till insikt om att en landstigning skulle stå dem dyrt, och då de redan förlorat fyra kanske fem män, togo de fatt årorna och rodde bort så fort de förmådde, så att de, då vi på nytt hade laddat och voro färdiga att skjuta, voro utom skotthåll för våra kulor; snart hade de försvunnit bakom udden, hvarifrån de kommit.

Vi skyndade nu åter i vår båt mot norr. De båda flyktningarna hade under tiden skyndat undan, och vi sågo, att mannen, som rodde, fortfarande ansträngde sig så mycket han förmådde, hvarför vi ropade till honom att stanna. Men först sedan vi upprepat vår tillsägelse och Oinonen låtit höra ett par vallåtar, lyftes årorna och båten saktade sin fart.

Vi hade snart uppnått den, och ni kunna icke föreställa eder min förvåning, då jag i roddaren igenkände vår Matts. Att han icke strax kände igen mig, var icke att undra på, då jag nu hade många flera skrämor i ansiktet än dem jag fick, då jag som pojke deltog i försvaret af Höjoms skans, och dessutom var ett halft tjog år äldre samt hade skägg som en ryss. Första ögonblicket kände jag icke heller igen honom, men så snart han talade, förstod jag hvem han var, ehuru det föreföll mig otroligt, att jag skulle träffa honom här i Finlands östra ände, då jag lämnat honom i svenska skogarnas västra del inemot norska gränsen.

Tarwen tog genast till orda och bad de två flyktingarna icke vara rädda, då vi voro deras vänner och de, som de sågo, icke längre voro förföljda.

Så frågade han dem hvad som föranledt deras flykt.

Landet söder ut var öfversvämmadt af ryssar, svarade Matts, och för dem hade de redan dagen förut flyktat undan, men i dag blifvit sedda af ryska spejare, som foro mot norr. Dessa hade genast ropat dem an, men de hade då skyndat undan allt hvad de förmådde under hopp att kunna rädda sig. Huru detta lyckats, visste vi redan, och de uttalade varmt sin tacksamhet till oss, som befriat dem från säker död eller fångenskap.

Under det vi sutto och samtalade med hvarandra, fingo vi se icke allenast den båt, som förut förföljt, utan äfven två andra komma fram bakom udden, och då de roddes af flere par åror, insågo vi strax, att vi, om vi blefvo jagade, snart skulle upphinnas af fienden. Att vi män skulle kunna rädda oss, därpå tviflade vi icke, men vi ville äfven rädda flickan och båtarna, ty utan de senare skulle ingen af oss utan lång omväg kunna komma mot väster. Goda råd voro nu dyra, och ett sådant fingo vi äfven.

Oinonen utropade nämligen helt plötsligt: »Här i öster en liten bit mot norr utfaller en älf i sjön; till den skola vi ro, och hinna vi före ryssarna till forsarna, så få de det svårt nog att komma med sina stora båtar uppför dem.» Sedan han sagt detta, hoppade han i Matts' och flickans båt, tog årorna och rodde med stor kraft framåt mot den angifna riktningen.

Likaså gjorde Tarwen och jag. Då vi vände, fingo vi full visshet om att ryssarna icke ämnade låta oss färdas i frid, ty genast vek en af deras båtar af för att afskåra oss vägen till stranden och skogen, men då skrattade Oinonen och ropade till oss, att de icke skulle lyckas.

Matts kastade af sig rocken och aflöste Oinonen vid årorna, och detsamma gjorde Tarwen med mig. Det blef rask fart på våra båtar. Under det jag rodde, hade Tarwen sett om sin bössa, och sedan han bytt plats med mig, undersökte jag min och Oinonens, hvilken kommit med i vår båt. Tarwen nickade och sade, att om vi nu hade några skyttar vid stranden, så skulle de kunna vara till stor hjälp och affärda de där kanaljerna, som gensköto oss. Jag instämde i hans önskan, men som det nu var, så fingo vi lita på oss själfva. Oinonen var som jag förut nämnt en rask karl och rodde så ihärdigt, att vi hade all möda att följa honom. Snart voro vi nära stranden och kommo in i en vik, där skogen undanskynde oss för ryssarna. Nu aflöste jag åter Tarwen vid årorna, men Oinonen höll fortfarande i att ro.

Snart hade vi hunnit långt in i viken, och det var nu tydligt, att vi befunno oss vid älfmyningen, hvilken äfven strax därpå blef synlig något till vänster om den riktning, vi hittills hållit. Oinonen rodde genast in i strömmen och vi följde honom, men kommo blott ett par bösshäll, innan först Oinonens och sedan vår båt stötte på grund. I ett nu voro både Matts och hans följeslagare ur båten och drogo den uppför det forsande vattnet. Ej heller Tarwen och jag togo oss någon lång betänketid, utan gjorde på samma sätt och fingo sedan draga båten ett par hundra alnar, innan vi åter voro på djupt vatten och kunde fortsätta vår färd. Då sågo vi åter ryssarna, som förföljde oss, men kort därefter gjorde älfven en krök, så att vi på nytt förlorade dem ur sikte. Det var ett tungt arbete att ro båtarna mot strömmen, men detta oroad oss icke, ty ryssarna, om de fortfarande satte efter oss, hade det icke lättare än vi; värre tyckte vi det vara, att vi hörde älfven brusa en bit längre bort: att den där bildade en fors var en sak, hvarpå vi ej kunde misstaga oss.

»Pärkelää!» utropade jag, »nu äro vi i fällan, Tarwen!»

— »Asch,» svarade denne, »ha vi redt oss förr, så göra vi det nog nu med. Titta på Oinonen och Matts!» Då jag, som fortfarande satt vid årorna, vände på hufvudet, fick jag se kamraterna vada i vattnet ända till axlarna. Matts drog och Oinonen sköt på, och som forsen ej bildade något högt fall samt blott hade föga sluttning, förmådde de ganska hastigt föra båten uppför strömmen. Naturligtvis gjorde vi på samma sätt. Oinonen måtte hafva känt väl till denna ström och redan många gånger följt dess grundare ställen, ty ingen enda gång förlorade han fotfäste, och som vi noga följde honom, gick det bra äfven för oss.

Så snart vi hunnit ofvan forsen, blef älfven lugn igen, så att vi åter kunde taga till årorna. Något längre fram gjorde den en bukt mot söder samt därpå en mot öster och norr. »Nu är det ej längre svårt att ro emot en bit,» ropade Oinonen till mig, sedan vi hunnit fram till första kröken. »Du får stanna här, Per, och se efter om ryssarna draga sina båtar uppför forsen. Göra de detta, så är det bäst att du går öfver åsarna mot nordväst, där du sedan möter oss. Stränderna äro där ganska skogfria, så att du ser våra båtar på tämligen långt afstånd. Komma vi före dig, kasta vi en granbuske i älfven, och af den kan du se, att vi farit förbi det ställe, där du kommer fram.» Oinonen var mera erfaren i skogen än både Tarwen och jag trodde, ty hans förslag var just detsamma, vi själfva skulle hafva gjort, om vi hade känt trakten lika bra som han.

Jag tog min bössa och yxan och var just färdig att begifva mig i väg, då en hund plötsligen kom rusande efter stranden och uppgaf ett svagt glädjetjut, i det han störtade i Matts' båt och började vänslas mot honom. »Rakki,» hörde jag flickan säga, »hur i alla dagar har du kunnat finna oss? Du kom ju ej i vår båt, då vi voro tvungna att ro ifrån dig.»

Rakki! Jag blef så glad att jag hoppade till. Min egen lilla Rakki, som knappast hade ögon, då jag lämnade hemmet. »Rakki!» ropade jag, kanske alldeles för högljudt i betraktande af ryssarnas närhet, men han lyssnade icke till mig, och det var ju ej heller gärna möjligt, att han kunde känna igen mig, då jag varit borta så länge.

Men det var ingen tid att förlora. Mina kamrater grepo årorerna, och där stod jag ensam på stranden. Nå, det var icke något nytt för mig att få lita på mig själf, ej heller att få hålla ögon och öron öppna, då fienden var nära. Försiktigt gick jag in i skogen och gjorde en bukt för att nå älfstranden nedom forsen, hvarifrån jag kunde se, om ryssarna voro i färd med att draga sina båtar uppför den samma. Jag fann snart en plats, där jag hade fri utsikt öfver strömmen.

Ryssarnas ena båt låg ganska riktigt vid forsens början, och där stodo ett halft tjog af dem och samtalade. Knappast hade jag upptäckt detta, förr än jag såg ännu en båt komma roende så nära mig, att jag, om jag velat, kunde hafva skjutit hvem som helst af dem, som befunno sig däri.

Då den senare båten hann fram till den andra, började, som jag kunde förstå, ett allmänt samtal, och jag trodde mig begripa, att en del af ryssarna ej ansåg det löna mödan att vidare förfölja oss. De öfriga voro tydligen af annan åsikt, och snart gingo ett par män bort för att, som jag förmodade, efterse huru lång forsen var, och om vi ännu voro inom synhåll.

Efter en stund kommo de åter, och då stego alla i sina båtar, hvaraf jag slöt, att de afstått från sin jakt. Jag ville dock ej begifva mig ifrån min utsiktspost, förr än jag var riktigt säker på min sak, eller tills ryssarna kommit till grundet, men därpå fick jag vänta en god stund, ty då de stigit i båtarna, började de äta och drefvo sakta med strömmen utan att ro. »Å ja,» tänkte jag, »nog ha ni arbetat så mycket, att ni behöfva hvila er, men hade kvällen icke varit så nära, som den är, så hade ni troligen ändock icke vänt om.»

Ännu en stund stannade jag kvar, tills jag sett, att ryssarna dragit sina båtar öfver grundet. Då tog jag den kosa, som jag blifvit anvisad, och när jag hann fram till den glest bevuxna stranden, såg jag med glädje, att mina följeslagare redan passerat och således voro före mig, hvarför jag fortsatte min vandring. När jag gått en stund och just trängde igenom ett tätvuxet videsnår, blef jag helt öfverraskad att plötsligen befinna mig midt ibland dem. De

hade rott in i en liten bäck, som föll ut i älfven, och hade där öfvertäckt båtarna med videbuskar så väl, att de fullständigt doldes för dem, som rodde uppför eller nedför strömmen.

»Rakki sade oss, att du var nära,» hälsade mig Matts, »och vi höllo oss tysta för att se, om du skulle upptäcka vårt gömställe. Men välkommen!» och nu för första gången efter många år kunde jag trycka Matts' hand.

»Huru hafva vi det?» frågade Tarwen, som stod med bössan i handen.

»Bra, ryssarna hafva vändt om,» svarade jag; »jag stannade, tills de dragit sina båtar öfver grundet vid flodmynningen.» — »Godt!» återtog min vän, »då få vi rådslå om hvad vi nu skola företaga oss.»

Oinonen förklarade genast, att bättre gömställe för våra båtar än här kunde vi icke finna, knappast för oss själfva heller. Det vore dock klokast, om vi togo våra saker och gingo ett stycke längre mot norr, tills vi funno en bra och trygg plats för vår natteld. Sedan vi påträffat en sådan, kunde vi i lugn och ro rådgöra om vår fortsatta färd.

Som vi alla insågo, att en eld i denna glest bevuxna del af skogen lätt skulle kunna röja oss, togo vi våra säckar och begäfvo oss åter åstad. Då det befanns, att Matts' och flickans saker voro både många och tunga, måste vi dela dem mellan oss fyra karlar, ty flickan syntes för späd och vek för att kunna bära något och hade för öfrigt ännu icke hunnit lugna sig efter den skrämsel, hon varit utsatt för.

Lämplig plats för vår lägereld var icke svårt att finna, sådana sågo vi flera, men Oinonen, som gick förut, stannade likväl först, då vi hunnit en god bit från älfven. »Det löper en stig på södra sidan,» förklarade han, »och jag har gått så långt för att våra yxhugg ej skola höras dit, ifall någon skulle vandra vägen fram.» Då vårt tillfälliga läger var i ordning och elden brann klart, lade jag mig bredvid Matts och bad honom omtala, hvarför han var här och hvar han ämnade sig. Innan han slutat sin berättelse, hade våra kamrater sofvit en god stund, och nu bad jag honom följa deras exempel, under det jag själf höll vakten tillsammans med hunden.

Af Matts' berättelse visste jag, att han var på hemväg, samt att han svårligen kunde öfvergifva flickan, men att föra henne med den oerhördt långa sträcka, vi hade att tillryggalägga genom okända trakter, det fann jag bli en svår sak, som väl tålde att tänka på. Då dagen började gry, hade jag ännu icke fått klart för mig, huru vi skulle ställa med den saken. Emellertid behöfde äfven jag en stunds hvila, hvarför jag väckte Tarwen genom att dunka honom i ryggen, då han flög upp som en pil. Sedan jag sagt honom, att det vore min tur att sofva, nickade han blott och började sköta om elden.

Då jag vaknade, blef jag glad att se, att lilla »Vappu» redan bakat och stekt oss flere läffsor, så att vi genast kunde börja vår frukost. Sedan denna var slutad, voro vi färdiga att bryta upp, men hvart? »Hem till mig,» sade Oinonen; »och äro ryssarna så många, som den mannen, hvilken kom från söder, berättade oss och som Matts äfven omtalat, så våga vi oss icke ut på sjön en gång till utan måste taga vägen genom skogen. Hemma ha de nog hört något om sakernas ställning, och där kunna vi sedan fatta beslut om framtiden.»

Vi behöfde två dagar för att hinna till Oinonens hem i stället för en och en half, om vi färdats på sjön. Då vi kommo dit, tvekade vi först att gå fram, ty en mängd män och kvinnor voro församlade utanför stugan. Att de voro oroliga, kunde vi redan vid första ögonkastet förstå, och det var heller icke utan skäl.

Ryssarna, berättade de, voro både öster och väster om sjöarna. Våra krigare hade fortfarande måst vika undan för öfvermakten, och vågade folket göra något motstånd, blefvo de nedhuggna, gammal såväl som ung. Redan var fienden blott ett par mil från sjöns norra ända, och följande dag kunde de väntas hit.

Budkaflar hade gått omkring, och ännu flera finnar trodde man skulle infinna sig; de som redan kommit hade alla beslutat att öfvergifva sina hem och dölja sig i skogarna, dit en del redan begifvit sig af med kreaturen. Man ansåg det omöjligt för oss att under nuvarande omständigheter taga vägen mot väster, ty till hafvet skulle vi aldrig

kunna nå. Det vore bäst för oss att vandra ännu längre mot norr och dölja oss i skogarna, om vi trodde, att vi där skulle kunna uppehålla lifvet; själfva hade de föga utsikter därtill, och någon hjälp kunde de därför ej lämna oss.

På mig och Tarwen gjorde dessa nedslående underrättelser icke så stort intryck, men Matts syntes högligen be-
dröfvad, och flickstackaren var alldeles förkrossad. »På med kuntarna,» afgjorde Tarwen raskt, »så gå vi hem till far.»

»Jag väntade eder,» sade gamla Tarwen, då han fick se oss, »ty här har varit flera bud om hur det är ställdt i landet. Det synes dock som om värsta faran vore öfver för mig, ty ryssflockarna hafva antingen icke varit så långt hitåt eller också redan dragit sig mot väster. Hit är svårt, nästan omöjligt, för främlingar att hitta, och några förrädare hafva vi icke ibland oss. Till mitt gamla hem finna de nog vägen, då de komma tillbaka i höst, och göra de detta, så förstöra de också den gröda, som blir på mina åkrar, och om så sker, behöfves allt goda råd, hur vi skola kunna lefva öfver vintern.»

Både Matts och jag förstodo, att vi i alla händelser måste begifva oss åstad, och bådo gamle Tarwen, som var vida bevandrad i trakten, att säga oss, huru vi skulle gå för att undvika bebyggda ställen och bekanta vägar, där vi befarade att stöta på ryssarna och deras anhang eller sådana, som vi hos kungen kallade »marodörer», hvilka både min kamrat Tarwen och jag visste vara värre än ryssarna själfva.

»I så fall,» svarade gubben, »måste ni gå ännu längre mot norr, än ni nu äro, och följa fjällen, hvilka äro lätt att träffa på, och sedan kunna ni tryggt vika af mot väster. Men huru ni under vägen skola kunna lefva, det blir kinkigt nog. Vildt finns det visserligen och äfven fisk i myckenhet, så att ni nog kunna reda eder, så länge ni ha sommar, men hinna ni ej hem till edert land, innan vintern inträder, då få ni allt en svår tid, sedan vattnen frusit. Vore ni icke tvungna att taga flickan med eder, så vore jag öfvertygad om, att ni skulle kunna hinna fram i rätt tid, men jag hoppas, att ni skola göra det i alla fall. I alla händelser är det nödvändigt, att ni raska på.»

Då vi ej hade någon annan utväg, gjorde vi som den vänlige gubben tillrådde oss, och sedan vi af honom fått några fiskekrokar och så många kulor, han kunde lämna, drogo vi åstad mot hemmet . . .».

Nu har jag pratat så länge, att det kan vara nog för i dag,» slutade Per hastigt sin berättelse, hvilken hans åhörare lyssnat till under tystnad och med spändt intresse.

»Sedan Matts redogjort för sina äfventyr, kanske jag fortsätter.»

Därmed hoppade han ned från muren och begaf sig ut.

Några dagar därefter var väderleken åter sådan, att man ingenting kunde uträtta ute, hvarför hvar och en tog sitt slöjdarbete och slog sig ned inne i pörtet. Sydvästvinden blåste hårdt och dref tunga molnmassor fram öfver sjön, under det regnet strömmade ned och piskade pörtets tak. Sedan alla voro samlade vid pertornas ljus, sade gamle Björn-Jo: »Snart ha vi vår, sol och sommar. Då få vi arbete nog och ej tillfälle att sitta inne, hvarför det är bäst, att Matts nu berättar, huru han haft det under det han varit borta. Ovädret, som nu är öfver oss, varar blott en dag, och sedan blir det ondt om tid, och jag ville gärna höra, hvad som händt honom.»

Häruti instämde alla, och Gretti sade, att hon längtade efter att få veta, hvad Matts kunde ha att meddela från hennes fars och mors hemland.

Matts' färd till Karelen.

»**A**f jägmästarens »kära mor» fick jag veta, att konungen var slagen, och att de flesta af våra män voro fångar hos ryssarna, samt att pest och hunger började härja bland svenskarna i öster. Jag lät dock icke störa mig af dessa underrättelser utan fortsatte min väg, tills jag kom till Pers bror i Popetorpet, och som han icke hade något värre att berätta mig, än jag redan hört förut, så fortsatte jag efter en dag min färd och tog ginaste vägen, hvilken jag kände, sedan jag var med jägmästaren i de norra skogarna, samt hann efter mer än en veckas marsch till släkten i Bjurberg. Att Pekka eller Matts Kajland var död, visste jag förut, men en af hans söner hade tagit gården, då bröderna voro nödsakade att gå till kungen. Det var den äldsta af dem eller Pål, som vi redan känna. Han var så godt som ensam i gården, ty han hade blott en gammal käring hos sig, men han väntade släktingar från Norge. Sedan jag omtalat, huru vi hade det hos oss och i hvad ärende jag var ute, tyckte han, att jag företagit en vanskligh färd, och ansåg, att jag borde afvakta bättre tider, ty äfven han hade sport, att pesten rasade svårt både i öster och inne i landet. Att vänta på bättre tider kunde jag likväl icke, och då jag sade honom, att jag måste öfver till Finland, gaf han mig samma råd som ni: att så vidt möjligt var icke gå fram till hvarken svenska eller finska gårdar utan helst hålla mig i skogen. Till släkten i Ore trodde han det dock icke vara någon fara att gå, ty pesten hade sannolikt ej hunnit så långt in i vildmarken.

Sedan jag lämnat Bjurberg och de trakter, jag var bekant med förut, kände jag mig ensam och orolig, och hade jag icke haft Rakki, till hvilken jag kunde trygga mig, så hade jag nog vändt om, men nu gick jag modigt på, och glad var jag, då jag kände igen de berg och märken, som ni sagt mig, att jag hade att rätta mig efter. Tur hade jag med jakten, ty dagligen träffade jag på vildt och lyckades utan att uppehålla mig skjuta hvad Rakki och jag behöfde. När jag slutligen vandrat ungefär en vecka, träffade jag på ett berg, som jag visste icke låg långt från den gård, som beboddes af mors släkt i Oreskogen.

Sedan jag lämnat Bjurberg, färdades jag på skidor, hvilka jag erhöi af Pål, och hade det därför icke så arbetsamt som förut med att taga mig fram. Jag var således icke särdeles trött om kvällarna, men icke förty lade jag mig alltid, då det började skymma. Den dagen, jag uppnådde det nämnda berget, hade jag likväl gått något längre än vanligt, så att det redan var mörkt, när jag högg ned nyingsfuran.

Under det jag höll på därmed, rusade Rakki plötsligen upp samt började ilsket morra, då jag hastigt grep bössan och sprang bakom ett träd, undrande hvad som oroad hunden. Jag fick snart reda härpå, ty en man kom med god fart löpande på sina skidor fram till den svedda furan. »Godt möte,» hälsade han, då han upptäckte mig, »jag ser, att du tänker slå dig till ro. Hvarifrån är du?»

Jag sade honom hvem jag var. »Du är långväga ifrån,» anmärkte han då. »Det var bra att jag träffade på dig, emedan jag, just som din fura föll och jag hörde braketen, var färdig att slå mig till ro för natten; nu kunna vi vara tillsammans vid samma eld.»

Därtill kunde jag icke neka, utan svarade, att han var välkommen, och att jag var särdeles glad öfver att träffa på en landsman här i djupa skogen, något som icke händt mig förr under min långa vandring.

Vi hjälptes åt att göra upp eld och bädda i ordning till natten, och sedan vi fått allt färdigt, tog jag upp en tjäderhöna, som jag skjutit under dagen, och började plocka den.

»Du kan spara på din mat,» sade främlingen då. »Jag har gått från mitt hem i dag och återvänder dit i morgon. Vi kunna äta af hvad jag har.» Däråt var jag glad, ty den obekante hade bröd med sig, och sådant hade jag icke haft på några dagar. Då vi voro mätta, frågade han mig, hvarför jag befann mig i skogen, och då jag sade honom, att jag sökte mina släktingar Haakasett, svarade han, att han gärna ville följa mig till dem, och att vi kunde vara där vid middagstid dagen därpå. Själf var han en främling i orten och hade blott gått ut för att se sig omkring och skaffa något till huset, hvilket någorlunda hade lyckats, och som bevis härför upptog han ett par tjädrar ur sin niffel (skinnsäck). »De äro större här än hemma hos oss,» anmärkte han.

»Hvar bor du då?» frågade jag.

»Långt i norr, i Ångermanland.»

Jag blef helt glad åt hans svar, ty till Ångermanland skulle äfven jag, innan jag kunde komma öfver hafvet; jag kunde nu få reda på kortaste vägen dit, och jag dröjde ej att fråga honom därom.

»Tänker du dig dit?» sporde han förundrad.

»Ja, och ändå längre, till Finland och Karelen.»

»Jag trodde, att du ej skulle längre än till Haakasett,» återtog främlingen, »men är det så, att du skall så långt, så kan du få följa med mig, ifall du är färdig om ett par dagar.»

Färdig var jag ju nästan genast, ty mitt ärende till Haakasett var raskt uträttadt, då det blott bestod i att framföra några hälsningar och göra några frågor.

I Sefaståsen, som svenskarna kallade finngården, där Haakasett-slakten slagit sig ned, sedan den förut bott längre mot norr, hade invånareantalet förminskats i hög grad. Familjen bestod nu blott af ett gammalt par jämte tre af deras barn, de enda öfverlevande af de tre hushåll, som förut bott på gården. De gamle mindes mycket väl Bertil Haakasett och äfven hans dotter samt mottogo mig vänligt, men beklagade, att jag skulle behöfva företaga en så lång resa, emedan ryssen under sommaren hade visat sig på sina skutor vid svenska kusten och pesten hade bortryckt hundra-

tals människor där. De, i likhet med alla föregående, jag besökt, rådde mig att taga vägen genom skogen och ej visa mig i bygderna.

Nu blef jag orolig och frågade min nyförvärfvade vän, Nikka Soikanen, om han verkligen trodde, att någon fara föreläge för mig, om jag begaf mig till kusten och genom svenskbygden följde denna mot norr, tills jag kunde komma öfver hafvet.

»Följer du mig, är det ingen fara,» svarade han lugnt; »vi fara ej genom de af svenskar befolkade orterna utan genom skog och öfver fjäll, och då vi komma till mitt hem, få vi nog reda på hur det hänger ihop med ryssarna och med far-soten.» Jag hade som ni veta ursprungligen aldrig tänkt på att fara genom svenskbygden, men under de senaste dagarna hade jag nästan ändrat åsikt, då jag haft det knappt nog med provianten, och jag var rädd för att behöfva svälta under den långa väg jag hade att gå.

På min fråga till Nikko, huru vi skulle komma att reda oss med mat, svarade han, att födan då och då kunde bli knapp, men han hade redt sig på hitvägen, hvarför det nog skulle gå bra fortfarande, nu då vi därtill hade hunden till hjälp. Blefve det nödvändigt, så finge han väl gå fram till svenskarna och skaffa oss mjöl och salt.

»Har du några penningar?» frågade han. Därpå ville jag icke gärna svara, men sade honom dock, att jag hade ett vackert mårdsinn, hvilket jag lyckats erhålla under vägen.

»Då är det ingen nöd för oss,» återtog han. »Jag har dessutom penningar, men dem ville jag gärna ha med mig hem.»

Två dagar hvilade jag mig hos våra släktingar, och under tiden var Nikko borta hos de sina, som bodde en mil därifrån. Han återkom på kvällen andra dagen, och morgonen därpå drogo vi åstad. I våra niffar hade vi mjöl och salt jämte torkadt kött och fisk. Visserligen var bör-dan tung, men vi voro vid godt mod och tacksamma mot våra släktingar och vänner, som så väl hade försett oss.

De första dagarna efter vår affärd från Haakasett, hade vi bra före och godt väder, hvarför vi kommo raskt framåt.

Nikko hade goda märken på berg och vatten, så att vi lätt kunde hålla den riktiga kosan. Så kommo dagar och nätter med snö, som gjorde skidföret tungt och synvidden inskränkt, och följaktligen blefvo vi något osäkra på den väg, vi hade att följa. Då vi åkte öfver en större älf, sade dock Nikko, att vi voro på rätt led. I närheten af älfven lågo vi öfver natten, och då fingo vi oss en snöstorm af rätta sorten, hvarför vi ej kunde fortsätta följande dag, och när vi äntligen kunde begifva oss iväg, hade det fallit så mycket snö, att skidorna sjönko djupt ned i drifvorna.

Vi kommo den dagen icke långt, men vädret var klart, och Nikko kände väl igen bergen. Då vi drogo åstad på morgonen sade han, att vi icke hade långt till svenskarna både mot öster och väster, ty det var Ljusneälfven vi farit öfver. Om vi nu böjde något åt vänster, skulle vi kunna undvika bygden, hvilket dock blef betydligt längre än att hålla kosan rätt fram. »Huru vill du, att vi skola göra?» frågade han. Jag tyckte, jag redan gått tillräckligt långt och ville ej i onödan förlänga färden utan svarade därför, att vi gärna kunde taga den senare vägen.

Så bar det af igen. Då vi på kvällen slutat äta, anmärkte Nikko, under det han plockade tillsammans kvarlevvorna efter sin måltid, att det gått väl hårdt på hans matsäck. »Det samma gäller min,» blef mitt svar. »Vi måste stanna här, tills vi fått förstärkning af provianten,» återtog min följeslagare, »och du får lof att hjälpa oss, Rakki,» tillade han, under det han vänligt med handen strök hundens öfver hans raggiga rygg. »Vi träffa snart på träskmarker,» fortsatte han, »och en stor sjö, som vi skola öfver, och där finna vi ingenting att skjuta utom ripor, hvilka dock ej äro värda ett skott. Jag ångrar nu, att vi ej gafvo oss tid att förfölja tjädrarna vi sågo i går, men vi få försöka att ströfva omkring här i morgon, så finna vi kanske några andra; hjärpar träffa vi nog, men äfven dem kunna vi icke kosta krut på, då de ej äro värda mer än riporna. Det är nog bäst att vi begifva oss uppför den här bergsidan, ty den är tätt bevuxen med både gran och furor.»

»Om vi,» sade min vän, då vi morgonen därpå voro färdiga att begifva oss ut på vår jaktutflykt, »gå en bit från hvar-

andra, så kanske Rakki löper mellan oss och stöter upp någon fågel.» Nikko var en van jägare, såsom jag kunde märka, ty här hemma göra vi på samma sätt, hvarför jag endast nickade till svar, och därpå skildes vi åt. Det led mot middagen, och ändock hade jag icke sett någon fågel och icke heller hört Nikkos bössa, hvarför jag blef ängslig och undrade, huru det skulle gå för mig, då jag blef ensam i de finska skogarna, där det var långt mellan de känne- märken, ni sagt mig, men så tänkte jag, att det blir väl alltid någon råd. I detsamma hörde jag Rakki uppgifva ett par dofva skall, och så blef det tyst. Då hunden liksom Nikko var ofvanför mig och tjädern, om det var en sådan, Rakki stött på, skulle flyga uppåt, så att Nikko borde höra honom, brydde jag mig icke om att gå uppför höjden utan höll samma kurs som förut. Då gaf Rakki åter till några skall på samma ställe. Nu förstod jag, att han hade hittat på ett djur, som hvarken ville flyga eller springa, hvarför jag skyndsamt begaf mig bort till honom.

Blott ett kort stycke hade jag hunnit, då jag hörde Nikkos bössa och strax därpå Rakkis arga skällande, samt ett rytande och stönande, som sade mig, hvad slags tjäder, hunden hade påträffat. Af Rakkis skall förstod jag, att björnen — ty det var en sådan — kom mot min plats, och snart hörde jag brakets af kvistar och djurets flåsande. Skjut- färdig var jag, och så fort björnen hunnit ett par skutt förbi mig, lät jag mitt skott gå.

Likafullt fortsatte djuret sin kosa nedåt en dalsänka. Under det jag laddade, infann sig Nikko, hvilken dock blott vinkade åt mig och därpå hastigt aflägsnade sig på sina skidor. Snart var jag färdig att följa efter i hans spår, och inom kort fann jag honom och hunden nära ett snår, där den senare stod och skällde förtvifladt. Jag tänkte först gå in i snåret, men Nikko uppmanade mig då att afstå därifrån, då björnen lätt kunde vara öfver mig, innan jag fått sikte på honom.

»Huru menar du, att vi skola få lifvet ur besten, om vi ej gå in,» frågade jag förvånad.

»Vi måste vänta; orkar han, så går han väl snart däri- från till den glesare skogen, och då är han vår,» svarade

min kamrat. Men den som ej gick ur snåret, det var björnen; han låg kvar där han låg. Jag började slutligen tröttna på att vänta, hvarför jag uppmuntrade Rakki att störta sig på odjuret. »Hussa, hussa!» ropade både Nikko och jag, men i stället för att ryka på björnen och skälla, så att besten skulle lämna sitt gömställe, kom Rakki fram till oss, men sprang om en stund tillbaka. Vi följde honom då med spända gevär, färdiga att ta emot björnen, så snart han visade sig. Vi gingo ytterst sakta, utan att någon björn visade sig, men då jag skyndade förbi Nikko, fick jag se honom ligga till hälften begravden i snön och med utsträckta ben. Han var död. Nu var all oro för vår bärgning borta. Båda voro vi glada, pratade med hvarandra och klappade Rakki, som nu skulle få äta så mycket han förmådde. Tjäd-rarna skulle få lefva i fred för oss.

Vi hade icke gått så särdeles långt följande dag, då Nikko sade mig, att hans börda kändes tung, ty han hade lassat på sig en mängd af björnköttet jämte björnens hud. Äfven jag hade tagit väl stor börda, men ville icke kasta bort något af hvad jag bar, utan tröstade Nikko med, att våra bördor blefvo allt lättare och lättare för hvarje dag som gick.

Ett par dagar efter vår lyckliga jakt hade vi passerat myrmarken och den långa sjö, som Nikko talat om förut, och hade nu en höjd af ansenlig storlek att bestiga. Då vi hunnit fram till bergets fot, kastade Nikko från sig sin säck och sade: »Jag är led på min tunga börda; i så svår mark som denna måste vi lätta både din och min. Ett par mil i öster finnes en stor bygd, och dit går jag för att sälja björnhuden, hvarefter vi dela hvad du har i din säck. Tager maten slut, innan vi hinna fram till vårt mål, så få vi väl hitta på något sätt att skaffa oss mera. Vill du ligga kvar här under det jag är borta?»

Om jag ville ligga kvar? Ja visst ville jag det, ty båda mina axlar voro hudlösa, och ibland svedo de som eld. Själf hade jag tänkt föreslå en hvilodag, men icke kommit mig för att säga ut min tanke. Nu blef jag glad åt min kamrats ord och sade, att jag gärna ville hvila, hvilket vi dock borde göra båda två. »Får jag sofva i natt, så blir jag nog alldeles kry,» påstod likväl Nikko. »Min börda är icke så

tung som din, och af den mjuka björnhuden har jag icke blifvit klämd hvarken i ryggen eller på axlarna. Jag ser nog, huru det är fatt med dig. Blif du här, tills jag återkommer. Den här gången vill jag råda.»

»Jag fick gå litet längre, än jag tänkte, då jag drog åstad,» sade min kamrat, då han på tredje dagens kväll gladt hälsad af mig och Rakki återkom från sin färd, »men bra gick det, och här ha vi något som vi kunna behöfva.» Därmed upptog han från sin niffel några mjuka rågakakor, hvilka vi genast delade och läto oss väl smaka, ty båda voro vi matfriska.

»Jag undrar just,» sade jag en kväll, sedan vi lagt oss vid nyingen nära en betydande flod, »huru många bäckar och älfvar vi farit öfver, sedan vi voro i Ore?» — »Det vet nog ingen,» svarade Nikko, »men att denna är den största, det är säkert. Den kallas Ångermanälften, och följa vi denna, så skall jag, om väderleken vi nu ha fortfar, efter ett par dagars förlopp visa dig fyra bergstoppar, i närheten af hvilka vår sved är belägen. Den benämnes af svenskarna Bågaliden, och där kunna vi hvila ut.»

Väl hunno vi ej till Nikkos hem på den tid vi hoppats, men glada voro vi, då vi ändtligen fingo sikte på hans pörte, där vi hälsades välkomna af hans far, en rask och kry man, på hvilken åren icke syntes hafva haft någon inverkan.

»Nu måste du gifva dig till tåls ett eller snarare två månvarf hos oss,» sade han, sedan vi berättat våra äfventyr och han fått veta målet för min färd. »Ännu är isen på Kvarken icke så stark, att någon kan gå öfver den. När du kan företaga resan, få vi nog i sinom tid reda på, och jag tänker nog, att du då kan få någon af våra bekanta i sällskap. Hvila dig nu.»

Långa syntes mig de fem veckor, jag tillbringade vid Bågaliden, fastän vi ofta nog voro ute i marken med våra bössor och snaror. I de senare fingo vi särdeles god fångst af ripor och harar, och med bössorna sköto vi icke så litet tjädrar och orrar. Allt detta kunde säljas till svenskarna, som sedan foro mot söder med hela lass af vildt. De äro lyckliga våra landsmän i den trakten, som kunna ha inkomst

af sin jakt, och äfven därför, att svenskarna äro välvilligt stämda mot dem, så välvilligt att flere af finnarna äro bosatta midt ibland dem.

Till Bågaliden anlände allt emellanåt främlingar, och af dem fingo vi höra hvarjehanda nyheter. En dag, då Nikko och jag kommo hem från skogen, sade man oss, att Finlandsfinnar gått öfver hafvet till »Ume», och genast ville jag begifva mig af. »Stanna ännu någon dag,» sade då Nikkos far, Oinonen; »jag har ärende nedåt bygden, och då jag kommer åter, skall du få bättre och säkrare underrättelser än dem vi nu ha.»

Några dagar därefter var han tillbaka, och sade då, att han själf ämnade följa mig, emedan han, såsom Nikko redan förut berättat, hade släktingar i Österbotten, där en af hans bröder var bosatt på fädernegården. Från denne hade han fått hälsningar att komma öfver, och nu hade han beslutit sig för att resa om ett par dagar. Med brodern kunde jag efter framkomsten tala om mitt ärende och få goda råd om ett och annat, då han var en betrodd och kunnig karl, på hvilken jag fullkomligt kunde lita.

Då jag fick en sådan följeslagare som Oinonen, var jag icke orolig för färden öfver isen, och bra gick det för oss, ehuru vi fingo slita ondt med besked, ty på ett helt dygn kunde vi blott få hvila oss då och då korta stunder, emedan nordavinden, hvilken dock icke blåste hårdt, var kall och bister, och så snart vi stannade, pinade sig genom kläderna så skarpt, att vi icke kunde härda ut med att stå stilla. Människorna, som vi mötte eller foro förbi, klagade alla öfver kölden.

»Skogen är fattigmans tröja,» sade min följeslagare, då vi hunnit öfver isen och voro inne i skogen på andra stranden; »nu kunna vi åter hämta krafter.»

Sedan jag en dag hvilat öfver hos Oinonens bror och under tiden meddelat honom ändamålet med min resa, sade han, att jag, såvidt han förstod, kunde och borde färdas genom bygderna och följa de vägar som funnos. Ingen fara förelåg för mig, ty visserligen hade ryska fartyg under sommaren visat sig utmed kusten och vid öarna, men några ryssar funnos nu icke i landet. »Gå du fritt!» slutade han; »jag

tror icke, att någon skall oroa dig, och alltid skall du få veta, om fienden syntts till längre mot öster.»

Hade min kosa förut oupphörligt gått mot norr och öster, så gick den nu oafbrutet mot öster och söder. Icke heller vandrade jag som förut ständigt genom skogen, utan träffade nu människor alla tider på dagen, hvilka jag kunde fråga till råds om vägarna, och sällan behöfde jag sakna tak öfver hufvudet någon natt.

Likafullt kände jag mig orolig och främmande. Det var så mycket nytt att se, och landet var helt olika det jag lämnat. Jag började längta åter till eder och våra trakter, och tiden föreföll mig lång. Det var blott att gå och gå hvarje dag, så länge jag orkade. Under det jag kunde bruka skidorna, var det tämligen lätt att komma fram, men sedan jag, fått lämna dem vid Jokkas, blef det långt svårare, så att jag då jag ändtligen vid midsommartid uppnådde Nyslott, var alldeles utsliten.

Så småningom hade jag vant mig vid de nya förhållandena, så att jag icke längre var rädd för att gå in i gårdarna eller att tala med hvilken som helst, ehuru jag ogärna gjorde det, ty jag hade blifvit trasig och såg ej ut som annat folk.

Hittills hade jag icke behöft gå några krokas för att komma förbi de talrika sjöarna, men vid Nyslott måste jag göra detta, om det icke lyckades mig att anskaffa en båt. Jag ansåg det vara bäst att vända mig till någon, som kunde hjälpa mig i detta liksom i andra afseenden, och min goda lycka förde mig till en gård, en bit från Nyslott, där det visserligen var fattigt, ty husbonden var gammal, torpet dåligt och sönerna borta bland knektarna, men där det fanns en kry gumma och ett par raska töser, som hjälpte mig att laga mina kläder så mycket som möjligt och följde mig till staden, där de visade mig, hvar jag billigt kunde köpa det nya, jag måste ha. Vilde jag stanna och hjälpa dem med slåttern en vecka eller par, så skulle sedan en af töserna med gubbens gamla båt föra mig öfver den långa och villsamma sjön Pihlajavesi, om jag därjämte gaf gubben min hund eller också fem daler r. m. samt skaffade mat för resan. Som jag var trött på att gå, så gick jag

in på förslaget, med villkor att jag skulle blifva förd till den strand, som låg närmast sjön Pyhäjärvi. Gubben tyckte till en början, att detta blef för långt, men huru det var så blefvo vi ense, och en vacker sommarmorgon begåfvo jag och en af flickorna oss åstad, åtföljda af Rakki, hvilken jag icke under några omständigheter ville skilja mig ifrån.

Huru flickan kunde hitta bland alla holmarna, öarna och sunden, hade jag svårt för att fatta, men på tredje dagens kväll satte hon mig likväl i land vid ett litet torp, där man sade mig, att jag blott hade att gå rakt mot öster öfver en bergs- och skogstrakt för att uppnå den andra sjön. Kunde jag icke komma öfver denna, hvilket vore troligt nog, så finge jag vika af litet mot söder och följa stränderna till Uukuniemi. Efter dessa underrättelser begaf jag mig åstad med det beslutet att icke gå fram till sjön, då det var ovisst, om jag där skulle lyckas finna någon båt, utan i stället nu, då jag var uthvilad, taga kosan sydligare för att kringgå densamma.

Jag var åter vid godt mod. Under vår sjöresa hade Rakki och jag skaffat oss ganska många änder, af hvilka jag skjutit några, men de flesta hade blifvit ihjälbitna af hunden, och under det vi varit sysselsatta med vår jakt, hade flickan metat hela högar af fisk.

Litet mjöl hade jag skaffat mig i torpet, hvarför jag var väl rustad för färden genom skogen, och jag kände mig helt hemmastadd igen, då Rakki och jag slogo oss ned vid vår natteld.

Under det jag vandrade, hade jag beslutat mig för att gå till prästen, innan jag uppsökte gården, som gamla Vappu fått af baronen, för att visa honom mina papper och, som ni sagt mig, begära hans råd och hjälp, ifall detta vore af nöden. Härfå låg jag och tänkte, då Rakki sprang upp och började morra, under det att håren reste sig på hans skuldror, såsom ni veta att det brukar göra, då han blir orolig eller retad. Jag var ej sen att springa upp, gripa bössan och taga skydd bakom en väldig fura. Rakki, som fortfor att morra allt mer och mer högljudt, stod stilla och såg bortåt skogen, och då jag följde hans blick, blef jag mellan träden varse något som rörde sig: där

stod en ohyggligt stor varg och stirrade på hunden och elden. Det syntes tydligt, att han öfverlade, om han skulle våga kasta sig öfver Rakki eller ej, men jag afvaktade dock icke hans beslut utan gaf honom en kula bakom bogen, som kom honom att tumla öfverända.

Rakki hade snart bitit sig fast i hans strupe, men då han förstod, att besten var död, släppte han sitt tag och tittade på mig, just som om han velat säga, att det ej lönade sig för »glupande ulfvar» att oroa oss, då vi ville hvila.

Ett ögonblick hade det fallit mig in, att ryssarna voro i närheten, men sedan jag sett hvem det var, som stört oss, kröp jag åter ihop på min bädd och sof i god ro, tills dagen bröt in.

Vargskinnet ville jag icke bära med mig, då jag visste, att det denna årstid icke var värdt någonting, utan jag lät vargen ligga där han låg, i det glada medvetandet, att han icke mera skulle bita fattigt folks boskap.

Veckan hade nära nog gått till ända, innan jag hann fram till prästen i Uukuniemi.

Sedan jag badat bland några buskar och snyggat mig samt dolt mina saker och tillsagt Rakki att vakta dem, steg jag dristeligen in till honom. I stugan fanns blott en tämligen ung, men blek och mager man, med endast en arm, och han kom vänligt emot mig och frågade om mitt ärende. Jag förstod då, att det var prästen själf.

Då jag omtalat, hvarifrån jag var och sagt honom, att jag kommit för att bedja om hans bistånd i en arfsfråga, bad han mig sitta ned. »Och du har gått hit den långa vägen från norska gränsen,» frågade han förundrad. Sedan jag berättat honom om min hitfärd, sade han, att han förvånade sig både öfver mig och öfver dem, som sändt mig ut på en sådan resa helst i dessa svåra och oroliga tider. Hans bistånd kunde jag påräkna, om mina bref visade, att jag talade sanning och var i behof af hans hjälp. Då tog jag fram alla papper jag hade och gaf honom hela bunten. Sedan han läst brevet från prästen i Holmedal, frågade han mig, hvar jag hade mina »don», och då jag sade honom, att jag nedlagt min säck och bössa bland buskarna vid sjöstranden, bad han mig hämta dem. Hos honom kunde jag

stanna denna dag, så att han fick tid att studera mina papper och jag tillfalle att hvila mig något.

Så snart jag kom in till prästen, förstod jag, att jag ingalunda var hos någon förmögen man, snarare tvärtom: där såg helt fattigt ut, och jag undrade öfver att icke något husfolk var synligt, men tänkte icke länge på saken. Då jag återkom med mina tillhörigheter, träffade jag dock en gammal gumma och en halfstor flicka. Gumman gaf sig genast i samspråk med mig och blef förvånad öfver att prästen bedt mig stanna kvar hos dem. »Här ha vi ingenting att bjuda främmande på,» sade hon afvisande, »du får nog ge dig af.» Flickan hviskade något till gumman, hvaraf jag endast hörde ordet fisk, och jag förstod då, att det i verkligheten var lika fattigt, som det såg ut. I min säck hade jag fyra andungar, som Rakki bitit samma dags morgon på en äng vid sjöstranden, och själf hade jag dagen förut skjutit en orrtupp, som hunden skrämt upp. Dessa fåglar tog jag nu upp och bad gumman använda dem. Hon kunde knappast uttrycka sin belåtenhet öfver min gåfva; sådana vankades nog i gamle prästens tid, men nu voro bönderna i socknen så utarmade, att de ingenting hade att gifva prästen. »Hade vi icke våra två kor och sjön med sin fisk att lefva af,» sade gumman bekymrad, »så gingo vi alldeles under, och nu har kungen till på köpet tagit alla våra män ut i kriget, så det endast finns gamla gubbar kvar för att hjälpa oss med jordbruket. Men de duga till ingenting, ty ännu står vår äng oslagen, och det blir nog så, att kossorna våra få svälta ihjäl i vinter, då ingen kommer och bärgar vårt hö.»

Det var fattigt för prästen, och på samma sätt hade det varit nära nog hos alla i Finland, där jag varit inne; ju längre mot öster jag kom, desto armare syntes befolkningen vara. Emellertid var det dock icke fullt så dåligt ställt, som gumman låtit påskina, och då prästen sett på mina papper, sade han, att jag gärna kunde stanna några dagar hos honom, tills han hunnit tänka på saken.

Mot papperen var intet att anmärka, men huru jag klokast skulle kunna reda mina angelägenheter, ville han betänka och rådgöra om med sina bekanta.

Sedan gumman fått veta, hvarifrån jag var, och att jag hade arf att uppbära i socknen, blef hon vänligare, men tyckte, att jag icke borde ligga sysslolös hos dem, hvarför hon genast bad mig slipa några liar och tidigt följande morgon gå ned till ängen och skära gräs; prästen som blott hade en arm dugde ej därtill och var för öfrigt för klen. Flickan skulle draga slipstenen åt mig, och under tiden kunde vi prata. Jag tyckte att gumman var duktig och beslöt att göra som hon sade och hjälpa till med hvad som kunde behövas.

På liknande sätt som min första dag i prästgården förflöt hela sommaren, ty då prästen, som gått bort i mina ärenden, kom hem, sade han, att jag måste stanna hos honom på obestämd tid, emedan den mannen, som innehade mors egendom, bestämdt hade nekat till att utbetala någon ersättning för de år han innehaft densamma. Någon köpare kände hvarken prästen eller hans bekanta till, ty tiderna voro så dåliga, att ingen hade några penningar att afvara. Emellertid hade han hos öfverheten begärt hjälp för att af egendomsbrukaren utfå skäligt vederlag för den tid, han innehaft gården. Utslaget måste jag afvakta, och ville jag fortfarande arbeta hos honom, så var han beredd att ersätta mig därför.

Litet nedstämd blef jag nog, då prästen meddelade mig detta, och fann det besynnerligt, att egendomsbrukaren gjorde svårigheter med att ersätta oss för den inkomst, gården otvifvelaktigt lämnat under de många år, han innehaft den, men jag trodde icke, att mor skulle hålla så strängt på den saken, om han själf ville köpa gården, hvilket jag förmodade, att han kunde göra. Jag ämnade därför gå till honom för att söka afsluta affären, och ville för öfrigt gärna se den trakt, där mina släktingar bott, och hvarifrån jag härstammade.

»Hvad du nu säger mig, Matts, har jag väntat på länge,» svarade prästen, då jag anförtrorde honom mina tankar, »och jag har beundrat ditt tålamod, men ser du, saken är den, att det ej är så lätt att komma öfverens med Kassakoida, din aflägsna släktinge. Det är en hård man liksom alla hans förfäder, tillika slug och inbunden samt dess-

utom rik i följd af arf och eget förvärf, rikare än någon annan här i vår bygd, men snål och nidsk samt högdragen och oresonlig. Kanske borde jag säga dig något mera om honom, men detta kan ju vara nog. Hans lynne är ej heller det jämnaste, ofta uppbrusande, och då jag, ehuru icke gammal här i orten, kände till allt detta, beslöt jag mig för att åtaga mig din sak, ty hade du, ensam och okänd som du är, gått till honom och andragit ditt ärende, kunde det hafva händt, att du fått ett sådant emottagande, att du måst återvända med oförrättadt uppdrag, om ej något värre inträffat. Att du nu vill besöka honom och se din mors egendom och den trakt, från hvilken du härstammar, är ju i sin ordning, hvarför jag gillar din plan och är beredd att följa dig.»

I god tid följande morgon drogo vi åstad i prästens båt, i hvilken vi kunde tillryggalägga hela vägen, ty mors egendom liksom Kassakoidas arfvegård ligga helt nära stranden. Ehuru jag rodde raskt hela dagen, kommo vi dock ej fram, förr än kvällen nästan hade inträdt. Jag hade föreställt mig mors gård såsom mycket präktig och ståtlig, men fann den gammal och förfallen; boningshuset var likväl icke så litet. Däremot var den närbelägna Kassakoidagården i godt stånd, och där träffade vi också ägaren. Han stod på förstugukvisten och utdelade med sträf och myndig ton några befallningar till sina torpare. Då han blef varse oss, förändrade han dock hastigt sin röst och sade, att han var glad öfver att se pastorn och hans följeslagare hos sig; den senare vore förmodligen hans släkting från Sverige? Sedan pastorn bejakat frågan, meddelade han, att vi rest hit i akt och mening att bese min mors egendom, emedan jag icke ville lämna orten utan att hafva sett den. Min släkting svarade då, att han länge väntat oss, samt ställde därpå några frågor till mig om våra förhållanden i Sverige och om min resa till Finland; då jag besvarat dem alla, förklarade han, att han afundades oss, som bodde så tryggt och fredligt i vår ort. Det var annat än här, där man fick lefva i oro, nöd och bekymmer, ty ingen dag kunde man vara säker på att icke få besök af ryssarna, och jämnt var man utsatt för hårda år, missväxt och dyr tid.

Jag sade honom, att det var likadant hemma, och nämnde, att vi flera gånger haft besök af danskar och norr-män, samt att vi haft år så svåra, att folket dött af hunger; vi själfva hade allt emellanåt måst tillgripa barkbrödet, och för att för framtiden trygga oss mot nöden, hade jag blifvit hitsänd för att se till, om mors egendom kunde afyttras, samt uppbära den inkomst, den inbringat under årens lopp.

»Allt detta har pastorn redan sagt mig förut,» anmärkte Kassakoida, sedan jag tystnat, »och det skall nog reda sig med tiden. Men det är sant: vi må se till, att vi få oss något till lifs och sedan komma till ro.» Då vi stigit in i stugan, hade jag svårt för att tro, att åren varit så hårda för ägaren, som han låtit mig förstå, ty allt i huset visade välmåga och god bärning.

Innan min välvilliga präst vaknat följande morgon, hade jag stigit upp och smög mig helt tyst ur rummet för att gå ut och se mig omkring. På gården syntes ingen, och sedan jag lämnat denna, tog jag vägen genom den björkhage, som skilde Kassakoidas gård från den egendom, baron Karl gifvit Vappu, och som denna utan betalning sålt till mor eller rättare sagdt till Pekka Huskoinen, hvilken i köpebrevet inskrifvit mors namn i stället för sitt eget. *) Innan jag hann genom björkdungen, hörde jag en sträf mansröst fara ut i hårda ord mot någon, som i klagande och jämrande ton bad om tillgift för en förseelse. Jag tänkte skynda fram, men i samma ögonblick märkte jag någon komma gående på stigen, som jag följde. Det föll mig då in att dölja mig bakom ett träd och låta den kommande passera utan att själf visa mig. I mannen igenkände jag Kassakoida, hvilken nu icke alls hade det vänliga utseende, som då han hälsade prästen och mig föregående dag. Då han gått förbi mig, fick jag lust att se den, som jämrat sig, och jag fann snart Valborg med håret i oordning och röda kinder, utför hvilka tårarna ännu runno.

Så snart hon fick se mig, vände hon sig bort, kväfde

*) Se Pekka Huskoinen. Sid 262.

snyftningarna och drog ned sitt hufvudkläde. Jag klef öfver stängslet, som skilde oss åt, och frågade henne, om hon bodde i mors gård. Först sedan jag upprepat min fråga, svarade hon, att ingen bodde där, utan att hon var från granngården. »Hvad heter du då?» frågade jag. »Valborg Haakasett,» svarade hon halft snyftande. »Då äro vi släkt,» återtog jag, »ty min mor heter Gretti Haakasett, och hennes mor var från denna gård.» Då såg flickan upp. »Det tror jag icke,» sade hon, »ty de sade därinne i går, att du var från Sverige.» »Så är det också,» försäkrade jag, »men kom hit till mig och sätt dig, så får jag språka litet med dig.» — »Det vågar jag ej, ty jag måste hafva det här roflandet rensadt före frukosten. Jag skulle haft det färdigt i går kväll, hade morbror sagt mig, men då fick jag ej gå hit utan måste hjälpa dem inne i stugan.» — »Och så fick du bannor i dag?» frågade jag. — »Ja, och jag får nog mera, ty inte kan jag hinna rensa hela landet till frukostdags.» Så började tårarna rinna igen. »Var ej ledsen, Valborg,» sade jag uppmuntrande, kastade af mig rocken och började rensa roflandet, »hjälpas vi åt, få vi oss nog en pratstund, innan tiden är ute.» Och det fingo vi, ty bockhornet hade ännu icke kallat oss, då arbetet var färdigt. Vi slogo oss ned, och Valborg berättade mig om sin släkt och omnämnde då bland andra en Bertil Haakasett, som rymt till Sverige med Kassakoidas faster. Det blef mig då klart, att denna senare var min mormor, och när Valborg fick veta detta, flög hon upp och bad mig för Guds skull taga henne med mig till Sverige och slakten där. Hvad hon för öfrigt sade mig den gången och sedan, får hon tala om själf, ifall hon icke redan gjort det. Då frukosttiden var inne, gick hon ensam hem, och jag följde henne om en stund.

Efter frukosten föreslog Kassakoida, att vi skulle följas åt och se på mors egendom, hvilket vi äfven gjorde, men icke blef det mycket tal om köpet eller om ersättning för brukningen, ty så snart min gynnare vidrörde detta ämne, slog Kassakoida in på något annat och började orda om kriget och om de dåliga tiderna.

Under det prästen och vår värd pratade, hade jag blifvit efter ett stycke, ty Rakki hade något att beställa utmed

kanten af en bäck, men om en stund vinkade den förstnämnde på mig och sade, då jag hann upp honom och hans följeslagare, att vi måste begifva oss af igen, om vi skulle kunna hinna hem samma dag. Jag kunde ju se mig om litet mera, under det han och vår värd gingo tillbaka till den senares gård för att rusta, ty Kassakoida ämnade åtfölja oss till en fiskarstuga, han hade på en ö uti sjön.

Som jag icke hade någon att rådfråga, hvar gårdens ägor voro belägna, gick jag snart tillbaka och mötte då Valborg, som på armen hade en stor korg full af nät, hvilka hon skulle bära ned till båten. Jag tyckte, att korgen var allt för tung för den späda flickan, hvarför jag tog den ifrån henne och bar den ned till sjön, där vi hade vår båt, och där jag sett flera andra ligga uppdragna på stranden. Knappast hade jag satt korgen ifrån mig, förr än jag fick se Valborg komma bärande på ännu en korg, och då jag hade lust att tala med henne litet mera, satte jag mig ned för att afbida hennes ankomst. »Jag skall med för att ro morbror,» sade hon helt ängsligt, då hon hann fram. Jag tyckte att det var bra, ty vi kunde därigenom få tillfälle att språka med hvarandra under vägen. »Det går nog icke,» svarade hon modfälld, »då vi få vara i hvarsin båt och ro båda två. Men jag tycker likväl, att det är roligt att följa dig en bit, fastän jag får arbeta desto mer, sedan ni rest. Morbror är alltid så svår, då fisket går dåligt för oss. Jag vet icke, hvarför han just nu vill ut, då vi skola ha så mycket arbetsfolk i morgon.»

En stund därefter voro vi ute på sjön. Som Valborg förutsagt, fingo vi ro hvarsin båt, och då jag såg, att flickan hade all möda att följa min, stannade jag och bad prästen taga fatt i den andra båten och binda länken fast i vår, så att Valborg kunde få hvila sig ett ögonblick. Prästen var genast villig därtill, och med sin ena arm fullgjorde han min begäran, hvarefter jag tillropade Valborg att höra upp med att ro. Kassakoida sade till en början ingenting, men snart bad han prästen kasta loss, så att vi kommo fortare framåt, ty Valborg kunde mycket väl arbeta litet. Lyckligtvis var det nu icke långt till holmen, där Kassakoidas fiskarstuga var belägen. Han och prästen gingo fram till

denna, under det Valborg och jag flyttade de saker, som hon medfört i sin båt, hvarefter hon bar dem in i kojan. Hon kom dock strax åter och satte sig ned bredvid mig, och jag sade henne då, att jag gärna ville säga henne några ord, om hon kunde ställa så till, att vi fingo vara ostörda. »Tänk aldrig på det,» svarade hon, »jag kan omöjligen komma ifrån, och skulle morbror få veta, att du och jag talats vid i dag, så finge jag nog sedan veta af det. Men gå till kyrkan om söndagarna, så kanske du får se mig där; dit går aldrig morbror.»

»Valborg!» ropade nu en röst från stugan. »Tag in ölkruset! Matts kom in!» Jag gjorde så och undfågnades därpå med öl, hvarefter prästen och jag togo afsked och begåfvo oss åter på hemvägen.

Sedan vi rott ett stycke, frågade jag min följeslagare, hvad Kassakoida sagt beträffande vårt ärende.

»Han sade,» svarade prästen: »Jag vet, att du sökt hjälp hos öfverheten för att tvinga mig att betala, därför att jag brukat Gretti Haakasetts egendom. Jag har sedermera tänkt på saken och funnit, att jag gjorde orätt i att tvärt neka att lyssna till hvad du sade. Nu har jag ändrat mig och vill betala, hvad rätt och skäligt är. Hvad egendomen gifvit i ärlig afkastning, vet jag icke, då jag icke fört några räkningar däröfver, men jag skall tänka efter hvad det möjligen kan gå till; någon stor summa blir det i alla händelser icke. Äfven har jag tänkt på, att min farfader icke handlade riktigt, då han gjorde sin dotter Vappu arflös, därför att hon icke ville gifta sig med »Träbenet» utan rymde öfver till Sverige. Det ena med det andra har gjort, att jag ämnar lämna mina släktingar i Sverige en summa, som jag sedan närmare vill bestämma, och skall då komma öfver till dig. Jag kan i alla händelser icke gifva några penningar förr än i vår, emedan jag först måste sälja den spannmål jag har. Gärna skulle jag se, att Matts Makkran kunde få begifva sig hem till de sina, men det vill han nog icke, förr än han har penningarna med sig. Jag tror nog, att han gör skäl för sitt uppehälle hos dig, hvarom ej kan han komma till mig och stanna, tills jag gifver honom, hvad vi komma öfverens om.»

»Jag blef så förvånad öfver Kassakoidas tal,» fortsatte min följeslagare, »att jag icke kom mig för att svara honom på en stund. Slutligen sade jag honom dock, att jag kände mig glad öfver hans ändrade åsikt och hoppades, att han icke åtrade sig.

Därpå svarade han, att han icke brukade ändra, hvad han en gång hade beslutat, och till bevis därpå fordrade han icke, att jag skulle återkalla min begäran hos öfverheten att uttaga de omnämnda penningarna.

Nu ha vi för närmaste tiden intet att göra annat än att vänta på Kassakoidas anbud eller öfverhetens dom. När den faller, är omöjligt att säga dig, liksom tidpunkten, då Kassakoida kommer till oss. Hvar du vill vistas, får du afgöra själf; önskar du stanna hos mig och fortfarande uträtta det, som kan behöfvas vid mitt hem, så är jag glad däråt, vill du gå till Kassakoida, så tror jag nog, att du är välkommen äfven hos honom.»

Utan betänkande förklarade jag, att jag vore tacksam, om jag finge stanna hos prästen.

Först efter jul kom Kassakoida till oss och samtalade länge med min gynnare, innan min pratsamma gumma kallade mig in.

»Snygga dig fort,» sade hon, »ty du är svart i synen af damm.» Jag höll nämligen på att kasta säden, ett åliggande som jag utförde till gummans synnerliga belåtenhet. »Det var lyckligt,» tillade hon, »att du kom till oss, Matts, du kan gärna stanna här i all din tid. Kom nu!»

Med gummans bistånd blef jag snart fri från damm, hvarpå jag klef in i det lilla rum, som prästen bebodde. Sedan jag hälsat på Kassakoida, hvilken jag dock sett, då han kom på sin vackra och ystra springare, sade min husbonde, att någon handel eller köp af mors gård ville min släkting icke höra talas om. Men som han ansåg, att han borde betala något för brukningen af egendomen, hade han bestämt femhundra daler såsom det högsta, han ville och kunde gifva. Dessutom var han beredd att afstå tvåhundra-femtio daler af det arf, han mottagit efter sin fader, hvilka penningar egentligen bort tillfalla hans syster Vappu. »Nu Matts får du säga, om du är nöjd med hvad Kassakoida

bjuder dig,» slutade den vänliga prästen, »penningarna får du i så fall till korsmässan.»

Jag tyckte nog, att det var mycket penningar, men ville icke strax svara utan bad prästen först säga sin mening.

»Icke ens jag är färdig att genast svara,» sade han då, »utan beder Kassakoida att få lämna besked om en månad eller så,» en anhållan som min släkting till min glädje beviljade. Det gjorde honom alldeles detsamma, hur vi bestämde. Ville vi vänta på öfverhetens dom, så trodde han dock, att jag icke skulle få komma hem hvarken detta eller nästa år. Därpå afreste han och bad mig vid afskedstaggandet hälsa på sig, när det passade.

Några dagar därefter sade prästen till mig, att han fann Kassakoidas anbud egendomligt. Att jag kunde bli tillerkänd större ersättning för den tid, denne brukat egendomen, trodde han, men han var förvånad öfver att han ville afstå tvåhundrafemtio daler af sitt arf, något som vi aldrig hade fordrat.

»Den mannen är ej god att förstå,» slutade han. »Hvad tänker du om hans anbud?»

»Jag vill hem,» blef mitt svar, »och sjuhundrafemtio daler äro mycket penningar.» — »Det är nog så,» sade prästen och föll i tankar, hvarför jag lämnade honom och gick ut.

Flera gånger hade jag träffat Valborg vid kyrkan, och hon hade då sagt mig, att morbrodern nu var mycket vänligare mot henne än förut; om att jag skulle taga henne med mig hit hem, talade hon icke vidare. Och så gick tiden. Våren hade gjort sitt inträde, sjön gick öppen, och korsmässotiden tillstundade. Då sade jag prästen, att jag ville återvända till Sverige. Om Kassakoida lämnade mig de penningar, han bjudit, var jag nöjd, ty längtan efter eder hade så gripit mig, att jag var besluten att fara, äfven om jag inga penningar finge. Egendomen var ju kvar, och tilldömde öfverheten mig en ersättning, så kunde ju prästen skrifva till Holmedal, så att någon sedan kom öfver till honom för att hämta, hvad som stod att få.

Prästen sade mig icke då, hvad han tänkte, men för klarade sig villig att åter följa mig till Kassakoida. Vi voro snart färdiga, ty det lilla, jag ägde, hade jag rustat i ordning förut. Nya kläder hade jag bekommit för mitt arbete, och ännu var det ej slut på de penningar, jag hade fått af eder, oaktadt jag användt en del för att köpa mig ammunition för hemresan. Då jag tog afsked af den prat-sjuka och duktiga gumman, plockade hon till mig litet af hvarje till matsäck, så att jag var fullt rustad i alla af-seenden.

Så begåfvo vi oss af och framkommo dagen före den bestämda tiden till Kassakoidas gård. Liksom förra gången färdades vi i båt, och jag rodde. Vi blefvo mycket vänligt emottagna och undfägnades med öl, hvarpå Kassakoida frågade mig, huru jag beslutat. Nu tyckte jag, att jag ej ville skjuta prästen före mig, utan sade, att jag, om han lämnade mig de penningar, han lofvat, vore redo att återvända till hemmet. Jag såg, att prästen ämnade säga något, men däraf blef dock ingenting. Kassakoida gick nu ut, men återkom om en stund och bad då prästen skriva en förlikning oss emellan, på hvilken jag sedan satte mors bömärke. Därpå gaf Kassakoida prästen en pung, i hvilken penningarna förvarades, och bad honom räkna dem. Summan stämde, och sedan jag mottagit pungen, tog jag ur denna tjugu daler, hvilka jag bad prästen behålla såsom ersättning för den hjälp, han lämnat mig. Kassakoida höll dock min hand tillbaka och förklarade, att jag skulle hafva hela summan med mig hem. Själaf gaf han prästen tjugu daler och sade, att vi kunde räkna af dem en annan gång, ty han skulle väl fortfarande bruka egendomen, då ingen köpare fanns. Därefter blefvo vi trakterade och lågo sedan kvar öfver natten. När vi skulle resa följande morgon, sade Kassakoida sig vilja följa oss till fiskarstugan för att bli där ett par dagar. Valborg skulle få ledsaga mig öfver sjön, och under det vi väntade på en karl, som skulle ro pastorn hem, kunde vi två hjälpas åt att bära de saker, som lågo i ordning, ned till stranden.

Valborg och jag sutto i båten och väntade på prästen och Kassakoida, då vi helt plötsligt hörde skott, rop och

buller uppe vid gården samt sågo den senare komma ut för att springa ned till oss. Han hann dock ej långt, förr än han blef upphunnen och fasttagen. »Rädda eder!» ropade han. »Ryssarna! Ryssarna!»

Ögonblicket därpå hade jag skjutit ut båten och rodde allt hvad jag förmådde utåt sjön. Ett par skott aflossades efter oss, och den ena kulan slet af bärremmen på min kunt, men gjorde icke någon vidare skada. Ännu flera skott aflossades om en stund, men då voro vi så långt borta, att kulorna ej hunno fram.

Valborg hade hjälpt mig med att skjuta på årorna, och vår färd hade varit snabb, tills vi voro utom skotthåll från stranden. Ryssarna vände då åter till gården, på hvilken allt nu var tyst. Hvad som tilldrog sig där, kunde vi naturligtvis ej märka, men vi sågo prästens båt fortfarande stå kvar vid stranden, och med den kunde fienden ju förfölja oss, hvarför jag åter grep årorna och så hastigt som möjligt rodde bakom några holmar, där man icke kunde varseblifva oss från stranden. Vi hade icke väl kommit dit, förr än vi fingo se flera båtar fulla af folk komma söderifrån i riktning mot oss. Då blefvo vi förfärade, ty det var tydligt, att i dem funnos ryssar, som längs stränderna följde sina kamrater på land för att fånga de flyende, under det de andra ryssarna öfverföllu Kassakoida och hans grannar.

Voro vi bestörta förut, så blefvo vi det ännu mer nu, då vi märkte, att vi voro upptäckta och förföljda, samt sågo, hur lågorna slog upp från den gård, vi så nyss hade lämnat.

»Vi måste försöka hinna till landet där borta i norr, Valborg,» sade jag; »kunna vi komma in i skogen, äro vi räddade.» Ni förstå nog, att vi arbetade af alla krafter, men Kassakoidas båt var icke lätt att ro, och det var mig till en början omöjligt att säga, om vi skulle hinna den utpekade udden så tidigt, att vi kunde dölja oss i skogen, innan ryssarna nådde oss.

Med förenade krafter gick färden dock snabbt för oss, och vi började hoppas att komma undan, hvarför vi icke landade vid udden, utan fortsatte litet längre fram för att få skydd, då vi lämnade båten. Vi ämnade just svänga mot

land, då ett skott small af och vi sågo röken stiga upp mellan träden. Ryssar äfven i skogen! Vi blefvo så förfärade, att vi bara rodde och rodde, tills jag såg den båt, som förföljde oss, svänga rundt och roddarna släppa sina åror. »Vänner,» ropade jag till Valborg. »Vi få hjälp, vi få hjälp!» Så small åter ett skott, och jag såg båten ligga stilla några ögonblick, men snart därefter sköt en ny fram om udden mycket närmare oss än den förra, och då började vi åter att ro för lifvet, tills vi hörde någon ropa till oss, att vänner voro i närheten. Det var nog i sista stunden, ty vi skulle icke förmått fortsätta många minuter till.

Min glädje då jag hörde våra landsmän tala, och då jag igenkände Per, kan jag icke beskrifva, och hvad därefter tilldrog sig, känna ni redan. Hvad som vidare hände oss, då vi hade lämnat Pers vänner, Orainens, får Per berättas själf.»

Hemresan från Finland.

Några dagar därefter var åter hela finnfamiljen församlad vid kokhuset. »Jorden är ännu för sur för att vi skola kunna göra något åt den,» sade Jo, »men den torkar snart upp, ty solen är varm, och sedan få vi arbeta. Under tiden kan Per berätta för oss om eder hemfärd.»

»Ja, nu sedan resan är fullbordad och vi sitta här i god ro utan bekymmer för kommande dagar,» tog Per åter till orda, »kan det vara roligt nog att tala därom, men icke skulle jag vilja göra om den färden och det i sällskap med kvinnfolk, det kan ni lita på.»

»Du har just aldrig varit svag för kvinnfolk, du Per,» afbröt Jo. »Minns du den svenska jäntan, som du hade här för många år sedan, då Pavo och Gretti voro hos Jossi och jag hälsade på eder?»

»Nej,» svarade Per, »det är visst värdt att minnas en, som längtade bort från skogen, tvi!»

Per belönades med en skrattsalfva för sitt goda minne.

»Låt oss nu höra din berättelse,» sade Gretti; »glömmer du något, så får väl Valborg komma dig till hjälp.»

»Det var ingen rolig stund, då vi skildes från Tarwen. En bra kamrat hade jag förlorat, en likaså god hade jag dock fått i stället. Men min nye kamrat var icke ensam, och bäst hade nog varit, tänkte jag, om han kommit utan följe.

Men som det nu var, kunde jag ingenting säga, ty sällskapet, han hade, hade han icke skaffat sig själf, utan blifvit påtvingad det af ryssarna, och sannerligen jag unnade dem min

kamrats följeslagerska. Därför beslöt jag att ställa så till att de äfven skulle gå miste därom, och så vandrade vi af. 'Håll dig upp på åsarna, Per,' hade Tarwen sagt mig, 'du finner då en sjö, som är lång nog, och kan du skaffa dig öfver den i norr och väst, så är du hjälpt ett godt stycke. Men raska på så du hinner före ryssarna, ty jag är säker på att de ämna sig ditåt.' Matts hade sagt mig, att han kände sig osäker om, huruvida han blef gladare, då han träffade mig, eller då vi råkade Rakki, som sökt upp oss, ty allt under det han rodde, hade det legat som en tung säck öfver bröstet på honom, då han tänkte på att han icke hade hunden i båten. Nu hade vi den, och det var intet hinder för oss att raska på, ej heller behöfde vi göra som Tarwen och jag under vår vandring så många gånger varit nödsakade att göra: gå sakta, spana och lyssna. Rakki skulle i god tid varna oss, om fara förelåge; men om Valborg skulle kunna följa oss, om vi raskade på, var en sak som jag var osäker om. Det dugde likväl att pröfva på, och det gjorde jag också. Visserligen hade hon ingenting att bära på som Matts och jag, men likafullt hyste jag misstro till hennes krafter. Emellertid blef jag glad, då Valborg hade kokat oss mat, under det Matts och jag gjorde nyingen i ordning.

Första marschdagen hade icke gjort henne nedstämd, och jag började tänka, att hon var duktigare än jag förmodat. På kvällen efter fjärde dagen voro vi vid det stora vattnet, Tarwen talat om, och det var nog Valborg glad åt, ty den kvällen somnade hon strax, vi hade satt oss, och sof gjorde hon, fastän Matts tog henne på armarna och bar henne till bädden.

Från åsen, där vi slagit oss ned, sågo vi, att vi voro vid sjöns södra ände, samt att öster om oss var en stor dal, genom hvilken ett stort vatten flöt fram; äfvenså lade vi märke till att vi hade stora bygder åt väster. Detta allt gjorde tydligt för oss, att vi voro på en plats, som icke var en af de tryggaste. Emellertid sofvo vi ostörda, och på morgonen bad jag mina följeslagare ligga stilla, under det jag gick att efterse, huru vi skulle kunna komma öfver sjön.

Rakki tog jag med mig, och snart var jag vid sjöstranden, där jag lade mig och funderade på om vi skulle våga

oss öfver sjön på en flotte; efter något eftersinnande fann jag, att det nog skulle gå för sig. Då fick jag se Rakki gå upp på en sten och lyssna. Ehuru han icke visade någon oro, insåg jag dock, att han hörde något. Snart förnam äfven jag öster om oss ljudet af ett fallande träd. Jag förstod genast, att det var yxhuggen, som hunden hört. Jag gick efter ljudet och påträffade snart en ensam man, som jag genast slog mig i språk med.

Han visste nog, att ryssarna voro i landet, men i den orten hade de ännu icke varit synliga, och för öfrigt fanns det folk i storbygden, som nog tänkte ta emot dem, om de kommo. Han själf hade varit i Ioensuu för några dagar sedan, och där fruktade man icke så särdeles för fienden. På min fråga, huru jag skulle kunna komma öfver sjön, eller, och detta helst, om jag kunde få någon, som ville frakta mig till dess nordvästra strand, svarade han, att därom kunde han icke gifva besked. Färden vore lång och sjön orolig, det blefve säkert svårt att få någon, som vore hågad. Det vore nog bäst jag höll mig på landbacken. Men nog kunde han frakta mig öfver sjöns nedre ända, om jag ville betala honom en daler. Jag ansåg detta vara dyrt, men förklarade mig vilja tänka på saken. Härefter frågade jag honom, hvartill han skulle använda virket, han höll på att fälla, ty det hade gjort mig nyfiken, att han gräfdde upp en del af rötterna, som han lät sitta kvar vid stammen. »Förstår du ej, att jag tänker bygga en båt,» sade han; »jag bygger och säljer sådana.» — »Om jag då skulle köpa en båt af dig och frakta mig själf öfver sjön?» — »Ja nog får du det, ifall du har penningar.»

Först följande morgon i ljusningen var jag åter där, hvarest jag lämnat min vän. Matts vakade och var orolig för mig, som blifvit så länge borta; men då jag sade honom, att jag nu hade egen båt väl gömd nere vid sjön, samt att jag hade just nyss skrämt en tjäder från nattkvisten, blef han tillfreds, tog bössan och gick uppåt skogen, hvarpå jag kröp ned och lade mig. Då jag vaknade stod solen högt, och jag hörde Matts och Valborg snattra och prata. De kunde aldrig nog prisa vår lycka, att vi nu hade fått oss en båt; »men se det är så,» sade Matts, »att Per, den

har då en särdeles god tur. Kan någon till exempel begripa, hur han kommit med lifvet från kriget, där han varit så många år, och sedan hur han kunnat rymma från rysarna!» — »Han kan och förstår åtskilligt,» sade Valborg, »han liknar morbror, hvilken alltid har redt sig och blifvit så rik.» Då reste jag mig och skrattade åt dem och sade, att Per han kunde då åtminstone *en* sak och det just nu. »Hvad kan du då, Per?» sade Valborg och såg frågande på mig.

»Äta frukost!» Nu var det de som skrattade och räckte mig en rykande tjäderkropp, som ännu hängde i vidjan, hvarpå den blifvit stekt. Denna morgon var den första stund på de sex dagar, som förflutit sedan vi skilts från Tarwen, som vi voro glada och muntra. Under det vi åto, berättade jag dem hur jag påträffat båtbyggaren, och hur jag af honom fått upplysning om den väg, vi borde taga, och om annat, som kunde vara af gagn för oss att veta.

Snart sutto vi glada i hågen i vår båt ute på vattnet. Sjön var nästan alldeles lugn, hvarför vi fortsatte att ro hela natten och äfven följande dag, men redan på aftonen andra dagen hade det mulnat och börjat blåsa, hvarför vi måste landa i närmaste vik.

Det var tydligt, att vi skulle få regn, och mot det måste vi skydda oss så godt vi kunde. Vi hade nätt och jämt under den uppdragna och hvälfda båten hunnit inreda oss så godt sig göra lät, förr än ovädret bröt ut och regnet började falla.

De två påföljande dagarna hade vi god tid att tänka på huru vår resa skulle komma att aflöpa, ty regnet och stormen fortforo.

Då vi efter de två dagarnas förlopp fortsatte vår färd, märktes väl på våra säckars obetydliga vikt, att matförrådet betydligt minskats. Detta var dock en sak, som ej oroade oss så särdeles, ty på östra sidan sjön sågo vi odlad bygd, och där kunde vi alltid söka hjälp, ifall nöden tvang oss därtill.

Sedermera funno vi äfven, att folket där i gårdarna voro välvilliga och tillmötesgående, och man beklagade oss, som hade en sådan resa för oss, ty norr om sjön skulle vi

bli hindrade af snö och vatten, emedan våren där icke var långt framskriden.

Emellertid försågos vi med hvad vi oundvikligen behöfde. Ehuru folket var i små omständigheter, fingo vi dock mot betalning Valborg bättre rustad för färden genom skogarna, och med godt hopp drogo vi åstad igen.

Så vackert väder som det vi hade under början af vår resa, fingo vi dock icke, förr än vi nådde sjöns slut. Där föll en älf ut, som tycktes komma från den bergsrygg, vi en längre tid under vår färd sett. I denna älf rodde vi in. Man hade äfven rådt oss att följa denna älf så långt vi kunde, men sedan vi öfvergått den, borde vi hålla kosan fortfarande mot nordväst, där vi åter skulle träffa på flera sjöar och vatten. Följde vi dessas västra sida, skulle vi snart komma till Kajana, men innan dess skulle vi dock säkerligen träffa folk.

Allt det där visste vi någorlunda förut, och vi fruktade ej heller att bli vilsna, men det var i alla fall bra att få höra, att vi i vattendraget hade en bra vägvisare. Men att sitta i en båt flera dagar och bara ro tröttnade åtminstone jag på, och jag föreslog därför, att vi gärna kunde hvila öfver en dag vid älfven, innan vi begåfvo oss af in i vildmarken.

Hittills hade vi icke fiskat något, men nu ville vi dock försöka, om vi ej kunde få något i älfven, och vi gingo därför uppför denna till ett ställe, där den bildade en fors. Efter en timme eller så visste vi, att vi i den forsen kunde taga nära nog så många laxöringar vi ville. Dessutom hade vi upptäckt, att älfven ofvan forsen gick lugn, och där sågo vi en mängd änder och några gäss hålla till. Matts menade, att en sådan borde vi ha, och gick därför för att försöka skjuta någon, medan jag återvände till Valborg och båten med vår rika fiskefångst. Vi undrade visserligen på att Matts ej återkommit till oss, då vi lade oss att sofva. Vi voro dock ej oroliga för honom men då jag vaknade vid soluppgången och han ej ens då var återkommen, blef jag betänksam och stod just i begrepp att gå för att söka honom, då jag fick se honom komma utmed älfstranden.

»En bra vandring har jag gjort,» sade han och kastade

flera fåglar på marken, »ty draga vi båten uppför ett par forsar, kunna vi ro ganska långt, och väl är det, ty myrarna på ett stort område häromkring äro öfversvämmade. Här är ock så mycket fågel, att vi kunna slå oss ned och lefva här sommaren öfver om vi ville. Men nu rusta vi oss och ge oss i väg.»

Matts' förmodan, att vi skulle kunna begagna båten ännu några mil, slog in, och därigenom kommo vi icke allenast flere mil framåt utan sluppo äfven att traska i vattnet, som ännu stod i alla ihåligheter i marken. Efter en dags färd måste vi dock sluta med att färdas i båt. Bullrande forsar stängde vår väg, och vi blefvo tvungna att ro i land. Valborg sade sedan, att hon höll på att skrika högt, då vi på en liten kulle nära stranden upptäckte en stuga på en liten afröjd plats, där gräset lyste grönt och några björkar stodo med nyutslagna löf. Så snart vi lagt i land, gingo vi dit och funno snart, att stugan var uppförd af någon, som brukade vistas vid älven under fisketiden. Naturligtvis togo vi den i besittning och dröjde där till följande dag. Hade upptäckten af stugan fröjdat oss, minskades vår glädje ingalunda, då vi märkte, att en icke så obetydlig vägstig gick därifrån och mot nordväst, följande älven. Denna stig följde vi hela dagen, emedan den gick i alldeles den riktning vi ämnade oss. Då vi följande dags afton hade öfvergått bergsryggen och börjat nedstigandet, blef vägen eller stigen märkbart större, därigenom att mindre stigar slöto sig till den. Nu blef det oss klart, att vi snart skulle påträffa något torp eller fäbodställe. Också blefvo vi icke allt för öfverraskade, då vi på afstånd fingo höra en koskälla och snart upptäckte spår af boskap.

Kort därefter varnade vi ett stängsel och därpå lyste emot oss gröna fäbodvallar samt några obetydliga små grå hus, och i samma ögonblick hörde vi en hund ge hals. Det var ett språk, som Rakki förstod, och så skyndade han före oss för att stifta bekantskap med en af sitt eget släkte. Då vi hunno pörtet, tittade ett grått hufvud fram ur dörröppningen, och ett par ögon stirrade misstänksamt på oss, men de antogo snart ett vänligt uttryck, då vi hälsade, och strax därpå kom en gumma fram. Hon sade sig ha blifvit rädd,

då hon såg oss nalkas, ty det hände just aldrig, fortsatte hon, att folk denna årstid kom dit. Snart syntes flera hufvuden titta fram ur dörröppningen, och då vi kommo in i pörtet, funno vi där flere barn, som nyfiket betraktade oss.

Vi måste nu redogöra för hvart vi ämnade oss och hvarifrån vi kommo, hvarvid gumman ifrigt frågade oss, om vi sport, huruvida ryssarna brutit in i landet, ty ett dylikt rykte hade hon förnummit redan för en vecka sedan, då hon med boskapen begaf sig till fäboden.

Sorgligt nog måste vi berätta, att vi både hört och sett ryssarna, men vi tillade äfven tröstande, att man sagt oss, att de icke ännu hunnit något längre in i landet.

»Gud hjälpe oss,» utbrast gumman, »skola de nu komma äfven i år! En hop af dem var här för två år sedan och gjorde oss stor skada; komma de nu hit igen, blifva vi väl alldeles ödelagda.» Vi sökte trösta henne med, att hit till fäboden skulle de säkerligen ej finna vägen. Oss, som skulle färdas genom landet och voro okunniga om vägar och stigar, beklagade gumman, och hon rådde oss att raska på, »ty,» sade hon, »komma ryssarna före eder, så komma ni icke öfver älfvarna, ty vid alla broar ha de vakter utsatta, och ha vägfarande något, som är af värde, taga ryssarna det ifrån dem. Edra bössor skola de taga och kanske edra lif med.» Därpå tviflade vi icke, men vi sade oss hoppas, att vi skulle reda oss.

Senare på kvällen gjorde hundarna oss uppmärksamma på att något tilldrog sig i närheten, hvarför vi skyndade till skogskanten för att se, om någon var i antågande. Då vi märkte, att de ankommande endast utgjordes af en karl och ett par pojkar, som buro några tunga bördor, gingo vi tillbaka till pörtet, där karlen — som för öfrigt var en gubbe — syntes orolig, då han såg att vi voro beväpnade. Hans oro blef dock strax skingrad, då gumman berättade honom hvilka vi voro.

Under synbar ängslan berättade han oss, att ryssarna redan voro i närheten af hans hem, och att de kunde väntas till byn redan följande dag; nu bad han oss bevekande att genast följa honom dit för att hjälpa honom att föra i säkerhet hvad han och hans dottersöner icke hunnit rädda. I

återtjänst ville han visa oss vägar och stigar till de norrut liggande sjöarna, dit ryssarna sannolikt icke skulle tåga, ty då de inträngde i denna del af landet, var alltid Kajana deras första mål. Ginge vi genast, skulle vi vara vid hans hem innan dagningen, och med vår hjälp skulle han då hinna undanföra de kornsäckar, han hade fyllda.

Vi insågo genast fördelen af att få en pålitlig vägvisare, hvarför vi lofvade bistå gubben. Valborg och våra säckar lämnade vi kvar och så drogo vi åstad. Lyckligt framkomna till ort och ställe buro vi gubbens kornsäckar från gården och dolde dem på det ställe han utvisade.

»Nu gå vi,» sade han, då detta var gjordt. »Tack vare eder hjälp, skola ryssarnas hästar ej äta mitt korn.» Vi hade endast hunnit en liten bit, då vi hörde folk prata och där- emellan tramp af hästar. Ovissa om hvilka de ankommande voro, dolde vi oss invid vägen. Så snart vi fått syn på dem, gingo vi fram emot dem, ty det var tydligt att det var flyktingar; en ganska talrik skara var det dessutom. De frågade oss genast, om vi varseblifvit några ryssar, men då vi svarade, att vi hvarken sett eller hört några fiender, ville de genast rasta och slå sig i ro, emedan de vandrat hela natten. Oss, som voro beväpnade, bådo de stanna hos dem som skyddsvakt. Då kom jag att tänka på Valborg och svarade, att om deras kvinnor ville lämna oss några klädespersedlar passande för en femtonårig flicka ville vi stanna och så långt vår förmåga stod skydda dem. Då vi tillade, att äfven vi voro flyktingar samt ämnade oss till Sverige, där vi hade vårt hem, lofvade man att bistå oss.

För att i tid kunna varsko våra nya bekanta, ifall fienden skulle nalkas, gingo Matts och jag ett stycke framåt och lade oss nära vägen att sofva, säkra som vi voro att Rakki skulle bättre än vi besörja vakttjänsten, och efter den genomvakade och arbetsamma natten behöfde vi verkligen hvila.

Solen stod nära middagshöjden, då Rakki purrade oss. Yrvakna sprungo vi upp och fattade våra bössor. I det vi nu lyssnade, hörde vi tramp af hästar.

Stegen voro dock långsamma, och att döma af ljudet var det icke någon större hop ridande som nalkades, dess-

utom förnummo vi icke några människoröster. Det var säkerligen inga ryssar, som färdades så tyst och sakta.

På ett tecken af mig gingo vi försiktigt en bit framåt och upptäckte då ett par lösa hästar, som i all sköns lugn kommo gående på vägen. Återigen kom tanken på Valborg för mig, jag sade några ord till Matts, hvaraf följden blef, att vi om några minuter hade fångat den ena hästen, och då vi ledde denna med oss, följde den andra frivilligt efter. Jag skyndade nu före Matts och hästarna till flyktingarna, och meddelade dem att ingen fara vore å färde. Jag sporde därpå efter de utlofvade kläderna. Man lämnade mig då ett stort bylte som innehöll kläder, som deras kvinnor afläto åt oss.

Matts anlände nu till platsen med hästarna. Vi frågade nu om djuren tillhörde flyktingarna. Nej! De vore ej deras. De förmodade, att hästarna antingen bortjagats eller frivilligt släppts i skogen för att där söka sig bete så godt de kunde. Vi sökte äfven förgäfvos efter den främmande ägarens bmärken och kunde således ej gissa hvem djuren tillhörde.

Länge hade jag funderat på om vi skulle kunna anse oss ha råd att köpa en häst för Valborgs räkning. Hittills hade hon visserligen förmått följa oss, men det anade mig, att framdeles hennes krafter skulle komma att svika. Vi talade nu icke vidare om hästarna, men då vi lämnade flyktingarna tog jag helt enkelt hästarna med mig. Vid vår återkomst till fäboden, syntes ingen till. Skrämda af hästrampet hade nämligen fäbodställets invånare gömt sig. De kommo snart fram, sedan de från sina gömställen igenkändt oss. Vi hade skrämt dem rätt duktigt, sade de, men de voro nu glada öfver att ingen fara förelåg.

Vi önskade nu gifva oss i väg, ty tiden gick, och tid var just hvad vi behöfde för vår långa resa.

Man hade sagt oss, att vår väg låg öfver Kajana och vidare fram mot hafvet, men om vi nu, då ryssarna redan vore före oss, skulle våga gå den vägen, därom voro vi ovissa och måste rådgöra med gubben. Tåligt afhörde han hvad vi sade honom och gillade vår plan att så vidt möjligt var färdas öfver sjöarna dels för vinnande af tid och dels för Valborgs skull. »Jag vågar dock icke tillråda eder att taga

den vägen, ty ni skola då icke kunna undvika att påträffa kringströfvande ryska hopar. Möjligen skulle de lämna eder i fred, om ni vore obeväpnade, men med edra bössor skola ni icke komma fram. Ej heller kunna ni lämna gevären, ty sådana finnas icke allestädes att få, om ni ock ha medel att sedermera skaffa er sådana. Jag vågar icke tillråda eder att gå rundt om Kajana och icke heller att färdas öfver de sjöar och vatten, som leda dit. Däremot skall jag följa eder till Ontojärvi och möjligen föra eder öfver detta vatten till dess utlopp. Där finna vi bekanta, som kunna gifva eder råd och bistånd.»

På min fråga om beskaffenheten af marken, vi hade att färdas öfver, svarade gubben, att vägen gick öfver bergig torr och hård mark. Jag föreslog då, att vi skulle medtaga de i skogen funna hästarna och låta dessa bära våra kuntar och Valborg. Vår marsch skulle därigenom bli mindre ansträngande och äfven gå raskare. Detta såvida gubben ville ta hästarna med tillbaka och sedan släppa dem där vi togo dem.

»Tag utan tvekan hästarna så långt ni vilja och behöfva dem. Ni kunna vara öfvertygade om att de finna vägen hem igen, om ni släppa dem lösa; en finnkamp går ej vilse i marken,» sade han leende.

Med gubbens bistånd fingo vi snart en gammal klöfsadel brukbar, och på den hängde vi våra kuntar. En gammal skinnfäll skänktes Valborg till sadel, och sedan vi med vidjor fastgjort denna, lyftes flickan på försök upp på hästryggen. Där skulle hon nog hålla sig kvar, sade hon, ty nog hade hon förut försökt sig på att rida, vi kunde vara lugna för henne.

Vår affärd skedde vid följande dags soluppgång. Gamle far gick i spetsen och ledde klöfjehästen, därefter kom Valborg och så Matts och jag utan annan börda än våra bössor och yxor.

Först då solen framåt middagen blef varm, stannade gamle far i en bäckdal, där gräset lyste grönt och hästarna kunde stilla sin hunger. Där gjorde vi eld och hvilade länge nog, hvarpå vi drogo åstad igen. Matts och jag gingo nu sorglösa, ty med gubben och Rakki i spetsen kände vi

oss fullständigt trygga. Vi talade om er därhemma och ondgjorde oss öfver ryssarna, som i så många afseenden försvårade vår resa. Matts var orolig därför, att vi icke skulle kunna komma till hafvet och öfver det; som vi nu hade det, fingo vi icke återse Västerskogen före jul. Jag insåg nog äfven, att vägen skulle bli lång för oss, men som jag hade i godt minne den enda hafsresa jag gjort, bekymrade det mig föga, ifall jag blefve tvungen traska omkring Bottenhafvet.

Matts kände icke till huru det är att resa öfver hafvet på fartyg. Jag visste det jag, och jag misstänkte dessutom att det skulle bli ganska dyrt för oss, om vi blefvo nödsakade att bedja en båtkarl att föra oss öfver; men vi fingo väl rätta oss efter omständigheterna.

Tidigt nog den aftonen stannade vår vägvisare, i det han sade, att en af oss finge se till att skaffa oss mat till kvällen; i bäcken vi rastade vid fanns helt säkert fisk.

Medan Matts och Valborg gingo att fiska, iordningställde gubben och jag vårt läger.

Vi hade icke hunnit sluta, förr än Matts och Valborg återkommo med flera laxöringar än vi behöfde för dagen.

Under följande dags vandring gick allt bra för oss, och då vi lägrade oss den aftonen, sade gubben, att vi nästa natt skulle ha Ontojärvi att dricka ur. Så skedde äfven.

Då vi nådde fram till vattnet, lämnade oss gubben för en stund. En timme därefter återkom han och sade, att för det besvär, han nu gjort sig, hade han ingenting. Han hade hoppats att finna en båt på ett ställe, där en vid sjöns utlopp boende bekant brukade ha en sådan, under det han vistades i sin en bit från sjön belägna fäbod. »Men han är ännu icke ditkommen,» tillade han. »Vi få nog knoga som vi hittills gjort.»

»I dag vill jag gå,» förklarade Valborg följande morgon, då vi skulle bryta upp, »jag är trött på att rida.» Jag hade nästan väntat detta förut, hvarför jag satte mig upp och lät henne följa Matts. Som vi utmed sjöns stränder funno fast mark och icke heller blefvo hindrade af vindfällerna och blötmyrar, hunno vi sjöns utlopp. Detta befanns dock vara på andra sidan strömmen, och öfver denna kunde vi icke komma utan båt. Sedan gubben förgäfves ett par

gångar ropat an torpets invånare, måste vi slå oss till ro där vi voro och gjorde upp eld.

Knappast grydde dagen, förr än Rakki väckte oss. Vi voro strax på benen och redo att trotsa den fara, som antagligen förestod. Men det visade sig genast, att vi ingenting hade att frukta, ty ur buskarna framträdde en medelålders kvinna jämte en elfva å tolf års gosse. Hon hälsade oss vänligt och sade, att hon väl hört den gamle finnens rop aftonen förut, men, som hon var ensam, icke då vågat sig öfver till oss; nu hade pojken kommit hem, och då hade de smugit sig hit och vid åsynen af oss och vårt läger insett att ingen fara hotade.

Vidare berättade hon, att såväl hennes man som karlar från kringboende familjer voro samlade vid Sotkamo, där de ämnade motsätta sig ryssarna, om dessa kommo dit.

Ryktet förmälde, att ryssarna i oräkneliga hopar hade öfversvämmat hela landet, och att deras fartyg visat sig i alla vikar utmed hafskusten.

För oss voro dessa underrättelser nedslående. Sedan vi i gummans båt och med hennes tillhjälp fört våra saker till norra sidan sjön och låtit våra hästar simma öfver, beslöt jag, att låta Matts och Valborg stanna där de voro under det jag själf gick till Sotkamo för att höra mig för åthvilket håll vi tryggast kunde fortsätta vår resa.

Först på sjetten dagen återkom jag, men de underrättelser jag medförde voro icke glada. Öfverallt var man nedslagen och orolig för fiendens framträngande och upprörd öfver de ogärningar, de kringströfvande ryssarna begingo. Oss tillrådde man att välja undangömda skogsstigar och under resans fortgång alltjämt söka det skydd skogen erbjöd samt fortfarande hålla mot nordväst till Hyrynsalmi eller Ristijärvi. Man förordade det förra, därför att ingen skulle utsträcka sina plundringståg till denna fattiga och aflägsna socken. Goda, mera bestämda anvisningar om kosan hade man dessutom lämnat mig. Vår vägvisare till Ontojärvi-torpet hade vid min återkomst dit redan begifvit sig hemåt, och därvid bestämdt nekat medtaga hästarna. »Dem behöfva ni nog,» hade han sagt till Matts, »behåll dem så länge de kunna föda sig.»

Om vår färd under de två följande veckorna är ej annat att säga än att vi slet omdt hela sällskapet; också voro vi glada den dag, då vi från toppen af en ås sågo vatten och odlad bygd. Att vi voro på rätt led hoppades vi, emedan vår väg stängdes af en bullrande flod, som tydligen var den, som man i Sotkamo beskrefvit för mig. Här blef nödigt att rekognosera, hvarför jag, sedan vi fått ett bra läger i ordning och funnit bete åt hästarna, begaf mig åstad tagande Rakki med mig. Sedan jag haft litet besvär med att komma öfver en älf, var lyckan mig gunstig, i det att jag snart påträffade folk som jag kunde rådfråga. Vi hade hållit rätt kurs: marken vi nu befunno oss i var Hyrynsalmi. Man emottog mig för öfrigt vänligt och sporde efter nyheter, men hvad jag hade att meddela visste de om förut. En påse mjöl var hvad jag medförde, då jag återkom till de mina. Några andra upplysningar om vägen hade jag icke fått än den, att vi hädanefter skulle följa en liten flod, som gick mot väst-nord-väst, tills vi nådde bergen; hvad därbortom låg visste ingen.

Hittills hade allt gått oss väl, så vi voro visst icke modlösa, men ett duktigt arbete hade vi innan vi kommo öfver den stora floden. Då vi väl kommit öfver, påträffade vi dock lyckligtvis den lilla floddal, vi hade att följa, tills vi nådde högland och bergen. I den marken slet vi omdt på mera än ett sätt. Visserligen saknade vi icke alldeles mat någon dag, men nog fingo vi umbära. Detta väl i synnerhet därför att vi ej gäfvo oss tid att söka vildt. En del dagar var vädret vackert och varmt, andra dagar åter regnigt och blåsigt. För öfrigt gick solen blott ned en timme eller så under natten, så vi saknade icke ljus för att kunna komma fram. Den dagen vi hade hunnit öfver bergen och började nedstigandet var en lättnadens dag, och då vi efter ytterligare några dagars förlopp varsnade en större sjö, skattade vi oss lyckliga, ty nu hoppades vi finna åtminstone bättre mark. Att påträffa människor var likväl det hvar-efter vi mest längtade.

Så vandrade vi en dag på åsarna utmed sjöns stränder. Solen stekte våra ryggar och pressade fram glänsande pärlor på hästarnas halsar.

Jag ämnade föreslå att vi skulle rasta, då ett gladt utrop undföll Valborg. »Se!» sade hon och pekade mot norr. Hvarken Matts eller jag sågo annat än skog och buskmark, men från sin upphöjda plats på hästryggen hade flickan upptäckt odlad mark och hus, hvilka, då vi kommit litet längre fram, äfven Matts och jag varseblefvo. Tanken på rast var försvunnen, och med långa steg skyndade Rakki och jag förut. En half timme därefter hade jag sammanträffat med människor.

De voro förvånade, då de hörde, att vi öfver vildmarken kommit till deras hem, och de visade oss all den välvilja och gästfrihet, de i sin fattigdom kunde. Man bad oss stanna och hvila upp oss. Här vid deras flod — en ansenlig sådan strömmade fram vid gränsen af deras ägor — kunde vi vara trygga, det gick många år om innan främmande vid denna årstid visade sig vid deras pörte; vi kunde därför hvila i lugn och ro.

Vårt värdfolk var ett äldre par jämte en fullvuxen dotter. På kvällen, sade de, skulle ett par unga karlar komma hem, och af dem kunde vi få veta hvartåt vår kosa bäst borde ställas. De voro skyttar och ströfvade vida omkring i markerna.

Det hade icke undgått hvarken mig eller Matts, att Valborg, hvilken under sista veckorna blifvit så brunstekt, att hon såg ut, som hon hade hängt i röken för att torkas, äfven hade magrat och blifvit mera tystlåten, samt att hon, så snart vi stannade för att pusta eller då vi lade oss om kvällarna, ögonblickligen somnade.

Därtill hade vi svårt att få henne vaken på morgnarna. Hvad detta betydde, visste vi allt för väl. Det beredde oss därför en stor glädje, då vi slutligen påträffade ett så undangömdt och tryggt ställe som detta, där vi ombådos stanna för att hvila ut. Vi beslöto naturligtvis att begagna oss af tillfället, och sedan vi släppt våra hästar på bete, började vi samspråka med vårt värdfolk och frågade då, i hvad mån vi af dem kunde erhålla hjälp för vår fortsatta resa.

Svaret blef, att vi fingo vara nöjda med hvad som fanns, det vill säga med fisk, mjölk och ost, något annat ägde de icke. Fisken kunde vi fånga oss själfva, och blefve väder-

leken bestående, så kunde vi torka den för framtida behof. Nu, då vi voro öfver midsommar, fanns det för öfrigt god tillgång på fågel i skogarna, och dem borde vi, som voro goda skyttar, ej hafva svårt för att skjuta.

Efter en vecka voro vi alla uthvilade och hade under tiden lyckats samla en ganska stor knippa fisk, tack vare det förråd af salt, vi ännu hade kvar. Då vi nu i afskedets stund såsom tack och ersättning för den gästfrihet och det bistånd vi åtnjutit gaf gamle far två daler af Matts' penningar, blef han ytterligt glad och sade till Heijki, den äldste af de unga männen, att lyckan log mot dem. Han skulle genast fara till bygden för att skaffa salt för penningen, emedan de icke ägt något sådant sedan förra vintern. Visserligen kunde han ej få så mycket, men det blef välkommet det han fick.

Jag sade då, att om Heijki, som kände trakten, ville åtfölja oss till något ställe, där vi kunde erhålla upplysningar och bistånd, så vore vi villiga att ge honom ännu några daler för hans besvär. Matts nickade bifall till mina ord, och nu uppstod en lång öfverläggning mellan gubben, gumman och Heijki. Resultatet däraf blef att om vi af vårt förråd ville lämna dem några näfvar salt, så skulle Heijki få följa oss genom skogarna till den stora älfven Iijoki, där vi kunde finna tillräckligt förmöget folk för att kunna förskaffa oss hvad vi behöfde för vår fortsatta resa.

Med Heijki som ledare och alla vid god hälsa började vi vår vandring, och jag kan gärna säga, att de tre veckor som förflöto, innan vi uppnådde den stora floden, voro de bästa vi haft under vår färd. Hvar vi gingo fram, påträffade vi fågel, och fisk fanns i alla bäckar och småälfvar, i alla större och mindre sjöar, som vi gingo förbi. Rakki ensam försedde oss med fågel, hvilken han smög sig på och bet ihjäl, ty ännu voro hvarken tjädrar eller orrungar skygga, utan läto i all sin oskuld hunden komma alldeles in på sig, innan de togo till vingarna.

Sista veckan hade vi ej något mjöl, hvilket dock ej gjorde oss så mycket, men likväl voro vi glada, då vi hunno fram till Iijoki och följande dag påträffade människor. Dessa voro helt uppskrämda, emedan ryssarna hade plun-

drat icke allenast vid sjö- och hafsstränderna, utan äfven hemsökt deras grannar några mil längre ned vid floden. En man hade gått dit för att spana, och under tiden gjorde de sig i ordning att vid hans återkomst skyndsamt kunna rädda en del af sitt bohag jämte sig själfva. Sina kreatur hade de redan fört bort ett stycke från gården. Bistå oss med något annat än mjölk och ost kunde de icke, och här liksom på förra stället vi varit, rådde de oss att stanna kvar för att fiska.

Vi beslöto dock att genast fortsätta vår resa äfven med risk att komma i närheten af fienden. Jag erbjöd mig att, åtföljd af Rakki, gå ett stycke i förväg, för att, om jag varsnade några ryssar, kunna varna mitt resällskap, så att de kunde vika af från älfven och gå in i skogen, dit fienden icke skulle följa oss.

Utan äfventyr nådde vi nästa bygge, där vi mottogo den glädjande underrättelsen, att ryssarna åter vändt om. Hade det varit oss möjligt, skulle vi nu genast fortsatt vår resa mot norr, men då vi icke heller här kunde erhålla hvad vi nödvändigt behöfde för att fortfarande färdas genom vildmarken, måste vi följa floden mot väster. Fastän vi passerat flera gårdar, hade Heijki icke kunnat fylla sitt behof af salt, för hvilket ändamål han företagit den långa vandringen, hvarför han alltjämt åtföljde oss.

Som vi voro alldeles utan lifsmedel, nödgades vi att åter stanna hos de fattiga människor, vi påträffat, för att på nytt fiska och torka så mycket af vår fångst, att vi kunde fortsätta resan. Den torra fisken tjänade oss till bröd, hvilket var desto nödvändigare, som vi börjat tröttna på fågel och småvildt, då vi voro tvungna att förtära dem utan salt.

Man sade oss, att vi, om vi fortfarande följde Iijoki, visserligen skulle anträffa bebyggda ställen, men knappast människor, ty dessa senare hade sannolikt öfvergifvit sina hem, hvilka delvis voro brända af ryssarna, och dit folket fruktade att återvända, då de ännu icke kunde vara säkra för fiendens ströfkärer.

Det såg således rätt bekymmersamt ut för oss. Emellertid måste vi framåt, och på jämförelsevis goda vägar fortsatte vi vår färd, alltjämt med Iijoki i sikte, tills vi ändt-

ligen, efter stora mödor och många umbäranden, för hvilka det blir för långt att redogöra kommo fram till hafvet, nära flodens utlopp. Vår närmaste uppgift blef nu att finna en lämplig lägerplats, och vi behöfde ej söka länge efter en sådan. Sedan vi hvilat oss, blef det beslutadt att Heijki och jag skulle gå bort till den närbelägna bygden för att kunnas, under det de båda andra vaktade våra saker och stannade kvar vid lägerplatsen, tills vi kommo åter.

Då Heijki och jag hunnit så långt, att vi sågo åkrarna och husen, stannade vi i skogskanten och varseblefvo då ett par män och en kvinna, hvilka kommo emot oss efter vägen. Heijki föreslog, att han skulle gå och möta dem. Sin bössa och don lämnade han kvar hos mig, då det vore bättre, om han icke hade dem med sig, och så drog han åstad. Jag såg, huru han länge nog stod och pratade med främlingarna, och då de skildes åt och de senare kommo mot den plats, där jag var gömd mellan buskarna, såg jag honom fortsätta och gå fram till gårdarna. Utan att märka mig gingo främlingarna helt nära förbi mig, men jag kunde dock ej höra, hvad de sade hvarandra.

En god stund stod jag och väntade på min kamrat och kände mig till slut helt orolig, men äntligen kom han dock, och jag undrade då, hvad han kunde hafva att meddela mig. »Kom fram, Per!» ropade han redan på afstånd, »ty för ryssarna behöfva vi för ögonblicket icke frukta. Men det är just icke så bra ställdt i bygden ändå, ty pesten rasar här, och huru vi skola kunna skaffa oss det vi behöfva, det vet jag icke. Dem jag talat med hafva dåliga nyheter att förtälja: ryska galejor fara fram och åter här i sjön och göra all skada de kunna, röfva, plundra och bränna. Äfven hit hafva de kommit, men som man visste af det förut, har man gömt undan hvad man kunnat, så att vi få väl hoppas att erhålla, hvad vi åstunda.»

Sedan vi gömt våra bössor och plockat ur våra kuntar, gingo vi fram till gårdarna och sporde efter salt och mjöl.

Svaren blefvo, att ingen hade mera däraf, än de behöfde, tills vi slutligen träffade en äldre man, som sade, att han visserligen ej själf hade något att aflåta, men att han möjligen kunde skaffa oss hvad vi önskade af en annan,

såvida vi hade penningar, hvilka han dock först ville se. Heijki visade honom då sina, och jag sade, att han nog skulle få hvad han begärde, bara vi finge se de varor, som han hade att sälja. Han nämnde då priset för hvad vi ville ha, och ni kunna vara säkra på att han tog till fyra gånger så mycket som det var värdt.

Därom sade vi likväl ingenting. Gubben ville dock ej genast lämna oss varorna, utan vi skulle begifva oss till en liten vik på södra sidan af älfven, där han skulle möta oss i skymningen. Sedan vi kommit öfverens om saken, skildes vi åt. Heijki skattade sig lycklig öfver att vi råkat ut för en så beskedlig gubbe och sade, att vi nu kunde vara vid godt mod. Men den som icke var vid godt mod, det var jag, ty mannen hade förefallit mig allt utom trovärdig. Hvarför begärde han så högt pris för varorna? Tydligen för att pröfva, hur pass nödställda vi voro; men det bekymrade mig föga, ty den behöfvande måste ju alltid betala mer än andra för att bli hulpen. Men hvarför ville han se våra penningar? Den saken fann jag synnerligen misstänkt, och hvarför ville han ej lämna oss varorna nära gårdarna? Kanske för att grannarna icke skulle få veta, att han hade födoämnen att aflåta, då det annars var knappt om dem.

Ja, så kunde ju det förhålla sig, men likafullt kände jag mig misstänksam. Sedan vi skilts från gubben bad jag Heijki försöka att skaffa oss några kakor bröd, så vi hade något att lefva af, och knappast hade han försvunnit bland träden, förr än jag skyndade bort och hämtade våra bössor, don och yxor, hvilka jag lade undan, ett stycke från den plats, där vi slagit oss ned.

Heijki var länge borta, innan han återvände med några hålkakor, som han lyckats erhålla på ett ställe, men hvad bättre var: han medförde äfven en half toltt tämligen stora rofvor. Vi dröjde icke med att knapra i oss dem, hvar på vi lågo och sträckte oss, till skymningen var nära. Då tog jag fram bössorna och sade till Heijki, att jag hämtat dem, emedan det såg ut att blifva regn, och det för öfrigt vore bra att ha dem till hands.

Mörkret hade redan inträdt då vi hörde någon komma

roende. Snart sågo vi en båt, som styrde rätt in i viken. Vi gingo ned till stranden och igenkände vår beskedlige gubbe, som beklagade att vi fått vänta, men han hade sin »gömma» långt bort på en udde i hafvet. Heijki fick först salt för de penningar han hade, och detta blef litet nog, hvarför jag sade till gubben, att han kunde ge honom några skopor till. Penningarna först, svarade han. Ur Matts' pung hade jag redan tagit fram så mycket, som jag ansåg mig kunna behöfva, och jag såg noga efter, att det blef jämna penningar. »Har du så god råd, att du kan betala för andra också?» frågade främlingen. I stället för att svara gick jag efter min kunt, ur hvilken jag framdrog min påse, i det jag ropade till Heijki att komma till mig för att knyta upp bandet. Heijki kom genast, och jag hviskade då till honom: »Tag fram bössorna och stanna här,» hvarpå jag gick åter till båten, där jag genast fick så mycket salt jag önskade. Sedan saltaffären var undanstökad, frågade gubben, om jag ville köpa hela mjölsäcken, han medförde och som vägde ungefär tre pund. Jag bejakade detta, men bad att först få smaka på mjölet. Detta var godt, hvarför jag tog fram pungen och radade upp slantarna för att riktigt kunna räkna dem i det skumma ljustet. Gubben kom då fram till mig och såg, att jag hade ännu mera penningar. »Du har godt om mynt, du,» anmärkte han, och utstötte därpå hastigt en skarp hvissling. Jag såg, huru han famlade efter knifven, och hörde, huru det brakade i skogen. En svensk örfil kastade honom då baklänges i båten, och jag ropade: »Heijki!» i detsamma jag slängde mina påsar tillbaka i farkosten och sköt ut denna på flott vatten. Min kamrat skyndade fort ned till stranden med våra tillhörigheter, och sedan dessa fått göra påsarna sällskap och vi själfva kommit efter, stötte vi ut från land. Och det var i hög tid, ty knappt hade jag gripit årorna, förr än två män sprungo ut i vattnet för att fatta tag i båten, men hunno den ej. Ett ilsket rop af den ena och en mustig ed från den andre visade, att de blifvit gäckade i sina planer. Raskt rodde jag ut åt sjön, i det jag sade till Heijki: »Börjar vår beskedlige gubbe att röra på sig, så låt honom känna dina näfvar.» Gubben måtte hafva hört mina ord, ty han rörde sig blott

föga, fastän jag kunde märka, att han pustade och vändades där han låg.

Då vi kommit ut ur viken, vek jag af och rodde rundt gårdarna på så långt afstånd, att årslagen icke kunde höras dit, hvarefter jag satte i land i närheten af den plats, där vi förut haft våra bössor och kuntar. När båten skrapade mot strandstenarna, började gubben röra på sig. »Ligg stilla,» sade jag då barskt och högg honom om strupen. »Tag våra don ur båten, Heijki!» Detta var snart gjordt, och sedan vi väl kommit i land, frågade min kamrat mig, hvad jag ämnade göra med gubben. »Jo, så här!» svarade jag och tog ena åran ur båten, i det jag stötte ut densamma från stranden och ropade: »Tiger du ej, din gamle fan, så skiekar jag dig en kula genom din fördömda skalle. När vi gått, så kan du krafla dig i land med en åra och sedan lunka hem efter dina kamrater.»

Jag var arg på den falska karlen, och hade jag varit i Ryssland eller Polen, så hade jag nog vräkt kanaljen i sjön, men nu var jag i Finland, och han var en finne liksom jag, så österbottning han än var.

Därpå gingo vi raskt till våra vänner, där mjölpåsen öppnades och vi gjorde oss en »matti»* så stor, att den kunde mätta fem utsvultna skogsströfvare.

Dagen därpå lämnade oss Heijki för att begifva sig åter till sitt aflägsna hem djupt inne i vildmarken, och glad öfver att kunna medföra det hans föräldrar så mycket längtat efter. Få hafva väl gått så långt som han efter en half börda salt.

Vi andra stannade där vi voro, tills mörkret bröt in, ty jag ville icke fortsätta färden, så länge dagsljuset varade, ifall den beskedliga gubben och hans stallbröder skulle sätta efter oss. Dagen gick utan att de hördes af, och då kunde vi vara säkra på att de slagit ett sådant företag ur hågen.

Under de tre närmast följande veckorna hade vi det tämligen drägligt, oaktadt vi hvarje dag fingo knoga framåt, hurudan väderleken än var. Ju längre mot norr vi kommo, desto knappare blef betet för våra hästar, och icke var det

* Gröt.

så särdeles godt om mat för oss heller. Folket vi träffade gáfvo visserligen, hvad de kunde afstå, men detta var ej mycket, och liten tid kunde vi använda för att skaffa oss något själfva, ty villebrådet var just ej talrikt efter de vägar eller stigar vi följde, men en och annan fågel sköto vi dock. Besvärligt var det nästan alltid att komma öfver de talrika, strida älfvarna och bäckarna, den sista var dock svårast. Men sedan vi lyckligen kommit öfver den, så kunde vi också med glädje säga, att vi nu voro åter i Sverige.

Lindriga nattfroster och snöblandadt regn hade vi haft redan förut, men den natten, vi lågo i den första stuga, som vi anträffade på svensk mark, fingo vi riktigt försmak af vintern. Vi måste nu köpa litet foder åt våra hästar, från hvilka vi snart skulle skiljas, sedan de i hög grad underlättat vår resa. De hade blifvit oss mycket tillgifna, ty sedan de under nätterna varit öfverlämnade åt sig själfva med Rakki till vakt, kommo de själfmant i ljusningen till vår eld för att återtaga sina bördor.

Valborg var nog den, som hästarna tyckte mest om, ty då vi stannade och pustade, plockade hon gräs, blommor och löf och gaf dem, och då hon tröttnade på att sitta på hästryggen och stundom gick till fots, följde de henne som trogna hundar.

Under de sista dagarna hade vi talat mycket om hvad vi skulle göra med dem, ty gräset hade efter frosten fallit ihop, och det var knappast möjligt att erhålla annat än sådant, som var borttorkadt, och som hästarna hade svårt för att äta. Det sved i våra bröst, då vi sågo detta, helst som vi själfva nu hade det någorlunda bra, ty dels hade vi fått hjälp af svenskarna, dels hade vår jakt varit lyckligare.

Så kommo vi till ett stort vatten, hvilket vi skulle öfver. Då vi togo våra kuntar från den häst, som burit dem så länge, tittade Matts på mig och jag på honom, och så sade jag till Valborg och Rakki, att de kunde stanna en stund där de voro, under det vi gingo bort med hästkräken. Vi funno snart en klippa, som stupade rätt ner i vattnet, och jag bad då Matts stanna med sin häst bakom några granar, under det jag själf ledde min upp på högsta klippspetsen. Därpå tog jag stadigt sikte på örönroten, och så small det.

Hästen störtade ned i den brusande strömmen, och några ögonblick därefter följde hans kamrat honom samma väg.

»Hvar ha ni hästarna?» frågade Valborg, då vi återkommo. »Det vet du nog,» svarade jag, ty hon hade säkert sett dem, då de fördes förbi af forsen. »Vi ville ej gifva dem till de fattiga bönderna, som skulle hafva pinat dem, och icke heller till vargarna, som snart skulle hafva slitit dem i stycken.»

Under den dagen fingo vi icke ett ord af Valborg, som bara gick och gick, fortare än vi, som nu hade våra kuntar på ryggen.

Att omtala hvad som vidare hände oss under de sex, sju veckor, vi vandrade söder ut, skulle ej blifva annat än delvis en upprepning af hvad jag redan berättat. Vi behöfde, sedan det började blifva is på vattnen, icke längre frukta hvarken för ryssar eller pesten. Stundom hade vi bra väder och hunno långt, stundom dåligt och gjorde korta dagsresor. Somliga nätter fingo vi tak öfver hufvudet, andra lågo vi i skogen. Slutligen fingo vi vada i snö ända upp till knäna, men den kvällen hunno vi också fram till Matts' vänner vid foten af Bågalid*), där vi välkomnades af Nikko och hans far Oinonen.

Det var icke för tidigt vi kommo dit, ty Valborg var så medtagen, att hon säkerligen icke skulle kunnat fortsätta mycket längre. Också kunde de gamla Oinonens icke förstå, huru den späda flickan kunnat uthärda den långa vägen. »Du Per,» sade han till mig, »som är så pass gammal, borde aldrig hafva tillåtit flickan att följa med på en sådan färd.» Matts måste nu tala om, huru Valborg kommit att göra oss sällskap, och för öfrigt hela sin vandring och underhandlingarna med Kassakoida och prästen. Sedan han slutat, frågade Oinonen, om vi tänkte begifva oss hem på samma vägar genom skogarna, som Matts redan förut följt. »Ja, sådan är vår mening,» svarade vi. »Det är kanske också bäst,» återtog han, »men icke böra ni begifva er af före jul eller förr än vinterstormarna rasat ut, så vida ni ej vilja kvarlämna Valborg, då ni gärna kunna gå.» När vi in-

*) Bågalid — berg eller fjäll — finnbyn ligger sydost om Umeå.

vände, att det vore långt till jul, svarade han, att mat kunde vi hämta i skogen, och hvad som vidare behöfdes, fanns hos honom; vi hade ingenting hemma att göra, ty nog redde de sig i Västerskogen lika bra som han vid Bågalid. »Kom ihåg, att ni redan dödat tre vargar för att freda er, och ännu är ej den svåraste tiden kommen. Det kunde hända, att ni, om ni nu begåfve er åstad, ej skulle kunna freda flickan och er själfva för odjuren, så raska karlar ni än äro. Dessutom kan mycket annat inträffa under en sådan färd. Få ni snöstormar öfver eder, så kanske ni vore glada, att ej ha kvinnfolk med eder. Kort och godt: det blir ingen resa af förr än jag säger till. Gå nu in och kryp upp på muren.»

Vi hade varit ett par veckor hos Oinonen, då han en dag sade: »Nu se ni då skapliga ut igen. Vill ni taga Nikko med eder bort till fjällen, så må ni gärna göra det, ty nog förstår jag, att ni finna det långsamt att blott hugga ved och spånta pärtor.»

Vi voro under ett par veckor med Nikko i fjällen, och bodde då i en rätt bra liten stuga, där vi mådde skönt. Vårt arbete bestod i att snara ripor, och det var inte påkostande, lika så litet som att ibland ströfva ned till skogsmarken för att skjuta tjädrar.

Oaktadt vi efter vår återkomst hade goda dagar hos den vänliga och hjälpsamma Oinonen, längtade vi dock efter att begifva oss på hemvägen, och med otålighet motsågo vi den tidpunkt, då vi åter kunde fortsätta vår afbrutna vandring. Så började sunnanvinden blåsa, uppblötte snön och kom den att sjunka. Snart fingo vi kallt med hård snö och ypperligt skidföre. Utan att därom säga något till oss, packade Valborg nu in sina små tillhörigheter i en liten näfversäck, som hon fått, hvilket gaf Oinonen anledning att skämtsamt säga: »Sedan Valborg har erhållit hvitt skinn och röda rosor i sitt ansikte, är hon ifrig att visa sig i Västerskogen.»

Så väl rustade, som vi voro, då vi lämnade Bågalid, hade vi aldrig varit, och icke tror jag heller, att någon af oss känt sig så glad och full af mod, som då han nu satte sina skidor i gång och ilade hän mot söder.

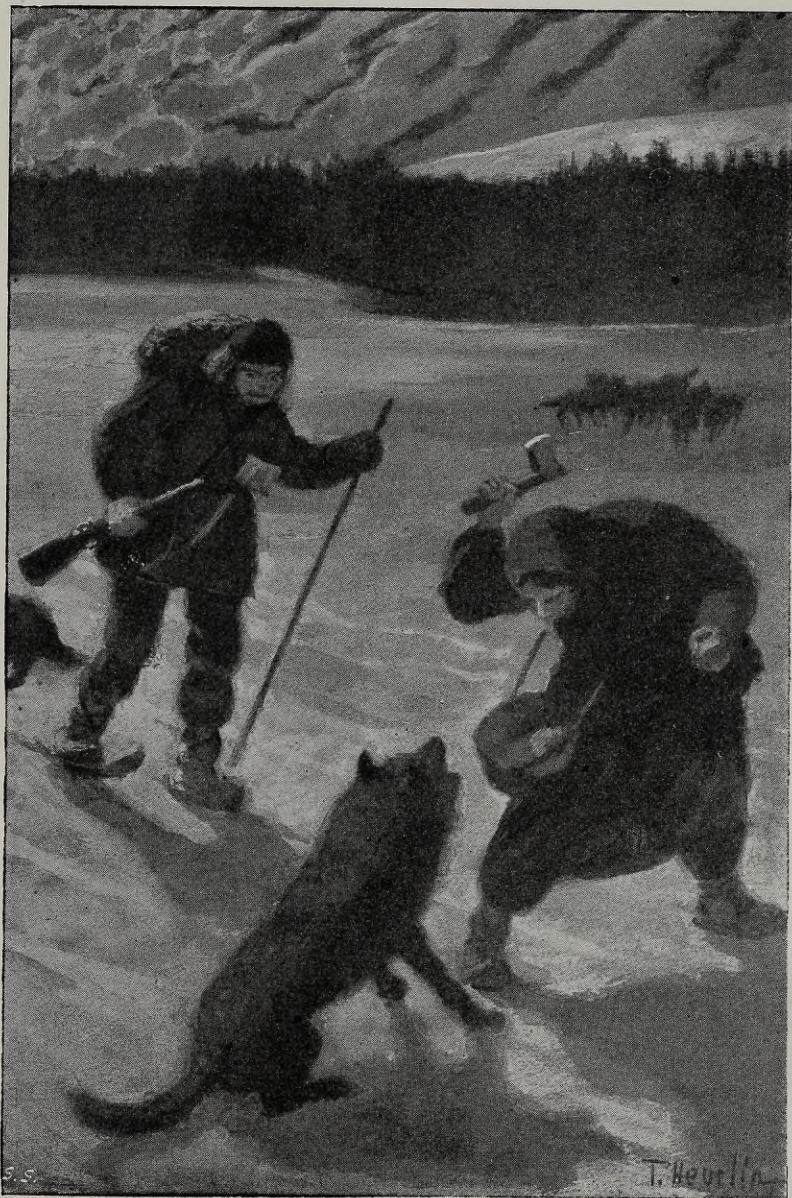
Likafullt visste vi, att vi gingo en besvärlig tid till mötes, men det brydde vi oss ej synnerligen mycket om. Matts och jag turade om att gå före, och hade nästan alltid Valborg samt Rakki emellan oss. Tillfälligtvis sköto vi fåglar, och genom dem samt hvad vi fört med oss, hade vi fullt upp med föda. Allt gick väl, tills vi kommit till de större mossmarkerna, Matts omnämnde under redogörelsen för sin bortresa. Där hörde vi efter mörkningen vargarna tjuta, än här än där i skogsdungarna, något som vi dock icke brydde oss om, ty vargalåt voro vi vana vid. Men bäst vi gingo, fingo vi se vargar både före och efter oss. Rakki hade länge förberedt oss på, att de voro oss nära, hvarför vi hade tagit bössorna ur hölstren, men trodde just icke, att vi skulle behöfva använda dem. Månen sken klart, så att vi kunde se, att rofdjuren voro talrika och att de, som voro före oss, ej gjorde sig någon brådska med att gå ur vägen, fastän skidorna skrapade rätt hårdt mot snön. Den gången gick jag förut, och ifrigt spejade jag efter något ställe, där vi kunde fatta posto och i all hast få en eld tänd, ty vargarnas stora antal gjorde mig orolig. Emellertid fingo vi sikte på en mindre holme i den stora mossen, och då vi kommo närmare, varseblef jag några höga, torra furor sträcka sina grofva grenar öfver de stora klippstyckena på ön.

Hittills hade vi icke sagt något till hvarandra, men nu uppmanade jag Matts att under färden lossa yxbanden, så att han hade yxan klar, och Valborg att hon, så snart vi uppnått den lilla holmen, skulle kasta säcken och så fort görligt var tända en eld, där jag stannade.

Själff lossade jag yxan, innan jag styrde bort till klippstyckena, där, såsom jag anat, några af vargarna hade stannat för att invänta oss. Så vidt jag kunde se, voro de dock blott fem till antalet, och af dem togo tre till flykten, då jag uppgaf ett högt rop. En kom rusande emot mig, men fick en kula midt i bröstet, och så hastigt var hans anlopp, att han föll öfver spetsen af min löpskida. Under det jag ryckte lös denna, hörde jag, att det knastrade bakom mig, och att Matts ropade till, och då jag vände mig om, fick jag se en varg, liggande på magen, släpa sig bort till den

plats, där Valborg stod. Hon lutade sig hastigt ned och tog loss en yxa, hvarpå hon snabbt skyndade mot vildjuret och dödade det med ett enda kraftigt hugg i hufvudet. Nu small det äfven för Matts, men jag hade ej genast tid att se efter hvad verkan skottet åstadkom, ty här gällde det att ladda om så fort som möjligt. Då detta var gjort, kastade jag om skidorna för att se, hur det stod till bakom mig. Matts var fortfarande tyst, under det han ifrigt laddade, och ute på mossen såg jag väl ett halft tjog vargar stå och betrakta en af sina kamrater, som låg och rullade sig i snön, men detta varade blott ett ögonblick, därpå rusade de i en klunga på honom och slet honom i stycken. Jag ropade nu till Valborg att hastigt klättra upp på klippan, som låg bredvid oss, men då hon icke genast svarade, ropade jag ännu en gång, i det jag sköt fram skidorna förbi klippkanten. Med detsamma slog en eldslåga upp framför mig, och jag fick se flickan ifrigt blåsande ligga bredvid en hög kvistar. Nu kom Rakki springande från Matts, mellan hvars ben han tagit skydd, och kröp in mellan elden och klippkanten. Där var han ej rädd längre utan morrade, gnisslade och visade tänderna samt tyckte nästan vilja rusa på vargarna. Matts hade hela tiden hållit sig tyst, men då lågan steg allt högre, frågade han mig hviskande, om icke tiden vore inne att ge vargflocken respass.

Jag bad honom först taga skydd af klippan, och därifrån sände vi sedan våra kulor in i den klunga, som bildades af odjuren, hvilka stredo sins emellan, om sin döda kamrat. Vi hade väntat, att vargarna genast skulle taga till flykten, hvilket de dock icke gjorde; några skilde sig visserligen från de andra, men de flesta fortsatte obekymradt sin strid. Vi blefvo förskräckta öfver deras vildhet och skyndade att gifva dem ännu en hälsning från våra bössor. Då ändtligen skingrades flocken, och under tiden hade Valborg fått ihop ett väldigt bål, som upplyste nejden vida omkring. Helt säkert var det den höga eldslågan, hvilken jämte blixten från våra bössor kom vargarna att skynda till skogen, ty som vi endast sågo en rörlig massa af kroppar, hade vi icke kunnat sikta säkert, och rätt snopna blefvo vi, då vi sågo, att ingen varg låg kvar på platsen.

Valborg dödade vargen med ett enda kraftigt hugg i hufvudet (s. 198).

Trots det att vargarna blifvit skrämnda, flydde de icke långt bort, ty vi hörde dem tjuta hela natten och voro därför ingalunda säkra på, att de icke skulle anfalla oss ännu en gång.

Vi visste, att detta icke skulle ske, så länge vår eld brann med hög låga, hvarför vi, sedan vi laddat, tillsade Vappu att sätta sig mellan elden och klippan, där Rakki förut tagit plats. Jag svängde mig därpå upp på toppen af klippan och tog med mig båda bössorna för att skydda Matts, under det han fällde en af de närmast stående furorna och däraf gjorde en eld, som jämte klippan borde skydda oss. Under natten turade vi visserligen om att hålla vakt, men det oaktadt blef det icke mycken sömn af för någon af oss. Mot morgonen aftog vargarnas tjut, hvaraf vi slöto, att de begifvit sig af till andra trakter.

Några dagar därefter inträffade vi hos Haakasetts i Sefaståsen, och då förklarade Valborg, att hon nu vågade sofva med båda ögonen på en gång, hvilket hon af fruktan för rofdjuren icke torts göra under de senaste nätterna.

Hos Haakasetts fingo vi hvila och höra nyheter. Pesten hade aftagit, sedan det blef vinter, så att vi nu ej behöfde vara rädda för att besöka hvarken svenskar eller finnar, men tiderna voro dåliga, ty ännu hade konungen icke kommit hem eller slutit fred. Det var ondt efter soldater, och fogden for hårdt fram mot allmogen; alla jämrade sig och voro bekymrade för framtiden.

Sedan vi bytt oss till litet mjöl och torkadt älgkött, och sedan vi hvilat oss ett par dagar, drogo vi åstad igen och hunno utan äfventyr fram till våra vänner i Bjurberget.

Där fingo vi gladare underrättelser än på förra stället: farsoten var försvunnen, och norrmännen rörde i trots af ofreden icke på sig, men svårt hade de det äfven där att draga sig fram. De bådo oss hälsa Pavo och Matti, att ni skulle se till dem däruppe i norden, så snart ni kunde, ty äfven där var man orolig för kommande tider.

Att vår färd från de norra skogarna och hit gick lyckligt, veta ni redan samt äfven att vi under vägen hade ännu ett nappatag med vargarna, såsom skinnen, hvilka

hänga där, kunna bevisa. Aldrig har jag varit så glad och känt mig så trygg, sedan jag lämnade Västerskogen, som den dag, då jag återsåg den och fick hälsa eder alla.»

* * *

»Jag påstår,» sade Jo, sedan Per slutat sin berättelse, »att det icke är många, som farit så vida omkring här i världen, som du, Per, och det är en förunderlig Guds skickelse, att du kommit helbrädda hem igen. Märkelig synes mig eder hemresa hafva varit, men ännu underbarare förefaller det mig, att våra förfäder kunnat komma hit till våra skogar medförande både bohag och boskap. Jag afser icke dem, som lyckats på vintern eller sommaren komma öfver hafvet, utan dem, hvilka liksom ni, gått omkring detta och därför måst tillbringa lång tid på vägen. Huru de förmått komma ända hit, det öfvergår mitt förstånd, liksom äfven att de velat öfvergifva sina hem i Finland. Fastän fienden bränt mitt hus, pesten beröfvat mig min hustru och kriget tagit min gosse, skulle jag icke vilja vandra den väg, ni nu gått, äfven om jag finge Grettis stora gård därborta i öster. Nej, det ville jag icke! Sverige är bra och Västerskogen bäst. — Nu till vårt arbete.»

Per drager åter ut i kriget.

Det var nu Per och Matts, som efter sin återkomst fingo åtaga sig det hårdaste arbetet i Västerskogen. Åkrarna kommo på nytt i bättre skick, och svedjorna förstorades år efter år. Lissu hade fått hjälp af Valborg med vården af kreaturen, hvilka årligen ökades. Gretti kunde därför mera ostördt än förut syssla med sina väfvar. Man hade så småningom lyckats repa sig efter de framfarna hårda tiderna. Med svenskbygden hade man nästan ingen beröring, dock visste man genom Pavo och Per, som alla vintrar gjorde en färd till Norge, att freden ännu icke var slutet, och att konungen fortfarande var borta från landet. Man hade dessutom genom en släkting från Bjurberget hört, att finnarna i de norra skogarna drogo sig fram endast med största svårighet, samt att svenskarna om möjligt hade det ännu sämre.

Jo vidhöll, att Västerskogen var bäst. Ingen störde där deras arbete, utan tiden gick sin jämna gång. Visserligen syntes Per en och annan gång längtansfullt blicka bort mot söder, och då började han tala om kungen samt undra, om denne icke skulle komma hem igen, men när ingen kunde besvara den frågan, dog samtalet snart bort och Per återtog sina sysslor.

Man visste, att ofreden fortfor, men af norrmännen hördes likväl ingenting; allt tycktes vara fredligt och lugnt i gränstrakterna, hvarför man invaggade sig i den tron, att så skulle förbli, tills en dag Lissus och Tiskens lilla gosse, som lekt vid sjöstranden, kom springande och sade, att det rökte på andra sidan sjön.

Jo och Matti skyndade ned till stranden och sågo genast, att det rökte på icke mindre än tre ställen.

»Hvad kan nu vara å färde?» utbrast Jo. »Säg till Pavo, Matti, att vi genast måste dit bort med båten.» Matti fann Pavo betraktande det ovanliga skådespelet, och vid hans sida stod Gretti. Så snart han fick sikte på sin vän, ropade han till honom, att taga Per med sig och se efter hvilka de voro, som på hos finnarna brukligt sätt påkallade deras hjälp. »Att det är någon af de våra är gifvet, men varen i alla händelser på eder vakt,» slutade han.

Några minuter därefter stodo männen beväpnade utanför pörtet, där Gretti räckte dem en näfverkunt, som innehöll något proviant. Det kan tyckas, att en färd på ett par timmar icke fordrade något medfördt munförråd, men skogsboarna underlåta likafullt aldrig att medtaga sådant, ty de veta, att mycket kan hända i skogen och på sjön, som man icke kan förutse, samt att en kort resa kan blifva lång nog.

När männen begåfvo sig ned till båten, kom Jo fram till dem. »Hvad tror du, Pavo, om det här?» frågade han ifrigt. »Männe fienden är i landet?» — »Det ser ej så olikt ut, Jo,» blef svaret. »Att det är en af de våra, som vill hit så skyndsamt som möjligt är tydligt. Men om det är för fiendens skull eller för något annat, är icke så godt att säga. Se så,» fortsatte han, då några lurstötår hördes uppe i berget, »nu se Lissu och Valborg rökarna och vilja varna oss. Gretti förmodar, att de kunna hafva något att betyda för Lissu.»

»Äfven jag har tänkt på Tisken,» svarade Jo, »men det är ej troligt, att han kommer åter. Men se på Matti och Per, de fara så nära stranden och träden, att ingen skall upptäcka dem; den som ligger och väntar på dem, blir nog öfverraskad, då de plötsligen dyka upp framför honom.»

En timme efter männens bortgång hade nyfikenheten samlat alla Västerskogens invånare på backen vid Pavos pörte. Alla hade ögonen fästa på båten, som med rask fart styrde emot finntorpet. Ännu var afståndet för långt, för att man skulle kunna se huru många, som funnos i farkosten, men man var viss om att ingen fara förelåg och var därför lugn

»Tre äro de,» sade slutligen Matts, som hade bästa ögonen, och en stund därefter gingo alla ned till sjön för att möta den ankommande; endast Jo blef kvar vid pörtet.

»Om jag kan begripa, hvarför de prata så mycket där nere,» sade han till sig själf, sedan båten landat. »Pavo och Matti behöfva väl ej ta saken så hett, äfven om det är Tisken, som kommit hem; det är kvinnfolkens sak att sladdra och prata. Nej, något annat är det. Jag måste väl äfven jag åstad för att höra nyheten.» Han hann dock ej gå många steg, innan Pers och Mattis hufvuden blefvo synliga ofvan backen, och så snart de märkte Jo, viftade de ifrigt med händer och armar och ropade, så att det ekade utåt sjön: »Kungen är hemma! Kungen är hemma, Jo! Hurra!»

Nu blef det lif i den gamle björnjägaren. »Hurra!» skrek äfven han och skyndade så fort han orkade mot de ankommande. »Nu är det roligt att lefva,» fortsatte Per, sedan han hunnit närmare. »Kungen är hemma och kommer hit till trakten med allt sitt folk. Vi skola till Norge för att en gång få slut på ofreden med danskar och norr-män. Det blir en annan dans än förra gången vi slogos med dem, ty nu är kungen med. Hurra!» Och därmed rusade Per in i pörtet.

Äfven Matti visade den lifligaste glädje öfver nyheten och var genast beredd att åter ge sig åstad till Skansen för att där på nytt göra sin gamla tjänst.

»Oj! Oj!» jämrade sig Jo, då han fick se Tisken, understödd af Lissu, komma pustande på ett träben och med en käpp i handen. »Oj! Oj! Matti, se på Tisken!»

»Jag och vi alla hafva sett den olycka, som träffat honom,» genmälde Matti, »men Gud vare lof, Tisken har kunnat släpa sig hem och är, som han säger, för öfrigt frisk och sund. Med träbenet reder han sig bra, fastän han icke kan vara med kungen, men han tror, att han skall kunna arbeta lika bra som förr, och väl är det, då vi nu måste ut i kriget.»

»God dag, Jo! Tack för sist! Här ha ni mig åter,» ropade Tisken, innan han hann fram till pörtet. »God

dag igen, Tisken,» hälsade Jo, »du kommer med glada nyheter. Kungen är ju hemma? Hvar är han?»

»Ja,» svarade Tisken litet förlägen, »nog är han hemma förstås, men icke så alldeles ändå; han är i 'Strålesunn' (Stralsund).» — »Så,» återtog Jo, »är det långt dit?» — »Å ja, det är nog en 'stubb' (bit) söder om Skåne och om hafvet.» — »Jag tycker att det är långt ifrån att vara hemma,» invände Jo med rätta. — »Ack, det är ingen bit för kungen, hvilken har varit så långt bort i världen som ända till turken. Från 'Strålesunn' och hit reser han på ett huj. Kungen är hemma, säga de alla; han är hos sina gossar blå, och det är hemma nog. Mig har han allt gjort ett spratt i alla fall, ty nog kunde jag fått stanna hos honom ännu en tid, ty icke är Tisken sämre, än att han kan rikta kanonen och sikta med den, fastän han har träben, men se kungen sa', att vi alla, som hade någon skavank, skulle gå hem, och då måste vi naturligtvis ge oss af.»

Nu kom Per från stabburen med sina helgdagskläder på armen och bad Matts hjälpa sig att få badet i ordning, ty han ville genast begifva sig af till kungen. Vänd till Tisken frågade han, hvar han skulle träffa denne och om han hunne dit redan denna vecka. »Å nej,» svarade Tisken ännu mer förlägen, emedan han i glädjen öfver att se hemmet och de sina, hade sagt, att kungen redan vore återkommen, och att han genast skulle falla in i Norge. »Så brådtom har du ej, Per; nog är kungen hemma, det är då säkert, eftersom jag sett honom med egna ögon, men icke är han just så nära, och kanske han icke kommer så snart heller. Jag hörde de andra säga, att kungen, så snart han hade klått dansken, ryssen och allt annat pack därnere vid 'Strålesunn', skulle gå till Norge och taga det ifrån danskarna, och då är det klart, att han kommer hit till Skansen. Haf i alla fall icke någon brådska, Per.»

Per ref sig i nacken och såg helt modstulen ut. Jo sade nu, att det var bäst, att Tisken gick ned till sitt pörte och hvilade sig. Lissu hade nog något att säga honom och gossen hans med. »Ni skall låta Tisken hämta sig,» fortfor han, »och sedan må han berätta oss, huru han haft det

under de år, han varit borta. Hösten är nära, och vi ha redan långa kvällar. Låt oss nu fortsätta våra arbeten.»

Sedan Tisken med hustru och son aflägsnat sig, stodo de öfriga af Västerskogens invånare kvar, då Pavo sade: »I glädjen öfver att kungen återkommit och öfver att se oss alla, var Tisken litet för hastig med sina nyheter, men de äro dock af så glädjande art, att Matts gärna kan gå bort till jägmästarens 'kära mor' och höra hvad hon har att berätta, ty är det så, att kungen verkligen vill åt norrmännen, så få vi nog höra af honom här i orten. Har icke 'kära mor' reda på någonting, så veta de säkerligen något vid Skansen. Blir det mycket snö i vinter, så kunna finnarna vara till stor nytta i kriget, men de böra veta därom i förväg, hvarjämte vi måste ha tid på oss att underrätta dem.»

Under det Matts rustades för färden, hade Gretti ett samtal först med Pavo och sedan med Valborg, hvilket hade till följd, att såväl Pavo som Gretti och Valborg följdes åt till bygden, alla klädda i sina bästa kläder.

»Så godt var det,» sade Jo till Per, när han såg dem redo att aftåga, »här har Matts och Valborg gått i ett par år och tisslat och tasslat med hvarandra. Nu begifva de sig nog till prästen och komma hem som ett nygift par. Bra är det, Per, att vi få ungt folk i båda gårdarna, ty Pavo och jag hafva snart tjänat ut och Gretti med. Du blir snart gamle far, om du icke innan dess skaffar dig en käring.»

»Du börjar själf prata som en käring,» svarade Per harmset, »och gammal därtill är du nog. Tror du att kungen någonsin skulle bry sig om att skaffa sig ett kvinnfolk. Å nej! Jag har hört, att det var en, som bjöd till att fånga honom, men se hon var så full af trolldom och sattyg, att kungen begrep det, som väl var, ty en af knektarna hade sett, då hon steg upp i sin förgyllda vagn, att hon hade fötter som en get, och det talade han om, sedan kungen hade gifvit henne respass. Nej, Jo, knektar ha annat att tänka på än att skaffa sig slikt påhäng. 'Gamle far' i gården vill jag icke bli; nu när jag fått veta, att kungen kommit hem, så går jag till honom igen. Jag

tänker ej rymma fanan, fastän jag varit fången, och hade jag trott, att jag kunde få rätt på kungen, så hade jag gått för länge sedan. Så snart marken blir frusen, drager jag åstad. Ni reda eder nog här hemma utan mig, nu sedan Tisken kommit åter.»

Hvad Jo förmodat inträffade verkligen. Matts och den väna Valborg återkommo som ett gift par. Pavo och Gretti hade redan länge förstått, att de älskade hvarandra, och gjorde själfva utan omständigheter slag i saken, då Valborg nu uppnått den ålder, att hon kunde gifta sig.

Nyheterna de inhämtat under färden gafvo hvarken anledning till oro eller brådska. Konungen var ännu borta, och när han skulle återkomma, hade ingen ännu reda på. Lika litet visste man om något krig med Norge, men så mycket hade man dock hört, att krigsfolk fanns samladt där, och att trupper äfven voro sammandragna i Sverige längre söder ut.

»Ni skulle ha gått till Skansen, då ni voro ute för att skaffa nyheter,» sade Popens Per. »Där nere vid fjordarna veta de aldrig någonting. Nu går jag själf dit, så kanske jag har fått bättre underrättelser, då jag återkommer, än ni.»

Få dagar därefter var Per åter. Något vidare hade han icke inhämtat, annat än att knektarna haft några nappatag med norrmännen i Köla socken, men det var redan två år sedan dess. Per var icke fullt belåten med sin resa. Han ville därför genast gå söder ut för att höra, hvar kungen uppehöll sig. I Västerskogen kunde de nu vara honom förutan, och de behöfde icke vara oroliga, äfven om han blef länge borta: han skulle nog reda sig.

Det föll ingen in att söka afråda Per från färden, hur oviss och farlig den än var, ty har finnen en gång fattat ett beslut, så fullföljer han det, det må uppstå hvilka hinder som helst, och hvad särskildt Popens Per beträffar, så veta vi, att han icke var den, som gaf vika för några svårigheter.

»Resan går nog bra för Per,» sade Jo, sedan Per aflägsnat sig, »ty en ekorre sprang öfver stigen, så snart jag satt honom i land på andra sidan sjön, och väl rustad var

han, men icke tror jag, att vi få se honom åter här på mången god dag. Träffar han rätt på kungen, så går han icke ifrån honom och glömmer nog oss.»

Jos förmodan slog dock den gången fel, ty redan några dagar efter nyåret 1716 knarrade det i snön utanför Pavos pörte, omedelbart därpå rycktes dörren upp, och in trädde en snöhöljd figur, som hälsade gladt på de innevarande. Rösten var välbekant, och Jo hade knappast behöft att be- belysa den kommande med en flammande perta för att igen- känna Per.

»Hej!» ropade denne, sedan han tryckt sina vänners händer, »nu är det ej tid att ligga på muren och lata sig. Kungen är här i rappet, och vi skola snart se till, om norr- männen ha något kvar af julölet.»

Pers oförmodade hemkomst och de nyheter han med- förde väckte både oro och glädje hos den ensliga finn- familjen. Sedan han besvarat en mängd nyfikna frågor och fått veta, hvad som under hans frånvaro händt i finnpörtet, kommo piporna fram, och då blef tidpunkten inne för Per att gifva en sammanhängande redogörelse för sin resa.

* * *

»Det var klena underrättelser, jag fick vid Skansen, då jag var där i höst, men så snart jag kom till Dal, fick jag höra, att där funnits krigsfolk hela sommaren liksom äfven i Bohus. Kungen hade själf befallt dem dit, ty fastän han var långt borta, hade han fått reda på att norrmän och danskar hade ondt i sinnet mot oss. Naturligtvis gaf jag mig i språk med knektarna, emedan jag hoppades att träffa någon, som jag kände, hvilket jag dock icke gjorde; att jag själf i många år varit ryttare, talade jag icke om, ty jag hade äfven fått veta, att det fanns krigsfolk i Skåne, och kanske jag där kunde råka någon af mina gamla kam- rater. Jag begaf mig därför dit, men icke heller där fann jag någon bekant; däremot fick jag bekräftelse på, att det Tisken sagt oss var rena sanningen: kungen var verkligen i 'Strålesunn' och hade varit där länge. Jag beslöt att be- gifva mig dit och trafvade så i väg till Karlskrona, där

jag hoppades att kunna få följa med något fartyg öfver hafvet. Visserligen hade jag lofvat mig själf, att min fot aldrig mera skulle trampa däcket på ett skepp, men så tänkte jag, att det just var detsamma, om jag blef sjuk några dagar, blott jag kom fram.

Länge gick jag vid hamnen och spejade efter någon bekant, men ingen såg jag till. Det var motigt på alla sätt, ty flere fartyg, som skulle öfver hafvet med proviant, hade blifvit stormdrifna, och andra hade danskarna tagit; några hade visserligen kommit tillbaka, men lågo nu och reparerade sina skador. Jag stod just och funderade på huru länge det skulle kunna dröja, innan jag kom i väg, då en man tilltalade mig och frågade, om jag önskade arbete. Ja, det ville jag ha för några dagar, under förutsättning att jag fick sluta när som helst. »Visst får du det,» svarade han, »men arbetet är ej här i hamnen utan en bit härifrån.»

Vi följdes åt till en afsides liggande liten vik, där ett fartyg låg förankradt, och där en hop karlar arbetade under skämt och stoj. »Nu hittar du hit,» sade min följeslagare. »Kom tidigt i morgon och tag mat med dig.»

Jag var just färdig att återvända till staden, då jag upptäckte den gamle fattige fiskargubbe, hos hvilken jag bodde. Äfven han fick syn på mig och vinkade, att jag skulle komma till honom, hvilket jag också gjorde. »Du kan få följa med i min båt, om du vill hem,» ropade han, då jag genast hoppade i hans lilla farkost, hvarpå vi stötte från land.

För gubben hade jag redan omtalat, att jag var en af konungens ryttare, som rymt från ryssarna, och att jag nu var på väg till konungen. Han tyckte, att jag gjorde rätt, och önskade, att jag snart skulle komma åstad, då konungen, efter hvad han försport, väl behöfde soldater.

Då vi kommit in i fiskargubbens stuga och satt oss, frågade han mig, hvad jag gjorde därborta hos kaparen. Om kapare eller sjöröfvare hade jag ofta hört talas: somliga hade berömt dem, andra däremot hade afskytt dem för deras grymheter och tygellösa lif, och jag hade aldrig

önskat att vara en af dem, hur tappra och oförvägna de än voro.

Jag berättade nu för gubben, att arbete erbjudits mig, och att jag ämnade afhämta min säck, då jag, om jag så önskade, kunde få ligga på fartyget under natten.

'Jaså!' svarade han, 'de vilja ha dig ombord, de kanaljerna. Det är dem likt. Gör du som de önska, så kan jag säga dig, att du ej kommer i land så snart, antingen du vill det eller ej: du tvingas att bli en af dem, och sätter du dig till motstånd, så blir du icke många dagar äldre. Visserligen göra kaparna kungen nytta genom att taga bort fiendens fartyg och för godt pris sälja lasterna här hemma till både fattigt och rikt folk, men att smyga sig i land, bränna och slå ihjäl samt röfva allt hvad man kan komma åt från strandboarna, låt vara att de äro våra fiender, sådant kan ingen ärlig karl gilla och allra minst kungens soldater. Nej, Per,' fortsatte han, 'lyd du mitt råd och gå ej till kaparen. Något arbete får du ej där, ty jag och många med mig veta, att han är segelklar och tänker gå i morgon eller i natt. Kaptenen har nog förstått, att du är en främling här och en styf karl, som han kunde få nytta af, därför bjöd han dig arbete, som han trodde dig behöfva, allt under förhoppning att få dig ombord. Hade han från början sökt värfva dig, så hade han haft att frukta ett afslag, och därför tyckte han det vara bättre att begagna sig af list till att börja med; våldet hade nog kommit sedan. Känner jag den mannen rätt, så kan det lätt hända, att han för säkerhets skull kommer hit i natt jämte några af sina män och hämtar dig. Lyd du mitt råd och gå bort på några dagar. Stanna hos min sväger, torparen, dit gumman min skall följa dig, ty här är du ej säker, sedan mörkret inbrutit. När kaparen lättat ankaret, kommer jag och hämtar dig.' Jag blef verkligen så förskräckt öfver hvad fiskargubben sade mig, att jag utan vidare följde hans gumma, hvilken under vår vandring icke glömde att ytterligare skrämma mig för kaparen.

Då vi kommo fram till torpet, gaf gumman sig icke tid att tala många ord med sin syster, förrän hon gaf sig af hem igen, så fort hon förmådde. Var fiskargumman

pratsam, syntes hennes syster däremot vara ganska tystlåten. Sedan hon bedt mig vara välkommen, gick hon till sina sysslor och lämnade mig åt mig själf. Nu, då jag kunde tänka redigt och klart, betviflade jag icke, att saken förhöll sig så som fiskargubben sagt mig, och jag skrämde upp mig själf vid föreställningen, att man skulle tvingat mig resa på hafvet i flera månader. Helt visst hade detta blifvit min död. Hur sjuk hade jag icke varit under de få dagar, jag följde kungens skepp, och nu i månader! Slutligen blef jag rädd, att kaparkaptenen skulle få veta, hvar jag var, hvarför jag beslöt mig för att söka mig till skogen och stanna där några dagar. Till den fåordiga torpargumman sade jag, att det nog fanns vildt här i skogen, och att jag ville söka skaffa oss något till lifs. Så långt gick jag dock icke, förr än jag redde mig en bädd under en fallen gran, hvars rot med fastsittande jord och mossa gaf mig godt skydd, och då jag, sedan mörkret inträdt, hade tändt min nying, mätte jag godt, och mina tankar gingo till er där hemma, som hade det lugnt och tryggt. Men icke ångrade jag, att jag gått ut för att söka kungen, hos honom fanns intet svek, men alla kapare önskade jag att 'pärkelää' mände taga. Hade jag nu bara haft någon af hundarna hos mig, skulle jag känt mig tillfreds.»

Här afbröts Per af Jo, som skrattande frågade: »Du drömde väl om kaparen sedan?»

»Ja, det gjorde jag,» log Per, »men då var jag icke rädd för honom, ty då hade jag honom bunden framför mig på hästryggen.

Jag mätte som sagdt godt där under rothvalfvet. Då jag vaknade på morgonen och reste mig upp för att se mig omkring, glittrade rimfrosten på alla kvistar, och marken var nära nog hvit, så hårdt hade det frusit under natten. Då tänkte jag åter på eder här hemma, hur ni i ett sådant väder helt säkert allesamman voro ute för att uppsöka tjädrarna, som vid dylik väderlek alltid sitta högt i furutopparna. Det tycktes nog att detta var något, äfven jag kunde göra, ty nog fanns det fågel i en så stor skog, som den, hvilken omgaf mig. I torpet kunde de gärna vänta på mig, och så drog jag bort mot de bergåsar, som

jag såg längre i norr och väster. Den dagen hade jag det bra och glömde både kungen och kaparen, tills jag i mörkningen var åter vid mitt förra nattkvarter, 'rotstjälpan'. Jag kastade ifrån mig två tjädertuppar och en höna och tyckte, att jag gärna kunde stanna, där jag var. Högg mig så en nying, och då denna brann klart, började jag plocka och steka en af fåglarna i stället för att äta de torra fiskar, jag fått af min förra värd. Äfven denna natt mådde jag godt, fastän jag drömde, att jag var med kungen här hemma vid Skansen, där vi slogos med danskarna så förtvifladt, att svetten dröp af mig. Då jag vaknade, snöade och slaskade det, och våt var jag med besked. Hett hade jag det äfven, det hade fattat eld i ena sidan af grannstammen, och en af mina fåglar hade blifvit svedd. När jag rustat mig i ordning, gick jag bort till torpet för att höra efter om icke kaparen rest. Torpargumman, hvilken tyckte det vara synd om mig, som måst ligga i skogen och frysa, försäkrade att all fara var förbi, ty kaparen var nu med sitt fartyg ute på sjön. Därom hade hennes sväger underrättat henne redan dagen förut.

Det var alltjämt kallt, och då jag kom till fiskargubben, sade han, att det icke tjänade någonting till att jag gick och väntade på de skutor, som skulle öfver till Tyskland med proviant, emedan de icke så snart blefvo färdiga att segla, kanske ej i år, ty man påstod, att det icke fanns tillräckligt med penningar för att rusta ut dem. Nu var vintern i antågande, hvarför det icke var så gifvit, att de kommo fram till sin bestämmelseort, äfven om de skulle kunna ge sig i väg. 'Du får väl gå hem igen,' slöt han, 'och återkomma till våren.'

Hem kunde jag väl gå, tänkte jag, men först ville jag dock höra mig för hos krigsfolket, som låg längre bort i väster. Jag begaf mig äfven åstad och hade blott gått ett par dagar, då jag påträffade en hop knektar, hvilka höllo på att förpläga sig i en bondgård. De voro helt muntra och uppspelta och en af dem sade sig förmoda, att de skulle få gå emot dansken, ty flera knektar och ryttare skulle komma efter dem, och inom kort skulle kungen själf infinna sig. 'Nu pratar du, det du icke vet,' afbröt nu en af de öfriga

min sagesman, 'ty icke lär kungen ha gifvit dig bref på, hvartåt han tänker sig.'

När soldaterna aftågade, följde jag dem. Snart påträffade vi flere truppstyrkor, men då jag icke kände någon af knektarna, ansåg jag det icke var skäl att säga dem, att äfven jag var soldat. Några dagar efter det vi brutit upp, kom en liten ryttartrupp efter oss, och jag hörde på hästarnas hofslag, att den kom fortare än vanligt. Då jag vände mig om, kände jag liksom om blodet skulle stockat sig inom mig; jag ville ropa men fick ej fram ett ljud, då jag såg kungen, åtföljd af Roosen och andre, som jag kände, rida förbi oss. Förmådde icke jag ropa, så ropade knektarna i stället så, att det skälfdde i luften; en kort stund ännu och kungen och hans följe voro utom synhåll.

Vi anlände emellertid slutligen till det ställe, där vi efter vår färd från Danmark sist landstego på den svenska kusten. Där samlades nu allt krigsfolk, och där träffade jag flera af mina bekanta; snart hade äfven jag både häst och mundering. Det var lif och lust bland oss alla, nu sedan vi fått hem kungen. Själf var han lika outtröttlig som förr, och det dröjde icke länge, förr än han fått ihop en hel här. Hans gamla lycka syntes äfven ha återvändt, ty det blef under vintern så kallt, att hafvet lade sig och isen blef fullt säker för öfvermarsch. Vi stodo just färdiga att tåga öfver till Danmark, då en storm ref upp isen; där stodo vi nu utan några möjligheter att komma öfver.

Jag och ett par andra af oss stodo samtalande på stranden och ondgjorde oss öfver en slik otur, då jag fick befallning att infinna mig hos vår kapten. 'Nu, Per,' sade han, då jag inträdde till honom, 'skall du raska dig och rida upp till Venersborg för att lämna general Mörner detta bref. Försök att komma öfver någon annan häst under vägen, då din tröttnar. Låt icke kungen rida om dig på vägen, ty nu bär det af mot Norge.'

Ni kan tro jag lät det gå undan. Framkommen till Venersborg hade jag knappast lämnat Mörner brefvet, förr än han förklarade, att jag skulle fortsätta till Holmedal om en timme. Hej, nu bar det af på hemvägen; folk träffade jag på flera ställen, så att jag kunde byta om hästar. I

Holmedal råkade jag min gamle major, som, genast han fick se mig, slog ihop händerna och frågade, hur f—n jag sluppit från ryssarna? Jag skulle berätta honom det en annan gång sade jag, ty nu måste jag få något i mig 'Visst,' svarade han då, 'ät du, medan jag läser!' Jag hade knappt börjat att äta, då han kom in i köket och frågade mig efter kungen. Honom hade jag ej sett sedan i Skåne, men jag trodde, att han var 'hack i häl' efter mig. 'Kommer du från Skåne?' sporde majoren förundrad. 'Raka vägen,' blef mitt svar, 'först till general Mörner och sedan hit.' — 'Gå då och lägg dig, och när du sofvit ut, så kom in till mig.' Då jag morgonen därpå klef in till min gamle chef, var jag just som litet förlägen, ty jag hade fått veta, att Ekeblad hade stigit till generalmajor, och det är en betydlig skillnad mellan en sådan och en vanlig major, fastän ni ej kunna ha reda på den saken.

'Hör Per,' sade han, 'du får nog ge dig af till Norge och laga, att du spanar ut, hvar norrmännen äro samlade. Skaffa mig vetskap därom, tills kungen kommer.' — 'Tänker, att det skall gå bra,' genmälde jag, 'om jag blott får ett par dygn på mig. Jag vill gå hem till de mina och säga dem till samt söka att få rätt på mina skidor. Vilja mina kamrater följa mig genom skogarna, nu då snön är såpass djup och skidföret är godt, så tänker jag nog, vi skola kunna sköta den tjänsten, ty den ha vi försökt oss på förut. Finnarna ha af gammalt varit använda som spejare under de förra ofrederna och skola nog göra sitt bästa äfven nu.' — 'Du har rätt, Per,' svarade generalmajoren, 'du är ju själf svensk finne, och kan du träffa några af din stam här i närheten, så tag dem med dig. Jag har hört, att de fått stort beröm för sina spejaretjänster under de förra fejderna med våra grannar norrmännen. Skaffa så många af dem du kan, Per; jag litar på dig.'

Nu veten I hur saken står. Det är nu alldeles som förr i tiden. Ni gå väl med allesamman?»

Man dröjde en stund att svara på Pers fråga, men slutligen sade Pavo: »Du vet nog Per, att vi alla vilja deltaga i den färden, men du vet också, att därtill fordras, att man har goda krafter. För en eller annan vecka torde nog äfven

jag, fastän jag är gammal, kunna stå ut, men kriget slutar nog icke så snart. Hvad jag under ett par veckor eller så förmår uträtta, kan icke bli så mycket, och dessutom måste jag till våren vara hemma för att få något i jorden. Sedan det är gjordt, vill jag gå ut, om så behöfves; tjill dess stannar jag likväl hemma. Hvar och en må för öfrigt svara för sig själf.»

»Nog är jag ungefär lika gammal som Pavo,» tog nu Matti till orda, »men jag har dock icke blifvit så illa åtgången af fienden som han, hvarför jag tror mig ha krafter att följa dig Per, och jag antar, att Pavo ingenting har emot att Matts åtföljer oss.

Jo vill säkert helst följa Pavo i vår, då han går ut. Han är annars den, som bäst känner alla marker här omkring, och skall nog varsko oss, ifall norrmännen ämna sig hit, något som de dock säkerligen uppskjuta till våren.»

»Lita på det Matti,» svarade den gamle björnjägaren.

»Och nu, rusta eder att draga åstad.»

På spanarestråt.

Den nu följande natten skänkte ej folket i finnpörtet mycken hvila. Kvinnorna rustade med lifsmedlen och karlarna med sina skidor, ty på dessa senare berodde mycket, om de skulle lyckas i sitt företag, och om de skulle kunna undgå sina fiender. Vid stjärnornas ljus drogo de i väg i den bistra vintermorgonen fulla af hopp om att lyckas i utförandet af det uppdrag, de fått sig anförtrodt. Då männen vid ett tillfälle rastade, sade Per till den snart sjuttioårige Matti: »Du Matti behöfver icke klaga öfver stelhet hvarken i benen eller den öfriga kroppen, du jagar ju fram som vinden genom skogen. Men som du nu går, komma vi icke till Holmedal. Längre åt söder, Matti!»

»Vi ha ingenting att göra i Holmedal hos majoren,» svarade Matti, »förr än vi hafva något att säga honom. Följ vi den kurs jag hittills gått skola vi redan i natt vara en god bit in i Norge och vid ett ställe, som jag väl känner till, sedan den tiden jag vandrade till Opslo eller Kristiania, som de nu kalla den byn, för att lära mig smida. På den plats jag åsyftar stöta flera vägar tillsammans, och där torde vi nog få tillfälle att förvissa oss om, huruvida krigsfolk dragit fram där eller om de äro till finnandes i de kringliggande bygderna.

»Framåt då, Matti!» uppmanade Per. »Nu är det min tur att gå först, låt mig blott få veta, om jag viker af från den rätta kosan.»

Som Matti förutsagt, hunno finnarna en stund efter mörkningen de omnämnda korsvägarna, där de endast be-

höfde kasta en blick på den uppkörda marken för att få visshet om att en mängd folk och fordon dragit fram där. »Vi måste följa spåren,» sade Matti. »Af med skidorna pojkar; vi få hvila medan vi gå.»

Våra spejare hade ej gått långt, förr än de från skogsbrynet upptäckte odlad bygd och gårdar från hvilka ljus lyste. Nu kommo skidorna åter på, och man aflägsnade sig så långt från gårdarna, att man utan att väcka uppmärksamhet kunde uppgöra eld till skydd mot kölden.

Det är icke så lugnt att vara spejare under vintern som på sommaren, då marken är bar och man kan hafva hundar till skyddsvakt. Också måste Per, så uttröttad och förbi han, än var, öfvertaga vakten de första timmarna, tills han aflöstes af Matts, hvilken i sin ordning väckte Matti, då det led mot morgonen. »Ni pojkar kunna nu soffa i ro, tills jag återkommer,» sade denne, »ty jag vill ensam begifva mig till norrmännen och se, huru de ha det. Är jag ej här igen före skymningen, så få ni sköta eder själfva; antingen är jag då fast, eller också har något annat kommit emellan, som hindrar min återkomst.»

Pojkarna, som Matti kallade de pröfvade och erfarna männen, togo hans meddelande lugnt och läto honom gå, emedan de visste, att Matti nog skulle reda sig och begagna både ögon och öron. Emot all förmodan återkom han redan på förmiddagen och berättade då, att norrmännen brutit upp och nu gingo mot väster, hvarför det ej kunde vara någon fara att begifva sig till Holmedal, dit Matts måste söka sig för att låta Ekeblad veta hvad de erfarit.

Per och Matti skulle under tiden följa norrmännen, och Matts fick, sedan han uträttat sitt ärende, söka upp dem, hvilket ej borde vara så svårt, då han hade deras skidrand att rätta sig efter.

Under det Matts ilade genom skogarna för att aflämna sin rapport, gingo hans följeslagare att observera fienden, hvilkens eftertrupp de upphunno efter dagens slut. Det var ingen betydande flock, som våra spejare följde, hvilket gaf dem anledning att tro, att den var på väg att uppsöka och sluta sig till en större truppstyrka.

Följande dag bröto norrmännen åter upp, fortfarande

förföljda och bespejade af de båda finnarna, men gingo ej långt, förr än de vid middagstid stannade i grannskapet af en kyrka.

»Nu,» sade Per, »ha de kommit i närheten af andra soldater, eftersom de slå sig till ro så tidigt på dagen. Det är bäst, att vi göra en tur längre mot väster för att se, om så verkligen är förhållandet.» Inom kort påträffade finnarna också en större norskstyrka, och på de försiktighetsmått den vidtagit, kunde de se, att den tänkte kvarblifva någon tid på samma plats. Snövallar voro uppkastade och vägen spärrad på två ställen. »Nu kunna vi återvända till Ekeblad» anmärkte Per, »och säga honom, hvar han kan träffa fienden, om han så vill.»

»Ja visst kunna vi göra som du säger, Per,» svarade Matti, »men jag tycker dock, att det är bäst, att vi innan dess skiljas åt för en dag eller så. Du kan gå åt söder, så går jag mot norr och spanar på alla vägar, huruvida andra flockar finnas i närheten eller äro på väg hit, ty icke lär Ekeblad med det folk, han förfogar öfver, rå på de här båda truppstyrkorna, om de få förstärkning, under det vi äro borta.» — »Du har rätt, Matti,» medgaf Per. »Vi göra som du säger och mötas sedan på samma plats, där vi skulle träffa Matts.»

Först andra dagens kväll sammanträffade spejarna åter, och efter en kort väntan infann sig äfven Matts, som genast berättade de nyheter han lyckats erhålla. Kungen hade kommit till Holmedal föregående kväll och hade då en myckenhet folk med sig. Sedan Matts till honom själf framfört finnarnas hälsningar, bad honom konungen skynda tillbaka till sina vänner för att få veta, hvad dessa vidare utspanat. Därpå skulle han återvända så fort som möjligt.

Både Per och Matti voro genast beredda att följa honom.

Konungen hade verkligen, så som Matts sade, ankommit till Holmedal den 22 februari, där det genom general Karl Gustaf Mörners försorg redan hunnit samlas omkring tusen af Upplands ryttare och af så kallade stånd-dragoner samt resten soldater tillhörande Värmlands, Västmanlands och Södermanlands regementen. I konungens följe voro

arfprinsen Fredrik af Hessen, generalerna Poniatowski och Delvig, öfverste Rosenstjerna samt generaladjutanterna Bjelke och von Zander.*)

Ehuru våra tre spejare ingalunda voro uthvilade efter sina färder, verkade dock underrättelsen om konungens närhet så upplifvande på dem, att de ilade fram utan att stanna, under förhoppning, att konungen, då han fått veta, hvar norrmännen voro att finna, icke skulle dröja med att jaga dem undan.

Trots de unge männens förmodan kunde den åldrige Matti följa dem och spänna af sig sina skidor på samma gång som de, då de stannade utanför Ekeblads bostad, där de genast blefvo emottagna. Rummet var fullt af officerare, då finnarna kommo in och aflade sin rapport. Det var vid Hölands kyrka och vid prästgården, som danskar och norrmän hade slagit sig ned, och dit fanns rätt bra banad väg, sedan man väl kommit en bit inom gränsen; från denna till Östvallskog var vägen däremot sämre, dock icke så dålig, att icke äfven ryttarna godt kunde taga sig fram. »Bra, bra, finnar!» sade en äldre officer, då rapporten var aflagd. »Jag skall genast låta hans maj:t veta, huru det är. — Laga att finnarna bli förplägade» fortsatte han, i det han vände sig till Ekeblad, »ty besluter konungen, att vi skola göra norrmännen en påhälsning, så måste våra spejare vara med oss. Men hvad tusan är det jag ser? Är det icke Matti Kajland, min gamle vän?» — Matti bejakade frågan, förtjust öfver att Delviken **) kände igen honom från forna dagar.

Samtalet blef allmänt mellan officerarna, sedan generalen aflägsnat sig, och kring de nu helt hastigt populära finnarna haglade en massa frågor, tills slutligen den frispråkige Per antydde, att han gärna ville njuta af den utlofvade förplägningen.

Huruvida finnarnas rapport föranledde konungen att morgonen därpå bryta upp och tåga in i Norge är omöjligt att veta; möjligen hade han beslutat den saken redan förut. Han

*) Fernow. Sid. 848.

**) Nu mera general Delvig, näst konungen chef för de vid Holmedal samlade trupperna.

kunde icke invänta fotfolket, utan angrep med rytteriet de af norrmännen, som hade sitt kvarter vid Hölands prästgård, samt öfverrumplade öfverstelöjtnant Brüggemans trupp och tog anföraren själf till fånga. Kort därefter blef han helt oväntadt angripen af den tappre öfverste Kruse, som gjorde konungen till sin fånge. Karl blef dock efter en kort stund, befriad af Rosen, hvilken följt konungen från Turkiet. Striden försiggick i en trång snöfylld gata, där konungen själf och några få af hans omgifning sökte hålla stånd. Prinsen af Hessen blef härunder skjuten i höften af öfverste Kruse, hvilken äfven lär hafva fällt flera af de tillskyndande ryttarna men slutligen blef öfvermannad och gjord till fånge. På grund af sin tapperhet lössläpptes han dock inom kort af konungen.

Svenskarnas tåg till Kristiania och norrmännens återtåg till andra sidan om Kristiania-fjorden äro i likhet med årets mera betydelselösa händelser så väl bekanta, att de ej närmare behöfva omnämnas.

Genast efter stridens slut såg man ett par skidlöpare ifrigt leta bland de fallna efter någon som de saknade. Ett blodfyllt spår ledde dem in bland buskarna, oc hdär funno de en man sittande med händerna för ögonen.

»Matti, Matti!» ropade en upprörd röst, »hur är det med dig?» En grymtning blef svaret på frågan, och genast stodo Per och Matts vid sin väns sida. »Huru är det med dig?» frågade Matts ännu en gång oroligt. »Bra,» svarade Matti slutligen, »men jag ser ingenting» — »Men det är ju natt nu,» invände Matts. »Det förstås, men det är allt något annat fel, ty jag får ej upp ögonen, och så är det något galet med hufvudet.» — »Ja nog är det galet med hufvudet ditt,» sade nu Per, »den satans Krusen har profvat sin sabel därpå, men tack vare den hårda brödkanten, du hade i mösskullen, har såret icke blifvit så farligt. Skynda dig, Matts,» vände han sig nu till denne, som raskt fattat sin yxa och redan fällt en liten torr fura. Denna var snart sönderklufven till spjälor, hvilka Per hastigt antände. Vid deras sken kunde spejarne taga sin kamrat i betraktande. En syn, som skulle kommit många att rysa, mötte dem nu, ty Matti hade, som Per sagt, ett ohyggligt sabelhugg öfver

hufvudet, och ur såret hade runnit blod öfver hela hans ansikte. »Vi måste ha en riktig eld,» sade Per, sedan han sett, hur det stod till med hans vän, »det är smällkallt, och Matti härdar ej ut utan värme.»

Snart var elden tänd och en granrisbädd iordninglagd för den sårades räkning. »Håll snö på såret, under det jag är borta,» sade Per till Matts, och därmed aflägsnade han sig skyndsamt.

Det blef en lång natt för Matts att vaka och sköta om den sårade mannen, ty först i ljusningen kom Per åter, åtföljd af ett par män. Det var fältskärn och hans medhjälpare, hvilka genast togo hand om Matti, som hade sofvit hela tiden Per var borta. Under det fältskärn sysslade med den sårade, berättade Per, att han måst gå emot de antågande knektarna för att få fatt på fältskärn, ty den, som varit med förtruppen, hade haft fullt upp att göra och kunde således ej ha tid att följa med honom. Under fältskärns händer blef Matti slutligen vaken; sedan hans hår till en del afklippts, förband pålagts, och blodet blifvit affvättadt öppnade han ögonen och började prata och bråka, tills han åter blef tyst och som det tycktes föll i sömn.

»Ni få se till, att ni hålla honom varm,» sade fältskärn, då han aflägsnade sig. »Nog har han fått sig ett nyp, som duger, men han tycks ha hård skalle, så att han kommer sig nog, om han ej förfryser eller något oförutsedt till stöter.» Matts trodde icke, att Matti skulle bli vid lif; såret var för stort, och troligen var hufvudskålen genomhuggen.

Då han anförtrodde Per sina tankar, svarade denne ingenting, men om en stund aflägsnade han sig, utan att säga hvart han skulle gå. Några timmar därefter kom han åter, dragande en kälke efter sig, och syntes då vara vid godt mod. »Frukta icke för Matti,» hälsade han, »han blir säkert frisk igen och skall snart komma hem till oss.» Visst skällde prostens dräng på mig, när jag tog kälken från honom, och prästfrun blef icke blid, då jag anammade hennes sängkläder och skinnfällar. Här känna de ej till hur det går till i krig, men det få de nog lära sig så småningom. Nu skall Matti få åka, och godt skall han må, ty jag tvingade allt fram litet af hvarje af prästfrun.

Jag sade till Ekeblad, att vi gå hem ett tag med Matti, och då hade han ingenting att invända, utan sade bara, att vi skulle vara tillbaka i rapport, ifall vi skulle kunna be höfvas.»

»Gud vare lof,» sade Gretti, då våra spejare ett par dagar efter skärmytslingen vid Höland stannade med kälken vid Pavos stuga, där alla skockade sig omkring den sårade, som mot all förmodan först stirrade på dem och sedan raskt sade: »Pärkelää, hur har jag kommit hit?» Snart låg han på hedersplatsen i pörtet, det stora bordet, med björnhuden under och fäll öfver sig, såsom jägmästaren hade gjort många år förut, och nu fick Gretti tillfälle att åter pröfva de finska läkemedel, som gått i arf från släkte till släkte.

Då Matti och Per återkommo till Holmedal, tillsades de att gå söder ut och uppsöka generalmajor Ascheberg, som befann sig nära kusten i trakten af Fredrikshall, och hos honom skulle de stanna så länge han behöfde dem, såvida han icke genast sände dem åter med svar på det bref, de medförde.

»Skola vi stanna hos Ascheberg,» sade Per till sin kamrat, då de blifvit ensamma, »så få vi nog veta att vi lefva, såvida han är sig lik som i forna dagar, men vi skola nog reda oss, hoppas jag. Det är i alla fall en tapper karl, den där Ascheberg, och icke är han blödsint heller: hos honom komma vi nog i tillfälle att förtjäna något.» Matts svarade, att han hade önskat att få arbete närmare hemmet, men som det nu var, kunde det ej hjälpas de fingo skynda på.

»Vi ha våra skidor att tacka för, att vi kommit hit,» sade Per, då generalmajoren frågade honom, huru det varit möjligt för dem att lista sig fram genom ett fientligt land. »Ja då må ni också söka komma tillbaka på samma sätt,» återtog Ascheberg, »ty för närvarande behöfver jag eder icke, då vi veta, hvar vi hafva våra fiender och det för öfrigt är nödvändigt att Ekeblad får skyndsamt svar på hvad han frågat om. Hvila eder nu ett par dagar, till dess ni få bud.»

Då våra spejare återkommo till Holmedal, var det ej längre någon hemlighet, att norrmännen försvarat sig tappert och voro väl rustade. Konungen hade icke haft någon fram-

gång under sitt tåg till Norge, och underrättelser hade kommit, att fienden uppbådat allmogen för infall i Sverige efter hela gränsen, så snart våren inträdde. Nu började man bli orolig för plundrareskaror, ty dem kände man till sedan gammalt. Och våren var ej heller långt aflägsen. Oron tilltog, då man förnam, att konungen var stadd på återtåg, och att Ekeblad började lida brist på proviant i Holmedal. Innan dess hade likväl våra spejare jämte några andra finnar sändts norr ut för att bevaka gränsen mellan Holmedal och Eda skans.

Denna gräns var under våren och sommaren 1716 icke utsatt för några större eller mera talrika infall från Norge. De plundringståg, som det året skedde, företogos i allmänhet längre mot söder, i Dalsland och Bohuslän. Konungen fruktade likväl att äfven Värmland skulle blifva hemsökt och gaf därför befallning till generalmajor Ekeblad att sätta Skansen i sådant stånd, att den med utsikt till framgång kunde försvaras äfven mot en större styrka.

Arbetet anförtroddes åt generaladjutanten Dan. Joh. Zanders och fortifikationskaptenen Philip Nordencrants, hvilka för detta ändamål uppbådade en del af allmogen, under det andra nu liksom förr måste öfvertaga gränsbevakningen under befäl af öfverstarna Granfeldt och Lejonbrink.

Hvad våra två spejare från Västerskogen angår, så hade de, så snart snön gått bort och skidföret upphört uppsökt den de ansågo som sin chef och sagt honom, att de ville gå hem under sänningstiden. Matts hade erhållit tillstånd därtill, men Per skulle stanna, där han var. Per var ryttare och hade ingenting att så, Matts däremot skulle få vara hemma ett par veckor och sedan återvända för att hämta sin kamrat.

Matts kom i lagom tid till de sina, som voro oroliga, därför att de fått bud om att hvarje vapenför man skulle begifva sig till Skansen för att reparera denna, och att ingen fick undandraga sig denna sin plikt. »Huru kunde du få gå hem, Matts, då befallningarna äro så stränga? Är då icke fienden nära?» frågade Pavo sin son.

»Därifrån jag kommer,» svarade denne, »vet ingen af att

faran är så öfverhängande, som buden till eder synas antyda. Visserligen arbeta alla för att trygga oss mot norrmännen, men någon nära förestående fara finnes dock icke.»

»Väl om så är,» återtog Pavo, »ty för oss är det ogörligt att just nu gå bort, då vi skola börja med jordbruket.» — »Just därför har jag fått lof att gå hem och hjälpa eder, far,» blef Matts' svar.

»Gud vare lof att du kommit,» utbrast nu Gretti, »jag har varit så orolig både för dig och för Matti. Ännu är hans sår icke fullkomligt läkt, och i går följde han mannen, som gick med buden, och har ej sedan kommit åter.»

»Å!» inföll Jo, »orolig för Matti! Han har hundarna och bössan med sig, och hans sår är ju nu ingenting att tala om, då han redan i ett par veckor varit ute hvarje dag både i skogen och på sjön. Nej, Matti redar sig nog och är tillbaka innan kvällen.»

Mot förmodan kom dock Matti icke åter så fort som Jo hoppats. Utan honom ville man icke begifva sig af till Skansen, och så tog man sig för att arbeta, under det man väntade. Och klokt var detta, ty på aftonen andra dagen varnade man Mattis breda figur i sakta mak komma nedför berget.

»Ni undra väl hvar jag har varit,» sade han, sedan han slagit sig ned i pörtet, »och det skola ni få veta, eftersom resan gått bra för mig. Då jag följde budet från prästen i Elgeå för att visa honom öfver de blöta myrarna här öster i skogen, kommo vi i språk om ett och annat, men karlen visste just ingenting om ofreden och norrmännen och icke om kungen heller, och då tänkte jag, att jag, då det ej längre var någon fara för min skalle, gärna kunde följa honom och sedan gå till Skansen och höra, huru det förhöll sig med kriget.

Där var icke ondt om gubbar må ni tro och icke om knektar heller. Med de senare kom jag snart i samspråk och fick då veta, att det just ingenting hade varit att göra här i trakten under hela den tid, jag legat sjuk.

Både soldater och bönder hade blott burit sten, gräft och murat upp Skansen på västsidan och höllo nu på med nord- och östsidorna, så att det nu var någorlunda i ord-

ning att möta norrmännen. Bäst jag så stod och pratade, kom en af befälet och frågade mig, hvad jag gjorde där. 'Har du tänkt stanna för att hjälpa oss?' sporde han. Då visste jag just icke, hvad jag i hast skulle svara, men jag kom ur bryderiet, därigenom att en annan af befälet frågade mig, om jag sårat mig i hufvudet under arbetet.' — 'Nej, jag är nykommen,' svarade jag. Jag talade nu om, hur jag hjälpt kungen och ryttarna med att klå Krusen vid Höland. Då blef det annat af, och jag måste gå med den sist anlända officeren och upprepa min berättelse för en hel ring af befälet. Trakterad blef jag med besked, och både penningar och mat fick jag.

Jag tyckte nu, att jag kunde fråga, om vi ej kunde få stanna här hemma öfver såningstiden, så skulle vi sedan komma och hjälpa till med arbetet på Skansen.

'Ja då!' fick jag till svar, 'du och de dina kunna godt göra edra vårsysslor, då vi redan äro betänkta på att låta bönderna gå hem några veckor för den sakens skull, men sen måste ni komma och hjälpa oss.'

Sedan jag fått detta tillstånd, tog jag mod till mig och frågade, om vi icke hellre kunde få tjänstgöra vid bevakningen, där vi gjorde större nytta, då vi voro vana därvid. Nu måste jag tala om, huru vi haft det under de förra krigen, och då blefvo de rent förvånade öfver att jag och ni, som voro så gamla, ännu kunde och ville vara med om en så ansträngande sysselsättning. Flere af befälet hade hört talas om oss Örjanspojkar, men alla trodde, att vi strukit med antingen under ofreden eller under pest- och hungeråren. När jag så nämnde, att Popens Per och Matts voro hos Ekeblad som spejare, och att vi gärna ville vara tillsammans med dem, sade en af befälet: 'Gå hvartåt ni vilja! På er Västerskogsfinnar kunna vi lita. Hälsa Popens Per och säg honom, att han drager sig hitåt, när det passar sig, så skall han träffa en bekant . . . »

»Men hvad är det jag ser,» afbröt nu Matti sin berättelse. »Är det icke Matts och Valborg, som komma upp från sjön?» Matti fick nu veta, att Matts hade fått lof att gå hem ett par veckor för att hjälpa de sina.

»Bra! Bra!» återtog han. »Då hålla sig norrmännen stilla äfven i trakten af Holmedal, så att folket kan få i jorden, hvad de ha att så. Men efter hvad jag hörde vid Skansen, lär det icke vara så många, som ha något till utsäde, och man trodde ej heller, att kungen skulle ha så mycket att hjälpa med; men det är väl bara prat! Hvem skulle väl kunna hjälpa om icke han?»

Och så var det sedan forna dagar: till konungen litade finnarna.

* * *

Så snart vårsådden var förbi, bröto männen i Väster-skogen upp. De gamla vännerna Pavo, Matti och Jon gingo, som förut bestämdt var, till Skansen för att hjälpa till med att uppbygga denna, och Matts drog af till Holmedal för att förena sig med Per.

Som Matts sagt, var det icke ondt om gubbar vid Skansen, då han sist var där, och på samma sätt var det vid hans återkomst. Allmogen hade hörsammat uppmaningen att talrikt infinna sig, och man arbetade med fart hela sommaren igenom. Då befälet fick kunskap om de knappa omständigheter, i hvilka böndernas familjer lefde, under det männen arbetade vid Skansen, hade det likväl gifvit en mängd af dessa senare hemlof under slätter- och skörde-tiden, men likafullt hade man hunnit få Skansen i godt skick, innan vintern gjorde sitt inträde.

Under sommarens lopp hade danskar och norrmän på det hela taget förhållit sig stilla, och där små plundrande skaror försökt öfvergå gränsen, hade de fått ett sådant emottagande, att de vändt om.

Så hade året 1716 förgått, utan att folket i Värmland lidit något väsentligt af kriget, emedan fienden riktat sina angrepp längre mot söder, där Bohusläns och Dalslands inbyggare utstått oerhörda lidanden. Trots denna relativa fred, hade man i Värmland icke kunnat frigöra sig från den oro, fientligheterna framkallat, utan alltjämt haft en större hop beväpnade bönder vid Skansen.

Omsider hade året 1718 ingått, och då började ryktet

förkunna, att fienden förberedde ett infall längre mot norr, särdeles mot Eda socken. Detta rykte fick ett visst stöd därigenom, att en del af hofstaten sändes till Värmland, och redan i slutet af januari kom konungen till Eda skans, där han stannade i ungefär tre veckor.

Dagligen red konungen ut för att rekognoscera och utsände äfven i samma syfte flera små afdelningar till andra sidan gränsen, men då man icke annat än undantagsvis påträffade några beväpnade norrmän utan endast obeväpnad allmoge, fingo de svenska bönderna slutligen tillstånd att återvända till hemmet. Konungen skulle hafva sagt, att de bäst skötte plogen; kriget ämnade han sköta själf.

Att konungens tillåtelse af allmogen hälsades med glädje, behöfver man icke betvifla, och särskildt voro Västerkogens invånare glada åt de gamla människens hemkomst.

»Nu hoppas jag,» sade Gretti, »att ni tre gjort eder sista vandring ut 'på världen', och att ni i lugn och ro skola få framlefva eder tid här.» — »Ja,» svarade Jo, »så hoppas äfven jag, och jag tror mig kunna svara för att de andra två hysa samma förhoppning. Att bryta och bära sten kunna vi göra här hemma och behöfva därför icke gå ut 'på världen'.»

»Räck mig då edra händer till bekräftelse därpå,» återtog Gretti. Pavo och Jo gjorde genast som hon ville, endast Matti stod tvekande.

Då hördes Valborgs veka, melodiska stämman yttra: »Räck ej din hand, Matti! Du måste gå ut och söka rätt på Per och Matts. Vi veta ju ingenting om dem.»

»Därpå har du min hand, Valborg,» svarade Matti. »Din Matts skall jag föra hem.» — »Ja, pojkarne måste vi ha rätt på,» inföll nu Jo ifrigt. »Jag tager tillbaka mitt ord, Gretti! Så snart göken gal, ger jag mig åstad.»

»Hvad tänker du på, Matti?» frågade en dag Valborg, då hon inträdde i Mattis smedja, där han stod och hamrade.

»Hvad jag tänker på? Jo, jag tänker gå bort, så snart jag får bösslåset mitt i ordning och snöstormen slutat.» — »Tack, Matti. Mätte ovädret, som nu härskar här, snart sluta. Jag är så orolig för Matts.»

Några dagar därefter drog Matti åter ut »på världen», följd af alla de sinas välgångsönskningar.

Så gol göken äfven den våren, och då begaf sig också Jo åstad.

»De ha gått söder ut, pojkarna våra;» sade han, då han efter ett par dagar återvände, »gått till Strömstad och Svinesund, enligt hvad knektarna i Holmedal upplyste mig om. Eljes är det ej länge sedan de voro i Holmedal, och då voro de friska och helbrägda. Matti har gått efter dem, och han håller nog ord, Valborg min: Matts kommer nog hem, när tider blir.»

Sommaren var förliden, och hösten hade kommit som vanligt med omväxlande väderlek. Finnarnas jakttid var inne.

Tisken med sitt träben skötte fångsten af fågel medels giller och snaror och därtill fisket med biträde af kvinnorna.

De gamla jägarna Jo och Pavo gingo med hundarna i skogen, och redan hade de lyckats fälla en älg. Man var vid godt mod, då vintern gjorde sitt inträde och belade vattnen med isar. Nu väntade man snö för att draga hem det samlade fodret utmed älfvar och bäckar. Arbetet var tungt, det visste alla. Också sade Jo en kväll, där han satt inne i pörtet: »Väl vore, om pojkarna våra snart komme hem. Jo är gammal nu och duger ej att draga så tunga lass, han är lagom att sitta här i pörtet och spänta pärtor.»

På sina ord fick Jo ej något svar, ty vid påminnelsen om de frånvarande föllo alla i tankar.

Då hördes tramp utanför dörren. Hundarna rusade upp och läto höra en sakta morrning, som kom männen att resa sig och fatta sina på taksparrarna liggande gevär. Dörren öppnades långsamt, och ett par män blefvo synliga: ingen af de innevarande kunde betvifa, att det ej var Mattis breda figur, som fyllde dörröppningen.

Han steg långsamt in utan att hälsa, och väl inkommen blottade han sitt silfverhåriga hufvud och sade med darande röst:

»Kungen är död! Kungen är skjuten!»

I pörtet blef det så tyst, att man knappast hörde att någon andades. Tystnaden afbröts först af några lätta steg,

och bort till dörren smög sig Valborg och lade sin förstfödde i sin mans armar. Snart voro de tre omslutna af sina föräldrar, Gretti och Pavo, och Jo utbrast: »Nu, Gretti behöfver du ej någon handfästning. Ingen af oss skall lämna Västerskogen förr än Gud kallar oss. Kungen är död!»

»Och Popens Per?» frågade Gretti.

»Per är nu där, hvarifrån ingen återvänder,» svarade Matti högtidligt, »han föll för konung och fosterland. Ärad af förmän och beundrad af kamrater. Frid öfver honom!»

* * *

Härmed slutar berättelsen om torpet i Västerskogen och om Örjanspojkarne.

Den är mig i hufvudsak meddelad af »Bengt i Elmheden», i Glafsnäs' finnskogar, hvilken var en afkomling af dem och för öfrigt en aktad och duktig man, som i många år var Hillringsbergs bruks timmerupptingare. Bengt var fullständigt försvenskad, och jag hörde icke omnämnas, att han kunde sina förfäders språk, ej heller att det talades af de många finnar, som den tiden bebodde Glafva så kallade finnskogar.

Efterskrift.

Som förut är antydt, synes i de häfder, jag haft tillfälle att, se mycket litet om finnarnas lif i Värmlands skogar.

Att många af dem gått under i krigs- och peståren är otvifvelaktigt. Därpå tyder de många igenvuxna platser, man finner såväl i Värmlands som Dalarnas skogar, ty af några andra än de skogskära finnarna ha dessa platser icke varit brutna.

Var antalet af finnbefolkningen vid den stora ofredens slut nedsatt, som icke gärna kan betviflas, så måste det ganska snart ha förökadt sig, ty då finska studenten *K. A. Gottlund* *) omkring 1820 hade genomvandrat finnskogarna, uppskattade han finnarnas antal i Sverige och Norge ganska högt, så högt, att hans samtida tviflade därpå. Senare tidens erfarenhet har dock visat, att sex kyrkor, fyra på svenska och två på norska sidan, varit nödvändiga att uppbygga för finnbefolkningens behof.

För denna förmån hafva de enligt allmänna öfvertygelsen helt och hållet *Gottlund* att tacka, och att det skedde så pass snart, var uteslutande hans förtjänst, ty före hans tid visste man knappast af att några människor funnos i de djupa skogarna, och att dessa voro inflyttade sedan århundraden och voro af finskt ursprung, visste icke många som voro bosatta i andra provinser än där finnarna funnos.

Huru finnarna haft det i senare tid framgår tydligast af efterföljande utdrag ur affidne läroverksadjunkten *Albr. Segerstedts*, på talrika meddelanden af personer inom finnarnas områden i Sverige, grundade arbete.

*) Om *Gottlunds* nitiska arbete för uppsökande af och väckande af intresse för sina bortglömda landsmän, se inledningen till min bok »*Örjan Kajland*», sid. 18.

Utdrag ur Albrekt Segerstedts arbete
om Finnbefolkningen i mellersta Sverige och sydöstra Norge.

Manuskript i Kungliga Vitterhelsakademiens arkiv.

I. Från Gräsmarken.

*Bidrag till beskrifning om den finska folkstammen i
Gräsmarks socken af Värmlands län.*

Finnarnas härstamning och tiden för deras hitkomst. Att finnarna i Värmland, ja, äfven i Norrland och några andra delar af Sverige, öfverflyttat hit från Finland är icke omtvistadt.

Däremot är tiden för deras hitkomst icke så säkert utredd, men mycket tyder därpå, att de flesta hitkommit i slutet af 1500-talet och början af 1600-talet, ehuru smärre inflyttningar förekommit både förut och efteråt. I jordeböcker på 1500-talet finner man icke namn på något hemman i Fryksdals finnskogar, men efter 1629, i synnerhet i senare hälften af detta århundrade, söka ofta finnar fasta på sina torp — de flesta af dessa äro nu hemman — och uppgifves vanligen fadern eller farfadern som den förste bebyggaren.

Finnarnas bosättning i Fryksdalen. Både Fryksdals härads dombok och finnarnas sägner förmåla, att de förste finnarnas bosättning länge var provisorisk; det vill säga, de bodde så länge på samma ställe som erfordrades för att nedhugga och svedja den närmast belägna skogen, under tiden boende i ett slags enkla rökstugor eller eldror, som på samma gång begagnades för svedjerågens torkning. Några få exempel förekomma ock därpå, att finnar rest ifrån de hemman som de haft skattläggning och fasta på, och lämnat det öde, då skogen var uthuggen. Och åtminstone ett exempel finnes på, att en sådan finne kommit tillbaka och ville återtaga sitt hemman, då skogen därpå hunnit tillväxa, men detta hade då öfvertagits af en annan.

Dessa flyttningar tyckas därför oftast varit frivilliga, men någon gång voro de väl äfven tvungna.

Finnarna tyckas ej brytt sig om eller frågat efter, hvem som ägde eller gjorde anspråk på den jord, där de behagade slå sig ned, hvadan de ofta blefvo stämnda och dömda därifrån, någon gång kanske helt enkelt bortjagade.

Man finner dock ofta sådana »dömde» finnar några år senare söka fasta på sina torp, hvilka de då köpt af den eller den bondbyn på svenskbygden, hvadan de nog med bondbyarna gjort upp först om årlig godtgörelse och sedan om köp, hvarefter de söka fasta och skattläggning.

Några så svåra förföljelser tyckas finnarna icke ha varit utsatta för i Fryksdalen, som till exempel i Bogen, Djäkneliden och i synnerhet i Bergslagen. Anledningen därtill torde väl hafva varit, att skogen här haft mindre värde och ansetts räcka till, då de första järnbruken ej här anlades förr än samtidigt med det finnarna sökte fasta och skattläggning på sina intagor.

Finnarnas isolering. Genom deras oenighet med svenskarna, genom den svenska regeringens emot dem utfärdade omänskliga påbud för deras svedjande, för det de icke ville lära sig svenska språket, för det de ej besökte kyrkan och stämmor, och för att de ej deltog i röjning och underhåll af vägar och broar, troligen ock genom en dem tillhörande nationalegenhet, slöto finnarna sig mer och mer inom sig själfva. De så kallade »lös- och strykfinnarna» ströko dock vida omkring i den svenska bygden och försörjde sig med bettlande, signeri och trolldom. Genom denna isolering i hvad det rör de bofasta och hos dem boende så kallade »husfinnarna», äfvensom genom deras framträdande egenskaper af inbundenhet, seghet och konservatism, dröjde det öfver två hundra år, innan de besläktade sig med sina närboende grannar, svenskarna, och därigenom bibehöllo de så länge sin nationalitet, sitt språk och sina öfriga nationella egenheter. Den af dessa egendomligheter som först måst gifva med sig är deras språk: om de skulle kunna meddela sig med sina grannar, svenskarna, eller med de svenska myndigheterna och sina präster med flera, måste de kunna tala det svenska språket. I det längsta begagnade de dock båda

språken, det finska vid samtal sins emellan och det svenska i det nödfall, då det förra ej kunde begagnas. För trettio à fyrtio år sedan var det vanligast, att de då så talrika tiggarskarorna talade finska sins emellan. Nu är språket nästan utdött, så att högst få af de äldre kunna därpå meddela sig. Det finska språket ansågs af svenskarna såsom synnerligt kraftigt vid läsning och trolldom, och att alla finnar kunde »bota» och »trolla» var icke det minsta tvifvel om. Det var därför bäst att förnöja en gående finngubbe eller finngumma, och därtill fordrades ju ingen stor allmosa, då de i allmänhet voro så nöjda och godmodiga. Hade folk eller »krätter» någon sjukdom, »voro förgjorda», »fått falihet», eller om brännvinsbränning, brygd, bakning, kärning m. m. ej ville lyckas, så var det bäst att få finngubben eller gumman att »bota» eller »laga» sådant, hvartill ock de flesta icke voro obenägna. »Skojare»*) kunde väl också sådant, men man föredrog finnarna, emedan »skojarna» voro så arga, ilska och oförnöjda. Efter dem var säkrast att kasta glödande kol sedan de gått ut, då deras förgöring ej hade någon verkan; men från finnarna fruktade man ej något sådant, såvida man gaf dem aldrig så litet. De gjorde i allmänhet icke ondt med sin trolldom. Nu har detta mestadels försvunnit både i »tron» och i praktiken, så att blott några få spår däraf finnas kvar.

Boningshusen de så kallade rökstugorna, som alla finnar byggde sig, då det förra flyttningssystemet öfvergafs, voro efter råd och lägenhet än stora och försedda med två eller tre fönster och golf, än små med ett fönster eller med blott skjutluckor, och ofta utan golf. Hos »storbönder» finner man en stor rökstuga i den ena och en stor »svenskstuga» i den andra ändan och kök eller »kåfve» i midten, midtför förstugan. Svenskstugan har då en halfrund gråstensspis och är så illa omsedd, att ingen kan undra på att finnarna föredraga rökstugan.

Den ursprungliga rökstugan har dock blott ett rum med ingång på ena gafvelväggen. Denna gafvel, oftast med framdragen bakvägg och stort takutsprång hvaremot virke restes snedt, bildade på detta sätt ett ved- och redskapsskjul.

*) Zigenare.

Rökstugorna äro mycket varma och »dragfria». Den stora ugnen i stora stugan, ofta fyra alnar hög, bred och lång, af lera och gråsten, håller sig länge varm, då den blifvit uppvärmd, och i en sträng köld behöfver man ej elda mer än en gång hvarje dag. Då är det ej treffligt att vara inne, ty dörren måste öppnas på glänt, så att ett kallt, tyngre luftdrag sträcker sig ifrån golvet så högt, att man kan gå under den rök, som därofvån på lägrar sig så tjockt, att man ej kan se taket. Syllorna hvila antingen på själfva marken eller ock är en så kallad mullbänk anbragt utomkring för att förekomma golfdrag. Fönster och dörrar äro visserligen otäta, men då den varma luften ej släppes ut, känner man icke heller något särdeles drag invid de dåliga fönstren. Till dessa äldre rökstugor hör en så kallad kokstuga ett stycke därifrån, timrad eller gärdad upp, men så gles, att alla vindar spela därigenom. Det fordras vana och härdning för den finska matmodern att icke förkyla sig där, med brasan på ena sidan och det förbi henne strykande kalla draget på andra sidan. Kokhuset begagnas också mycket vid sörpning åt kreaturen. Numera finnas ej många rökstugor kvar i Gräsmark, kanske tjugu stycken, men i de öfre socknarna finnas flere. Några nya får man dock ej se, hvadan de försvinna mer och mer i den mån de förfalla.

Husgeråden i en gammaldags rökstuga bestå af väggfasta bänkar på stugans tre sidor, ett stort, högt bord, ett säte eller långbänk där framför och några stubbestolar. Hederssofplatsen är »panken» en nedsänkning i murens nedre och främre kant med ett bräde på kant efter murens utsida. Däri lägges litet halm. Därnäst kommer öfre delen af ugnen, där man ligger på bara rappningen, sedan grufbänken nedom ugnens öppning och sedan bänkarna rundt omkring stugans väggar. Äfven på dessa, ja, till och med på golvet, kan man sofva utan kläder på sig och utan att behöfva frysa. Den ursprungliga finnen kläder icke heller af sig mer än rock och skor, då han går till sängs, och huru man ligger om hvarandra är icke så noga. Hvarken pryderi, blygsamhet eller svartsjuka tyckas besvära dem, icke en gång kvinnorna. I senare tider ha tillkommit några stycken enkla sängar och liggsoffor, samt här och där ett enkelt

skåp. Penningar, handlingar och dylikt förvaras i kistor ute i matboden. Detta kan dock ibland gå på tok. Så till exempel blef ett hemmans karta uppäten af råttor, som däri gjorde sitt bo. Kläderna hafva ursprungligen varit hemgjorda tyger, männens af vadmal, ofta blandadt med hår, kvinnornas hvardagskjortlar af blå och hår och helgdagskjortlar af ylletyg. Till linne brukades förr hampa, ty lin går ej till på den grusiga jorden, äfvenså har lin köpts i svenskbygden. Nu brukas köpta bomullsväfnader, men de män, som ej resa till andra orter på arbete och där köpa finare ylletyger, begagna ännu vadmal till sina kläder.

Säckar, madrasser och dynor får man ofta se af kalff och getskinn med håret på, hvilka äro mycket starka. I stället för täcken begagnas fårskinnsfällar. Numera begagnas sängar och sängkläder på de flesta ställen äfven i rökstugorna.

Renligheten hos de ursprungliga finnarna var i visst fall mycket stor, hvad deras kroppar beträffade, ty hvarje lördagskväll taga de ett ång- och svettbad i sina badstugor, hela familjen och alldeles nakna. Badstugan är, säga de, både deras doktor och »abtek», och reumatismen är hos dem sällsynt. Emellan dessa bad förekommer nog icke att de tvätta sig. Åtminstone sker väl detta högst sällan. Dessa finska bad hafva ock kommit mer och mer ur bruk, och renligheten har därpå icke vunnit utan tvärt om.

Mat och dryck. Likasom i bostäder, kläder och husråd råder hos de genuina finnarna en stor enkelhet i mat och dryck, äfven hos de mera förmögna. En för dem sär egen maträtt är »resk» som efter eldningen i ugnen stekes i pannor på plåtar och på näfver, ett slags ända till två à tre tum tjocka pannkakor af rårifven potatis och mjöl, utan mera fett än som behöfves för att »resken» ej skall fastna på sitt underlag. Denna rätt utgör ett vanligt surrogat för bröd. Med afkokt potatis uti kallas den »kortresk» och med fläskbitar uti utgör den en riktig läckerhet.

Bänkvälling tillredes af sur mjölk och mjöl utan kokning, kan således beredas på bänken, hvaraf den nog fått sitt namn. »Hillo» göres af lingon och äfven af andra bär, som krossas och blandas med mjöl till en grötlik massa

jämväl utan kokning. Bröd begagnas både af råg och blandkorn (hafre och korn). Det förra är alltid jäst och stekes i ugnen, det senare, ofta ojäst, stekes dels i ugnen dels i panna öfver glödena i grufvan och kallas på sistnämnda sätt beredt »läffs». I början hade finnarna blott råg och rofvor, således hvarken potatis eller blandkorn. Deras sofvel består mest af mjölk, om sommaren tätmjölk, skummjölksost och något kött. De slakta vanligen blott några får och de kalftar som ej »läggas på», ty smör och kreatur skola säljas och utgöra deras förnämsta inkomstskälla. Till dryck är vatten det vanliga, svagdricka förekommer sällan. På senare tider begagna de mycket kaffe, som de dricka till sitt bröd eller sin »resk», vanligast utan socker och grädde.

Jordbruk, boskapsskötsel och binäringar. Finnarnas ursprungliga åkerbruksmetod är att den ena sommaren hugga ved i skogen, hvartenda träd på en viss areal. De nedhuggna träden få ligga och torka i sina kvistar till nästa sommar, då eld tändes därpå under starkaste torkan i juli månad. I den ännu varma askan sås »fallråg», en rågsort som sås tunt, men tufvar sig så att det blifver många strån af hvart korn. Året därefter skördas denna råg med handskära, hopbindes, hänges till torkning med axen nedåt, hembäres sedan och torkas ytterligare i eldrian, hvarefter den urslås och tröskas. Är rågfallet beläget långt ifrån husen, stackas rågen på stället samt hemköres och tröskas under hösten och vintern. Bland de första kulturväxterna förekommo ock rofvor, som de sådde i svedjorna, och efterhand började de upphacka jordytan till små åkerlappar, hvarpå tobak och senare potatis samt ännu senare korn och hafre såddes. Nu äro jämförelsevis stora åkerstycken uppbrutna med ett ofantligt arbete, hvartill de otaliga stenrösende bära vittne. Detta har dock till största delen skett i den nu lefvande generationens tid mest efter 1850. Det är icke ovanligt att betala sexton à sjutton öre för uppbyggnaden af en kvadratfamn åker, och för att bortföra stenen åtgår lika mycket arbete, således blott tre famnar för en krona. Detta oaktadt anse de, att en nyodling snart betalar sig, ty då de hafva rik tillgång på gödsel och gödsel starkt, få de, i synnerhet på nyodlingarna, så mycken skörd af bland-

korn, som därpå kan rymmas. De som odla flitigast reda sig också bäst, hvilket äfven till en del beror därpå att de också vanligen äro mera driftiga och omtänksamma i öfrigt.

Numera är jordbruket hufvudnäringen, men ursprungligen har nog boskapsskötseln innehaft denna plats. På de stora svedjefallen kunde några år efter rågen skördas ett frodigt och kraftigt hö, som växte så mycket frodigare då, som skogen kunde kallas urskog och hade mycken mylla. Nu lefvande personer minnas trakter, som i deras barndom varit äng, men efter tvenne gångers svedningar blott burit ljung, emedan all myllan blifvit bortförd. Numera är det sällsynt, att hö kan bärgas i bråtarna efter rågen, ty gräset är för glest och för kort, och att inså gräsfrö förekommer sällan.

I början hade finnarna blott kor och getter; hästar behöfde de mindre, då de hade god tid och svåra vägar att bära eller draga hem sin råg, sitt hö och sin ved. Timmer till husen fälldes vanligen på stället där husen byggdes. Efter hand förskaffade de sig också hästar och får, men svin äro hos dem sällsynta. Denna förkärlek för kor finnes kvar ännu, ty dessa sköta de mycket omsorgsfullt, ofta med små fodertillgångar, då hvarjehanda nödfoder från skogen får fylla bristen. Af finn-kor träffas många rätt goda mjölkkor, ehuru rasen är liten till växten, och finskan är den bästa ladugårdspigan. Emot hästarna äro de däremot verkliga djurplågåre. Vallhö är ännu sällsynt, och deras ängshö af gamla ängar är kort och magert, mest så kalladt »finnskägg» (*nardus stricta*), och detta få hästarna reda sig med, och godt om de därpå finge äta så mycket de ville. Om sommaren få de åtnöja sig med det sämsta betet. Hästarna äro därför små och magra. Kommer en finne åkande, så kör han så mycket hans hästkrake orkar gå, och då han stannar, får hästen stå i redskapen utan täcke och utan mat. Undantag finnes, men sådan är regeln.

Jakt och fiske hörde till de första binäringarna, och för några tiotal år sedan voro dessa ännu mycket gifvande, men nu äro de klena. Fisket bedrifves mest med spö, mjärdar, nät, utsatta krok, »stökrok», och metning; fångande af fågel sker mest genom snarning och giller.

I *slöjd* äro finnarna både okunniga och vårdslösa

den slöjd de tyckas hafva mesta lusten för är smide, och några äro däri synnerligen skickliga. Att tillverka näfverskor, näfversäckar och stickkorgar kunna nästan alla, men i timring, snickring och redskapsslöjd äro de, som försöka sådant, tämligen klena. De redskaper, de tillverka, äro därför både enkla och svaga, och husen groft timrade och tillredda. Timmerstockarna i husen äro mestadels obilade, med undantag af den nedre sotiga delen af väggarna inne i rökstugan, ty denna del af väggen måste genom skurning hållas ren. Målning förekommer icke. Taken bestå utan undantag af näfver och så kallad »farg»; på senare åren utbytas de ofta emot tak af spån (stickor). Golf- och andra bräder från äldre tider bestå af klufna och täljda stockar. Skvaltkvarn ha de tidigt skaffat sig, men icke sågar. De första kvarnarna voro dock handkvarnar. Att bruka yxan till grof huggning, såsom att hugga svedjeland, kolved och timmer, därtill är finnen skicklig, och sådant arbete går undan. Att kola är finnen i allmänhet klen till, så att han får ett dåligt utbyte af kol. De spara icke hästarna, men uträtta ändå föga vid forslingen af kol och timmer med mera, ty de hafva för svaga både hästar och redskap. I timmerflottning är finnen oöfverträfflig såsom vig, djärf och segt uthållig.

Vidjor af björk hafva finnarna i allmänhet begagnat i stället för tåg och remmar, ja, äfven i redskapen i stället för det dyrare smidet. Med sådana bindes och tjudras äfven kreatur, de nyttjas till anspann på till och med seldonen, därmed tillbindas lass, bäras bördor med mera dylikt. Finns förnämsta göromål under höst, vinter och vår består i att tröska säd, hemföra och hugga ved, hemföra och hacka granris till strö, mala säd, då en börda males hvarje gång, samt spika (spänta) stickor. Höst och vår är han ock sysselsatt med att bortföra stenen från sina nyodlingar, om han har några sådana. Åkern plöjes sällan om hösten af fruktan att jorden skall flyta ned under snösmältningen på de i allmänhet branta åkrarna. Den tid han får ledig, sitter eller ligger han och njuter af sin pipa.

De finska kvinnorna äro jämt sysselsatta. De spinna,

väfva och sticka, laga mat, besörja hushållningen sköta kreaturen, bära och hacka strö, rensa potatislanden, slå hö, skära säd, kvista och repa löf med mera.

Tillgångar. De finnar, som först bosatte sig här, voro i allmänhet fattiga. Fingo de vara kvar på samma ställe och förkofra sig i ro, så ökades deras tillgångar snart. Råg kunde de skörda och foder till uppfödande af kreatur kunde de insamla utan annan begränsning än den arbetsstyrka, de kunde förfoga öfver.

Vid den tid, de sökte fasta och skattläggning på sina torp till ett fjärdedels och ett åttondels mantal, voro dock många af dessa finnar jämförelsevis förmögna. Oftast ägde en finne sitt fjärdedels eller åttondels hemman, och i boupp-teckningar efter dem hade de ofta stora tillgångar i råg, kreatur samt silfver och koppar, i synnerhet den förra af dessa metaller. Efter hand blefvo dock hemmanena klufna, slutligen i vanliga små lotter, skogen mera begränsad till utrymme och mera uthuggen, så att deras resurser till uppehälle och förvärf betydligt inskränktes.

Ibland de bärgade och jordägande finnarna funnos i äldre tider en mängd så kallade »hus-», »lös-» och »strykfinnar», af hvilka de båda senare bodde tillfälligtvis hos de bofaste, men mest ströko omkring och försörjde sig med bettlande och signeri.

Husfinnarna bodde där mera ständigt, arbetade åt de andra emot ersättning, höggo svedjeland emot »lott» (hälften af skörden) och dylikt, och förskaffade sig efter hand backstugor. Dessa lösfinnar och strykfinnar hafva nu försvunnit, och det nästan allt jämt kringstrykande lefnadssättet bibehålles endast af några få zigenarfamiljer, som hafva backstugor på finnskogarna. Men inhysingarna och backstugusittarna, ofta äfven en del af de mindre jordägarna, hafva utgjort en verklig landsplåga med sitt tiggeri, ty hvarje sommar hafva de begifvit sig ut, hustru och barn, ofta äfven mannen, så att det ej varit sällsynt, att ofta trettio, ja fyrtio trasiga och hungriga individer passerat på en dag. Genom de storartade nyodlingar, som på finnbygd och angränsande svenskbygd börjades på 1850-talet, genom arbets-

förtjänsterna med timmerhuggning, flottning, sågning och lastning i Norrland, och genom utflyttningarna till Amerika och Norrland har dels folkmängden minskats, dels bättre tillgång på arbete och förtjänst erhållits, och dels större förråd af matvaror kunnat frambringas.

Kommunernas fattigvård gifver nu ock i understöd många gånger mera än förr. Genom dessa samverkande förhållanden har finnarnas tiggeri nästan kunnat utrotas. De som från barndomen äro vana vid tiggeri, vilja dock gärna bibehålla denna vana. Dessa fattiga finnar äro i allmänhet ovanligt dåsiga, tröga och liknöjda. Så länge de hafva något att äta, ligga de stilla. Först då förrådet tager slut, börja de röra på sig för att få arbete, fattigvårdshjälp, eller också bege de sig ut och tigga.

Uppllysning och sedlighet. Finnarna blefvo nog länge efter sin hitkomst kvarstående på samma kulturståndpunkt, som de innehade vid sin hitvandring. De slöto sig inom sig själfva, kyrkan besökte de högst sällan, de hade långa vägar dit och förstodo icke den gudstjänst eller den undervisning, som meddelades dem på svenska språket. Det är först på de senare decennierna, som de i detta hänseende gjort förvånande snabba framsteg. Efter att hafva varit mycket efter sina grannar, hafva de nu på kort tid upphunnit dem, med undantag af dem, som bo i några aflägsna trakter. Deras sega motstånd emot kyrkobesök, stämmor och allmänna angelägenheter, skolor, upparbetandet af vägar med mera, har efter hand gifvit med sig. Därigenom har deras blandning och beröring med deras grannar svenskarna och deras uppllysning gått fortare framåt. Särdeles konservativa och obenägna mot allt nytt, äro de dock ännu, fast icke på långt när så mycket såsom förr.

Kommunikationer. Finnarnas första vägar voro gångstigar emellan vattendragen, hvori de hade båtar, ty att ro var bättre att komma fram, än efter gångvägarna omkring sjöarna. Då de skaffat sig hästar, begagnades »klöfning» på deras rygg, äfvensom att köra på »släpor», då några varor skulle framskaffas. På »släpor» kördes liken i det längsta till de aflägsset belägna kyrkorna. På vintern begagnades dock släde. Vid gående på oba-

nade vägar under vintern begagnades dels skidor och dels »tryjor», ett slags runda bågar af vidjor, som fastbundos under fötterna. Nu har båtfarterna till sjös mestadels upphört, ty vägar, farbara för hjuldon, finnas till de flesta hemman, och dessa vägar underhållas tämligen bra, under den tiden marken är bar. Efter snöfall på vintern ligga dock vägarna länge obanade, ty ingen vill först bege sig ut och göra första spåret.

Kastar man en öfverblick på hvad finnarna här uträttat, så är detta icke litet, utan hafva de gjort en ganska vacker insats i landets uppodling. Svenskarna skulle icke hafva kunnat inkräkta, odla och bebo dessa skogar på annat sätt än att basera detta företag på den förut odlade bygden och därifrån framtränga i skogarna steg för steg.

Finnarna hafva dock uträttat detta herculesarbete utan att hafva någon gammal bygd att stödja sig på. Och hvilket arbete sedan! Att bosätta sig och bryta bygd i vidsträckta skogar, belägna högt öfver hafvet och med kallt och hårdt klimat, så att snön faller tidigt på hösten och går sent bort på våren, och där grödan ofta fryser bort; utan banade vägar, med fientliga eller åtminstone afundsamma grannar, och på en jord, där ej en kvadrataln kan vinnas för plojen utan att spettet och hackan gått förut och bortrensat den myckna stenen, med en jord som fordrar särdeles mycken gödsel, om den skall gifva några skördar. Detta kunde endast gå för sig för ett folk, som kunde skörda säd på ouppodlade marker, som kunde lefva af vatten och mjöl och äfven utblanda det sistnämnda med bär, syrgräs och bark, ett folk, som hade små behof, var förnöjsamt med litet och äfven kunde svälta, om så behöfdes. Det är icke småsaker detta folk uträttat i Värmland under kanske tre hundra år. De bygder de befolkat och uppodlat utgöra visst hela socknarna Norra och Södra Finnskoga, Nyskoga, största delen af Hvitsand, omkring hälften af Östmark, hela Lekvattnet, omkring halfva Gräsmark, hela Bogen och en stor del af Gunnarskog.

Till Amerika kunna de resa, men emot svenskbygden vilja de ej utbyta sin hembygd. Svenskar flytta in i deras bygd, men icke tvärt om. Äfven på norska sidan hafva de

uträttat mycket, och således af det skogsband, som skilde rikena åt, bildat ett föreningsband emellan de båda brödrafolken, en förmedling som åstadkommits af en främmande nation.

På senare tiden hafva de ock börjat odla sina talrika myrar och därigenom medverkat till förmildrande af klimatet. Åren 1851 och 1852 samt 1867 frös grödan bort nästan öfverallt på finnskogarna, men sedan dess har frosten gjort jämförelsevis obetydlig skada.

Genom blandningen med svenskarna hafva finnarna både förbättrats och försämrats. De hafva förbättrats därigenom, att de blifvit mindre envisa, mindre konservativa, loja och liknöjda, att de blifvit mera omtänksamma, raska och företagsamma, att de numera icke allenast se på det nyttiga, utan äfven på det som medför trefnad och är vackert, att de äro mindre begifna på fylleri och mindre vildsinta, då de blifva retade, mindre svåra fiender men också mindre goda vänner, att de äro mindre liderliga, mera blygsamma, hälsa på folk och på alla sätt äro mera belevade, att de äro bättre jordbrukare och slöjdare och sköta sina hästar bättre, att de äro mera vetgiriga, mera tillgängliga för kunskaper, bildning och hyfsning samt mera intressera sig för våra samhällsangelägenheter, att de blifvit mera laglydige undersåtar, mindre inbundna med mera. Men de hafva också försämrats, därigenom att de ej vilja lefva så tarfligt och enkelt som förr, äro mindre förnöjsamma och pålitliga, mera afundsamma, att de någon gång äro mera slipade skälmar, icke så hederliga och redbara i handel och vandel, att de visserligen äro mera företagsamma, men icke så sega och uthålliga i sina företag. Genom blandningen ha sederna och karakteren förmildrats, men ofta på bekostnad af den naiva godmodigheten, godtroheten och redbarheten.

Dessa förändringar hafva försiggått lika så mycket genom närboendet och den jämna beröringen med svenskarna, som genom de bägge nationernas blandning. Ofta ser man hela stora finska släkter, med ren finsk typ och oblandade, som dock ej förblifvit oberörda af den allmänna försvenskningen, ett bevis för att de, enligt det finska ordspråket,

»lyssna till den granens susning, vid hvars rot ditt bo är fästadt». De hafva icke ännu fullständigt glömt den vise Väinemöinens ord: »Tårar hjälpa ej ur nöden, jämmer ej från onda dagar», hvilket så sant öfverensstämmer med de genuine finnarnas lugn och förnöjsamhet.

Södra Finnskog (söder om Kymmensjön i Gräsmark) är alldeles försvenskad. Man ser några rökstugor och några finska ansiktstyper, men detta är nära nog allt som hän-tyder på att folket förr varit rena finnar. Ungefär sådant är ock förhållandet i Gunnarskog. På Gräsmark, Norra Finnskog (norr om sjön Kymmen) samt i Bogen och Lekvattnet äro de finska spåren och kvarlevorna vida större och skarpare utpräglade, dock äfven mycket olika på olika trakter och hos olika familjer inom detta område. De finnskogar, som äro belägna längre i norr, känner jag icke till, när jag aldrig varit där, men att döma af vandrande tiggare från dessa trakter och berättelser af personer, som besökt dem, har nog försvenskningen där ej kommit så långt, som i de södra delarna, hvadan en teckning af dessa norra traktens finnar otvifvelaktigt blifvit mera sann och träffande. Af förhållandena i de finntrakter, jag känner till, har jag dock försökt återgifva bilder, dels af finnarnas förra och dels af deras närvarande lif. Dessa bilder kunna dock ej göra anspråk på någon fullständighet. För att försöka uppfylla en del luckor i beskrifningen om finnarnas första förhållanden, måste man leda och sluta sig till åtskilligt. Och att teckna det närvarande tillståndet möter äfven svårigheter, emedan detta är så olika på olika trakter, ja äfven i nära intill hvarandra belägna stugor. De flesta uppgifterna kunna därför icke hafva någon allmän tillämpning för alla finnbygderna, utan blott för större och mindre delar däraf.

Granbäckstorp, Gräsmark, i december 1886.

J. A. Magnusson,

f. d. riksdagsman; adr: Gräsmark.

II. De finska inbyggarna i Norra Finnskoga.

Höljes kapell.

Den äldsta berättelse vi hört rörande finnarna härstädes förmåler, att ett stort antal finska män kommo hit en vinter, gående på skidor från Finland. Dessa finnar uppslogo sina bopålar på många ställen i Värmlands samt Norges skogar; i Grue prästgälds finnskogar i Norge är denna sägen allmänt bekant bland allmogen. Inflyttningen skall hafva ägt rum i slutet af Gustaf Vasas regering. De af invandrarna, som hade hushåll och barn i Finland, togo dem sedan hit till sig. Denna folkstam skall således hafva varit bosatt här redan före Karl IX:s och Kristinas regeringstider.

Aspberget. Högsta stället på Aspberget kallas Kålåmäck, liggande öster om gårdarna. Detta berg är ett af de högsta där i trakten, och man har därifrån en storartad utsikt åt alla väderstreck. Längst mot norr ser man i fjärran det stora Trysilsfjäll och äfven en stor del af Trysils socken i Norge; i nordost synas de långsträckta Dalfjällen och i söder Slättnebergen i Dalby, Klara trånga älfdal och Höljes. De första finnar, som bosatte sig i Aspberget, voro tvenne bröder, söner till en finne vid namn Hackrans Per. Denne var kommen från Finland och bodde i Nain i Äppelbo, en socken i Dalarna. Den ene af dessa bröder, som äfven hette Per Pecka, byggde först på södra slutningen af Vattahåberget — stället kallas ännu Peckla-valn. — Platsen är nu beväxt med skog, men märken efter hustomter och stenrös finnas ännu.

Den andra brodern byggde en halfmil sydost från Aspberget på Låbbeknä. Ännu synas märken efter hustomter

där, ehuru stället är skogbeväxt. En berättelse om denne finne förmäler, att han hade mycken boskap, men åskan slog ihjäl alla hans kreatur på en gång. Denna olycka ansåg han som ett himmelens straff och öfvergaf stället samt byggde, där nu gårdarna äro belägna i Aspberget, bostaden Jorsla, öfverst på berget. Namnet sägas tyda på, att han hetat Jakob. Vid den tid Jorsla byggdes, ditkom en annan finsk släkt, benämnd Pajlanssläkten. Huruvida denna kom direkt från Finland eller från något finskt nybygge i Sverige är ej känt. Stället där den först byggde i Aspberget kallas Pentla. Således hafva från början tvenne finska släkter bebyggt Aspberget, nämligen Hackrans- och Pajlandsfamiljerna. De flesta bostäderna i Aspberget bära sina äldsta bebyggares namn, såsom Nickla, Jorsla, Massla, Joåjsa, Pecklas, och Vattahå. Ställena i skogarna buro likaledes allmänt finska namn såsom Hackransfallet och Hackransmyrarna, Rabbaro, Gåigaskongo, Rimso, Viddaso, Låpplandsmyrarna, Badstuknappen och Rådelsbråten.

Där riksgränsen bildar en rät vinkel, i nordvästra ändan af socknen, ligga Badstuknappen och Rådelsbråten, dessa ställen höra äfven till hemmanet Aspberget, uppskattadt till ett fjärdedels mantal. Äfven i Rådelsbråten har man en verkligt storartad utsikt. I norr och öster ser man så långt ögat når vidsträckta, barrskogsklädda bergshöjder och stora torfmossar. I söder vidgas synkretsen ändå mera öfver den vidöppna Hafådalen till Hafsjön, och längst bort synes det två tusen fot höga Jubergget, öfver hvilket riksgränsen går.

Västra delen af Rådelsbråten hör till Välen i Norge. Stället var först bebyggt af en finsk släkt vid namn Porrans. Samma finska släktnamn omtalas äfven på Östmarks finnskogar i Värmland, och ett ställe där kallas ännu Porrans-torpet. Svenska Rådelsbråten blef först upptagen af en från Aspberget kommen finne vid namn Liddians Erik omkring 1712.

Den förste, som byggde i Badstuknappen, hette Olof Arnesson, en norsk finne. Denne bodde, innan han flyttade till sistmämnda ställe, på Furuåsen, ett torp öster om Aspberget. Men där fick han ej lugn eller ro för en elak

granne, och för att blifva honom kvitt, tog han en natt allt sitt bohag och begaf sig till Badstuknappen. Sedan visste ingen på en lång tid, hvart Olof tagit vägen.

Olof Arnesson var för öfrigt en kraftfull och mycket arbetsam man. Han hade till en början icke annat att lifnära sig med, än bark, mossa, mjölk och fisk samt ville-bråd. Med tiden gjorde han sitt torp i Badstuknappen till ett af de största och mest gifvande i trakten. Hans flyttning till nämnda plats skedde 1802.

Långflon är den öfversta gården i Värmlands Klara älfdal. Bostäderna äro vackert belägna på båda sidor om älfven. Älfströmmen saktar här något sitt raska lopp, för att sedan så mycket fortare fortsätta sin färd ned till Höljes. Ifrån Varåns utlopp i älfven och till Höljes är dalgången, genom hvilken älfven i urtiden brutit sig väg, mycket trång. Af de tvenne finnar, som först bosatte sig i Långflon, byggde den ena vid Hafsens, och den andra vid Nybans på västra sidan om älfven; den senares namn var Nils Larsson eller Ridderå Nils. Hans granne vid Hafsens, hade en mycket god bössa. Denna lånade en gång Nils och ville sedan icke återlämna henne. Då för den skull finnen en dag kom till Nils, för att med våld återtaga sin egendom, sköt Nils ihjäl sin granne samt behöll bössan. En god bössa var på den tiden en mycket värdefull egendom, emedan finnarna hämtade en stor del af sina lifsförnödenheter ur de villebrådsrika skogarna. — Larsgården upptogs af en finne från Aspberget vid namn Pål Söder; vid Larsgården skall en finsk gumma ligga begrafven. Vid ett säterställe, Paradiset, som hör till Långflon, ha äfven tvenne finnar haft sina bostäder. De voro ytterst fattiga, och under nödåret 1812 dog där en gammal gumma af hunger. Det berättas att dessa finnar då lifnärde sig en längre tid under våren med litet mjölk samt ungt sälglöf. Vid ett annat torp, Skarahaln, svulto samma år tvenne barn ihjäl.

På den släta sandmon, söder om det vackra Sandkällfors, skall, berättas det, hafva stått en skärmytsling mellan svenskar och norrmän.

Uggelheden utgör en åttondels hemman. Gårdarna äro belägna på sydvästra sidan af Uggelhedberget. På många

ställen i dessa trakter synas märken efter hustomter och små stenrös, men när dessa tillkommit och hvilket folk, som där haft sina hem, därom finnas numera inga traditioner. Många bland de äldre här uppfödda påstå, att dessa tomtplatser voro bebyggda, då digerdöden kom, och därefter blefvo öde; så har det uppgifvits för desse gamle af deras förfäder. På södra slutningen af Uggelhedberget synas märken efter hustomter, och dessa uppgifvas vara lämningar af de äldsta boningarna i nämnda hemman.

I början af 1700-talet bodde i Aspberget en storfinne, Kosmans-Henrik. Denne hade säter i Uggelheden, på den plats, där gårdarna nu äro belägna. Kosmans-Henrik hade tvenne döttrar, som flyttade till Uggelheden, när de blefvo gifta. Den ena af dem fick till man Olof Klementsson från Aspberget, den andre Olof Bengtsson från Höljes. Dessa äro de första bekanta bebyggare af Uggelheden.

Den sistnämnde, som kallades Bengts-Olof, var son till en finne, som bodde på Heden i Höljes. Bengts-Olof uppgifves hafva varit den största trollkarl bland de gamla finnarna, som bebott Norra Finnskoga. Men han använde sin konst i allmänhet blott för att göra godt åt andra. Så botade han sjukdomar hos både folk och boskap. Han hade äfven förmåga att bortdrifva »bergfolk», en förmåga som mycket värderades, emedan finnarna hvilka oftast byggde på bergen, mycket oroades af detta folk.

En finne, vid namn Tallås-Lars, var svårt ansatt af bergfolket. De lössläppte för honom boskapen om nätterna samt gjorde honom annars mångfaldiga småknep. Men genom Bengts-Olofs kraftiga åtgärder måste de slutligen öfvergifva sin vistelseort i Tallåsen.

Att bergfolk ännu finnes i bergen här, tro de fleste, åtminstone alla de äldre, men de säga, »att underjordiska icke hafva någon makt nu, emedan den kristna läran är för stark». Olof kunde äfven »skämma» boskap, hästar så att de icke förmådde draga eller äta, kor så att de ej gáfvo någon mjölk ifrån sig, och äfven förstod han »stämma björn» att slå andras boskap, med mera dylikt. Men det var mycket sällan han kunde öfvertalas och mutas till dylikt; det berättas likväl, att det nog en och annan gång

skedde, Svartkonstböcker hade han också flera stycken. Mannen var på sin tid mycket anlitad för sin klokskap. Hans ende son, som hette Bengt, bebodde sin fädernegård Uggelheden till sin död. Denne Bengt hade äfven en son, som likaledes innehade sin föräldragård Uggelheden, till sin död 1867. Sistnämnde Bengt Bengtsson var den mest upplyste af finnarna härstädes samt var både skrif- och räknekunnig, hvilket var sällsynt. I Aspberget fanns likaledes en skrif- och läskunnig finne, Klement Olof Olsson.

Öfverst på Uggelhedberget byggde litet senare tvenne från Aspberget bördiga finnar, Klements-Olof och »Dräng Erik», hvar sitt torp. Dräng Eriks hustru hette Karin, och skall hon hafva varit en mycket modig, men tillika ond-sint kvinna. Då hennes man dog, forslade hon ensam liket den långa vägen till Dalby och begrof det.

Höljes har sitt namn af Hälgos, emedan Häljån i forntiden utföll i Klarälfven vid gården Höljes.

Höljes är kyrkobyn i församlingen och den först anlagda gården i Öfre Älfdalen. Äldsta bostaden därstädes är Nordgården, som låg på en backe vid älfstranden, där det ännu synes spår efter den grädda vattenvägen till älfven.

Omkring 1650 byggde en norsk finne bostaden Heden; hans namn var Henrik, och han hade förut bott på Nordmon i Trysild. En sägen förmäler, att nämnda Henrik inhög en yxa i en stock, släppte denna stock i älfven och gjorde det löftet, att där stocken stannade, där skulle han bygga åt sig ett nytt hem. Efter någon tid fick han höra, att stocken med den inhuggna yxan blifvit funnen i älfven vid Heden i Höljes. Henrik flyttade då dit och byggde då nämnda gård.

Också han var en stor trollkarl och ägde svartkonstböcker. Denne Henrik var farfader till Bengts-Olof i Uggelheden.

Senare inflyttade till Höljes en finsk släkt, som kallas Kicklanssläkten, och skall den hafva kommit ifrån Södra Finnskoga. Kicklans byggde på västra sidan af älfven, i Höljes, midt emot Heden; många afkomlingar af dem finnas ännu därstädes.

Båtstad är gästgifvaregården i Norra Finnskoga, och har gården först blifvit bebyggd af svenskar, men i slutet af 1600-talet upptogo där tvenne i Södra Finnskoga födde bröder, Harald och Mickel, hvar sitt torp.

Den förre byggde på västra, den senare på östra sidan om älfven. Mickel hade en mycket förständig och verksam hustru, som hette Male. Efter henne kallas stället, där Mickel bodde, för Malestugan än i dag. Male var kommen från Skallbäcken i Södra Finnskoga.

Södra delen af Norra Finnskoga, Kärrbacksstrand, har aldrig varit bebodd af finnar, utan af folk från Dalby och Bergslagen.

Talrika berättelser förtälja om de strider, svenskar och finnar utkämpade med hvarandra i Värmlands finnskogar, och äfven inom Norra Finnskoga flöt många gånger blod. Att så var förhållandet, kan man icke förundra sig öfver, då man ihågkommer tidens råa vanor och åskådningssätt samt de båda stammarnas olika seder och lefnadssätt. Finnarna i de skogar, som svenskarna väl med rätta ansågo som sin egen- dom, byggde sig bostäder, brände svedjefall och skördade råg hvar dem lyste; de jagade villebråd på svenskarnas mark och fiskade i deras vatten med mera. Äfven begagnade finnarna många medel för att göra sig fruktade af svenskarna. Så förstodo de väl att begagna sig af de senares vidskepelse och läto dem veta, att en finne kunde genom sin trolldom tillfoga sina fiender mycken skada samt framkalla stora olyckshändelser.

Svenskarna använde yttre våld mot finnarna. De öfverfölo dem oförmodadt, slogo och nedsköto dem. I synnerhet blefvo grofva våldsamheter begångna mot finnarna i följd af det tillvägagående, som Karl XI:s förmyndareregering tillät sig, då den 1664 utgaf den omänskliga förordningen, att finnarna skulle alldeles fördrivas af svenskarna och icke mer få bygga på deras skogar. Det berättas, att i dessa tider finnarna från norra delen af nuvarande Norra Finnskoga blefvo af svenskarna dödade och begrafna på »Mordön», en holme i Klarälfven, då de skulle resa till Dalby.

Detta ingaf finnarna sådan fruktan, att de sällan tordes

taga vägen öfver Höljes till Dalby, utan togo vägen väster om Höljes, genom skogarna till och från Dalby.

Då finnarna upptimrade sina hus, så hade de också sina bössor med på timmervägen för att försvara sig mot sina fiender.

Aspberget var ifrån början hufvudorten för finnarna i Norra Finnskoga. Från nämnda gård flyttade de sedan ut och byggde sig nya hem på alla kanter där omkring. Därifrån utflyttade också de finnar, som först bebyggde Sätre i Trysild. Riksgränsen mellan Sverige och Norge var då ännu icke så noga bestämd.

Bland de finnar i Aspberget, som för framstående egenskaper kvarlämnat minnen efter sig, nämnes en Vallbergs-Lars, som skall hafva varit mycket stark. Olof Andersson var ock en stor skytt, och den snabbaste skidlöpare på sin tid. Han rände en gång fyra mil på sex timmar, då han förföljde en älg. Pojkla-Gutten skall också hafva varit en mycket skicklig skytt, och aldrig gick han till skogs, utan att han hade med sig hem något villebråd; sårades ett djur aldrig så litet af hans bössa, så måste det dö. Till följd af den nära förbindelse, hvori Norra Finnskogas inbyggare stodo till svenskar och norrmän, upphörde finskan, som allmänt språk, här redan i slutet af 1700-talet. Den sista, som här kunde tala finska, var Erik Josefsson i Aspberget, död 1880 i den höga åldern af nittiosju år. Han var uppfödd i den sist bebodda rökstugan i Norra Finnskoga.

De första här bosatta finnarna gjorde sig järn af myrmalm; stora slagghögar, lämningar efter dylik tillverkning, finnas mångenstädes i skogarna.

Nu äro i Norra Finnskoga de finska egendomligheterna så utplånade, att en främling ej kan upptäcka dem. Blott de finska namnen på bostäder och andra ställen bibehålla sig.

S. Vählin.

Skollärare, adr. Finnskoga.

III. Från norra Värmlands finnskogar.

I. Östmark.

m finnarnas invandring och bosättning här i norra Värmland, såsom i Södra Finnskoga och Nyskoga, finnes icke någon tradition.

De äldsta bevis jag därom funnit här i Södra Finnskoga äro de kvitterade debetsedlarna för kronoutskylder af 1680 och därefter framdeles; äfven finnes en mindre bod i hemmanet Mackartjärn, som på finska kallas Mäcki, med årtalet 1687; flera sådana hus finnas här i trakten, men utan årtal, dessa hus äro upptimrade på annat sätt än de, som äro uppförda i senare tid.

Här i trakten finnas slagghögar på flera ställen efter åstränderna, hvarest de första inbyggarna sägas hafva tillverkat järn af myrmalmen, äfven runda grafvar med kolstybb efter kanterna. Detta bevisar att denna trakt varit till någon del befolkad långt före slutet af 1600-talet, emedan i dessa grafvar redan för femtio år tillbaka funnos stora furustubbar och stora timmerträd, och de då lefvande, närmare ett hundra år gamla finngubbarna kallade dessa märken för jättegrafvar, men tiden när detta arbete skett, kunde de ej uppgifva.

Uti Geografiskt lexikon öfver Sverige (Stockholm 1860) andra bandet sid. 315, talar om »trakter af riket, som bebos af finnar, antingen sedan urminnes tider, eller inflyttade i den historiska tiden, till största delen efter 1597, då hertig Karl till Sverige inkallade ett stort antal finnar och anvisade dem bostäder i de nu så kallade finnmarkerna.» De finnar, som inflyttade i Värmland, tillhörde hertig Karls anhängare

i storfurstendömet och hade af konung Sigismunds trogne vän, Fleming, blifvit så förföljda, att de icke sågo någon säkerhet, innan de kommo öfver till Sverige. En del finnar hade dock sannolikt redan på 1580-talet blifvit inkallade af hertig Karl, och så väl dessa som de förutnämnda inflyttarna fingo af hertigen boningsplatser sig anvisade på skogarna i Dalarna och Norrland, men företrädesvis i Värmland.

Under konung Karl XI:s tid blefvo en del af finnarnas hemman skattlagda, mest till fjärdedelar.

Eget är, att skogsarealen är här i södra Finnskoga så ojämnt fördelad, sålunda har till exempel fjärdedelshemmanet Hjärpliden aderton tusen tunnland skog och fjärdedelshemmanet Kindsjön sexton tusen, hemmanet Rögden fyra tusen och åttondelshemmanet Tolgrafven endast två hundra tunnland och så vidare.

Finnarnas nuvarande antal här i Södra Finnskoga socken är cirka åttio personer*), finskan är samtalsspråket endast mellan äldre personer.

I Nyskoga socken antages deras antal vara cirka ett tusen fem hundra, i västra delen af denna socken tala ännu små barn finska språket, således vill det lång tid till ännu, innan detta språk i denna trakt helt och hållet försvinner.

Språket. Samtalsspråket mellan äldre personer här i denna sockens södra del är finska, och den yngre befolkningen, som ej kan detta språk talar svenska något blandad med norska språket.

I Nyskoga vrida de sitt språk, som de själfva tro, efter svenskan, men i de flesta fall blifver det så, att det ej är tydligt någondera slaget. På norska sidan, såsom i Grue och Hoffs skogar, äro ännu mycket finnar.

Näringsgrenarna i dessa omförmälda två socknar äro boskapsskötsel och åkerbruk samt timmerdrift; denna sistnämnda gren har i lång tid haft företräde framför allt annat, så att i följd häraf jordbruket har blifvit åsidosatt, men som timmerskogarna aftagit, så är det på tiden för

*) Menas väl finsktalande, ty nästan hela befolkningen är finsk.

invånarna att vända sin håg och sina krafter till säkrare näringsgrenar.

Det är långt ifrån afgjort, huruvida timmerhandeln och den däraf tidtals uppkommande tillgången på penningar varit för ortens befolkning gagnelig; men säkert är, att de här spridda penningsummorna icke höjt allmänna välståndet såsom man skulle haft skäl att förmoda.

Ekonomiska förhållandet är här merendels sämre ställt än annorstädes, i följd däraf, att jordbruket alltid blifvit åsidosatt. Jordmånen är här på orten karg och består merändels af röd mylla och en myckenhet af kullersten, och med sur, lös botten; trakten är berggländt, så att vårsäden, som mest begagnas, sällan hinner till mognad, synnerligast i regnsomrar, men potatisskördarna slå däremot sällan fel, så att nog godtgör jorden sin arbetare äfven här, om man vill arbeta därpå. Skuldsatt är största delen af befolkningen.

Något stort jordbruk kan ej här gå för sig, emedan den magra och lösa åkerjorden bör gödslas hvar fjärde år, om den skall bära lönande skörd, dessutom är arbetsfolket dyrlejd och en stor del af den bättre arbetsklassen utvandrar till Amerika, och en del till de stora timmerbolagen i nordn, där man säges lefva ett dåligt lif.

Sedan laga skifte öfvergått trakterna här har svedjandet upphört; men för något öfver fyrtio år sedan befanns bråter i alla berg, hvar man vände sin blick, och då var boskapsbetet godt; nu äro dessa bråtar igenvuxna med ljung och små barrskog, således finnes intet bete för kreaturen på fast mark utan endast i kärr och myrar, där betet är mindre närande; i följd häraf är boskapen vid sämre hull om hösten än om våren, synnerligast de som äro väl underhållna om vintern.

Alla bostäder, som i senare tid blifvit och blifva uppförda, bestå vanligtvis af tre à fyra rum på nedre botten, och ett vindsrum, samt hafva mur och en à två järnugnar. Rökstugor äro sällsynta.

Klädedräkt. Hvardagskläderna äro af hemväfd vadmal, långbyxor och rock, en del begagna ständigt stöflar, en del skor och damasker om vintern; hufvudbonaden utgöres vanligast af en hatt eller klädesmössa, dessa köpas alltid; de bättre

lottade hafva köpta tyger till helgdagskläder, men de äro få. Kvinnorna hafva hvardagskläder bestående af kjol och tröja af hemväft tyg, men helgdagskläderna äro till större delen af köpta tyger, jämte schalarna, och detta allt öfver medelmåttan. Maträtterna äro ej särskilda för bonden mer än för arbetaren, fyra mål om dagen, och detta allt af det som växer här utom kaffe och socker, som äro mycket i bruk, samt norsk sill, jämte till högtiderna fisk från Norge. Förhållandet till svenskar och norrmän är godt.

*Henrik Hansson i Rögden. *)*

2. Djekneliden eller Norra finska församlingen.

Skogarnas bebyggande. Finnskogarna voro, om ock mycket glest, bebyggda, när finnarna kommo dit. Dessa första invånare säges hafva varit röfvere. Finnarnas sagor förmåla, att de voro svenskar och kallade sig vikingar. Ett sådant röfvarfölje bodde vid Boviggen, som efter dem fått sitt namn.

Att platsen ej har något finskt namn talar för, att den icke varit bebodd af finnar. Vid Mangsjön skola också sådant folk bott, och haft sina gömställen vid Tjufudden. På en af Mangslidbergets sidor finnes också ett väl undangömdt ställe, som säges hafva varit ett röfvarbo. I Malungs finnskog såg för några och tjugu år sedan meddelaren lämningar efter en slags källarbyggnad, som sades hafva varit bostad för röfvere. Väggarna voro af stora stenar, och på golfvet hade, sedan byggnaden fallit i ruiner, två väldiga furor uppväxt, hvilkas stubbar ännu syntes. Vid Jufberget, rättare

*) Henrik Hansson är en af de få finnar här i mellersta Sverige, som kan skriva finska. Han har nästan ingen skolunderbyggnad, men är som flertalet af hans folk mycket vetgirig och beläst. Han anses ock vara en af Värmlands rikaste bönder.

Tjufberget, skall en stor tjuf från Mora haft sitt tillhåll. Inga bojer eller handklofvar kunde binda honom, ty han skakade dem af sig, när helst han ville. Men så kom en finne, Topahonkajnen, till Bograngen. Denne var en af sitt folks förnämsta trollkarlar, och då han satte bojorna på den nämnde stortjufven, kom denne aldrig mera lös.

I finnarnas sagor berömmas alltid de, som gjorde sina fiender skada och förluster, men dessa röfvarer och deras bragder omtalas icke; också detta förhållande gör det än sannolikare, att röfvarfolket på finnskogarna ej voro finnar. Detta sagornas röfvarfolks bosättning vill jag räkna som den första invandringen till finnskogarna i norra Värmland. Den andra inflyttningen skedde, då, antagligen på femtonhundratalet, de första finnarna kommo och slogo sig ned vid Rögden och Mangen och några andra ställen. Finnarna bodde då tillsammans, ty svenskarna sågo ej med blida ögon dessa invandrare. Härom förmäler sagan bland annat: Dalbyboarna gingo en gång för att rensa skogarna från finnar. På kvällen kommo de till Bogransberget, där de gingo upp, för att få se hvarest någon rök syntes. Då varseblefvo de att rök uppsteg vid Ungdypen. Dit gingo de då och sköto ihjäl sex finnar på en gång och begrofvö dem i en dal, som ännu heter Laktnattko, slagardalen, och sjön därbredvid kallas ännu Laktjärvi eller dråpsjön. Därifrån drogo svenskarna till Rögden, där de slogo ihjäl alla hemmavarande, så när som på en person, som i blotta linnet sprang till Mangen och omtalade, hvad som skett. Här samlades nu männen och följde med flyktingen tillbaka och sköto ned nästan alla dalboingarna; dessa sökte sedan den tiden ej öppet nedgöra finnarna, utan mördade dem i löndom, när de kommo åt, samt uppsatte falska anklagelser emot dem.

Finnar härifrån, som besökte sitt forna hemland, omtalade, att här funnos skogar, fulla af villebråd och fiskrika sjöar, och detta föranledde den tredje inflyttningen till finnskogarna, eller finnarnas andra invandring. Det synes väl för den med förhållandena obekante, som skulle det hafva varit svårt att få bud till ett så aflägsset land som Finland; men detta gick lätt nog, och gemenskapen mellan de hemmavarande och de utflyttade var därför ganska liflig.

Finnen tog skidorna på fötterna, näfverkunten på ryggen och bössan eller bågen på axeln, och sålunda tillryggalades ända till tio mil om dagen. Blef föret dåligt, slog sig finnen ned i skogen, gjorde sig en »nya», och bössan skaffade honom föda, kanske också mård-, räf- eller vargskinn, som han kunde sälja, när han kom till bebyggda trakter. På några få veckor var sålunda resan fram och tillbaka gjord. Vid invandringen kommo karlarna oftast något år förut, kvinnor och barn på våren eller sommaren med någon ledsagare i följe, hvilken skyddade dem och flottade dem öfver vattendragen. Till den fjärde inflyttningen vill jag räkna de finnar, hvilka under hertig Karls tid fingo tillstånd att slå sig ned här. Då hitkom också min släkt, Hämmäläjnen. Många af de finnar, som då togo sig hem i Finnskogen, hade säkerligen bott på andra ställen i Sverige.

Vid den femte inflyttningen, som ägde rum ganska sent, kommo bland andra Tomas Häck-Häckinen, som först slog sig ned vid Rattsjöberg, Henrik Rymäjnen, som tog sig hem vid Afundsåsen, Jacob Vedalajnen, som bosatte sig i Hjärpliden och Pert Røjstajnen i Flatåsen. Där finnarna slog sig ned, byggde de sig vanligen en badstuga eller ett pörte med gluggar åt alla fyra väderstrecken; man kunde således, hvarifrån vinden än kom, ha en glugg öppen och i lä. Dessa stugor voro omkring åtta alnar i fyrkant, som man ännu kan se på de gamla tomterna. Oftast lades byggnaden där, hvarest berget låg nära jordytan; så vardt berget golf. I taket sattes starka stänger rätt öfver, och på dem kunde andra stänger läggas, och härpå lades rågen, då den skulle torkas.

Vid en vägg, eller i ett hörn, upptimrades en bänk, hvilken fylldes med sten. Häröfver hvälfdes en ugn och täcktes med ett alnstjockt lager sten, så att ej röken och elden skulle tränga ut, ty murbruk begagnades ej. Vid fara och tills bössan blef i ordning, utgjorde ugnens stenar försvarsvapen. Större pörten byggdes sedan, men ej förr, än de först byggda ruttnat ned.

Timmerhandeln i norra Värmland. Innan Sverige och Norge voro förenade, var det förbjudet att sälja timmer till Norge. För att hindra sådan handel å de vattendrag,

som runno västerut, skickades stundom svenska soldater upp åt finnskogarna. Dessa nedhöggo då timret, så att hundratals tolfter halfmultnadt timmer finnes än i dag lig-gande i skogen.

För att handeln likväl ej skulle afstanna, beslöto köp-männen i Kristiania att försöka muta vederbörande i Sverige, särskildt dem, som hade med Värmland att göra. Huru högt upp dessa mutor letade sig väg, är ej godt att säga, men det påstås, att ej ens landshöfdingarna voro otill-gängliga. Visst är, att handeln med timmer blef tillåten.

Norrmannen Jon Embretsson på Sysslerud i Solör skulle få köpa timmer på svenska sidan, några stockar af hvarje bonde, efter som de hade gårdstal. Stocktalet var dock så litet, att det aldrig skulle hafva lönat sig, om man hållit sig efter förordningen. Den förenämnde norrmannen och trenne från svenska sidan, Karl Karlsson i Bograngen, Henrik i Skräckarberget och Jon i Tutstad-Dalby, skulle reglera affären. Finnarna sålde då timmer, men fingo ej ut mer än halfva värdet, stundom än mindre, ty innan räkningen be-talades, sammanträdde de förenämnde och drogo af, hvad som skulle utgå i »mutor».

Då dessa affärer slutligen bedrefvos allt för öppet och i vida större utsträckning, än de skulle få äga rum, sändes åter soldater upp för att hindra flottningen till Norge, och det samlade timret skulle sönderhuggas. När detta manskap låg på Midtskogen, ditsändes från Norge två stora bränn-vinsfat, och det blef nu ett sådant lif, att soldaterna visste hvarken söder eller norr. När nu denna supning som bäst pågick, kom norskt manskap och öppnade dammarna, och så gick timret öfver gränsen.

Sedan uppsattes en berättelse härom, i hvilken det hette, att en så stark flod kommit, att det ej varit möjligt hålla timret kvar. Så pågick det från 1750 till 1814. Om man antager, att härunder från nuvarande norra och södra Finnskoga och Nyskoga årligen utgingo tre tusen tolfter, — det var nog ändå mer — och om tolfstumstolften be-talades med tjuguåtta kronor, som gamla märksedlar utvisa, så utgör det afdrag, som utgick till mutor, eller hur det borde benämnas, fyrtiotvå tusen kronor årligen. Det var

en utplundring i stort af finnbygden, och finnen hvarken förstod eller kunde göra något för att hindra det. Han kom i beröring blott med köpmän, för hvilka vinsten var allt, samt med lika samvetslösa ämbetsmän.

Rättstillståndet. Finnarnas forna ställning gjorde, att gåfvor och mutor kommo att intaga ett betydelsefullt rum i deras lefnadsförhållanden. När finnen kom till prästen, skulle han ej hafva händerna tomma, och när prästen besökte finnskogarna, så skulle finnarna bestå skjuts för de lämnade gåfvorna, som utgjordes af getost, smör, fårkött, ull, lin, strumpor, vantar och vildt m. m. Var det lämnade ej tillräckligt, så kunde det hända, att barnen ej sluppo fram vid läsningen; åtminstone var så allmänna tron. Så skulle klockare och kyrkvaktare hafva sin del, och vidare länsmanen, som fordrade en slagtd bock och ett pund smör af hvarje fjärdedels hemman. Voro ej gåfvorna tillräckliga, så hade finnen att vänta böter för försummadt vägunderhåll och snöplogning. Som finnarna ofta hade sina vägar liggande långt borta, kanske tre, fyra mil aflägsset, så var det honom omöjligt att hålla dem i lagligt skick, kanske han ej ens fick veta, hvar hans vägstycke låg. När vägindelningen ägde rum, så blef ej sällan finnen rätt träd för nära. Då till exempel vägen öfver Hvitsand till Norge indelades, fingo finnarna en fjärdedels mil på fjärdedelshemmanet, under det älfdalningarna ej togo mera på hela hemmanet. Under dylika förhållanden kan man ju lätt tänka sig, att länsmanen skulle ha dem alldeles i sitt våld. Mutorna gingo ock längre än till länsmanen. Så till exempel, om finnen hade rättgång med en svensk, så följde en björnhud med till domaren vid tinget för att hjälpa honom få bättre syn på rättvisan. När utskylderna under forna tider skulle redovisas, fingo fjärdingsmännen ibland på första stämman — utskylderna erlades på flera stämmor — gifva revers på, hvad som sedan skulle uppbaras. Då nu fjärdingsmännen hade svårt, ibland var det naturligtvis omöjligt, att få ut skatterna, så tordes han stundom ej komma mer än till första stämman. Så hände det därför en gång, att fjärdingsmännen Henrik Hendrikson Frisk i Djekneliden, Anders Andersson Setterberg i

Södra Finnskoga och Anders Hendrikson i Tjärnberget, Nyskoga, ej torde komma till stämman, utan höllo sig dolda i skogarna i flera år. Hvad de ägde såldes exekutivt, men det räckte ändå ej till de belopp, för hvilka de skolat redovisa. Då togs för lång tid fjärdingsmanstjänsten från finnarna och lämnades åt älfdalningarna. Först omkring 1860 blefvo finnar tagna till dessa tjänster.

Finnarnas ställning till grannar och öfverhet. I forna tider var det sed, att när en person för ett eller annat brott rymde från norska gränstrakterna till Sverige, eller tvärtom, blef han upptagen som undersåte i det land, dit han begaf sig. För att då kunna underhålla förbindelsen med sina vänner och så mycket som möjligt hålla sig undan öfverhet och tillsyn, slogo sådana personer sig ofta ned i finnskogarna. Dylikt folk förde ett laglöst och ohederligt lif, och som de bodde bland finnarna, blefvo dessa ansedda att vara lika dåliga. Under och efter ofredstider drogo ej sällan band af soldater plundrande omkring i norra Värmland och å andra trakter desslikes. Dessa hemsökte både gårdar och sätrar, i svenskbygden så väl som i finnbygden, både i Norge och Sverige. Men alltid kallades dylika plundrare finnar, ehuru dessa senare ofta måste beväpnas sig och strida mot sådana sällar. På så sätt fingo finnarna ett dåligt namn om sig i svenskbygden, och äfven hos öfverheten fingo de ett dylikt rykte. Detta senare härledde sig förnämligast därifrån, att under ofredstider ståndspersoner och stora patroner i Värmland ej höllo det under sin värdighet att handla med Norge. Dit sändes krut, säd, järn och andra varor, och därifrån hämtades kaffe med mera. Till forslare af detta begagnades finnar, som dels ej förstodo bättre, dels voro torpare under svenska bruk, såsom under Letafors med flera. Patronerna togo penningarna, men finnarna fingo skulden. Dock var det ibland nära, att herrarna blifvit dömda som landsförrädare, men då bort-sändes finnarna, som kunnat vittna, så att öfverheten ej fick fatt uti dem.

Andliga förhållanden. En stor olycka för forna tiders finnar här i Värmland var, att de hade så lång och så svår väg, att komma till kyrkorna. Beväpnade måste

de gå dit, för att ej blifva nedgjorda. Sedan gingo de visserligen obehägnade, men då måste de, för att vara trygga, samlas i stora skaror. Man kan lätt fatta, att kyrkobesöken då blefvo sällsynta, och att svenska språket skulle blifva de flesta obekant.

Nattvardsläsningen skedde så, att finnbarnen, åtföljda af en äldre person som beskyddare och tolk, begäfvos sig till prästen på våren och undervisades något. Sedan kom prästen i slutet af augusti eller början af september upp till finnskogarna, för att hålla husförhör; då skedde den andra läsningen allt genom tolken, som öfversatte frågor och svar. Då bestämdes det, hvilken som skulle få gå till nattvarden, eller få »nattwardslof». Akten ägde rum vanligtvis vid Mickelsmässan, då barnen åtföljda af sin tolk, kommo till kyrkan. Hvarje barn skulle då medföra ett villebråd, vanligen en tjäder, samt en riksdaler till prästen. Sällan hade ett svenskt ord kunnat växlas mellan präst och barn. Att dylik beredelse i religiöst hänseende skulle hafva mycken liten betydelse är lätt att fatta. Det behöfver ej nämnas, att tillståndet nu är helt annat också i andligt hänseende bland Värmlands finnar.

År 1854 på sommaren uppstod en märklig andlig rörelse på finnskogarna. Denna rörelse kallades »predikosjukan» och kom från Norge. Den yttrade sig på många besynnerliga sätt och fortfar nog ännu, ehuru namnet nu är ett annat. De, som äro anhängare af den härifrån härstammande andliga rörelsen, hafva nu alldeles skilt sig från kyrkan. De hålla särskilda nattvardsgångar, hvarunder de skratta och skämta, samt äro så besynnerliga att det gör en ondt att se dem. På sammankomsterna, som de anställa, ropa de, vifta med näsdukarna, skrika på välsignelse med mera och falla ofta i ett slags hypnotiskt tillstånd. Är det då någon, helst en kvinna eller flicka närvarande, hvilken de vilja förena med sig, omringa de henne, falla på knä, skrika och bedja, så att det stackars offret ej vet till sig. När de hållit på så länge, att de äro uttröttade, styrka somliga af dem sig med en klunk ur en vinbutelj. Så fortgår det natten igenom. Kommer en kolportör af detta slag, lämnas allt, och man håller så kallad gudstjänst dag och natt.

Så blifva torpen vanskötta, skulderna växa, och slutligen säljes egendomen och folket far till Amerika. Dessa andliga rörelser äro en verklig kräfta på finnskogarna.

Några seder och bruk. Kaffet har kommit till norra Värmlands finnskogar från Norge; denna dryck begagnas nu i största öfverflöd. Från Norge har sannolikt äfven tobaken vunnit insteg. Troligtvis hade finnarna redan vid sin ankomst till Värmland kännedom om danserna, polskan, valsen och hamburgskan. På sjuttonhundratalet kom mazurkan — den dansas naturligtvis utan särskilda turer — och på sjuttioalet »rheinländaren». Fiolen infördes vid medio af sjuttonhundratalet af en norrman, Spes Per, som sades hafva rymt från Åkerhus fästning. Då fanns en skicklig kantelespelare, Hajkajnen, och det var aldrig sämja emellan dessa två spelmän. Sedan blef kanteleharpan undanträngd af fiolen, och många finnar hafva varit skickliga äfven på detta senare instrument. De som spelat väl, vare sig harpa eller fiol, säges hafva lärt konsten af näcken.

Gottlund och tiden efter honom. Genom Gottlunds verksamhet hafva finnarna vaknat till lif och begynt tillägna sig nyare tiders uppfinningar och bruk. Han var också orsaken, kanske mot sin vilja, att de med ifver började lära sig svenska språket. Regering och öfverhet fingo ock genom Gottlund och den rörelse, han uppväckte, klart för sig, att också andra finnar än de så kallade »strykfinnarna» — kringvandrande tiggarföljen — funnos. Sedan detta vardt klart, hafva finnarna från staten fått det ena handtaget efter det andra, och deras förhållanden hafva förbättrats i alla hänseenden.

Finnarnas järntillverkning och handtverk. Finnarna tillverkade järn af myrmalm. Detta tillgick sålunda, att en grop gräfdes på lämpligt ställe. Härei insattes ett blåsrör, som utmynnade nära bottnen, hvarpå ett hvarf torr furuved lades i groppen; därpå lades ett lager myrmalm, så åter furuved och malm tills groppen vardt fylld. Eld tändes sedan nere i groppen, och då det börjat brinna, blåstes luft in med blåsbälgen, och malmen förvandlades till järn. Den sista, som tillverkade myrjärn, var Daniel i Båtstad uti Norra Finnskoga. Han sålde detta järn till brukspatron

Nils Mitander på Letafors. Slagghögar efter denna järntillverkning träffas ofta i skogarna.

Af myrjärnet, som gjordes smidbart, tillverkades sedan eggjärn och bössor. Finnarna voro skickliga bössmeder och blefvo såsom sådana anställda på många ställen, äfven utom Finnskoga. Bössmeder hafva bott vid Halmsjötorp och Lunnehöjden i Gräsmarks finnskog, vid Länsrud i Södra Finnskoga, vid Evertsberg å Österdalarnas finnskog och vid Kälberget å Västerdalarnas, vid Gödalen i Trysil samt i Elfverums finnskogar. Finnarnas bössor voro bättre än den tidens å fabrik tillverkade gevär, och svenskarna både köpte och läto laga sina skjutvapen hos finnarna. Nu hafva flera af dessa smideskunniga finnsläkter rest till Amerika, där de anlagt smedjor och fabriker.

Finnarna kunde äfven göra krut, fast kanske nu ej så många veta därom. Meddelarens fader beskref hur det skulle tillgå, huru saltpetern kokades och blandades med kol och sprakved, af finnarna kallad rotboda, och så vidare. När krig uppstod mellan Sverige och Norge, så utdelades genom fjärdingsmännen krut och bly åt gränsfinnarna. I Jufberget skall det finnas silfvermalm, och äfven rent silfver lär där hafva tagits; men hvar, det vet man ej numera.

Oaktadt finnarna således voro skickliga i handtverk, hafva de likväl fått namn om sig, att de ingenting kunnat. Detta beror därpå, att finnarna lärde sig först af alla i Sverige flotta timmer, emedan någon större timmerrörelse bedrefs först på finnskogarnas vattendrag. De höga dagspenningar, som erhöles för timmerflottningsarbetet, gjorde, att finnarna, som ansågos och ännu anses vara de skickligaste flottkarlar, lämnade all annan sysselsättning och begåfvo sig dit, där skogsafverkningarna pågingo. Detta har varit finnskogen till stor skada, ehuru penningar därigenom inkommit.

Olof Mattsson,
Igelsjöberg, Nyskoga.

IV. Glafsfinnskogen.

På ömse sidor om Glafs fjorden sträcker sig en högländt skogstrakt, hvilken i norr och väster sammanhänger med Kölens sydliga utskott och omfattar en del af Gillberga samt Jösse- och Nordmarks häraden. Denna trakt har till stor del blifvit uppodlad och från första början bebyggd af finnar. Äfven uti de socknar uti Nordmarks härad, där all tradition om finnarna är utdöd, skall, säges det, anletsdragen hos allmogen ännu hafva finsk prägel. Så yttrade landshöfdingen H. Vidmark, som från sin mångåriga vistelse i Norrbotten var mycket förtrogen med den finska befolkningen, att han vid de många stämmor och sammanträden, han höll med befolkningen i dessa trakter, kunde tro sig vara i en rent finsk bygd, enär dess finska ansiktstyper öfver allt trädde honom till mötes.

Den finnbygd, som här finnes, kallas Södra- eller Glafsfinnskogen och omfattar delar af Mangskogs, Brunskogs, Elgeå, Glafva, Jernskogs, Karlanda, Silbodals, Silleruds och Långseruds socknar, alltså ett område med mycket betydlig utsträckning.

Det finska språket och de finska sederna bibehöllo sig länge på Elgeå och Glafva finnskogar, och är i föregående del af denna samling* anfördt, hvad traditionen bevarat rörande dessa båda socknars finska inbyggare. Hvad de öfriga af nämnda socknar angår, meddelas här nedan den tradition och de minnen, som finnas kvar i befolkningens hågkomst.

Mangskog. Den första finne, som hitkom, skall hafva hetat Bjur. Han hade råg med sig i sin handske, sådde densamma och byggde ett torkhus, hvori han följande året skulle inbärga skörden.

* Nämligen: Albr. Segerstedts ofvannämnde manuskript.

Stället, där detta ägde rum, kallas Bastfallet. Sedan han utfört detta arbete, lämnade han orten, men återkom följande året och hade då med sig två andra finnar, Hummer och Per Håken. Bjur bosatte sig sedan vid Bjurbäcken, som efter honom fått sitt namn. Där hafva äfven finnarna Jakob Kajpun och Erik Kajland bott, och finnas där ännu ättlingar efter den senare.

Bjurbäcken har afsöndrats från Tobyn och sålts till en finne för en half tunna råg och två riksdaler kurant. Köpebrevet, som ännu för ej så länge sedan fanns kvar, var skrifvit på ett kalfskinn.

Då fasta därpå skulle erhållas, sände finnen sin dräng att uträtta detta ärende, och denne tog fasta i eget namn.

Hummer bevarar sitt namn i Humsjön.

Per Håken tänkte först slå sig ned, där lägenheten Nolgårdsstaden nu är belägen, men detta ställe låg, tänkte han sedan, för lågt, hvarför han begaf sig upp åt höjden och började hugga och svedja, där hemmanet Öfre Fjäll nu är.

Han upptog så Håckhöjden, som bär namn efter honom än i dag. På Elofstomten i Håckhöjden är uti en berg-häll ett stycke från nuvarande bostaden inhugget A. N. 1411 och därunder P. H.

Man har velat uttyda det: »Anno 1411 Per Håken». På ett annat ställe finnes ett röse brända stenar; detta skulle vara en lämning efter ugnen i rökstugan. Å Håckhöjden finnas ängar, som heta Majakinna, Mulfassa och Qvelöcka, en bergkulle och en myr i närheten kallas Fotapandri. Ofvannämnda årtal samt bokstäfverna P. H. funnos ock på ett löfbräde, som ännu för några år sedan var oskadadt. Gårdar och torp med finska namn finnas många, såsom Latalin, Pärkanstorp, Kajlandstomten, Rajske, Minnmäck, Pickalick, Porna, Hyska, Salangen med flera. Släkterna å dessa hemman kallades för »finnaädel», emedan de ej ville blanda sig med den öfriga befolkningen. Personer, som kunnat tala finska, lära ännu hafva funnits för sextio å sjuttio år sedan.

Meddeladt af pastor *B. J. Warodell*
samt skolläraren *Er. Andersson* och *E. G. Löfdahl*.

Brunskog. Ett af de äldsta hemmanena i Brunskog heter Finnebäck, häntydande detta på bosättning af finnar långt före den under Karl IX skedda invandringen, hemmanet är ett af de äldsta i socknen; å hemmanet Åmotskog, omkring en mil från gården, finnes ett torp, Finntorpet, hvilket sannolikt är upptaget vid senare invandringar. För öfrigt äro traditionerna om finnarna förgätta inom denna trakt.

Jan Andersson,
häradshövding, Mölnerud.

*

Jernskog. Vid gården Ulfshufdane i denna socken skall finnbygden enligt sägnen hafva begynt, men nu har traditionen äfven här dött ut och folk från öfriga delar af socknen hafva tagit finnskogen i besittning.

Elis Wahlund,
komminister i Karlanda.

*

Karlanda. Tiden för finnarnas inflyttning i dessa trakter är, säges det, 17:de århundradet. Man träffar i gamla handlingar årtalen 1645, 1647, 1675, 1678, 1681 och 1683. Invandringen har gått norr ifrån och sträcker sig genom västra Elgeås, Karlandas, Silbodals, Glafvas och Silleruds socknar, i hvilken sistnämnda sockens nordligaste del finska befolkningen synes upphöra.

Hvad deras inflyttning och bosättning i Karlanda beträffar, så finnes inga handlingar hvilka visa, att någon finne ägt fast bostad där före 1845, ehuru sägner gifva vid handen, att en och annan fanns där förut, som lefde af jakt och fiske, men man känner ej deras namn eller ens något särskildt ställe, där de vistats. Sägner nämner en Johan Jönsson, hvilken fick rätt till fiske vid den så kallade Yxsjön, men då han därstädes vid sjöns södra strand började bryta bygd, blef han bortjagad. Stället hette då Sjöboheden, nu Sörboheden, det nordligaste af Karlandas finnhemman, där en »Johan» skall hafva bosatt sig.

Vid hans bosättning anknyter sig årtalet 1647.

Skogshöjden söder därifrån kallades Glashöjden och var kronopark, hvilken troligen blef såld till invandrande finnar. Norra delen af denna höjd har kallats Moltenäs (af molten, hjortron), nu Mörtnäs. Den första bostaden hette Ötorpet och var belägen vid den lilla sjön Gladåkerns nordligaste ända samt upptogs af en finne, Anders Simonsson. Denne flyttade sedan upp på höjden väster därom och nedsatte sig där, och denna bostad äges af hans efterkommande ännu i dag. Denna bostad ligger ett hundra fyrtio meter högre än den närliggande Öfre Gla och har en mycket vidsträckt och skön utsikt åt sydost och nordost.

I västra Mörtnäs bär den af en annan finne upptagna första bostaden namnet Bjurdammen. Man vet ej med säkerhet mera om denne man, än att han hette Mattes och var skytt. Han fick bosättningsrätt af riksrådet Axel Sparre, genom dennes befallningsman Nils Gudmundsson. En annan finne nämnes: Per Jonsson från Åkerbo socken i Finland, hvilken först var bosatt i den nuvarande Heden i Glafva och därifrån flyttade till Mörtnäs. En hans afkomling i sjette led, nu nära åttio år gammal, har tagit afskrift af gamla handlingar, och ur dessa bekräftas, hvad här meddelats.

Numera är den finska befolkningen mycket uppblandad, men i mycket skiljer den sig dock ännu från de öfrige inbyggarne. Den mörka hyn, de mörka ögonen och det svarta håret visa tämligen tydligt finsk härkomst.

Dessutom är deras dialekt helt olika den öfriga befolkningens. Ett ord må anföras såsom exempel, nämligen första personens pronomen sing: »Ja». Vokalljudet uttalas såsom samma ljud i *annan*, *andra* med flera, och detta hvar de äro bosatta. Man har frågat dem om detta är finskt, men detta veta de ej, dock tro de att så är. Finska språket synes ha dött ut helt och hållet vid slutet af förra århundradet, ty de nu lefvande äldre säga sig ej hafva hört det talas, men deras fäder ha sagt sig hört samtal mellan äldre personer, som de ej förstodo.

J. Dalgren,
skollärare, Karlanda.

Silbodal. Traditionen förmäler, att finnar bott i hemmanet Djuf, särskildt i Djufheden, Barlingshult, Källeboda, Tegen samt å lägenheterna Ströms Tyskorp och Djufs Tyskorp. Barlingshults och Djufhedens områden kallas än i dag finnskogen, dit ock Tyskorpets räknas. Nu äro spåren efter detta folk försvunna. Finnarna skola hafva varit mycket fruktade af bygdens öfriga folk och ansågos som trollkunniga.

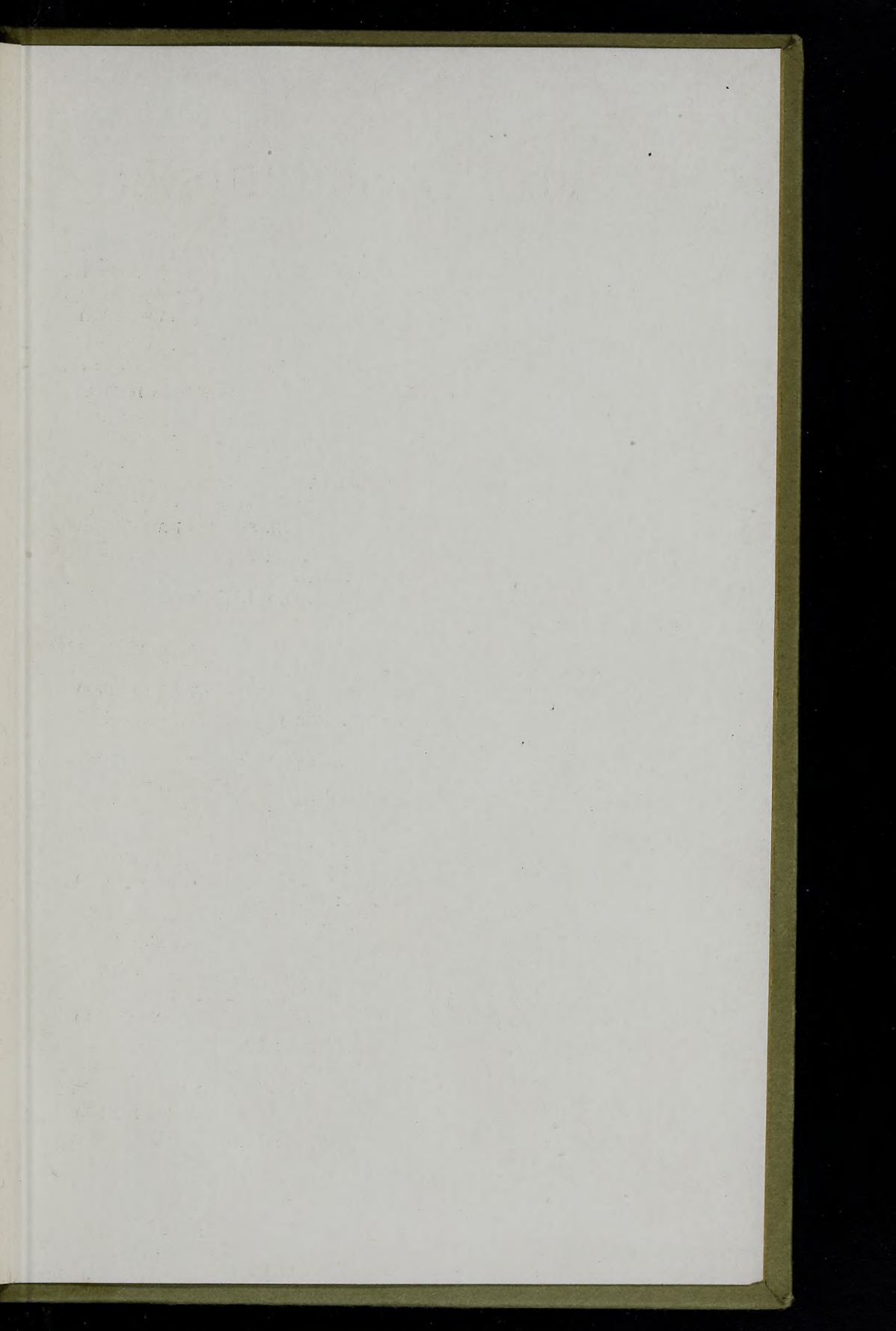
E. J. Eriksson och *G. Andersson*,
vice pastor, Silbodal. skollärare, Silbodal.

••

Sillerud. På Silleruds skogar skola finnar hafva bott och röjt upp mark, och man vet ännu om åtskilliga personer, att de äro af finsk härkomst, och den finska ansikts-typen kan man äfven återfinna hos åtskilliga. För öfrigt hör man inga berättelser om finnarna. Ett hemman, som heter Sullerud-Finntorp, i dagligt tal kalladt Finntorpet, finnes.

G. D. Silén,
kyrkoherde, Sillerud.

På ALBERT BONNIERS förlag har förut utkommit af

GUSTAF SCHRÖDER:

Örjan Kajland och hans pojkar. Skildringar från svenska finnarnas lif och jakter i Vermlands och Dalarnes skogsbygder. Med 4 teckningar af *August Malmström*. 3: 75.
»Få böcker äro värda ett så godt mottagande som Örjan Kajland.»
(Aftonbladet.)

Pekka Huskoinen. En drivvarfinnes lif och jakter. (Forts. på Örjan Kajland.) Med 4 teckningar af *Aug. Malmström*. 3: 75.
»En ungdomslektyr af bästa slag.» (Stockholms Dagblad.)

Pavo Makkran. Bilder från finnarnas lif under Krabbe- och Gyldenlöwe-fejderna i Vermland. (Forts. på »Örjan Kajland» och »Pekka Huskoinen».) Med 4 teckn. af *E. Torsslow*. 3: 75.

»Rik på spännande situationer och dråpliga vildmarksäfventyr. — Först och sist en bok för den äfventyrsälskande ungdomen.»
(H. Samzelius i Aftonbladet.)

Jaktminnen från skog, fjell och sjö. 3: 50.

Jaktminnen från skog och slätt. 3: 50.

Båda med omslagsteckning af Bruno Liljefors.

Tjugo år i Dalarne. 3: 50.

»Till sina föregående mästerliga skildringar från lifvet i Dalarnes och Vermlands skogsbygder har förf. lagt ännu ett utmärkt arbete.»
(Söderhamns tidn.)

Minnen från skogarne. Jakter. 2:a upplagan. Med 8 bilder af *T. Heurlin*. 3 kr.

Den mest berömda samlingen af förf:s jaktminnen föreligga här i ny, prisbillig och vackert illustrerad upplaga.

✂ En utmärkt julgåfva åt hvarje jägare.

En timmermärkares minnen. 3: 50.

»Natursant, uppfriskande samt i hög grad fosterländskt.»

(Hallandsposten.)

En bruksbokhållares minnen. 3: 50.

»En på samma gång treflig och lärarik bok — ett stycke kulturhistoria i angenämaste form.»

(Nerikes Alleh.)

Från pojk- och gubbåren. Jakt- och fiskehistorier. 3: 50.

»Det är en friskhet, ja en verklig skogsstämning i dessa historier, som ej kan annat än tillala naturälskaren.»

(Aftonbladet.)

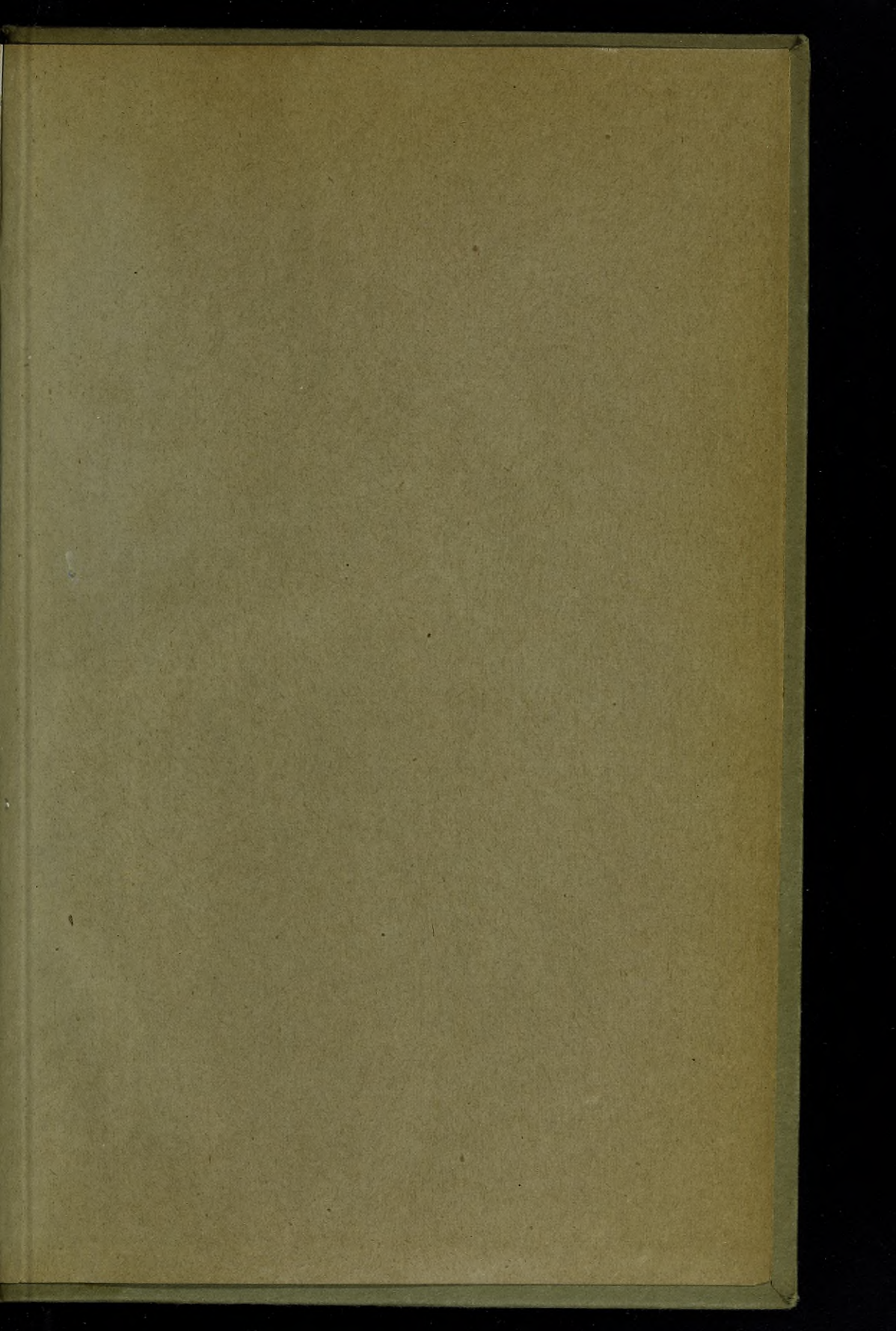
Gamla minnen. Med förf:s porträtt. 3: 50.

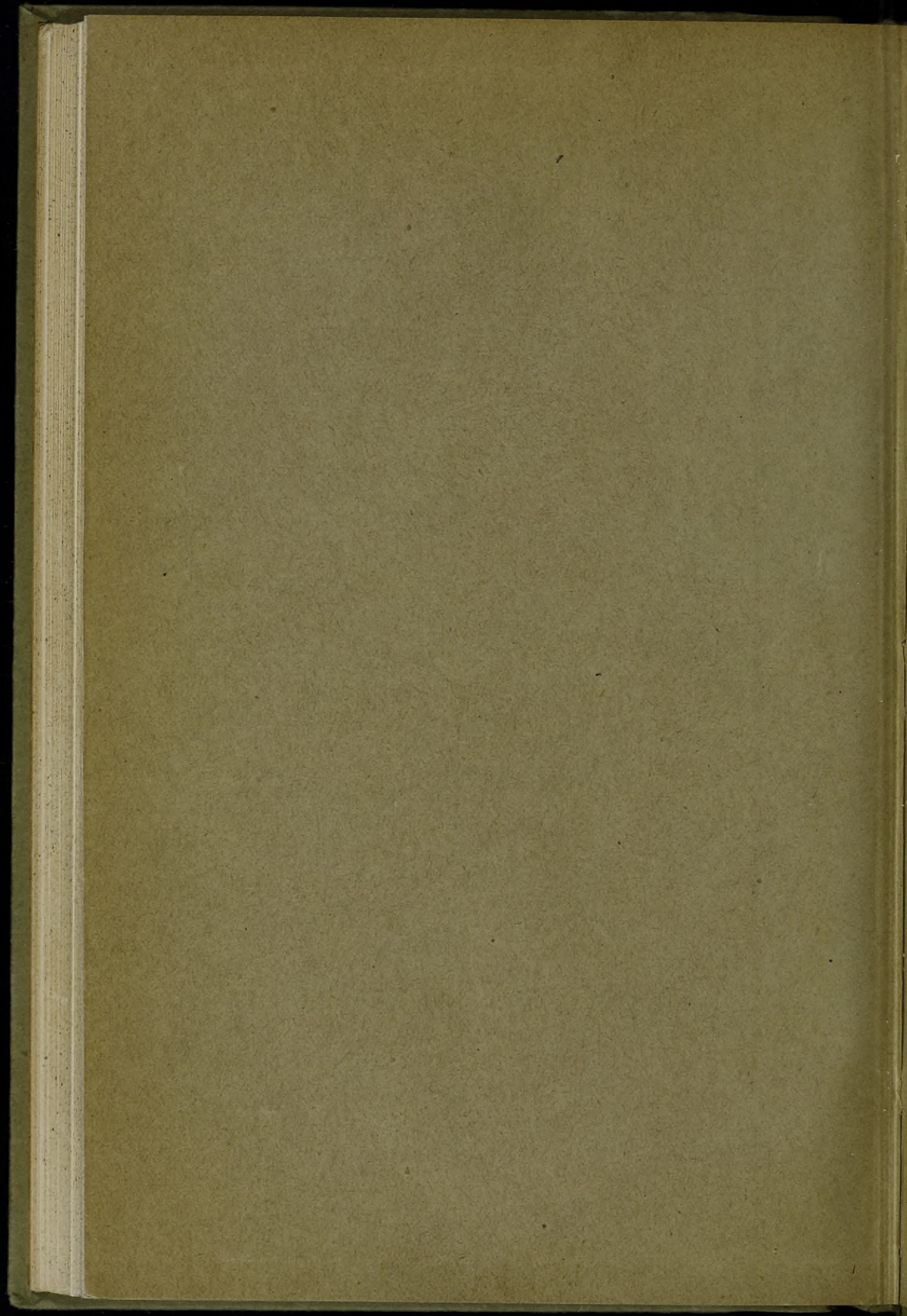
»Genom det kärnfriska, verklighetstrogn och lifligt målande framställningssättet bära dessa minnen en omiskännlig prägel af samhörighet med sina äldre syskon.»

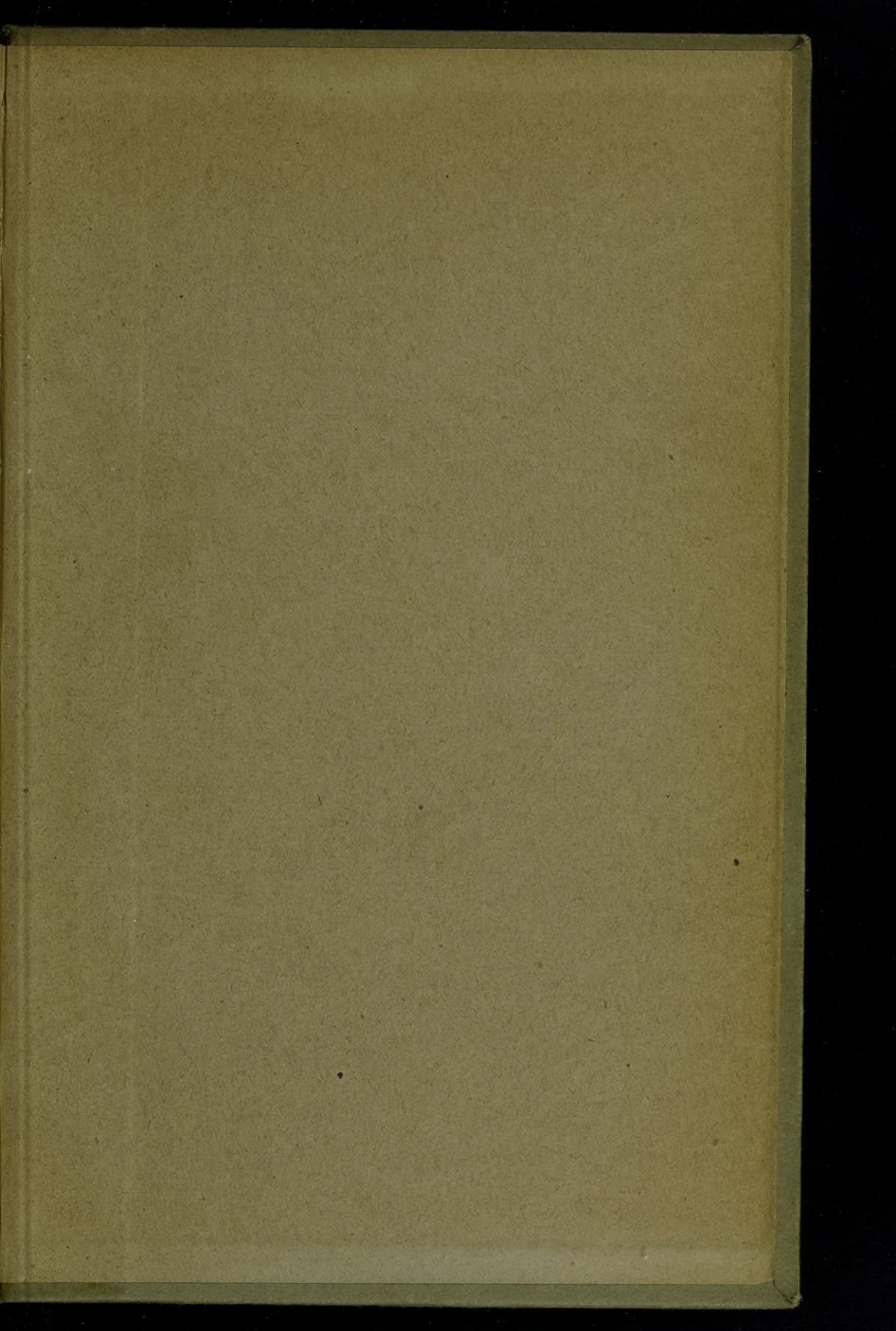
(Sthlms Dagblad.)

Från skilda marker. Jakter. 1897. 3: 50.

Svenska jakten. Praktisk hjälpreda för unga jägare. Med 25 figurer i texten. Inb. 2 kr.

LUNDS UNIVERSITETSBIOTEK

15000

600106558